

THE LIBERAL ARTS JOURNAL, MAHIDOL UNIVERSITY

Vol 4 No 1
January - June 2021
ISSN 2630-0915

Table of Contents

	Page
About the Journal	i
Editorial	iv
Book Review	vi
การตีความคำว่า “ลวนลาม” ในภาษาไทยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยตามแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) ปานรุ้ง ภูจำปา และ เขมฤทัย บุญวรรณ	 1
การจัดการความรู้รศกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านการมี ส่วนร่วมของชุมชน กรณีผ้าซิ่นน้ำอ่าง จังหวัดอุดรดิตถ์ ดวงรักษ์ จันแดง	 50
การศึกษาความต้องการและแนวทางการพัฒนา งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อาศิรา ราชเวียง และ พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ	 87
การปรับปรุงผลผลิตไก่ไทยเพื่อคุณภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ของประชาชน ดรุณี โสภา และ งามอาจ เดชอิทธิรัตน์	 118
Passive Voice Learning Problems of the 1 st Year Students of Rajamangala University of Technology Srivijaya Bunyarat Duklim & Somporn Maneechote	 145
พินิจความเป็น “วีรบุรุษ” ของ “เซลอร์มูน” ในการตุนฉบับมังงะ ผ่านแว่นคติชนวิทยา ธนภัทร พิริโยธินกุล	 167

About the Journal

The Liberal Arts Journal, a publication of the Faculty of Liberal Arts, Mahidol University, was first published in 2018. Two semi-annual issues are scheduled for January - June and July-December each year.

The Liberal Arts Journal publishes articles in Thai, English, and also other languages. The editor welcomes submissions of previously unpublished manuscripts in four categories: academic, research, review articles, and book reviews. Submitted manuscripts will be screened through a double-blind review by minimally two readers from relevant academic disciplines.

Submitted manuscripts may not currently be reviewed for other journals. A complete version of articles appearing in conference proceedings may be considered, provided that the author(s) has extended the original by 60% at the least. In this case, an explicit acknowledgment of the first publishing is required in the extended manuscript.

The Liberal Arts journal accepts articles in two clusters of academic areas.

1. Liberal arts, humanities, social sciences, and education.
2. Interdisciplinary/cross-disciplinary studies within the aforementioned disciplines.

The Faculty of Liberal Arts is launching the Liberal Arts Journal as a forum for the publication of research and academic endeavors by Mahidol staff and its reader members. Two semi-annual issues for January-June and July-December are published each year. Academicians, researchers, and students are now invited to submit manuscripts. Any further inquiry can be directed to lamujournal@gmail.com

The Liberal Arts Journal

Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

Editor

Assistant Professor Dr. Aphilak Kasempholkoon Mahidol University

Internal Editorial boards

Assistant Professor Dr. Rungpat Roengpitya Mahidol University

Assistant Professor Dr. Suthathip Thirakunkovit Mahidol University

Assistant Professor Dr. Sasa Watanapokakul Mahidol University

Dr. Khemruthai Boonwan Mahidol University

Dr. Kornsi Boonyaparakob Mahidol University

Dr. Nathakarn Naknuan Mahidol University

Dr. Benjamaporn Rungsang Mahidol University

Secretariat

Ratchaneekorn Nantikanjana Mahidol University

Web Administrator

Panida Nootawee Mahidol University

Graphic Designer

Sutipong Tapaonthong Mahidol University

Schedule of Journal

Issue 1 January – June

Issue 2 July – December

The Liberal Arts Journal

Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

Contact us

The Editorial Board

The Liberal Arts Journal

Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

999 Phuttamonthon 4 Road, Salaya, Nakhon Pathom 73170

Tel. (66) 2-441-4401 ext. 1201

E-mail: lamujournal@gmail.com

URL: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/lajournal>

Editorial Message from the Editor in Chief

This Liberal Arts Journal, the Faculty of Liberal Arts, Mahidol University is the publication of Vol. 4 No. 1 January – June 2021. Six quality articles, containing diverse contents in social sciences, languages, and education, have been selected by experts. They would provide some theoretical and academic benefits to educators, researchers, and students.

We would like to thank the authors for submitting their articles to be published. We also would like to thank all the reviewers who read and evaluated these articles with useful comments and suggestions. Lastly, we would like to thank all the working staff and consultants who have been helping us in preparing and producing the journal to reach the standards within deadlines.

We hope that our journal can contribute some academic knowledge and benefits to all readers. If you are interested in publishing your articles in our journal, please submit your articles at any time. To improve the quality of our journal, please feel free to send your suggestions to us.

Assistant Professor Dr. Aphilak Kasempholkoon
Chief Editor

บทบรรณาธิการวารสารศิลปศาสตร์

วารสารศิลปศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จัดทำขึ้นเป็นปีที่ 4 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เดือนมิถุนายน 2564 โดยมีบทความที่ผ่านการพิจารณาคัดสรรจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 บทความ ซึ่งเป็นบทความที่มีความหลากหลายทั้งทางด้านสังคม ภาษา และการศึกษา แสดงถึงประโยชน์ในเชิงทฤษฎีเพื่อให้นักวิชาการ นักวิจัยนำไปพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนบทความที่สนใจส่งบทความมาลงตีพิมพ์ และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาอ่าน ประเมินบทความ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ และที่สำคัญขอขอบคุณคณะทำงาน ที่ปรึกษาทุกท่านที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินการจัดทำวารสารศิลปศาสตร์ฉบับนี้ให้สำเร็จได้ตามมาตรฐาน และกำหนดเวลา

ทั้งนี้ กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารศิลปศาสตร์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการสำหรับผู้อ่านทุกท่าน หากท่านใดสนใจประสงค์ส่งบทความเพื่อเผยแพร่ กองบรรณาธิการยินดีรับตีพิมพ์ โดยต้องผ่านการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก และหากท่านมีข้อเสนอแนะประการใด กองบรรณาธิการยินดีน้อมรับคำแนะนำเพื่อจะนำไปปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพวารสารศิลปศาสตร์ให้มีมาตรฐานดียิ่งขึ้นต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล

บรรณาธิการ

Book Review

มานุษยวิทยา: ความรู้ฉบับพกพา

ธนภัทร พิริยโยธินกุล

นักวิชาการอิสระ

มานุษยวิทยา: ความรู้ฉบับพกพา เป็นหนังสือแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ เรื่อง Social and Cultural Anthropology: A Very Short Introduction ผลงานของ John Monaghan และ Peter Just ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. (ค.ศ. 2000) ผู้แปล คือ วิชาส ปรัชญา วรรณกรรม สำนักพิมพ์ bookscape จัดพิมพ์หนังสือฉบับแปลภาษาไทยนี้เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ จำนวน ๒๗๒ หน้า

ศาสตร์มานุษยวิทยามีความซับซ้อน ทั้งยังมีตำราจำนวนมากที่กล่าวถึงทฤษฎี หรือวิธีวิทยาในการศึกษาหนังสือ **มานุษยวิทยา: ความรู้ฉบับพกพา** นี้ มีความพิเศษ คือ การมุ่งประมวลมโนทัศน์ต่าง ๆ อย่างรอบด้านเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ “มานุษยวิทยา” และ “สิ่งที่นักมานุษยวิทยากำลังทำ” ซึ่งเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการเข้าใจและเข้าถึงประเด็นที่เป็นหัวใจในการศึกษาและวิธีการศึกษา “มานุษยวิทยา” อย่างกว้างขวาง ครอบคลุมทุกมโนทัศน์ของการศึกษามานุษยวิทยาในภาพรวม

ผู้เขียนซึ่งเป็นนักมานุษยวิทยากล่าวในหนังสือว่า “จุดแข็ง” ของนักมานุษยวิทยาประการหนึ่งคือการเป็น “นักเล่าเรื่อง” นับได้ว่าเป็นคำกล่าวที่ไม่เกินจริง ดังจะเห็นได้นับแต่การวางโครงสร้างของเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ตลอดจนการเล่าประสบการณ์การทำงานของตนประกอบเนื้อหา

หนังสือประกอบด้วยเนื้อหา ๘ บท ในบทแรก ผู้เขียนปูพื้นเกี่ยวกับสิ่งที่นักมานุษยวิทยาศึกษา เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพอย่างกว้างๆ สองบทต่อมาจึงพาผู้อ่านไปรู้จักกับมโนทัศน์ ๒ ประการที่เป็นเสมือนรากฐานของมานุษยวิทยา คือ “วัฒนธรรม” และ “สังคม” โดยชี้ชวนให้ผู้อ่านเห็นพัฒนาการ และความซับซ้อนของมโนทัศน์ข้างต้น จากนั้นจึงเปิดประตูให้ผู้อ่านเข้าใจและประเด็นต่าง ๆ ในการศึกษามานุษยวิทยา นับแต่ประเด็นด้านสังคม ในบทที่ ๔ และ ๕ กล่าวถึงประเด็นด้านสังคม คือ การสร้างความผูกพันทางสายเลือดกับการแต่งงาน และกลุ่มสังคมในระดับใหญ่ขึ้น คือ ชนชั้น ขาดิพันธุ์ และชาติ บทที่ ๖ – ๘ กล่าวถึงประเด็นเรื่องเศรษฐกิจ ศาสนา และอัตลักษณ์ ตามลำดับ ครอบคลุมทุกประเด็นที่นักมานุษยวิทยาสนใจ

ผู้เขียนมีวิธีการสร้างความสนใจ และความเข้าใจแก่ผู้อ่าน
หลากหลายวิธี เช่น การตั้งประเด็นใหญ่ หรือการตั้งคำถามที่ชวนให้
ผู้อ่านคิดตาม แล้วค่อย ๆ คลี่คลายประเด็นย่อยต่าง ๆ ไปทีละ
ประเด็น และการเล่าประสบการณ์การทำงานในฐานะ
นักมานุษยวิทยาของตนเอง มาประกอบการนำเสนอเนื้อหา
ทั้งนี้เพราะผู้เขียนเห็นว่า การลงภาคสนาม และการเก็บข้อมูลแบบ
การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมใน “การศึกษาชาติพันธุ์วรรณา”
เป็นจุดเด่นที่ทำให้ให้นักมานุษยวิทยาต่างจากสังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ
และเป็นบทเรียนที่เป็นหัวใจของสาขาวิชา ผู้อ่านจึงจะได้เรียนรู้
ประสบการณ์อันล้ำค่า เช่น การตั้งคำถามวิจัย การมีไหวพริบและ
การใช้ประโยชน์จากข้อมูลในระหว่างเก็บข้อมูลภาคสนาม และข้อ
ควรระวังในการศึกษาหรือลงภาคสนาม เป็นต้น

ท้ายสุด ผู้เขียนยังได้แนะนำประตูอีกหลากหลายบานใน
การศึกษาอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้นจากหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ ที่ควรอ่านเพิ่ม
ในแต่ละบทด้วย “มานุษยวิทยา: ความรู้ฉบับพกพา” ขนาด
กะทัดรัดนี้จึงเป็นเสมือนประติมากรรมในกระเป๋าดูเหมือนจะช่วยสร้าง
ความเข้าใจและเป็นฐานไปสู่การศึกษาอย่างละเอียดต่อไป ดังที่
ผู้เขียนกล่าวว่า “พวกเราจึงเพียงชักชวนให้ผู้อ่านมองหนังสือเล่มนี้
เป็นเสมือนการแถมประตูบานใหญ่ที่จะเป็นแรงบันดาลใจสำหรับ
การออกสำรวจโลกกว้างทางมานุษยวิทยาที่อยู่ภายนอกต่อไป”

การตีความคำว่า “ลวนลาม” ในภาษาไทยของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยตามแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory)
**University Students’ Interpretation of Thai word
for “Molest” Using the Concept of Prototype Theory**

ปานรุ้ง ภูจำปา และ เขมฤทัย บุญวรรณ

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Received: November 27, 2020 Revised: April 7, 2021 Accepted: June 7, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายของคำว่า “ลวนลาม” ตามความรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยตามแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) โดยมีเพศเป็นตัวแปรในการพิจารณาแบ่งเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเพศชายจำนวน ๒๕ คน และเพศหญิงจำนวน ๒๕ คน

ผลการวิจัยพบว่าเพศหญิงมีแนวโน้มให้ค่าน้ำหนักของการลวนลามมากกว่าเพศชาย โดยสถานการณ์ที่เพศหญิงให้ค่าน้ำหนักมากกว่าเพศชายมี ๑๐ สถานการณ์ จาก ๑๖ สถานการณ์ ซึ่งมี ๒ สถานการณ์ที่เพศหญิงให้ค่าน้ำหนักมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$ เพศชายและเพศหญิงตีความว่าการลวนลามทางคำพูดเป็นการลวนลามมากกว่าการลวนลามทางการกระทำ การวิจัยนี้จะช่วยในการทำความเข้าใจการตีความที่แตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงและสามารถเลือกวิธีการปฏิบัติหรือการวางตัวเมื่อต้องอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น

คำสำคัญ

ลวนลาม, องค์ประกอบทางความหมาย, เพศ, ทฤษฎีต้นแบบ

Abstract

This article studied the meaning of the word "molest" as perceived by university students according to the concept of Prototype Theory. Gender was used as the independent variable of the study, and the sample group consisted of 25 males and 25 females.

The results of the study showed that females were more likely to have encountered molestation than males. Ten out of the 16 types of situations described by researchers were interpreted as molestation by students; 2 out of those 10 situations were statistically significantly ($p < 0.05$) more likely to be interpreted as molestation by females than by males. Males and females both interpret verbal abuse as harassment rather than mistreatment. This research helps us to understand differences in interpretation between males and females, and may provide some guidance on how to treat one another and maintain proper conduct in society.

Keywords

molest, semantic component, gender, prototype theory

บทนำ

การลวนลามเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม เห็นได้จากข่าวที่เกี่ยวกับการลวนลามในสถาบันโรงเรียนหรือสถาบันครอบครัวที่นำเสนอผ่านทางสื่อโทรทัศน์ รวมทั้งประสบการณ์การโดนลวนลามในสถานที่ต่าง ๆ ที่นำมาบอกเล่าผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย ผลสำรวจเมื่อปี ๒๕๕๙ จากเว็บไซต์มติชนออนไลน์ (๒๕๖๐) ได้ระบุว่า มากกว่า ๑ ใน ๓ ของผู้หญิงที่อยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล จำนวน ๑,๕๐๐ คน เคยถูกคุกคามทางเพศ หนึ่งในวิธีที่ใช้ในการคุกคามทางเพศเหล่านั้นคือการลวนลาม ไม่ว่าจะเป็นการลวนลามด้วยสายตาหรือการลวนลามด้วยการแตะเนื้อต้องตัว นอกจากนี้ มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล (ประชาไท, ๒๕๖๑) ได้สำรวจความคิดเห็นของผู้หญิงไทยที่ใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ ในเทศกาลสงกรานต์ปี ๒๕๖๐ จำนวนทั้งหมด ๑,๖๕๐ ราย ซึ่งมีอายุระหว่าง ๑๐ – ๔๐ ปี พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งหรือร้อยละ ๕๙.๓ เคยถูกลวนลาม โดยรูปแบบพฤติกรรมการถูกลวนลาม ได้แก่ ร้อยละ ๓๓.๘ ถูกจับแก้ม ร้อยละ ๑๘.๐ ถูกเบียดเสียด/จับมือ/จับแขน และใช้สายตาจ้องมองแทะโลมทำให้รู้สึกไม่ปลอดภัย ร้อยละ ๑๒.๓ ถูกแซว/ล้อเลียนส่อไปในเรื่องเพศ และร้อยละ ๙.๖ ถูกสัมผัสร่างกาย/ล้วงอวัยวะอื่น ๆ ที่เกินเลย

ทั้งนี้ การจะตัดสินว่าพฤติกรรมใดเป็นการลวนลามหรือไม่ลวนลามขึ้นอยู่กับความคิดของแต่ละบุคคล บางคนอาจมีการตีความว่าพฤติกรรมหนึ่งเป็นการลวนลาม ในขณะที่อีกคนไม่ได้ตีความว่าพฤติกรรมนั้นเป็นการลวนลาม จากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษา และการสำรวจเว็บไซต์พันทิป พบว่า แต่ละคนมีมุมมองต่อคำว่า “ลวนลาม” แตกต่างกันไป เช่น “ยังไม่ได้โดนตัว เพราะฉะนั้นไม่ใช่การลวนลาม” หรือ “อีกฝ่ายเต็มใจให้ทำจะเรียกว่าลวนลามไม่ได้” จะเห็นว่าพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งจะถูกตัดสินว่าเป็นการลวนลามหรือไม่ขึ้นอยู่กับ

ประเด็นหรือองค์ประกอบทางความหมายของการลวนลามที่บุคคลนั้น ๆ ให้ความสำคัญ ดังในกรณีตัวอย่างที่ได้กล่าวมาจะเห็นว่าบางคนให้ความสำคัญกับการถูกเนื้อต้องตัว ในขณะที่บางคนให้ความสำคัญกับความยินยอมของฝ่ายที่ถูกกระทำ

ลักษณะการตีความที่แตกต่างกันนี้สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) ของเอเลเนอร์ รอช (Rosch, 1973) นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California, Berkley) ที่มีมุมมองว่าสิ่งต่าง ๆ มีขอบเขตไม่ชัดเจน เช่น เราไม่สามารถบอกได้อย่างชัดเจนว่า “ความสั้น” สั้นสุดที่ใด และ “ความยาว” เริ่มต้นที่ใด เหมือนกับที่บางครั้งเราไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าเรื่องใดเป็นหรือไม่เป็นการลวนลาม และแต่ละคนก็อาจตัดสินไม่เหมือนกัน ด้วยเหตุที่คำแต่ละคำมีขอบเขตความหมายที่ยากจะระบุให้ชัดเจนนี้เอง จึงส่งผลให้การตีความของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน แต่รอชพบว่าคนเราจะตีความตามแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) กล่าวคือ การที่คนตีความว่าพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเป็นการลวนลามเป็นเพราะพฤติกรรมนั้นตรงกับต้นแบบของการลวนลามในใจของบุคคลดังกล่าว แต่สำหรับอีกคนที่ไม่ได้ตีความพฤติกรรมเดียวกันว่าเป็นการลวนลามเป็นเพราะพฤติกรรมดังกล่าวไม่ตรงกับต้นแบบของการลวนลามในใจของเขานั้นเอง โดยต้นแบบของคำแต่ละคำจะสามารถหาได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของนิยามของคำนั้น ๆ ออกมา เช่น ต้นแบบของการนิยามมีสื่อองค์ประกอบทางความหมาย ได้แก่ “เป็นการพูดเรื่องไม่ดีของคนอื่น” “เรื่องดังกล่าวต้องเป็นเรื่องจริง” “ผู้พูดคิดร้ายต่อผู้อื่น” และ “เป็นการพูดลับหลังผู้อื่น” พฤติกรรมใดที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบทางความหมายเหล่านี้ครบทั้ง ๔ องค์ประกอบ พฤติกรรมนั้นจะเป็นต้นแบบของการนิยาม กล่าวคือ เป็น

พฤติกรรมการณ์ที่สมบูรณ์ โดยต้นแบบการนิทานของเพศชายจะให้ค่าความสำคัญกับองค์ประกอบทางความหมาย “เป็นการพูดลับหลังผู้อื่น” มากที่สุด รองลงมาคือ “ผู้พูดคิดร้ายต่อผู้อื่น” “เป็นการพูดเรื่องไม่ดีของผู้อื่น” และ “เรื่องดังกล่าวต้องเป็นเรื่องจริง” ตามลำดับ แต่ต้นแบบการนิทานของเพศหญิงจะให้ค่าความสำคัญกับองค์ประกอบทางความหมาย “เป็นการพูดเรื่องไม่ดีของผู้อื่น” มากที่สุด รองลงมาคือ “ผู้พูดคิดร้ายต่อผู้อื่น” และ “เป็นการพูดลับหลังผู้อื่น” โดยมีองค์ประกอบทางความหมายของคำวาทินิทานลำดับสุดท้ายเหมือนกับชาย คือ “เรื่องดังกล่าวต้องเป็นเรื่องจริง” (จรัลวิไล จรุงโรจน์, ๒๕๕๙, น.๕๓-๘๒) จะเห็นว่าแนวคิดนี้สามารถนำมาใช้หาต้นแบบทางความหมายของคำแต่ละคำและใช้ต้นแบบทางความหมายของคำนั้น ๆ มาเป็นกรอบในการศึกษาว่าองค์ประกอบทางความหมายใดที่ตัวแปรให้ค่าความสำคัญน้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด

การศึกษาด้วยแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) ในช่วงแรกเป็นการศึกษาสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น การศึกษาเกี่ยวกับนกของเอเลนอร์ รอส (Eleanor Rosch, 1975 อ้างใน อนุชิตา เรนทอน, ๒๕๕๓, น.๑-๒) ต่อมาได้มีการนำแนวคิดทฤษฎีนี้มาใช้ศึกษาสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น การศึกษาคำว่า “lie” (Coleman and Kay, 1981 อ้างใน อีระ รุ่งธีระ, ๒๕๕๕, น. ๗๒๘) การศึกษา คำว่า “responsible” (Hardin, 2010 อ้างใน อีระ รุ่งธีระ, ๒๕๕๕, น. ๗๒๘) หรือแม้แต่ประเทศไทยเองก็ได้มีการนำแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาคำต่าง ๆ ในภาษาไทย เช่น การศึกษาความหมายต้นแบบของคำว่า “โกหก” (จรัลวิไล จรุงโรจน์, ๒๕๕๒, น.๑-๒๐) โดยพิจารณาว่าความเคร่งครัดทางศาสนามีผลต่อการตีความคำว่าโกหกหรือไม่ และองค์ประกอบทางความหมายใดมีความสำคัญมากน้อยอย่างไรในการที่ผู้พูดภาษาไทยจะจำแนกการกระทำหนึ่งว่าเป็นการ

โกหก ผลการวิจัยพบว่า ผู้มีความเคร่งครัดทางศาสนาสูงและปานกลางมีการเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปน้อยขององค์ประกอบทางความหมายที่เหมือนกัน คือ “เจตนาให้ผู้ฟังเชื่อในสิ่งที่ตนพูด” “เชื่อว่าสิ่งที่ตนพูดเป็นเท็จ” “เรื่องที่พูดไม่ตรงกับข้อเท็จจริง” และ “มีเจตนาร้าย” ตามลำดับ ในขณะที่ผู้เคร่งครัดทางศาสนาปานกลางมีการเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปน้อยขององค์ประกอบทางความหมายของคำว่าโกหกแตกต่างจากกลุ่มอื่น คือ “เชื่อว่าสิ่งที่ตนพูดเป็นเท็จ” “เจตนาให้ผู้ฟังเชื่อในสิ่งที่ตนพูด” “มีเจตนาร้าย” และ “เรื่องที่พูดไม่ตรงกับข้อเท็จจริง” ตามลำดับ ต่อมาได้มีการใช้แนวคิดทฤษฎีเดียวกันนี้ศึกษาความหมายต้นแบบของคำว่า “ขโมย” (อนุชิตา เรนทอน, ๒๕๕๓, น. ๑-๒๒) เพื่อพิสูจน์ว่าการตีความคำว่าขโมยของคนไทยนั้นแตกต่างกันหรือไม่ และองค์ประกอบทางความหมายใดของคำว่าขโมยที่ได้รับความสำคัญมากที่สุดในการที่จะได้รับการตัดสินว่าเป็นการขโมย ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเคร่งครัดต่อกฎหมายและศาสนาพุทธไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้แต่ละบุคคลตีความคำว่าขโมยต่างกัน และแต่ละองค์ประกอบทางความหมายของคำว่าขโมยนั้นมีความสำคัญไม่เท่ากัน โดยกลุ่มบุคคลทั่วไปให้ค่าความสำคัญกับองค์ประกอบทางความหมายที่ว่า “เจตนาให้เกิดผลร้ายต่อเจ้าของ” มากที่สุด ในขณะที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายให้ค่าความสำคัญกับองค์ประกอบทางความหมายที่ว่า “รู้ว่าของนั้นยังเป็นสิทธิในความครอบครองของเจ้าของอยู่” มากที่สุด และกลุ่มผู้ที่เคร่งครัดต่อศาสนาให้ค่าความสำคัญกับ “เจตนาให้เกิดผลร้ายต่อเจ้าของ” มากที่สุด เช่นเดียวกับกลุ่มบุคคลทั่วไป สรุปได้ว่า กลุ่มบุคคลทั่วไปและกลุ่มผู้เคร่งครัดต่อศาสนามีการเรียงลำดับความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายของคำว่าขโมยเหมือนกัน มีเพียงกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับกฎหมาย

เท่านั้นที่เรียงลำดับความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายแตกต่างจากกลุ่มอื่น

นอกจากนี้ยังมีการใช้แนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) มาศึกษาคำว่า “เจ้าชู้” (ธีระ รุ่งธีระ, ๒๕๕๕, น.๗๒๗-๗๓๗) โดยพิจารณาจากตัวแปรเรื่องเพศว่า เพศชายและเพศหญิงจะให้ค่าน้ำหนักการตีความความเจ้าชู้เท่ากันหรือไม่ และให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทางความหมายใดมากกว่ากัน จากการศึกษาพบว่า เพศชายและเพศหญิงตีความคำว่าเจ้าชู้แตกต่างกัน โดยเพศหญิงจะให้ค่าน้ำหนักความเจ้าชู้มากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและหากพิจารณาจากเพศผู้กระทำการเจ้าชู้ พบว่า แต่ละเพศจะให้น้ำหนักความเจ้าชู้กับเพศตรงข้ามมากกว่าเพศของตน นอกจากนี้ยังพบอีกว่า องค์ประกอบทางความหมายมีค่าความสำคัญไม่เท่ากัน การตีความความเจ้าชู้ของเพศเดียวกันจะให้ค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมาย “การมีความสัมพันธ์ทางเพศกับฝ่ายตรงข้าม” มากที่สุด รองลงมาคือ “การแสดงออกด้วยวจนภาษา” “การพูดจาเกี้ยวพาราสี” และ “การมีคนรัก/ชอบอยู่ก่อนแล้ว” ตามลำดับ ในขณะที่การตีความความเจ้าชู้ของเพศตรงข้ามจะให้ค่าความสำคัญแก่องค์ประกอบที่แตกต่างกันออกไป

ด้วยเหตุที่การลวนลามทางคำพูดเป็นรูปแบบของการลวนลามที่มีจำนวนมากที่สุด อีกทั้ง ในปัจจุบันยังสามารถพบเห็นได้ง่ายขึ้นผ่านทางสื่อโซเชียลมีเดีย สิ่งเหล่านี้จึงส่งผลให้คนในสังคมเกิดความตระหนักต่อการลวนลามในรูปแบบดังกล่าวมากขึ้น จะเห็นได้จากการที่บุคคล องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ออกมาให้ความรู้ สร้างความตระหนัก รวมถึงเรียกร้องให้หยุดพฤติกรรมการลวนลามทางคำพูด เช่น ในปี ๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยนิวยอร์กและมหาวิทยาลัยเนชั่นได้ร่วมกันสร้างโครงการที่มีชื่อว่า “Stop Cyber Sexual

Harassment” ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความตระหนักให้คนในสังคมเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศทางอินเทอร์เน็ต โดยโครงการนี้เปิดช่องทางให้คนเข้ามาติดตามผ่านทางเฟซบุ๊ก และทวิตเตอร์เพื่อนำเสนอเกี่ยวกับวิธีการต่าง ๆ ที่คนใช้ในการคุกคามทางเพศบนโลกออนไลน์ หนึ่งในนั้นคือการลวนลามทางคำพูด โดยมีการนำความคิดเห็นที่เป็นการลวนลามทางเพศบนโลกออนไลน์มานำเสนอเพื่อให้ผู้ติดตามได้รับรู้และเข้าใจว่าคำพูดแบบใดที่ถือได้ว่าเป็นการลวนลามและทำให้เขาเหล่านั้นเกิดความตระหนักว่าการแสดงความคิดเห็นด้วยลักษณะคำพูดดังกล่าวเป็นพฤติกรรมที่ไม่สมควรกระทำ รวมทั้งยังมีการจัดเสวนาเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นปัญหาการลวนลามทางคำพูดซึ่งจะมีทั้งแพทย์และดารานักแสดงเข้าร่วมในโครงการนี้ด้วย ปีถัดมาสำนักข่าวไทยพีบีเอสได้มีการนำเสนอสื่อบทสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรุนแรงของการลวนลามทางคำพูดบนโลกออนไลน์ว่ามีผลกระทบต่อบุคคลที่โดนลวนลามมากเพียงใด และในปี ๒๕๖๒ ยังได้นำโครงการ “Stop Cyber Sexual Harassment” ของมหาวิทยาลัยนิคคาและเนชั่นกลับมาแนะนำเสนออีกครั้งผ่านทางเฟซบุ๊ก ที่ใช้ชื่อว่า “เปิดบ้านไทยพีบีเอส” รวมถึงปัจจุบัน หลังจากเกิดกรณีของนักร้องเกาหลีสัญชาติไทยอย่างลิซ่า Blackpink สามารถนำมาเป็นตัวอย่างของการโดนลวนลามทางคำพูดได้ เนื่องจากเพื่อนของเจ้าของร้านคาเฟ่และตัวเจ้าของร้านคาเฟ่ที่ลิซ่าไปใช้บริการได้พูดถึงเธอผ่านโซเชียลมีเดียในลักษณะที่เป็นการลวนลามทางคำพูด เช่น อยากดมโซฟาที่เธอนั่ง อยากซื้อซักรีดที่เธอเข้าไปใช้ แต่เมื่อโดนกระแสวิพากษ์วิจารณ์ เจ้าของร้านคาเฟ่เหล่านั้นก็กลับออกมากล่าวว่าคำพูดที่ตนและเพื่อนพูดไม่ได้เป็นการลวนลามนักร้องสาวคนดังกล่าวแม้แต่น้อย นอกจากนี้ เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ เว็บไซต์ Workpoint News ได้สัมภาษณ์นายแพทย์อภิชาติ จริยาวิลาส จิตแพทย์เจ้าของเพจ Doctor Topp เกี่ยวกับคำพูดที่แสดงให้เห็นถึงการลวนลาม ซึ่ง

นายแพทย์อภิชาติได้กล่าวว่าคำพูดลวนลามมีอยู่เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการใช้คำพวน เช่น เห็นหมี การเล่นคำอย่างการพูดว่า อยากเป็นหมอฟัน เพราะจะได้ฟัน การขยายความ เช่น หุ่นอิมจัง/ใหญ่จัง การใช้คำเรียกสรรระในร่างกาย เช่น ชอบกัน/หน้าอกคุณจัง การทำให้เป็นเรื่องตลก เช่น ชอบแบบไม่ใส่อะไรเลยมากกว่าการใช้คำเชิงอุปลักษณ์เปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง เช่น เห็นแล้วอยากกินไอติมจิ้งค๊ะ คำเหล่านี้ล้วนจัดว่าเป็นการลวนลามทางคำพูดทั้งสิ้น

นอกเหนือจากบุคคล องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ที่มีบทบาทในสังคมไทยได้ออกมาพูดถึงและสร้างความตระหนักต่อประเด็นการลวนลามทางคำพูด เจ้าของเพจต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเพจของหน่วยงานราชการและเพจของบุคคลทั่วไปยังได้หยิบยกประเด็นดังกล่าวมาพูดถึงในพื้นที่ของตนเองมากขึ้นอีกด้วย เช่น เพจกองปราบปรามที่นำเสนอลักษณะของการลวนลามทางคำพูดและแนะนำวิธีการที่จะจัดการเมื่อเจอกับการลวนลามดังกล่าว รวมไปถึงเพจ Mango Zero ซึ่งมียอดผู้ติดตามกว่า ๓๐๐,๐๐๐-๔๐๐,๐๐๐ คนที่ได้หยิบเอาประเด็นเกี่ยวกับความคิดเห็นที่ถูกแสดงบนโซเชียลมีเดียซึ่งเข้าข่ายการลวนลามทางคำพูดมานำเสนอเพื่อให้คนเข้าใจว่าคำพูดลวนลามเหล่านั้นไม่ใช่สิ่งที่สมควรนำมาพูดเล่นเป็นเรื่องปกติ รวมทั้งเรียกร้องให้คนในสังคมหยุดพฤติกรรมการลวนลามทางคำพูดอีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่ามี การนำแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) มาใช้ในการศึกษาคำต่าง ๆ ในภาษาไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแนวคิดทฤษฎีเดียวกันนี้มาศึกษาคำว่า “ลวนลาม” เนื่องจากคำดังกล่าวสามารถตีความแตกต่างกันไปได้ตามความคิด ทัศนคติ รวมถึงประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

เหตุที่ผู้วิจัยนำตัวแปรเรื่องเพศมาใช้ในการพิจารณาการตีความ เพราะผู้วิจัยเห็นว่าเพศน่าจะส่งผลต่อการตีความคำที่ต่างกัน นอกจากนี้ บทความเรื่องการรับรู้การลวนลามทางเพศของนิสิตมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ระบุว่า ความแตกต่างระหว่างเพศมีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับรู้ และแปลความหมายของการลวนลามทางเพศ ตลอดจนประสบการณ์ที่ได้รับจากการลวนลามทางเพศ โดยภาพรวมเพศหญิงมีประสบการณ์ถูกลวนลามทางเพศมากกว่าเพศชายและมีการแปลความหมายพฤติกรรมต่าง ๆ ทุกประเภทที่จัดไว้ในการลวนลามทางเพศว่าเป็นการลวนลาม ในขณะที่ผู้ชายรับรู้ว่าเป็นการลวนลามเฉพาะพฤติกรรมการลวนลามทางเพศระดับที่รุนแรง และแสดงออกอย่างชัดเจน (Adam Kotte, & Padjitt, 1983 , Gutek, 1985, อ้างใน อรพินทร์ ชูชม, นพวรรณ โชติบัณฑิต, และ อัจฉรา สุขารมย์, ๒๕๔๘, น. ๓๙-๔๐) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เพศเป็นตัวแปรที่น่าสนใจที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาเปรียบเทียบครั้งนี้ เพื่อศึกษาว่านักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้มีการตีความคำว่า ลวนลามว่าอย่างไรและองค์ประกอบทางความหมายใดของคำว่าลวนลามที่ เพศชายให้ความสำคัญในการจะตัดสินว่าพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเป็น หรือไม่เป็นการลวนลามและองค์ประกอบทางความหมายนั้นแตกต่างจาก เพศหญิงหรือไม่ เพราะหากเพศชายและเพศหญิงให้ความสำคัญกับ องค์ประกอบทางความหมายที่ต่างกัน สิ่งนี้อาจเป็นแนวทางในการ วางตัวของทั้งสองเพศเมื่อต้องอยู่ในสังคมเดียวกันโดยไม่ให้เกิดปัญหาหรือ ความเข้าใจผิดระหว่างกันได้

นอกจากนี้ ถึงแม้คำว่า “ลวนลาม” มีความหมายในพจนานุกรม ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ว่า “ล่วงเกินในลักษณะขู่สาวด้วยการพูด หรือการกระทำเกินสมควร” กล่าวคือ ทั้งการกระทำและคำพูดที่ล่วงเกินใน

เชิงคู่สาวต่างถือว่าเป็นการลวนลามทั้งสิ้น แต่จากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาจำนวน ๕๐ คน เพื่อสำรวจความหมายของคำว่า “ลวนลาม” พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๗ คน ที่มองว่าการลวนลามจะต้องเป็นการกระทำที่ถูกละเมิดด้วย ดังนั้น จึงไม่ได้ให้ความสำคัญหรือไม่ได้เห็นว่าการลวนลามทางคำพูดเป็นการลวนลามอย่างหนึ่งด้วย

จากความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งที่มีมองว่าการลวนลามคือการที่ต้องถูกละเมิดด้วยเพียงอย่างเดียว หรือกรณีของเจ้าของร้านค้าเฟ้อที่ออกมาโต้แย้งว่าคำพูดของตนไม่ได้เป็นการลวนลามใด ๆ รวมทั้งคำพูดลวนลามที่พบเห็นได้ทั่วไปในโซเชียลมีเดียแสดงให้เห็นว่ายังมีคนบางส่วนที่ไม่ได้มองว่าการพูดจาที่ส่อไปในทางเพศเป็นการลวนลามอย่างหนึ่งด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจว่านักศึกษาเพศชายและเพศหญิงในมหาวิทยาลัยจะมีมุมมองหรือความคิดเห็นเช่นเดียวกันนี้หรือไม่ โดยผู้วิจัยจะนำแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) มาเป็นกรอบในการตอบข้อสงสัยดังกล่าว เพราะถ้าหากนักศึกษามหาวิทยาลัยไม่ได้ตีความว่าการลวนลามทางคำพูดเป็นการลวนลามเหมือนกับการลวนลามทางการกระทำ สิ่งนี้อาจทำให้เห็นถึงทิศทางของสังคมปัจจุบันที่จะต้องสร้างความตระหนักให้คนในสังคมว่าการล่วงเกินผู้อื่นด้วยคำพูดที่ส่อไปในทางเพศก็เป็นการลวนลามไม่ต่างจากการล่วงเกินผู้อื่นด้วยการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ เพื่อจะได้หลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดกรณีการลวนลามทางคำพูดตามที่ได้ยกตัวอย่างไปข้างต้นในสังคมไทย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความหมายของคำว่า “ลวนลาม” ตามความรับรู้ของนักศึกษาเพศชายและเพศหญิงมหาวิทยาลัยตามแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory)

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้จะเก็บข้อมูลจากนักศึกษา มหาวิทยาลัย จำนวน ๕๐ คน แบ่งเป็นเพศชายจำนวน ๒๕ คน และเพศหญิง จำนวน ๒๕ คน
2. บทความนี้ใช้เฉพาะตัวแปรเรื่องเพศเท่านั้น ตัวแปรอื่นผู้วิจัยจะไม่นำมาพิจารณา
3. สถานการณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลทั้งหมด ๑๖ สถานการณ์จาก ตัวอย่างสถานการณ์ที่กำหนดไว้เท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การสำรวจความหมายของคำว่า “ลวนลาม” เพื่อนำมา วิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย

เนื่องจากบทความนี้เป็นการศึกษาการตีความคำว่า “ลวนลาม” ตามแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) ซึ่งต้องใช้ความหมาย ต้นแบบของคำว่า “ลวนลาม” เป็นกรอบในการศึกษา ผู้วิจัยสำรวจ ความหมายจากแหล่งข้อมูลทั้งหมด ๓ แหล่ง ได้แก่ พจนานุกรม ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่ระบุไว้ว่า ลวนลาม หมายถึง ล้วงเกินใน ลักษณะชั่วสาวด้วยการพูดหรือการกระทำเกินสมควร และบทความเรื่องการ รับรู้การลวนลามทางเพศของนิสิตมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ที่ให้ ความหมายไว้ว่า การลวนลามคือพฤติกรรมที่บุคคลที่เป็นผู้ลวนลามทางเพศ แสดงออกอย่างชัดเจนถึงการให้ความไม่พอใจทางเพศที่ไม่เป็นสิ่งที่ปรารถนา กับ ผู้ตกเป็นเหยื่อ (อรพินทร์ ชูชม, นพวรรณ โชติบัณฑิต, และอัจฉรา สุขารมย์, ๒๕๔๘, น.๔๔) รวมทั้งความหมายจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษา

มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งจำนวน ๕๐ คน สรุปความหมายของคำว่าลวนลามได้ว่า ล้วงเกินโดยการกระทำหรือคำพูดที่สื่อไปในทางเพศโดยที่อีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา จากนั้นจึงนำความหมายดังกล่าววิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายต่อไป

**๒. การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายเพื่อหาความหมาย
ต้นแบบของคำว่า “ลวนลาม”**

ผู้วิจัยได้นำความหมายดังกล่าววิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายและสรุปองค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “ลวนลาม” ได้ดังนี้

- องค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่ง คือ เป็นการกระทำที่สื่อไปในทางเพศ และ เป็นคำพูดที่สื่อไปในทางเพศ
(ตั้งแต่นี้ไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงองค์ประกอบทางความหมายนี้ย่อโดยใช้ [ก.] และ [พ.])
- องค์ประกอบทางความหมายที่สอง คือ ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ
(ตั้งแต่นี้ไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงองค์ประกอบทางความหมายนี้ย่อโดยใช้ [จ.])
- องค์ประกอบทางความหมายที่สาม คือ กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา
(ตั้งแต่นี้ไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงองค์ประกอบทางความหมายนี้ย่อโดยใช้ [ป.])

องค์ประกอบทางความหมาย [ก.] [พ.] และ [ป.] มาจากความหมายของพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ และความหมายจากบทความเรื่องการรับรู้การลวนลามทางเพศของนิสิตมหาวิทยาลัยในประเทศ

ไทย (อรพินทร์ ชูชม, นพวรรณ โชติบัณฑิต, และอัจฉรา สุขารมย์, ๒๕๔๘, น. ๔๔) รวมถึงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ได้สำรวจ ส่วนองค์ประกอบทางความหมาย [จ.] ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้ใช้ภาษาว่า คนที่ทำพฤติกรรมการลวนลามจะต้องมีความตั้งใจหรือมีเจตนาที่จะล่วงเกินทางเพศ

**๓. การนำองค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “ลวนลาม” มา
แต่งสถานการณ์จำลองเพื่อนำมาเก็บข้อมูลโดยพิจารณาว่า
นักศึกษามหาวิทยาลัยเพศชายและเพศหญิงให้ค่าความสำคัญ
กับองค์ประกอบทางความหมายใดของคำว่า “ลวนลาม”**

ตามแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) พฤติกรรมใดที่มีองค์ประกอบทางความหมายของคำว่าลวนลามครบถ้วนมากที่สุด พฤติกรรมนั้นจะเป็นต้นแบบของการลวนลาม ดังนั้น สำหรับบทความนี้ สถานการณ์ที่เป็นต้นแบบของการลวนลามคือสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมายของคำว่าลวนลามครบทั้ง ๓ องค์ประกอบ และจะส่งผลให้สถานการณ์นั้นได้รับการตีความจากทุกคนว่าเป็นการลวนลาม แต่หากสถานการณ์ใดมีเพียงแค่หนึ่งหรือสององค์ประกอบ สถานการณ์นั้นยังได้รับการตีความว่าเป็นการลวนลามอยู่ แต่จะเป็นการลวนลามสำหรับบางคนเท่านั้น เนื่องจากการลวนลามที่ไม่สมบูรณ์แบบ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำองค์ประกอบทางความหมายของการลวนลามต้นแบบทั้ง ๓ องค์ประกอบมาแต่งสถานการณ์ โดยที่สถานการณ์เหล่านั้นจะมีองค์ประกอบทางความหมายของคำว่าลวนลามสลับและจับคู่ไม่ซ้ำกัน เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลจะได้ทราบว่าองค์ประกอบทางความหมายใดของคำว่าลวนลามที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญน้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด ซึ่งตามหลักองค์ประกอบทางความหมาย ๓ องค์ประกอบจะสามารถนำมา

แต่งสถานการณ์โดยมีองค์ประกอบทั้ง ๓ อย่าง สลับและจับคู่ไม่ซ้ำกันได้ทั้งหมด ๘ สถานการณ์ แต่ผู้วิจัยต้องการทราบว่ากลุ่มตัวอย่างจะตีความว่าการลวนลามทางคำพูดเป็นการลวนลามเท่ากับการลวนลามทางการกระทำหรือไม่ ผู้วิจัยจึงแยกองค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งที่มีทั้ง “เป็นการกระทำและคำพูดที่สื่อไปในทางเพศ [ก.], [พ.]” ออกจากกัน เพื่อนำมาแต่งสถานการณ์เพิ่มอีก ๘ สถานการณ์ รวมทั้งสิ้น ๑๖ สถานการณ์

สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งของ ๘ สถานการณ์แรกจะเป็นการลวนลามผ่านทางกระทำ หรือแบบ “เป็นการกระทำที่สื่อไปในทางเพศ [ก.]” และสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งของ ๘ สถานการณ์หลังจะเป็นการลวนลามผ่านทางคำพูด หรือแบบ “เป็นคำพูดที่สื่อไปในทางเพศ [พ.]” โดยที่ทั้ง ๘ สถานการณ์แรก และ ๘ สถานการณ์หลังจะยังมีองค์ประกอบทางความหมายที่สองและสามเหมือนกัน เพื่อดูว่ากลุ่มตัวอย่างจะให้ค่าน้ำหนักของการลวนลามเท่ากันหรือไม่หากเพียงแค่เปลี่ยนวิธีการลวนลามจากการกระทำมาเป็นคำพูด

๔. การจัดทำแบบสอบถาม

ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถาม มีทั้งหมด ๒ ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ ซึ่งเป็นตัวแปรทางสังคมที่ผู้วิจัยศึกษาครั้งนี้ และในส่วนที่สอง คือ สถานการณ์สมมติทั้ง ๑๖ สถานการณ์ ผู้วิจัยจะจับประโยคด้วยการถามว่าพฤติกรรมในแต่ละสถานการณ์เป็นการลวนลามหรือไม่ จากนั้นจึงให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุคะแนนแต่ละสถานการณ์โดยกำหนดคะแนนให้สัมพันธ์กับระดับความมั่นใจว่าเป็นการลวนลาม ดังนี้

๑. คะแนน หมายถึง แน่ใจว่าไม่ลวนลาม
๒. คะแนน หมายถึง ค่อนข้างแน่ใจว่าไม่ลวนลาม
๓. คะแนน หมายถึง ไม่ค่อยแน่ใจว่าลวนลาม
๔. คะแนน หมายถึง ตัดสินใจไม่ได้ว่าลวนลามหรือไม่
๕. คะแนน หมายถึง ไม่ค่อยแน่ใจแต่น่าจะลวนลาม
๖. คะแนน หมายถึง ค่อนข้างแน่ใจว่าลวนลาม
๗. คะแนน หมายถึง แน่ใจว่าลวนลาม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามทั้งหมด ๓ ชุด ในรูปแบบออนไลน์ผ่าน google form ซึ่งแต่ละชุดจะมีเนื้อหาที่เหมือนกัน แต่เรียงลำดับข้อของสถานการณ์แตกต่างกัน เช่น สถานการณ์ของแม็ค จะอยู่ในข้อที่ ๑ ของแบบสอบถามชุดที่ ๑ แต่จะอยู่ในข้อที่ ๔ และ ๘ เมื่ออยู่ในแบบสอบถามชุดที่ ๒ และ ๓ เพื่อป้องกันการตอบแบบสอบถามโดยไม่ตั้งใจของผู้ตอบแบบสอบถาม เนื่องจากสถานการณ์นั้นมี ๑๖ สถานการณ์ และแต่ละสถานการณ์มีความยาวสองถึงสามบรรทัดขึ้นไป จึงอาจทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามเกิดความเบื่อหน่าย และตอบแบบสอบถามข้อหลัง ๆ โดยไม่ได้คิดหรือไตร่ตรอง ซึ่งอาจทำให้ผลออกมาไม่เที่ยงตรงและจะส่งผลการวิเคราะห์รวมถึงสรุปผลการศึกษาในครั้งนี้ได้

๕. การจัดระเบียบข้อมูล

เมื่อกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเพชรชายและเพชรภูมิได้ทำแบบสอบถามผ่าน google form ตามจำนวนข้อมูลที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงบันทึกข้อมูลโดยแบ่งตามเพศซึ่งเป็นตัวแปรทางสังคมที่ผู้วิจัยศึกษาเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

- ๑) การวิเคราะห์การให้ค่าน้ำหนักของการลวนลามในแต่ละสถานการณ์ของเพศชายและเพศหญิง
- ๒) การวิเคราะห์การให้ค่าน้ำหนักของการลวนลามแง่องค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งซึ่งเป็นแบบ “เป็นการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ [ก.]” และแบบ “เป็นคำพูดที่ส่อไปในทางเพศ [พ.]” ของเพศชายและเพศหญิง
- ๓) การวิเคราะห์การจัดลำดับค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายแต่ละองค์ประกอบของคำว่า “ลวนลาม” ของเพศชายและเพศหญิง

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

๑. แนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) ของเอเลเนอร์ รอย ซึ่งสามารถสรุปพอสังเขปได้ดังนี้ (จรัลวิไล จรุงโรจน์, ๒๕๕๒, น. ๕๔)

๑) ประเภทมีขอบเขตที่ไม่ชัดเจน บางกรณีไม่สามารถตัดสินได้ชัดเจนว่าสิ่งหนึ่งเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกของประเภทหนึ่งหรือไม่ เช่น เราไม่สามารถบอกได้ว่า “ความสั้น” สั้นสุดลงที่ใด และ “ความยาว” เริ่มต้นที่ใด

๒) สมาชิกในประเภทใด ๆ มีฐานะความเป็นสมาชิกที่ไม่เท่าเทียมกัน เช่น “โต๊ะ” ดูเหมือนว่าจะมีความเป็นเครื่องเรือนมากกว่า “โทรศัพท์”

๓) สมาชิกในประเภทใด ๆ จะถือเป็นสมาชิกของประเภทประเภทหนึ่ง ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีบรรดลักษณะจำนวนน้อยที่สุดที่จำเป็นต่อ

การเป็นสมาชิก เช่น ถ้าอรรถลักษณะจำนวนน้อยที่สุดต่อการเป็นสมาชิกของประเภทหนึ่ง คือ มีปีก บินได้ ร้องเพลง และออกลูกเป็นไข่ ก็ไม่จำเป็นว่านกทุกชนิดต้องมีลักษณะตามนี้ เพราะมีนกบางชนิดที่ไม่ร้องเพลงและ/หรือบินไม่ได้

๔) สมาชิกอุดมคติซึ่งเป็นนามธรรมและมีฐานะความเป็นสมาชิกมากที่สุดเรียกว่า “ต้นแบบ” สมาชิกที่มีองค์ประกอบทางความหมายคล้ายคลึงกับต้นแบบมากกว่าคือสมาชิกที่มีฐานะเป็นสมาชิกมากกว่า

๕) องค์ประกอบทางความหมายแต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญไม่เท่ากัน สมมติว่าองค์ประกอบทางความหมายของความเป็นนกต้นแบบมี ๔ ลักษณะ คือ มีปีก บินได้ ร้องเพลง ออกลูกเป็นไข่ และสมมติว่าการบินได้เป็นลักษณะที่มีค่าความสำคัญมากกว่าร้องเพลง นกที่มีปีก บินได้ ออกลูกเป็นไข่ แต่ร้องเพลงไม่ได้ ก็จะมีค่าคล้ายคลึงกับต้นแบบมากกว่า และมีฐานะความเป็นสมาชิกของประเภทหนึ่งมากกว่านกที่มีปีก ออกลูกเป็นไข่ ร้องเพลงได้ แต่บินไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่ถ้านับจำนวนองค์ประกอบทางความหมายแล้ว นกทั้ง ๒ ชนิด ต่างมีองค์ประกอบทางความหมายที่ตรงกับนกต้นแบบเท่ากันคือ ๓ องค์ประกอบทั้งคู่

๖) การจำแนกประเภทตามแนวคิดต้นแบบจึงเป็นการจำแนกที่เกิดขึ้นจากกระบวนการของจิตของมนุษย์ผู้กระทำการจำแนก ไม่ได้เป็นการจำแนกตามขอบเขตที่มีมาตามธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ

๒. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกลุ่มทางความหมายของคำ

การจัดกลุ่มทางความหมายนั้นเริ่มมาจากการที่วิตเกินสไตน์ (Wittgenstein, 1958, p. 66 อ้างในอนุชิตา เรนทอน, ๒๕๕๓, น.๑๖) อธิบายไว้ว่า คำทุกคำจะมีองค์ประกอบทางความหมายเหมือนกันทุกประการ แต่อาจจะมีส่วนประกอบเท่ากันที่คล้ายกัน คำในหมวดหมู่เดียวกันจึงมี

ความหมายคล้ายกันเท่านั้นแต่ไม่เหมือนกันหมด ซึ่งระบุขอบเขตความหมายที่ชัดเจนได้ยาก โดยวิตเกินสไตน์ได้ยกตัวอย่างคำว่า “เกมส์” ในภาษาอังกฤษนั้นเกมส์มีทั้งที่เป็นเกมส์กระดาน (board-games) เกมส์ไพ่ (card-games) เกมส์บอล (ball-games) เกมส์กีฬาโอลิมปิก (Olympic games) เป็นต้น คำทุกคำเป็นเกมส์ แต่ลักษณะไม่เหมือนกันทั้งหมด มีเพียงบางองค์ประกอบเท่านั้นที่เหมือนกันลักษณะการทับซ้อนกันทางความหมายนี้ วิตเกินสไตน์เรียกว่า การเชื่อมโยงกันในกลุ่มเดียวกัน (family resemblance) กล่าวคือ แม้ว่าคำทุกคำจะมีองค์ประกอบทางความหมายเหมือนกันทุกประการ ถึงมีเพียงองค์ประกอบเดียวที่เหมือนกันก็ถือว่าเป็นคำที่อยู่ในกลุ่มคำเดียวกัน รวมทั้งลาบอฟ (Labov, 1975 อ้างใน อนุชิตา เรนทอน, ๒๕๕๓, น.๑๖) ได้ศึกษาความหมายของคำพบว่า คำต่าง ๆ จะมีขอบเขตที่คลุมเครืออยู่ในความหมายของคำ ลาบอฟได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดนี้โดยให้นักศึกษาของเขาดูรูปภาพ และให้ระบุว่ารูปใดคือ ถ้วย ชาม หรือแจกัน นักศึกษาโดยรวมมีความเห็นเหมือนกันคือ หากรูปภาพนั้นมีทรงผอม สูง ไม่มีหูจับ จะเรียกภาชนะนั้นว่า แจกัน แต่ถ้ามีทรงแบนราบเรียกว่าชาม อย่างไรก็ตาม หากเป็นรูปภาพที่มีความก้ำกึ่งกันของทั้งสองลักษณะนี้ นักศึกษามักจะระบุไม่ได้ว่า จะเรียกภาชนะนั้นว่าอย่างไร นั้นแสดงให้เห็นว่าสิ่งต่าง ๆ จะมีขอบเขตความหมายที่ยากจะระบุให้ชัดเจน แต่มนุษย์จะแบ่งประเภทของคำตามลักษณะองค์ประกอบของคำนามนั้น ๆ โดยมีสิ่งที่เป็นต้นแบบเป็นหลักในการแบ่งประเภทของคำ หากคำใดมีลักษณะใกล้เคียงกับคำต้นแบบในใจตนก็จะจัดให้คำนั้นอยู่ในหมวดหมู่เดียวกับต้นแบบนั้น

๓. แนวคิดด้านการวิเคราะห์อรรถลักษณะ

ไนดา (Nida, 1975 อ้างใน นพรัตน์ น้อยเจริญ, ๒๕๕๗, น.๒) กล่าวว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Componential Analysis) เป็นการศึกษาความหมายของคำ โดยแยกหน่วยความหมายย่อยของคำแต่ละคำ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างทางความหมายของคำ เช่น พ่อกับแม่ มีอรรถลักษณะที่เหมือนกันคือ [+ชีวิต] [+มนุษย์] [+มีลูก] แต่มีอรรถลักษณะที่ต่างกันคือ [+เพศชาย] และ [-เพศชาย]

อรรถลักษณะ (Semantic feature) หมายถึง ลักษณะความหมายของคำที่นำมาแจกเป็นส่วนความหมายย่อย ๆ ที่ประกอบขึ้นมาเป็นความหมายของคำแต่ละคำ เป็นเครื่องช่วยให้เราเห็นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำต่าง ๆ

อรรถลักษณะแต่ละประการที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นความหมายของคำแต่ละคำนั้นจะมีใช้อรรถลักษณะที่พบในคำเพียงคำเดียว (เพียร์ศิริ วงศ์วิภาณนท์, ๒๕๔๘, น.๓๑๙-๓๒๐ อ้างใน นพรัตน์ น้อยเจริญ, ๒๕๕๗, น.๑๐-๑๑)

พ่อ	แม่
[+มีชีวิต]	[+มีชีวิต]
[+มนุษย์]	[+มนุษย์]
[+มีลูก]	[+มีลูก]
[+ชาย]	[-ชาย]

จากการแสดงความหมายข้างต้น แสดงให้เห็นความหมายของคำในภาษาไทย นอกจากนี้ คำบางคำยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก และคำบางคำมีความสัมพันธ์น้อยมากหรือไม่มีเลย ตัวอย่างคำที่มีความหมาย

ใกล้เคียงกันมาก ได้แก่คำว่า เด็กชายและเด็กหญิง ซึ่งแสดงการแจกแจงความหมายย่อยในรูปของอรรถลักษณะได้ดังต่อไปนี้

เด็กชาย	เด็กหญิง
[+มีชีวิต]	[+มีชีวิต]
[+มนุษย์]	[+มนุษย์]
[-โตแล้ว]	[-โตแล้ว]
[+ชาย]	[-ชาย]

คำทั้งสองมีการแจกแจงอรรถลักษณะเหมือนกัน [+มีชีวิต +มนุษย์ -โตแล้ว] อรรถลักษณะ [ชาย] ทำให้เด็กหญิงและเด็กชายแตกต่างกัน กลุ่มอรรถลักษณะดังกล่าวทำให้คำทั้งสองคำแยกออกจากคำนาม สัตว์ พืช สิ่งของ ฯลฯ ในการวิเคราะห์ ผู้วิเคราะห์มักจะกำหนดให้อรรถลักษณะต่าง ๆ มีค่าเป็นสองค่า (Binary Value) ดังนั้นจึงมีเครื่องหมาย + และ - ประกอบหน้าอรรถลักษณะนั้น ด้วยเหตุนี้จึงใช้ อรรถลักษณะ [+ชาย] สำหรับเด็กชาย และ [-ชาย] สำหรับเด็กหญิง และกลุ่มอรรถลักษณะจะรวมกันอยู่ในเครื่องหมาย []

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยเพศชายและเพศหญิงมีการรับรู้ความหมายของคำว่า “ลวนลาม” แตกต่างกัน ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

๑. การให้ค่าน้ำหนักของการลวนลามในแต่ละสถานการณ์ของเพศชายและเพศหญิง

สำหรับผู้ตอบแบบสอบถามเพศชาย คะแนนน้อยที่สุดที่สามารถเกิดขึ้นได้ในแต่ละสถานการณ์คือ ๒๕ คะแนน (เนื่องจากคะแนนต่ำสุดคือ ๑ คะแนน x จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามเพศชาย ๒๕ คน = ๒๕ คะแนน) และคะแนนมากที่สุดที่สามารถเกิดขึ้นได้ในแต่ละสถานการณ์คือ ๑๗๕ คะแนน

(เนื่องจากคะแนนสูงสุดคือ ๗ คะแนน $\times$ จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามเพศชาย ๒๕ คน = ๑๗๕ คะแนน)

สำหรับผู้ตอบแบบสอบถามเพศหญิง คะแนนน้อยที่สุดที่สามารถเกิดขึ้นได้ในแต่ละสถานการณ์คือ ๒๕ คะแนน (เนื่องจากคะแนนต่ำสุดคือ ๑ คะแนน $\times$ จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามเพศหญิง ๒๕ คน = ๒๕ คะแนน) และคะแนนมากที่สุดที่สามารถเกิดขึ้นได้ในแต่ละสถานการณ์คือ ๑๗๕ คะแนน (เนื่องจากคะแนนสูงสุดคือ ๗ คะแนน $\times$ จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามเพศหญิง ๒๕ คน = ๑๗๕ คะแนน)

ผู้วิจัยพบว่า เพศชายและเพศหญิงมีการให้ค่าน้ำหนักของการลงนามในแต่ละสถานการณ์แตกต่างกัน ดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ ตารางแสดงการให้ค่าน้ำหนักของการลวนลามในแต่ละ
สถานการณ์ของเพศชายและเพศหญิง

สถานการณ์	ชาย		หญิง	
	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย (คะแนนรวม÷๒๕)	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย (คะแนนรวม÷๒๕)
๑	๑๗๐	๖.๘	๑๖๕	๖.๖
๒	๑๑๒	๔.๔๘	๑๓๐	๕.๒
๓	๗๒	๒.๘๘	๖๔	๒.๕๖
๔	๕๕	๒.๒	๘๒	๓.๒๘
๕	๓๗	๑.๔๘	๔๓	๑.๗๒
๖	๑๐๕	๔.๒	๑๑๑	๔.๔๔
๗	๓๕	๑.๔	๔๙	๑.๙๖
๘	๓๙	๑.๕๖	๓๒	๑.๒๘
๙	๑๔๔	๕.๗๖	๑๕๕	๖.๒
๑๐	๑๕๔	๖.๑๖	๑๕๑	๖.๐๔
๑๑	๑๒๗	๕.๐๘	๑๒๗	๕.๐๘
๑๒	๙๒	๓.๖๘	๑๒๒	๔.๘๘
๑๓	๙๔	๓.๗๖	๑๐๘	๔.๓๒
๑๔	๙๒	๓.๖๘	๑๒๑	๔.๘๔
๑๕	๔๒	๑.๖๘	๕๖	๒.๒๔
๑๖	๖๗	๒.๖๘	๓๑	๑.๒๔

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า จาก ๑๖ สถานการณ์ มี ๑๐ สถานการณ์ที่เพศหญิงให้คะแนนมากกว่าเพศชาย ได้แก่ สถานการณ์ที่ ๒, ๔, ๕, ๖, ๗, ๙, ๑๒, ๑๓, ๑๔ และ ๑๕ โดยสถานการณ์ที่ ๔ และ ๑๒ เป็นสถานการณ์ที่เพศหญิงให้คะแนนมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ และมีเพียง ๕ สถานการณ์เท่านั้นที่เพศชายให้คะแนนมากกว่าเพศหญิง ได้แก่ สถานการณ์ที่ ๑, ๓, ๘, ๑๐ และ ๑๖ นอกจากนี้ จากสถานการณ์ทั้งหมดมีหนึ่งสถานการณ์ที่เพศชายและเพศหญิงให้คะแนนเท่ากัน คือ สถานการณ์ที่ ๑๑

๒. การให้ค่าน้ำหนักของการลงนามแก่องค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งซึ่งเป็นแบบ “เป็นการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ [ก.]” และแบบ “เป็นคำพูดที่ส่อไปในทางเพศ [พ.]” ของเพศชายและเพศหญิง

เนื่องจากผู้วิจัยต้องการพิจารณาว่าระหว่าง “การลงนามทางการกระทำ” กับ “การลงนามทางคำพูด” การลงนามแบบใดที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะตีความว่าเป็นการลงนามมากกว่ากัน รวมทั้งผู้ตอบแบบสอบถามเพศชายและเพศหญิงจะมีการตีความที่แตกต่างกันหรือไม่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบระหว่างสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งซึ่งเป็นแบบ “เป็นการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ [ก.]” กับ สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งซึ่งเป็นแบบ “เป็นคำพูดที่ส่อไปในทางเพศ [พ.]” เพื่อดูว่าสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งแบบใดได้คะแนนมากกว่า โดยผลการเปรียบเทียบค่าน้ำหนักของการลงนามที่เพศชายและเพศหญิงให้ระหว่างสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งเป็นแบบ “เป็นการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ [ก.]” และแบบ “เป็นคำพูดที่ส่อไปในทางเพศ [พ.]” แสดงให้เห็นดังตารางที่ ๒ และ ๓

ตารางที่ ๒ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าน้ำหนักของการ
ลวนลามที่เพศชายให้ระหว่างสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมาย
ที่หนึ่งเป็นแบบ “เป็นการกระทำที่สื่อไปในทางเพศ [ก.]” และ แบบ “เป็น
คำพูดที่สื่อไปในทางเพศ [พ.]”

คู่ ที่	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมาย ที่หนึ่งเป็นแบบ “เป็นการกระทำที่สื่อไปในทางเพศ [ก.]”					ผลการ เปรียบ เทียบ	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมาย ที่หนึ่งเป็นแบบ “เป็นคำพูดที่สื่อไปในทางเพศ [พ.]”				
	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้		สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้
		[ก.]	[จ.]	[ป.]				[พ.]	[จ.]	[ป.]	
๑	สถานการณ์ ที่ ๑	+	+	+	๖.๘	>	สถานการณ์ ที่ ๙	+	+	+	๕.๗๖
๒	สถานการณ์ ที่ ๒	+	+	-	๔.๔๘	<	สถานการณ์ ที่ ๑๐	+	+	-	๖.๑๖
๓	สถานการณ์ ที่ ๓	+	-	+	๒.๘๘	<	สถานการณ์ ที่ ๑๑	+	-	+	๕.๐๘
๔	สถานการณ์ ที่ ๕	+	-	-	๑.๔๘	<	สถานการณ์ ที่ ๑๓	+	-	-	๓.๗๖

ตารางที่ ๓ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าน้ำหนักของการ
ลวนลามที่เพศหญิงให้ระหว่างสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทาง
ความหมายที่หนึ่งเป็นแบบ “เป็นการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ [ก.]” และ
แบบ “เป็นคำพูดที่ส่อไปในทางเพศ [พ.]”

คู่ ที่	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมาย ที่หนึ่งเป็นแบบ “เป็นการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ [ก.]”				ผลการ เปรียบเทียบ	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมายที่ หนึ่งเป็นแบบ “เป็นคำพูดที่ส่อไปในทางเพศ [พ.]”					
	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย				คะแนน ที่ได้	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้
		[ก.]	[จ.]	[ป.]				[พ.]	[จ.]	[ป.]	
๑	สถานการณ์ ที่ ๑	+	+	+	๖.๖	>	สถานการณ์ ที่ ๙	+	+	+	๖.๒
๒	สถานการณ์ ที่ ๒	+	+	-	๕.๒	<	สถานการณ์ ที่ ๑๐	+	+	-	๖.๐๔
๓	สถานการณ์ ที่ ๓	+	-	+	๒.๕๖	<	สถานการณ์ ที่ ๑๑	+	-	+	๕.๐๘
๔	สถานการณ์ ที่ ๕	+	-	-	๑.๗๒	<	สถานการณ์ ที่ ๑๓	+	-	-	๔.๓๒

จากตารางที่ ๒ และ ๓ แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งเพศชายและเพศหญิงให้ค่าน้ำหนักแก่สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งแบบ [พ.] มากกว่า แบบ [ก.] เนื่องจากสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งเป็นแบบ [พ.] ได้คะแนนมากกว่าสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งเป็นแบบ [ก.] ถึง ๓ คู่ มีเพียงคู่ของสถานการณ์ที่ ๑ และ ๙ เท่านั้นที่องค์ประกอบทางความหมาย [ก.] ได้คะแนนมากกว่า [พ.] ดังนั้นจึงสรุปได้ว่านักศึกษามหาวิทยาลัยเพศ

ชายและเพศหญิงมีการตีความว่า “การลวนลามทางคำพูด” เป็นการลวนลามมากกว่า “การลวนลามทางการกระทำ”

๓. การจัดลำดับค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายแต่ละองค์ประกอบของคำว่า “ลวนลาม” ของเพศชายและเพศหญิง

ตามแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) องค์ประกอบทางความหมายแต่ละองค์ประกอบจะมีค่าความสำคัญไม่เท่ากัน หากสมมติว่าองค์ประกอบทางความหมาย “เป็นการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ [ก.]” มีค่าความสำคัญมากกว่าองค์ประกอบทางความหมาย “ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ [จ.]” ดังนั้นพฤติกรรมที่ประกอบไปด้วยการกระทำที่ส่อไปในทางเพศแต่ไม่ได้มีเจตนาล่วงเกินทางเพศจะเป็นการลวนลามมากกว่าพฤติกรรมที่ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศแต่ไม่ได้มีการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ ถึงแม้ว่าพฤติกรรมทั้ง ๒ พฤติกรรมจะมีองค์ประกอบทางความหมายของการลวนลามต้นแบบเท่ากันคือ ๑ องค์ประกอบก็ตาม นอกจากนี้ แต่ละคนจะสามารถจัดลำดับค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายแต่ละองค์ประกอบแตกต่างกันไปได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำองค์ประกอบทางความหมายแต่ละองค์ประกอบของคำว่า “ลวนลาม” มาจับคู่เพื่อพิจารณาว่าองค์ประกอบใดมีค่าความสำคัญมากกว่ากัน โดยจะมีทั้งหมด ๕ คู่ ได้แก่

๑. เป็นการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ [ก.] กับ ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ [จ.]

๒. เป็นการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ [ก.] กับ กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา [ป.]

๓. ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ [จ.] กับ กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา [ป.]

๔. เป็นคำพูดที่ส่อไปในทางเพศ [พ.] กับ ผู้พุดมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ [จ.]

๕. เป็นคำพูดที่ส่อไปในทางเพศ [พ.] กับ กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา [ป.]

ทั้งนี้ การเปรียบเทียบค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายทั้ง ๕ คู่นี้ ผู้วิจัยพิจารณาผลของเพศชายและเพศหญิงแยกกันเพื่อจะได้ทราบว่าองค์ประกอบทางความหมายใดที่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองเพศให้ความสำคัญน้อยที่สุดจนถึงมากที่สุดในการจะตีความว่าพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเป็นการลวนลาม และการจัดลำดับค่าความสำคัญขององค์ประกอบเหล่านั้นระหว่างเพศชายและเพศหญิงแตกต่างกันหรือไม่ โดยตารางการเปรียบเทียบค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายทั้ง ๕ คู่ของเพศชายสามารถแสดงให้เห็นดังตารางที่ ๔ ถึง ๘

ตารางที่ ๔ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าความสำคัญระหว่างองค์ประกอบทางความหมาย [ก.] กับ [จ.] ของเพศชาย

คู่ ที่	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [ก.]					ผลการ เปรียบเทียบ	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [จ.]				
	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้		สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้
		[ก.]	[จ.]	[ป.]				[ก.]	[จ.]	[ป.]	
๑	๓	+	-	+	๒.๘๘	>	๔	-	+	+	๒.๒
๒	๕	+	-	-	๑.๔๘	<	๖	-	+	-	๔.๒

จากตารางแสดงให้เห็นว่า องค์กรประกอบทางความหมาย [ก.] ได้คะแนนมากกว่า [จ.] ในคู่แรก แต่องค์กรประกอบทางความหมาย [จ.] ได้คะแนนมากกว่า [ก.] ในคู่ที่สอง ด้วยเหตุที่ผลคะแนนของการเปรียบเทียบค่าความสำคัญระหว่างองค์กรประกอบทางความหมาย [ก.] และ [จ.] ออกมาเป็น ๑ ต่อ ๑ สรุปได้ว่า เพศชายมีการตีความว่าพฤติกรรมที่มีการกระทำที่ส่อไปในทางเพศเป็นการลวนลามเท่ากับพฤติกรรมที่ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ เนื่องจาก เพศชายให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบทางความหมาย [ก.] และ [จ.] เท่ากัน

คู่ของสถานการณ์ที่นำมาเปรียบเทียบค่าความสำคัญระหว่างองค์กรประกอบทางความหมาย [ก.] และ [จ.] มีทั้งหมด ๒ คู่ โดยสถานการณ์ที่ ๓ จะถูกนำมาเปรียบเทียบกับสถานการณ์ที่ ๔ เพราะมีองค์กรประกอบ [ก.] กับ [จ.] ตรงข้ามกันและมีองค์กรประกอบทางความหมายที่เหลืออีกอันหนึ่ง คือ [+ป.] เหมือนกัน และ สถานการณ์ที่ ๕ จะถูกนำมาเปรียบเทียบกับสถานการณ์ที่ ๖ เพราะมีองค์กรประกอบ [ก.] กับ [จ.] ตรงข้ามกัน และมีองค์กรประกอบทางความหมายที่เหลือ คือ [-ป.] เหมือนกัน

ตารางที่ ๕ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าความสำคัญ

ระหว่างองค์ประกอบทางความหมาย [ก.] กับ [ป.] ของเพศชาย

คู่ ที่	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [ก.]					ผลการ เปรียบเทียบ	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [ป.]				
	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้		สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้
		[ก.]	[จ.]	[ป.]				[ก.]	[จ.]	[ป.]	
๑	๒	+	+	-	๔.๔๘	>	๔	-	+	+	๒.๒
๒	๕	+	-	-	๑.๔๘	>	๗	-	-	+	๑.๔

จากตารางแสดงให้เห็นว่า สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมาย [ก.] ได้คะแนนมากกว่า [ป.] ทั้งสองคู่ สรุปได้ว่า เพศชายมีการตีความว่าพฤติกรรมที่ประกอบไปด้วยการกระทำที่ส่อไปในทางเพศเป็นการลวนลามมากกว่าพฤติกรรมที่กระทำโดยที่อีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา เนื่องจากเพศชายให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบทางความหมาย [ก.] มากกว่า [ป.]

ตารางที่ ๖ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าความสำคัญ

ระหว่างองค์ประกอบทางความหมาย [จ.] กับ [ป.] ของเพศชาย

คู่ ที่	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [จ.]					ผลการ เปรียบเทียบ	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [ป.]				
	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้		สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้
		[ก.]	[จ.]	[ป.]				[ก.]	[จ.]	[ป.]	
๑	๒	+	+	-	๔.๔๘	>	๓	+	-	+	๒.๘๘
๒	๖	-	+	-	๔.๒	>	๗	-	-	+	๑.๔
๓		[พ.]	[จ.]	[ป.]				[พ.]	[จ.]	[ป.]	
๔	๑๐	+	+	-	๖.๑๖	>	๑๑	+	-	+	๕.๐๘
๕	๑๔	-	+	-	๓.๖๘	>	๑๕	-	-	+	๑.๖๘

จากตารางแสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมาย [จ.] ได้คะแนนมากกว่า [ป.] ทั้งสี่คู่ สรุปได้ว่า ในทัศนะของเพศชาย พฤติกรรมที่ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศเป็นการลวนลามมากกว่า พฤติกรรมที่กระทำโดยที่อีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา เนื่องจากเพศชายให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบทางความหมาย [จ.] มากกว่า [ป.]

ตารางที่ ๗ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าความสำคัญระหว่างองค์ประกอบทางความหมาย [พ.] กับ [จ.] ของเพศชาย

คู่ ที่	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [พ.]					ผลการ เปรียบเทียบ	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [จ.]				
	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้		สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้
		[พ.]	[จ.]	[ป.]				[พ.]	[จ.]	[ป.]	
๑	๑๑	+	-	+	๕.๐๘	>	๑๒	-	+	+	๓.๖๘
๒	๑๓	+	-	-	๓.๗๖	>	๑๔	-	+	-	๓.๖๘

จากตารางแสดงให้เห็นว่า สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมาย [พ.] ได้คะแนนมากกว่า [จ.] ทั้งสองคู่ สรุปได้ว่า ในความคิดของเพศชาย พฤติกรรมที่มีคำพูดที่สื่อไปในทางเพศเป็นการลวนลามมากกว่า พฤติกรรมที่ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ เนื่องจากเพศชายให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบทางความหมาย [พ.] มากกว่า [จ.]

**ตารางที่ ๔ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าความสำคัญ
ระหว่างองค์ประกอบทางความหมาย [พ.] กับ [ป.] ของเพศชาย**

คู่ ที่	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [พ.]					ผลการ เปรียบเทียบ	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [ป.]				
	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้		สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้
		[พ.]	[จ.]	[ป.]				[พ.]	[จ.]	[ป.]	
๑	๑๐	+	+	-	๖.๑๖	>	๑๒	-	+	+	๓.๖๘
๒	๑๓	+	-	-	๓.๗๖	>	๑๕	-	-	+	๑.๖๘

จากตารางแสดงให้เห็นว่า สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมาย [พ.] ได้คะแนนมากกว่า [ป.] ทั้งสองคู่ สรุปได้ว่า ในทัศนะของเพศชาย พฤติกรรมที่มีคำพูดที่สื่อไปในทางเพศเป็นการลวนลามมากกว่า พฤติกรรมที่กระทำโดยที่อีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา เนื่องจากเพศชายให้ค่าความสำคัญแก่องค์ประกอบทางความหมาย [พ.] มากกว่า [ป.]

เมื่อผู้วิจัยเปรียบเทียบค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “ลวนลาม” ทั้ง ๕ คู่ ของเพศชายด้วยวิธีการเดียวกันนี้ ผู้วิจัยจึงได้ผลดังตารางที่ ๔ (> หมายถึงมีค่าความสำคัญมากกว่า < หมายถึงมีค่าความสำคัญน้อยกว่า = หมายถึงมีค่าความสำคัญเท่ากัน)

ตารางที่ ๕ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “ลวนลาม” ของเพศชาย

ชาย		
[ก.]	<	[พ.]
[ก.]	=	[จ.]
[ก.]	>	[ป.]
[จ.]	>	[ป.]
[พ.]	>	[จ.]
[พ.]	>	[ป.]

จากตาราง สรุปได้ว่า เพศชายให้ค่าความสำคัญกับองค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งซึ่งเป็นแบบ “เป็นคำพูดที่สื่อไปในทางเพศ [พ.]” มากที่สุด รองลงมา มีสององค์ประกอบที่เพศชายให้ค่าความสำคัญเท่ากัน ได้แก่ องค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งซึ่งเป็นแบบ “เป็นการกระทำที่สื่อไปในทางเพศ [ก.]” และ “ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ [จ.]” ส่วนองค์ประกอบทางความหมายที่เพศชายให้ค่าความสำคัญน้อยที่สุด คือ “กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา [ป.]”

นอกจากนี้ เพศหญิงยังมีการจัดลำดับค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “ลวนลาม” แต่ละองค์ประกอบที่แตกต่างจากเพศชาย โดยตารางการเปรียบเทียบค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “ลวนลาม” ทั้ง ๕ คู่ของเพศหญิงสามารถแสดงให้เห็นดังตารางที่ ๑๐ ถึง ๑๓

ตารางที่ ๑๐ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าความสำคัญ
ระหว่างองค์ประกอบทางความหมาย [ก.] กับ [จ.] ของเพศหญิง

คู่ ที่	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [ก.]					ผลการ เปรียบเทียบ	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [จ.]				
	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้		สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้
		[ก.]	[จ.]	[ป.]				[ก.]	[จ.]	[ป.]	
๑	๓	+	-	+	๒.๕๖	<	๔	-	+	+	๓.๒๘
๒	๕	+	-	-	๑.๗๒	<	๖	-	+	-	๔.๔๔

จากตารางแสดงให้เห็นว่า สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมาย [ก.] ได้คะแนนน้อยกว่า [จ.] ทั้งสองคู่ สรุปได้ว่า เพศหญิงมีการตีความว่าพฤติกรรมที่มีการกระทำที่ส่อไปในทางเพศเป็นการลวนลามน้อยกว่าพฤติกรรมที่ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ เนื่องจากเพศหญิงให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบทางความหมาย [ก.] น้อยกว่า [จ.]

ตารางที่ ๑๑ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าความสำคัญ
ระหว่างองค์ประกอบทางความหมาย [ก.] กับ [ป.] ของเพศหญิง

คู่ ที่	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [ก.]					ผลการ เปรียบเทียบ	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [ป.]				
	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้		สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้
		[ก.]	[จ.]	[ป.]				[ก.]	[จ.]	[ป.]	
๑	๒	+	+	-	๕.๒	>	๔	-	+	+	๓.๒๘
๒	๕	+	-	-	๑.๗๒	<	๗	-	-	+	๑.๙๖

จากตารางแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบทางความหมาย [ก.] ได้คะแนนมากกว่า [ป.] ในคู่แรก แต่ได้น้อยกว่า [ป.] ในคู่ที่สอง ผลคะแนนของการเปรียบเทียบค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมาย [ก.] และ [ป.] ที่เป็น ๑ ต่อ ๑ สรุปได้ว่า ในความคิดของเพศหญิง พฤติกรรมที่ประกอบไปด้วยการกระทำที่ส่อไปในทางเพศเป็นการลวนลามเท่ากับพฤติกรรมที่กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา เนื่องจากเพศหญิงให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบทางความหมาย [ก.] และ [ป.] เท่ากัน

ตารางที่ ๑๒ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าความสำคัญระหว่างองค์ประกอบทางความหมาย [จ.] กับ [ป.] ของเพศหญิง

คู่ ที่	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [จ.]					ผลการ เปรียบเทียบ	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [ป.]				
	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้		สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้
		[ก.]	[จ.]	[ป.]				[ก.]	[จ.]	[ป.]	
๑	๒	+	+	-	๕.๒	>	๓	+	-	+	๒.๕๖
๒	๖	-	+	-	๔.๔๔	>	๗	-	-	+	๑.๙๖
		[พ.]	[จ.]	[ป.]				[พ.]	[จ.]	[ป.]	
๓	๑๐	+	+	-	๖.๐๔	>	๑๑	+	-	+	๕.๐๘
๔	๑๔	-	+	-	๔.๘๔	>	๑๕	-	-	+	๒.๒๔

จากตารางแสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมาย [จ.] ได้คะแนนมากกว่า [ป.] ทั้งสี่คู่ สรุปได้ว่า ในทัศนะของเพศหญิง พฤติกรรมที่ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศเป็นการลวนลามมากกว่า พฤติกรรมที่กระทำโดยที่อีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา เนื่องจากเพศหญิงให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบทางความหมาย [จ.] มากกว่า [ป.]

**ตารางที่ ๑๓ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าความสำคัญ
ระหว่างองค์ประกอบทางความหมาย [พ.] กับ [จ.] ของเพศหญิง**

คู่ ที่	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [พ.]					ผลการ เปรียบเทียบ	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [จ.]				
	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้		สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้
		[พ.]	[จ.]	[ป.]				[พ.]	[จ.]	[ป.]	
๑	๑๑	+	-	+	๕.๐๘	>	๑๒	-	+	+	๔.๘๘
๒	๑๓	+	-	-	๔.๓๒	<	๑๔	-	+	-	๔.๘๔

จากตารางแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบทางความหมาย [พ.] ได้คะแนนมากกว่า [จ.] ในคู่แรก แต่ได้น้อยกว่าในคู่ที่สอง ผลคะแนนของการเปรียบเทียบค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมาย [พ.] และ [จ.] ที่เป็น ๑ ต่อ ๑ สรุปได้ว่า ในทัศนะของเพศหญิง พฤติกรรมที่มีคำพูดที่ส่อไปในทางเพศเป็นการลวนลามเท่ากับพฤติกรรมที่ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศเนื่องจากเพศหญิงให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบทางความหมาย [พ.] และ [จ.] เท่ากัน

ตารางที่ ๑๔ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าความสำคัญ
ระหว่างองค์ประกอบทางความหมาย [พ.] กับ [ป.] ของเพศหญิง

เชิง ที่	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [พ.]					ผลการ เปรียบเทียบ	สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบ [ป.]				
	สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้		สถานการณ์	องค์ประกอบทาง ความหมาย			คะแนน ที่ได้
		[พ.]	[จ.]	[ป.]				[พ.]	[จ.]	[ป.]	
๑	๑๐	+	+	-	๖.๐๔	>	๑๒	-	+	+	๔.๘๘
๒	๑๓	+	-	-	๔.๓๒	>	๑๕	-	-	+	๒.๒๔

จากตารางแสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบทางความหมาย [พ.] ได้คะแนนมากกว่า [ป.] ทั้งสองคู่ สรุปได้ว่า เพศหญิงตีความว่าพฤติกรรมที่มีคำพูดที่สื่อไปในทางเพศเป็นการลวนลามมากกว่า พฤติกรรมที่กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา เนื่องจากเพศหญิงให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบทางความหมาย [พ.] มากกว่า [ป.]

เมื่อผู้วิจัยเปรียบเทียบค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “ลวนลาม” ทั้ง ๕ คู่ ของเพศหญิงด้วยวิธีการเดียวกันนี้ ผู้วิจัยจึงได้ผลดังตารางที่ ๑๕ (> หมายถึงมีค่าความสำคัญมากกว่า < หมายถึงมีค่าความสำคัญน้อยกว่า = หมายถึงมีค่าความสำคัญเท่ากัน)

ตารางที่ ๑๕ ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบค่าความสำคัญ
ระหว่างองค์ประกอบทางความหมายทั้งสามองค์ประกอบของเพศหญิง

หญิง		
[ก.]	<	[พ.]
[ก.]	<	[จ.]
[ก.]	=	[ป.]
[จ.]	>	[ป.]
[พ.]	=	[จ.]
[พ.]	>	[ป.]

จากตารางสรุปได้ว่า องค์ประกอบทางความหมายที่เพศหญิงให้ความสำคัญมากที่สุดมีสององค์ประกอบทางความหมาย คือ “เป็นคำพูดที่ส่อไปในทางเพศ [พ.]” และ “ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ [จ.]” เช่นเดียวกับองค์ประกอบทางความหมายที่เพศหญิงให้ความสำคัญรองลงมาที่มีสององค์ประกอบในลำดับเดียวกัน ได้แก่ “เป็นการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ [ก.]” และ “กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา [ป.]”

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเพศชายและเพศหญิงมีการจัดลำดับค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายแต่ละองค์ประกอบแตกต่างกัน โดยเพศชายให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทางความหมาย “เป็นคำพูดที่ส่อไปในทางเพศ [พ.]” มากที่สุด รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบทางความหมาย “เป็นการกระทำที่ส่อไปในทางเพศ [ก.]” และ “ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ [จ.]” ซึ่งอยู่ในลำดับเดียวกัน ส่วนองค์ประกอบทางความหมายที่เพศชายให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ “กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา [ป.]”

ส่วนองค์ประกอบทางความหมายที่เพศหญิงให้ค่าความสำคัญมากที่สุดมีสององค์ประกอบทางความหมาย ได้แก่ “เป็นคำพูดที่สื่อไปในทางเพศ [พ.]” และ “ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ [จ.]” ส่วนองค์ประกอบทางความหมายที่เพศหญิงให้ค่าความสำคัญรองลงมา ได้แก่ “เป็นการกระทำที่สื่อไปในทางเพศ [ก.]” และ “กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา [ป.]” ซึ่งทั้งสององค์ประกอบนี้อยู่ในลำดับเดียวกัน สรุปลงเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๖ ตารางแสดงผลการจัดลำดับค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “สวนลาม” ระหว่างเพศชายและเพศหญิง

เพศชาย				
เป็นคำพูดที่สื่อไปในทางเพศ	>	เป็นการกระทำที่สื่อไปในทางเพศ	>	กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา
		ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ		

เพศหญิง		
เป็นคำพูดที่สื่อไปในทางเพศ	>	เป็นการกระทำที่สื่อไปในทางเพศ
ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ		กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการตีความคำว่า “ลวนลาม” ในภาษาไทยของ นักศึกษามหาวิทยาลัยตามแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) สรุป ได้ว่า ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยกลุ่ม ตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงรับรู้ความหมายของคำว่า “ลวนลาม” แตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีการให้ค่าน้ำหนักของการลวนลามสถานการณ์ใน แบบสอบถามมากกว่า เพศชายถึง ๑๐ สถานการณ์ คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๕

นอกจากนี้ ทั้งเพศชายและเพศหญิงยังให้ค่าน้ำหนักแก่องค์ประกอบทางความหมายที่หนึ่งซึ่งเป็นแบบ “เป็นคำพูดที่สื่อไปในทางเพศ [พ.]” มากกว่า แบบ “เป็นการกระทำที่สื่อไปในทางเพศ [ก.]” ทำให้สามารถจัดลำดับองค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “ลวนลาม” ที่เพศชายให้ค่าความสำคัญในการจะตีความว่าพฤติกรรมใดเป็นการลวนลามหรือไม่ลวนลามได้ว่า เพศชายให้ค่าความสำคัญกับองค์ประกอบทางความหมาย “เป็นคำพูดที่สื่อไปในทางเพศ [พ.]” มากที่สุด รองลงมาได้แก่ “เป็นการกระทำที่สื่อไปในทางเพศ [ก.]” และ “ผู้กระทำความผิดน่าล่งเินทางเพศ [จ.]” ซึ่งอยู่ในลำดับเดียวกัน ส่วนองค์ประกอบทางความหมายที่เพศชายให้ค่าความสำคัญน้อยที่สุด คือ “กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา [ป.]” และสามารถจัดลำดับองค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “ลวนลาม” ที่เพศหญิงให้ค่าความสำคัญในการจะตีความว่าพฤติกรรมใดเป็นการลวนลามหรือไม่ลวนลามได้ว่า องค์ประกอบทางความหมาย “เป็นคำพูดที่สื่อไปในทางเพศ [พ.]” และ “ผู้กระทำความผิดน่าล่งเินทางเพศ [จ.]” เป็นองค์ประกอบที่เพศหญิงให้ค่าความสำคัญมากที่สุด ส่วนองค์ประกอบทางความหมายที่เพศหญิงให้ค่าความสำคัญรองลงมา ได้แก่ “เป็นการกระทำที่สื่อไปในทางเพศ

[ก.]”และ “กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา [ป.]” ซึ่งทั้งสององค์ประกอบนี้อยู่ในลำดับเดียวกัน

ผลการวิจัยการตีความคำว่า “ลวนลาม” ในภาษาไทยตามแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) ข้างต้นที่แสดงให้เห็นว่า เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะตีความพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งว่าเป็นการลวนลามในระดับที่มากกว่าเพศชาย ซึ่งผลสรุปข้อนี้สอดคล้องกับบทความ “การรับรู้การลวนลามทางเพศของนิสิตมหาวิทยาลัยในประเทศไทย” ที่ระบุว่า เพศมีผลต่อการรับรู้และแปลความหมายของการลวนลามทางเพศ โดยเพศหญิงมีการแปลความหมายพฤติกรรมต่าง ๆ ทุกประเภทที่จัดไว้ในการลวนลามทางเพศว่าเป็นการลวนลาม ในขณะที่เพศชายรับรู้เฉพาะพฤติกรรมทางเพศระดับที่รุนแรงว่าเป็น การลวนลามทางเพศ (Adam Kotte, & Padjitt, 1983 , Gutek, 1985, อ้างใน อรพินท์ ชูชม, นพวรรณ โชติบัณฑิต, และ อัจฉรา สุชารมย์, ๒๕๔๘, น. ๓๙-๔๐)

นอกจากนี้ นักศึกษามหาวิทยาลัยทั้งเพศชายและเพศหญิงตีความว่าการลวนลามทางคำพูดเป็นการลวนลามมากกว่าการลวนลามทางการกระทำ ซึ่งไม่เป็นไปตามผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตในเบื้องต้นไว้ว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยทั้งสองเพศน่าจะต้องตีความว่าการลวนลามทางการกระทำเป็นการลวนลามมากกว่าการลวนลามทางคำพูด ทั้งนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะการลวนลามทางคำพูดเป็นวิธีการที่ถูกใช้ในการลวนลามมากกว่าการลวนลามทางการกระทำ โดยในบทความ “ความผิดทางอาญา: กรณีการคุกคามทางเพศ” (สุริศา นิยมรัตน์, ๒๕๖๐, น.๑๓๘) ได้ระบุว่า การลวนลามทางวาจาเป็นรูปแบบของการคุกคามทางเพศที่พบมากที่สุด มีจำนวนสูงถึง ๘๓ เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่การลวนลามทางการกระทำมีจำนวนเพียง ๑๔ เปอร์เซ็นต์ และนอกจากการลวนลามทางคำพูดเป็นวิธีที่ถูกใช้ใน

การลวนลามมากที่สุดแล้ว ในปัจจุบันการลวนลามด้วยวิธีดังกล่าวยังพบเห็นได้มากขึ้นในสื่อโซเชียลมีเดีย จนทำให้เกิดคำว่า “Cyber Sexual Harassment” หรือการคุกคามทางเพศทางอินเทอร์เน็ตซึ่งมีการลวนลามทางคำพูดเป็นหนึ่งในวิธีการที่ใช้ในการคุกคามทางเพศทางอินเทอร์เน็ตด้วย

ถึงแม้การลวนลามทางคำพูดจะพบเห็นได้ง่ายและมีจำนวนมากขึ้น แต่ความพยายามในการสร้างความตระหนักและเรียกร้องให้หยุดพฤติกรรมดังกล่าวก็มีความก้าวหน้าไป ด้วย สิ่งเหล่านี้จึงอาจเป็นสาเหตุให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยตีความว่าการลวนลามทางคำพูดเป็นการลวนลามมากกว่าการลวนลามทางการกระทำ และด้วยเหตุนี้เอง ผลการวิจัยดังกล่าวจึงเป็นสัญญาณที่ดีต่อบุคลากร องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ที่มีบทบาทในสังคมไทยในการที่จะใช้โอกาสนี้ร่วมมือกันส่งเสริม เน้นย้ำ และยับยั้งประเด็นการลวนลามทางคำพูดมาเสนอเพื่อสร้างความตระหนักและตอกย้ำถึงผลเสียของการลวนลามทางคำพูดให้มากยิ่งขึ้นไป เพื่อจะได้ขจัดพฤติกรรมดังกล่าวให้น้อยลงและหมดไปในสังคมไทยในที่สุด

ทั้งนี้ การตีความว่าการลวนลามทางคำพูดเป็นการลวนลามมากกว่าการลวนลามทางการกระทำเป็นสิ่งเดียวกันที่นักศึกษามหาวิทยาลัยเพศชายและเพศหญิงตีความเหมือนกัน แต่นอกเหนือจากนี้ ผลวิจัยได้ทำให้เรารับรู้ว่าการกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “ลวนลาม” ที่แตกต่างกัน ซึ่งหากพิจารณาการจัดลำดับค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางความหมายของเพศชายและเพศหญิงเพียงเฉพาะองค์ประกอบ “ผู้กระทำความผิดล่วงเกินทางเพศ” และ “กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา” จะทำให้เห็นจุดที่น่าสนใจจุดหนึ่งในขณะที่เพศชายมีการจัดลำดับให้องค์ประกอบ “ผู้กระทำความผิดล่วงเกินทางเพศ” มีความสำคัญเป็นอันดับสอง เพศหญิงให้องค์ประกอบนั้นมีค่า

ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง และในขณะที่เพศชายจัดลำดับให้องค์ประกอบ “กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา” มีความสำคัญเป็นอันดับสาม เพศหญิงให้องค์ประกอบนั้นมีความสำคัญเป็นอันดับสอง ผลสรุปนี้สะท้อนให้เห็นว่า ในการที่จะตัดสินว่าพฤติกรรมใดเป็นการลวนลามหรือไม่ลวนลาม เพศหญิงมีแนวโน้มพิจารณาไปที่ความคิดของผู้กระทำว่ามี “เจตนา” ที่จะลวนลามหรือไม่ รวมถึงพิจารณาไปที่ความรู้สึกรู้สึกของผู้ที่ถูกกระทำว่า “ปรารถนาให้กระทำ” หรือไม่มากกว่าเพศชาย ซึ่งสิ่งนี้สอดคล้องกับผลการให้น้ำหนักของการลวนลามที่ออกมาว่า สถานการณ์ที่ ๔ และ ๑๒ เป็นสถานการณ์ที่เพศหญิงให้คะแนนมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$ โดยทั้งสองสถานการณ์ประกอบไปด้วยองค์ประกอบทางความหมายที่เหมือนกัน คือ [-ก.] [+จ.] [+ป.] และ [-พ.] [+จ.] [+ป.] กล่าวคือ ทั้งสองสถานการณ์ประกอบไปด้วยองค์ประกอบทางความหมาย “ผู้กระทำมีเจตนาล่วงเกินทางเพศ” และ “กระทำโดยอีกฝ่ายไม่พึงปรารถนา” แต่ไม่มีองค์ประกอบ “การกระทำหรือคำพูดที่สื่อไปในทางเพศ” จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้งสองสถานการณ์นี้มี คือ “เจตนาของผู้ที่กระทำ” และ “ความรู้สึกรู้สึกของผู้ที่ถูกกระทำ” ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เพศหญิงจัดลำดับค่าความสำคัญไว้มากกว่าเพศชายทั้งสององค์ประกอบ

สาเหตุที่เพศหญิงให้ความสำคัญกับการพิจารณาไปที่ “เจตนาของผู้กระทำ” และ “ความรู้สึกรู้สึกของผู้ถูกกระทำ” มากกว่าเพศชายในการตัดสินว่าพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเป็นการลวนลามหรือไม่ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจเป็นเพราะเพศหญิงเป็นเพศน่าจะมีโดนลวนลามมากกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรพินทร์ ชูชม นพวรรณ โชติบัณฑิต และอัจฉรา สุขารมณ์ (๒๕๔๘, น. ๔๔) ที่กล่าวว่าผู้หญิงมีการรับรู้พฤติกรรมต่าง ๆ ทางเพศที่ระบุไว้ว่าเป็นการลวนลามทางเพศมากกว่าผู้ชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า

การถ่ายทอดทางสังคมรอบด้านจากบ้าน ครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและสื่อมวลชนให้ผู้หญิงตระหนักถึงพิษภัยของพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเพศ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เพศหญิงมีการนำสิ่งต่าง ๆ มาพิจารณาก่อนที่จะตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเป็นการลวนลามหรือไม่ได้ครอบคลุมมากกว่าเพศชาย และการที่เพศหญิงให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้ที่ถูกกระทำว่าปรารถนาให้กระทำหรือไม่มากกว่าเพศชาย สิ่งนี้จึงอาจเป็นเหตุให้เพศชายต้องตระหนักและระมัดระวังในการกระทำมากขึ้น เนื่องจาก หากเพศชายปฏิบัติพฤติกรรมที่ถึงแม้ว่าจะไม่ได้มีคำพูดหรือการกระทำที่สื่อไปในทางเพศ แต่หากเป็นพฤติกรรมที่กระทำโดยที่เพศหญิงไม่พึงปรารถนา กล่าวคือ ไม่ได้รับการยินยอมจากอีกฝ่าย เพศหญิงก็อาจจะตัดสินพฤติกรรมดังกล่าวว่าเป็นการลวนลามได้

ดังนั้น ทั้งเพศชายและเพศหญิงจึงสามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและวางตัวเมื่อต้องอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะหากเพศชายรับรู้ว่าการปฏิบัติมีแนวโน้มในการตีความพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งว่าเป็นการลวนลามที่มากกว่าเพศชายและให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “ลวนลาม” ที่แตกต่างไปจากเพศของตน สิ่งนี้จะช่วยให้เพศชายสามารถเลือกวิธีที่จะปฏิบัติตัวโดยที่ไม่ทำให้เพศหญิงเกิดความรู้สึกว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการลวนลาม ในขณะที่เพศหญิงเองหากรับรู้ว่าการปฏิบัติมีแนวโน้มในการตีความพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งว่าเป็นการลวนลามที่น้อยกว่าเพศชายและให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบทางความหมายของคำว่า “ลวนลาม” ที่ไม่เหมือนกับของตน สิ่งนี้จะช่วยให้เพศหญิงพิจารณาและตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้นหากเกิดเหตุการณ์ใดที่เพศหญิงรู้สึกว่าเพศชายกำลังลวนลามตน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะช่วยหลีกเลี่ยงการเกิด

ปัญหาในสังคมและสามารถทำให้เพศชายและเพศหญิงดำเนินชีวิตอย่าง
เข้าใจความคิดของกันและกันได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยการตีความคำว่า “ลวนลาม” ในภาษาไทยของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยตามแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) ที่ได้กล่าวไป
ข้างต้น นอกจากจะทำให้ทราบถึงความหมายของ คำว่า “ลวนลาม” ในแง่
ของอรรถศาสตร์แล้ว ผลการวิจัยนี้ยังแสดงให้เห็นถึงวิธีการตีความคำ
ดังกล่าวที่แตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถ
เป็นตัวช่วยให้ทั้งสองเพศได้รับรู้และเข้าใจความคิด มุมมอง รวมถึงทัศนคติ
ของกันและกันมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม บทความวิจัยนี้ทำการศึกษาโดยพิจารณาตัวแปรเรื่อง
เพศเพียงอย่างเดียว อีกทั้งสถานการณ์ที่นำมาใช้ยังจำกัดให้ตัวละครที่กระทำ
การลวนลามเป็นเพศชายและตัวละครที่ถูกกระทำเป็นเพศหญิงเท่านั้น ด้วย
เหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า หากนำตัวแปรอื่น ๆ ทางด้านภาษาศาสตร์สังคมเข้ามา
พิจารณาร่วมด้วย เช่น อายุ การศึกษา อาชีพ รวมทั้งเพิ่มความหลากหลาย
ของสถานการณ์ โดยอาจเปลี่ยนให้ตัวละครที่เป็นผู้กระทำการลวนลามเป็น
เพศหญิงและผู้ถูกกระทำเป็นเพศชาย หรือแม้แต่นำเพศทางเลือกอื่น ๆ มาใช้
เป็นตัวละครในการสร้างสถานการณ์สมมติ ผู้วิจัยคิดว่าผลการวิจัยที่ได้จะ
สามารถแสดงให้เห็นถึงความคิด มุมมอง ทัศนคติต่าง ๆ ที่น่าสนใจของผู้ใช้
ภาษาเพิ่มมากขึ้นไปจากเดิม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า หากนำแนวคิดทฤษฎีเดียวกันนี้ไปศึกษา
คำอื่น ๆ ในภาษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำที่คนส่วนใหญ่ตีความหลากหลาย
และเป็นคำที่มีความหมายในเชิงลบเช่นเดียวกับคำว่า “ลวนลาม”

ผลการวิจัยที่ได้ อาจไม่ใช่แค่เพียงทำให้รับรู้และเข้าใจความหมายของคำนั้น ๆ มากขึ้น แต่ยังช่วยให้เราเข้าใจโลกทัศน์ของคนในสังคมที่แตกต่างกันได้ดียิ่งขึ้นตามไปด้วย

รายการอ้างอิง

จรัลวิไล จริญญาโรจน์. (๒๕๕๙). อันนันทกาลเหมือนเทน้ำ การตีความจึงสิ้น
ไหล: ใจชาย-หญิง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

_____. (๒๕๕๒). ความสัมพันธ์ระหว่างความเคร่งครัดทาง
ศาสนากับการตีความความหมายคำว่า “โกหก” ในภาษาไทย:
การวิเคราะห์เชิงอรรถศาสตร์ต้นแบบ. วารสารภาษาและ
ภาษาศาสตร์, ๒๗(๒), ๑-๒๐.

คมชัดลึก. (๒๕๖๐). นิด้า ผนึกม.เนชั่น ต่อด้านลวนลามทางเพศบนโซเชียล.
สืบค้นเมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓, จาก
[https://www.komchadluek.net/news/edu-
health/280565](https://www.komchadluek.net/news/edu-health/280565)

ธีระ รุ่งธีระ. (๒๕๕๕). การศึกษาคำว่า “เจ้าชู้” ในภาษาไทยตามแนว
อรรถศาสตร์ต้นแบบ. ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุม
วิชาการ(Proceedings) พะเยาวิจัยครั้งที่ ๑. พะเยา:
มหาวิทยาลัยพะเยา.

นพรัตน์ น้อยเจริญ. (๒๕๕๓). อรรถลักษณะของสิ่งมีชีวิตในปริศนาคำทายไทย
(วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประชาไท. (๒๕๖๑). มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล-ซินดี้ ปลุกกระแสร้องสิทธิให้
ผู้หญิงไม่ถูกลวนลาม-ข่มขืนช่วงสงกรานต์. สืบค้นเมื่อ ๒๐
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓, จาก
<https://prachatai.com/Journal2018/04/76229>

- มติชนออนไลน์. (๒๕๖๐). เปิดสถิติ 'ผู้หญิง' ถูกคุกคามทางเพศบนระบบ
ขนส่ง ทั้งลวนลาม อนาจาร ใช้อวัยวะไถ โขวของลับ. สืบค้นเมื่อ
๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓, จาก
https://www.matichon.co.th/lifestyle/news_488616
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๕๔). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.
๒๕๕๔. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สุริศา นิยมรัตน์. (๒๕๖๐). ความผิดทางอาญา: กรณีการคุกคามทางเพศ
Criminal Offenses: The Case of Sexual Harassment.
วารสารรวมคำแห่ง, ๗(๒), ๑๓๓-๑๖๐.
- อนุชิตา เรนทอน. (๒๕๕๓). การศึกษาการตีความความหมายของคำว่า
ขโมย ในภาษาไทย: ศึกษาตามแนวทฤษฎีต้นแบบ The Study
of the Interpretation of Thai Word “Khamoi”:
Prototype Theory (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ : ,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- อาศิรา พนาราม. (๒๕๖๓). ปมดราม่า 'ลิซ่า-มูนคาเฟ่' ย้ำปัญหา ลวนลาม
ออนไลน์! สืบค้นเมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓, จาก
<https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/860610>
- อรพินท์ ชูชม, นพวรรณ โชติบัณฑิต และอัจฉรา สุขารมณ์. (๒๕๔๘).
การรับรู้การลวนลามทางเพศของนิสิตมหาวิทยาลัยในประเทศไทย
ไทย. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, ๑๑(๑). ๓๕-๔๙.

Mango Zero. (๒๕๖๒). แบบไหนถึงเรียกว่าคุกคามทางเพศ Sexual Harassment. สืบค้นเมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓, จาก <https://www.mangozero.com/what-is-sexual-harassment>.

Workpoint News. (๒๕๖๓). ตัวอย่างคำพูด Sexual Harassment คนแซวสนุก แต่คนฟังอาจไม่เล่นด้วย. สืบค้นเมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓, จาก <https://workpointtoday.com/Word-sexual-harassment-3/>

ผู้เขียน

ปานรุ้ง ภูจำปา

บัณฑิตคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

pamrung.phu@student.mahidol.edu

เขมฤทัย บุญวรรณ

อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

khemruthai.boo@mahidol.edu

การจัดการความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วม
ร่วมของชุมชน กรณีผ้าซิ่นน้ำอ่าง จังหวัดอุดรดิตถ์

**Intellectual Cultural Heritage-Related Knowledge
Management through the Community Participation:
A Case Study of Phasin Nam-Ang, Uttaradit Province**

ดวงรักษ์ จันแดง

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Received: June 16, 2020 Revised: April 9, 2021 Accepted: June 7, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรวบรวมความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมการจัดการความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแก่ คนรุ่นใหม่โดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับช่างทอผ้า การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการใช้คำถามแบบกึ่งมีโครงสร้างจากนายก อบต.น้ำอ่าง และพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรดิตถ์ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือ งานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ผลการศึกษา พบว่า 1) ชุมชนน้ำอ่างรวบรวมความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมการทอผ้าซิ่นตีนจก เช่น ระลึกได้ถึงวิธีการทอผ้า กระบวนการทอผ้า ฯลฯ ที่ช่างทอผ้าสั่งสอนกันจากรุ่นสู่รุ่นและ อบต.น้ำอ่างนำข้อมูลจากช่างทอในชุมชนมารวบรวมเป็นหนังสือการทอผ้าซิ่นตีนจก และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงของชุมชนและให้ผู้สนใจแสวงหาความรู้ 2) ชุมชนน้ำอ่าง มีการจัดการความรู้ ประกอบด้วย 2.1) การบ่งชี้ความรู้ คือ ความรู้พื้นฐานที่ช่างทอผ้าต้องมี เช่น วัตถุดิบในการ

ทอผ้า การคัดเลือกและเลือกซื้อวัตถุดิบ ฯลฯ 2.2) การแสวงหาความรู้ช่างทอผ้าได้รับความรู้จากการร่วมอบรม ศึกษาดูงานที่ อบต.น้ำอ่าง หรือพัฒนาการชุมชนจังหวัดอุตรดิตถ์จัดขึ้น 2.3) การจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ การประมวล ถิ่นกรองความรู้ และเข้าถึงความรู้ การจัดเก็บความรู้ของกลุ่มช่างทอผ้าใช้การทอตัวอย่างลายผ้าเก็บไว้ศึกษา ช่างทอที่สนใจสามารถศึกษาลายผ้าที่เก็บไว้ได้ ส่วน อบต.น้ำอ่าง จัดเก็บความรู้ด้วยการรวบรวมลายผ้า วิธีการทอผ้าจากช่างทอเป็นหนังสือ ผู้ที่สนใจสามารถขอศึกษาลายผ้าได้ 2.4) การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กลุ่มช่างทอผ้านำผลงานมาวิจารณ์ระหว่างกัน 2.5) การเรียนรู้เพื่อการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เช่น การนำความรู้การย้อมสีธรรมชาติมาย้อมเส้นฝ้าย เส้นไหมให้สีติดทนนานยิ่งขึ้น และ 3) ชุมชนน้ำอ่างมีการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นใหม่ ช่างทอผ้าสอนการทอผ้าแก่คนรุ่นใหม่และผู้สนใจสามารถขอศึกษาที่ศูนย์การเรียนรู้ที่ชุมชนตั้งขึ้นเพื่อสืบสานวัฒนธรรมการทอผ้าต่อไป

คำสำคัญ

การจัดการความรู้, มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชน, ผ้าขึ้นน้ำอ่าง จังหวัดอุตรดิตถ์

Abstract

The purpose of this study was to examine the collection and management of knowledge and cultural heritage, and the transfer of cultural wisdom to new generations, through community participation. Qualitative research was used, with data collected from in-depth interviews using semi-structured questions. The sample population consisted of weavers in Nam Ang, a subdistrict of Tron District, in Uttaradit Province, Thailand, as well as the head of the Nam Ang Tambon Administrative Organization (TAO). Other documentary data was gathered from Uttaradit Province community

development records, books, and research and related academic articles. The results showed that:

1) Nam Ang community collects knowledge to preserve their cultural heritage. For example, sarong weaving methods and processes, which have been handed down across generations by weavers, have now been collected and printed in book form by Nam Ang TAO, who have also established a textile study center to spread this knowledge and act as a community reference.

2) Nam Ang community knowledge management includes: a) identification of the knowledge and primary education required for weavers, including the selection and purchase of raw materials; b) team study tours for aspiring weavers at Nam Ang TAO and Uttaradit Province development events; c) storage and access to knowledge collected about textile worker groups, samples of woven-patterned fabrics for study, and the collection of patterns and weaving methods in book form by the Nam Ang TAO for students of design; d) exchanging textile worker group experience by bringing woven products for mutual criticism, and; e) applying knowledge about natural dyes for cotton and silk threads for longer-lasting color, and other specialties.

3) Nam Ang community transfers cultural wisdom to future generations of weavers through weaving classes available through a community-established study to preserve their weaving cultural heritage.

Keywords

Knowledge management, Cultural heritage, Community participation, Tube skirts (phasin Nam-Ang) Uttaradit

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) อยู่ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศ เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานาน อาทิ การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้สูงขึ้นยังทำได้น้อย แรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในเรื่อง องค์ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ สังคมขาดคุณภาพ และมีความเหลื่อมล้ำสูงที่เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับศักยภาพการพัฒนา ซึ่งการแก้ปัญหายังย่ำแย่ จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาศักยภาพของบุคคลโดยชุมชนมีส่วนร่วมนำความรู้รุดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

ประเทศไทย ดำเนินการแก้ปัญหาข้างต้นโดยน้อมนำหลักการ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ความว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนเป็นเบื้องต้น ก่อน โดยใช้วิธีการ และอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้าง ค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกฐานะทางเศรษฐกิจขั้นได้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชน โดยสอดคล้องด้วยจะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากเลวที่สุดในที่สุด” (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2559, หน้า 10)

ชุมชนน้ำอ่าง นำหลักการ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนด้วยการใช้องค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ด้านงานฝีมือดั้งเดิม คือ การทอผ้าขึ้นต้นจกที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไท-ยวนมาเป็นพื้นฐานในการสร้างงานสร้างอาชีพทอผ้าขึ้น รวมทั้งผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ให้ตรงกับความต้องการของตลาดและสร้างรายได้หลักให้กับคนในชุมชน

กลุ่มทอผ้าขึ้นน้ำอ่าง หมู่ 7 บ้านไชยมงคล ตำบลน้ำอ่าง อำเภอดรอน จังหวัดอุดรธานี จัดตั้งกลุ่มทอผ้า เมื่อปี พ.ศ.2556 มีสมาชิกร่วมการจัดตั้งจำนวน 5 คน เนื่องจากเป็นงานที่ตนถนัด และมีความชำนาญสืบทอดมาแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย เพื่อให้สตรีที่ว่างจากการทำงานมีอาชีพเสริม สร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน มีการตกลงรวมหุ้นกัน คนละ 1,000 บาท เป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มการดำเนินการของกลุ่มเน้นให้สมาชิกมีความรัก ความสามัคคี ผลผลิตที่ได้จากการทำงานมีการแบ่งปันอย่างยุติธรรม สนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มมีการออมเงินกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คนละประมาณ 500-1,000 บาท เป็นประจำทุกเดือน กลุ่มมีรายได้ต่อปีเฉลี่ย 250,000 บาท และมีการเชื่อมโยงกับกลุ่ม หรือองค์กรอื่น เช่น เครือข่ายการผลิต ได้แก่ กลุ่มทอผ้าในพื้นที่ตำบลน้ำอ่าง อำเภอดรอน จังหวัดอุดรธานี และเครือข่ายการแปรรูปผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ ได้แก่ อบต.น้ำอ่าง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี (Tnews, 2562)

จากเชื่อมโยงองค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมการทอผ้าของกลุ่มผ้าต่าง ๆ ในตำบลน้ำอ่างผสมความร่วมมือของภาครัฐจนสามารถจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าของตำบลน้ำอ่างให้กับผู้ที่สนใจสามารถเข้าศึกษาเรียนรู้ อันเป็นเหตุให้ต้องมีการศึกษาว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการรวบรวมความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างไร ชุมชนมี

การจัดการความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างไร และชุมชน
ดำเนินการต่อยอดด้วยการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านี้แก่
คนรุ่นใหม่อย่างไร เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาสู่การเป็นต้นแบบของการจัดการ
ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการรวบรวมความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
โดยชุมชนมีส่วนร่วม
2. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดย
ชุมชนมีส่วนร่วม
3. เพื่อศึกษาการถ่ายทอดความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
แก่คนรุ่นใหม่โดยชุมชนมีส่วนร่วม

บททวนวรรณกรรม

การวิจัยในครั้งนี้ มีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และการจัดการความรู้

ความรู้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ ระลึกถึงวิธี
และกระบวนการต่าง ๆ หรือระลึกถึงแบบกระบวนการโครงสร้าง วัตถุประสงค์ใน
ด้านความรู้นี้ย้าในเรื่องกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำเป็น
กระบวนการการเชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบใหม่ (ชม ภูมิภาค, 2523,
หน้า 284-285) ดังนั้นความรู้ จึงเป็นข้อเท็จจริง ความจริง กฎเกณฑ์และ
ข้อมูลที่มนุษย์ได้รับและรวบรวมสะสมไว้จากมวลประสบการณ์ต่าง ๆ
(Good, 1973, p. 325) ความรู้ จำเป็นต้องมียอดประกอบ 2 ประการ คือ
ความเข้าใจและการคงอยู่ เพราะความรู้ หมายถึง ความสามารถจดจำได้ใน

บางสิ่งบางอย่างที่เราเข้าใจมาแล้ว (Meredith, 1973, p. 10) หากกล่าวโดยสรุป ความรู้ หมายถึง การระลึกได้ถึงวิธีการ กระบวนการ ความเข้าใจ และข้อเท็จจริง รวมถึงจดจำได้ในสิ่งที่มีประสบการณ์แล้ว

ความรู้ จำแนกได้ 6 ระดับ (อรรถรณ ปันธนโิอาวาท, 2554, หน้า 36-37) ได้แก่ 1) ระดับที่ระลึกได้ หมายถึง การเรียนรู้ในลักษณะที่จำเรื่องเฉพาะวิธีปฏิบัติ กระบวนการและแบบแผนได้ ความสำเร็จในระดับนี้คือ ความสามารถในการดึงข้อมูลจากความจำออกมาได้ 2) ระดับที่รวบรวมสาระสำคัญได้ หมายถึง บุคคลสามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้มากกว่าการจำเนื้อหาที่ได้รับ สามารถเขียนข้อความเหล่านั้นได้ด้วยถ้อยคำของตนเอง สามารถแสดงให้เห็นได้ด้วยภาพ ให้ความหมาย แปลความและเปรียบเทียบความคิดอื่น ๆ หรือคาดคะเนผลที่เกิดขึ้นต่อไปได้ 3) ระดับการนำไปใช้ สามารถเอาข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่เป็นนามธรรมไปปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม 4) ระดับของการวิเคราะห์ สามารถให้ความคิดในรูปแบบของการนำความคิดมาแยกเป็นส่วน เป็นประเภท หรือนำความรู้มาประกอบกันเพื่อการปฏิบัติของตนเอง 5) ระดับการสังเคราะห์ คือ การนำเอาข้อมูลแนวความคิดมาประกอบกันแล้วนำไปสู่การสร้างสรรค์ซึ่งเป็นสิ่งใหม่แตกต่างไปจากเดิม และ 6) ระดับการประเมินผล คือ ความสามารถในการใช้ข้อมูลเพื่อตั้งเกณฑ์ การรวบรวมผลและวัดข้อมูลตามมาตรฐานเพื่อให้ข้อตัดสินถึงระดับของประสิทธิผลของกิจกรรมแต่ละอย่าง

หลักการเรียนรู้ (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542, หน้า 76-77) ดังนี้ 1) บุคคลแต่ละคนจะมีความสามารถในการเรียนรู้ที่ต่างกัน ดังนั้นการศึกษาเรื่องราวใด ๆ ก็ตาม จำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้นว่า คนหนุ่มสาวมักจะเรียนรู้ได้เร็วและง่ายกว่าคนสูงอายุ คนฉลาดเข้าใจเรื่องราวที่ซับซ้อนได้ง่ายกว่า 2) การเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการตอบสนอง

ทางอารมณ์ โดยทั่วไปแล้วการสรรเสริญจะให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้มากกว่าการทำโทษ แต่บางครั้งการถูกทำโทษก็จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีเช่นเดียวกัน ถ้ามีการกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางอารมณ์อย่างรุนแรง

3) การแสดงให้เห็นว่าควรทำอะไร ดีกว่าการบอกเฉย ๆ เพราะการแสดงถึงวิธีการให้ผู้รับสารได้เห็นว่าควรทำอะไร เป็นวิธีการที่ดีที่สุดใน การการเรียนรู้ในเรื่องที่ซับซ้อน 4) ทศนคติที่ผู้รับสารมีต่อผู้ส่งสารจะมีผลต่อทศนคติที่มีต่อสารนั้นด้วย บางครั้งการที่บอกว่าใครเป็นผู้พูด มีความสำคัญมากพอ ๆ กับบอกว่าพูดอะไร อย่างไรก็ตามในระยะยาวตัวสารจะมีความสำคัญกว่า 5) ความจำมีความสัมพันธ์กับความใหม่ของเรื่องราว หรือเหตุการณ์ เรามักจะจำและมีการตอบสนองต่อข่าวสารที่เพิ่งได้รับสด ๆ และการให้ข่าวสารซ้ำ ๆ กัน จะก่อให้เกิดการจดจำและเก็บสารนั้นไว้ 6) การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการเรียนรู้ คนเราเรียนรู้ได้ดีขึ้น เมื่อได้มีการทดลองทำ และ 7) การนำเสนอด้วยวิธีการที่แปลกใหม่ โดยใช้วิธีที่เป็นการกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางอารมณ์สูงจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากกว่าการนำเสนอด้วยวิธีธรรมดา

การจัดการความรู้ หมายถึง การรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บ และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อสร้างเป็นความรู้ การจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับการแบ่งปันความรู้ ถ้าไม่มีการแบ่งปันความรู้จะไม่มี การจัดเก็บความรู้ และจะต้องมีผู้มีความรู้ความสามารถในการตีความและประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำในองค์กร การจัดการความรู้เป็นเรื่องของการเพิ่มประสิทธิผลขององค์กร การจัดการความรู้ก็เกิดขึ้นเพราะมีความเชื่อว่า จะช่วยสร้างควมมีชีวิตชีวาและความสำเร็จให้แก่องค์กร การประเมินต้นทุนทางปัญญา และผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้การจัดการ

ความรู้เป็นดัชนีบอกว่า องค์กรมีการจัดการความรู้อย่างไร ได้ผลหรือไม่ (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547, หน้า 31-32)

กระบวนการจัดการความรู้ (สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการ การเกษตร, 2562) เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้ หรือการจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นภายในองค์กร ดังนี้ 1) การบ่งชี้ความรู้ เป็นการพิจารณาว่า องค์กรมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย คือ อะไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ต้องใช้อะไร ปัจจุบันมีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใดและอยู่ที่ใคร 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ เป็นการสร้าง แสวงหา รวบรวมความรู้ ทั้งภายใน/ภายนอก รักษาความรู้เดิม แยกความรู้ที่ใช้ไม่ได้ แล้วออกไป 3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการกำหนดโครงสร้างความรู้ แบ่งชนิด ประเภท เพื่อให้สืบค้น เรียกคืนและใช้งานได้ง่าย 4) การประมวล และกลั่นกรองความรู้เป็นการปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน ใช้ ภาษาเดียวกัน ปรับปรุงเนื้อหาให้ครบถ้วนสมบูรณ์ 5) การเข้าถึงความรู้ เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศ web board บอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น 6) การ แบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ สามารถทำได้หลายวิธีการ โดยกรณีที่เป็นความรู้ ชัดแจ้ง อาจจัดทำเป็นเอกสาร ฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีที่เป็นความรู้ฝังลึก จัดทำเป็นระบบทีมงานข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ และนวัตกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

ประโยชน์ของการจัดการความรู้ (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547, หน้า 41) ได้แก่ 1) ป้องกันความรู้สูญหาย การจัดการความรู้ทำให้องค์กร สามารถรักษาความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ และความรู้ที่อาจสูญหายไป พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร เช่น การเกษียณอายุการทำงาน หรือ

การลาออกจากงาน เป็นต้น 2) เพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจ โดย ประสิทธิภาพ และความสะดวกในการเข้าถึงความรู้ เป็นปัจจัยสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจ เนื่องจากผู้ที่มีหน้าที่ในการตัดสินใจสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ 3) ความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่น การทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจงาน วัตถุประสงค์ของงานโดยไม่ต้องมีการควบคุมหรือมีการแทรกแซงมากนัก จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนาจิตสำนึกในการทำงาน 4) ความได้เปรียบในการแข่งขัน การจัดการความรู้ช่วยให้องค์กรมีความเข้าใจลูกค้า แนวโน้มการตลาดและการแข่งขัน ทำให้ลดช่องว่างและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันได้ 5) การพัฒนาทรัพยากร เป็นการพัฒนาความสามารถขององค์กรในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางปัญญาที่มีอยู่ ได้แก่ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และลิขสิทธิ์ เป็นต้น 6) การยกระดับผลิตภัณฑ์ เป็นการนำความรู้มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและบริการ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์นั้น ๆ อีกด้วย 7) การบริหารลูกค้า การศึกษาความสนใจและความต้องการของลูกค้าเป็นการสร้างความพึงพอใจและเพิ่มยอดขายและสร้างรายได้ให้แก่องค์กร และ 8) การลงทุนทางทรัพยากรบุคคล การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน การจัดการด้านเอกสาร การจัดการกับความรู้ที่ไม่เป็นทางการเป็นการเพิ่มความสามารถให้แก่องค์กรในการจ้างและฝึกฝนบุคลากร

เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้จะต้องอาศัยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ ซึ่งเป็นการวัดความสามารถทางปัญญาและทักษะต่าง ๆ ตลอดจนสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ที่ได้รับการเรียนรู้ในอดีต ยกเว้นการวัดทางด้านร่างกาย (วิเชียร เกตุสิงห์, 2523, หน้า 16) การวัดความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในทางปฏิบัติ

จะต้องสร้างเครื่องมือประกอบการวัด ซึ่งเครื่องมือในการวัดมีหลายชนิด ใน
ที่นี้จะกล่าวถึงเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ที่นิยมกันมาก คือ แบบทดสอบที่ถือ
เป็นสิ่งที่เราผู้ถูกสอบให้แสดงอาการตอบสนองออกมาด้วยพฤติกรรมบางอย่าง
เช่น การพูด การเขียน ทำทาง ฯลฯ ที่สามารถสังเกตเห็น หรือสามารถนับ
จำนวนปริมาณได้ เพื่อนำไปแทนอันดับ หรือคุณลักษณะของบุคคลนั้น
รูปแบบของข้อสอบ หรือแบบทดสอบมี 3 ลักษณะ (ไพศาล หวังพานิช,
2526, หน้า 35-36) คือ 1) ข้อสอบปากเปล่า เป็นการทดสอบด้วยวาจาหรือ
คำพูดระหว่างผู้ทำการสอบกับผู้ถูกสอบโดยตรงหรือบางครั้งเรียกว่า การ
สัมภาษณ์ 2) ข้อสอบข้อเขียน แบ่งเป็น 2 แบบ คือ 2.1) แบบความเรียง เป็น
แบบที่ต้องการให้ผู้ตอบอธิบาย บรรยาย ประพันธ์หรือวิจารณ์เรื่องราวที่
เกี่ยวกับความรู้นั้น 2.2) แบบจำกัดคำตอบ เป็นคำตอบที่ให้ผู้ถูกทดสอบ
พิจารณาเปรียบเทียบ ตัดสินข้อความหรือรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ 4 แบบ
คือ ถูก-ผิด แบบเติมคำ แบบจับคู่และแบบเลือกคำตอบ และ 3)
ข้อสอบภาคปฏิบัติ เป็นข้อสอบที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกทดสอบตอบสนองออกมา
ด้วยคำพูดหรือการเขียนเครื่องหมายใด แต่มุ่งให้แสดงพฤติกรรมด้วยการ
กระทำจริง

การวิจัยนี้ นำแนวคิดข้างต้นมาสรุปเป็นกรอบในการศึกษาว่า
ความรู้และการจัดการความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรณี
ผ้าขึ้นน้ำอ่าง จังหวัดอุตรดิตถ์นั้น จะครอบคลุมไปถึงความรู้ ความเข้าใจ
การจดจำและวิธีปฏิบัติในการทอผ้าขึ้น ความรู้และประสบการณ์ที่บุคคลมี
ต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะมีความสัมพันธ์กับชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ รวมถึง
กระบวนการเก็บรวบรวมความรู้เหล่านั้นแล้วถ่ายทอดความรู้นั้นผ่าน
การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มทอผ้าในเรื่องกระบวนการผลิต การย้อม

สี ลวดลายที่ปรากฏบนผ้า ดังนั้นหากคนในชุมชนมีความรู้และประสบการณ์
เกี่ยวกับการทอผ้าที่ดี ก็น่าจะมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าที่ดีด้วย

2. แนวคิดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความเป็น การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่ง ชุมชนกลุ่มชน หรือในบางกรณีปัจเจกบุคคล ยอมรับว่า เป็นส่วนหนึ่งของ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตน ยูเนสโกได้จำแนกมรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรมตามที่ปรากฏในอนุสัญญาเพื่อการพิทักษ์รักษามรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรม เป็น 5 สาขา (UNESCO, 2003) ดังนี้ 1) มุขปาฐะและ การแสดงออก รวมถึงภาษาในฐานะที่เป็นสื่อของมรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรม เช่น สุภาษิต คำปริศนา คำพังเพย นิทาน เรื่องเล่า เพลงกล่อม เด็ก ตำนาน มหากาพย์ ร้อยกรอง บทสวด บทเพลง ฯลฯ มุขปาฐะ และ การแสดงออกเหล่านี้ เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ คุณค่าและความทรงจำที่ มีร่วมกัน โดยสิ่งเหล่านี้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการอยู่รอดทางวัฒนธรรม 2) ศิลปะการแสดง แบ่งเป็น 4 ประเภทย่อย คือ ดนตรี การแสดงดนตรี การแสดงในพิธีกรรมและเพลงร้องพื้นบ้านในบางกรณีศิลปะการแสดงอาจจะ ผสมรวมกับหรือเป็นส่วนหนึ่งของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสาขาอื่น ๆ เช่น พิธีกรรม งานเทศกาล หรือมุขปาฐะ ในการสำรวจศิลปะการแสดง พบว่า เนื้อหาสาระของศิลปะการแสดงมีหลากหลายไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับศาสนา หรือความเป็นดั้งเดิมหรือไม่ก็ตามจะมีความเกี่ยวข้องกับการทำงาน ความ บันเทิง การเมือง และเศรษฐกิจ นอกจากนี้ศิลปะการแสดงยังสามารถใช้ แสดงได้อย่างหลากหลายวาระโอกาสด้วย เช่น ศิลปะการแสดงในงาน แต่งงาน งานศพ พิธีกรรม เทศกาล หรืองานสังคมอื่น ๆ 3) แนวปฏิบัติทาง สังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติกันมา

อย่างเป็นประจำประกอบการดำรงชีวิตของชุมชนหรือกลุ่มคน แนวปฏิบัติทางสังคมกำหนดชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ซึ่งสร้างความเป็นอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตน และความต่อเนื่องของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชน การปฏิบัติในพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่จึงถูกกำหนดและปฏิบัติในช่วงระยะเวลา สถานที่ที่กำหนดไว้เป็นพิเศษ และในบางครั้งอาจจะมีการจำกัดกลุ่มคนที่สามารถเข้าร่วมในแนวปฏิบัติทางสังคมหรือพิธีกรรมนั้น ๆ ได้ในส่วนของงานเทศกาลต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเปิดต่อสาธารณชนโดยไม่มีการจำกัดผู้ที่เข้าร่วมงานนั้น ๆ ตัวอย่างของแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม งานเทศกาลต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง การละเล่นผีตาโขน ฯลฯ 4) ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล องค์ความรู้ ความชำนาญ ทักษะ การปฏิบัติ เครื่องหมายแสดงออกที่ชุมชนได้มีการพัฒนาและทำให้อยู่ถาวรที่มีการปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบเกี่ยวกับกระบวนการคิดนี้ แสดงออกผ่านทางภาษามุขปาฐะ ความทรงจำ และพื้นที่ ซึ่งออกมาในรูปแบบคุณค่า ความเชื่อ พิธีกรรม พิธีการเยียวยา แนวปฏิบัติทางสังคมหรือสถาบัน และองค์กรทางสังคม ตัวอย่างของสาขานี้ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงนิเวศวิทยา องค์ความรู้ของชนพื้นเมือง ชชาติพันธุ์ ชีวภาพ ชชาติพันธุ์พลุกษศาสตร์ ระบบการรักษาแบบดั้งเดิม ตำราปรุงยา พิธีกรรม วิธีการกินอยู่ ความเชื่อศาสตร์อันลึกลับ พิธีการเข้าร่วมทางศาสนา การทำนายโชคชะตา การพยากรณ์ จักรวาลวิทยา ความเชื่อเกี่ยวกับหมอผีหรือคนทรงเจ้า ฯลฯ 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม หมายถึงทักษะและองค์ความรู้ที่แสดงออกมาจากงานช่างฝีมือ ซึ่งเป็นทักษะที่มีความจำเป็นในการสืบทอดองค์ความรู้ของช่างฝีมือสู่คนรุ่นหลังภายในชุมชน ตัวอย่างงานฝีมือดั้งเดิม เช่น ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า เครื่องจักสาน

เครื่องรัก เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องไม้ เครื่องหนัง อัญมณีและ
เครื่องประดับ งานศิลปกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ

ประเทศไทย ได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดก
ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 (ราชกิจจานุเบกษา, 2559, หน้า 1)
ให้ความหมายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายความว่า ความรู้ การแสดงออก
การประเพณีปฏิบัติ หรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล
เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็น
เจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง
โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม ซึ่ง “ชุมชน”
ในที่นี้ หมายความว่า กลุ่มคนกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มที่มีความรู้ มีการ
ประเพณีปฏิบัติสืบทอด หรือมีส่วนร่วมในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น
(มาตรา 3) ซึ่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมและรักษา
ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง (มาตรา 4) ดังต่อไปนี้
(1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (2) ศิลปะการแสดง (3) แนวปฏิบัติทาง
สังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล (4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับ
ธรรมชาติและจักรวาล (5) งานฝีมือดั้งเดิม (6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน
และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว และ (7) ลักษณะอื่น ๆ ตามที่กำหนดใน
กฎกระทรวง

สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ให้ความหมาย
งานฝีมือดั้งเดิม หมายถึง ภูมิปัญญา ทักษะฝีมือช่าง การเลือกใช้วัสดุ และ
กลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคม และ
วัฒนธรรมของกลุ่มชน (สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม,
2562) แบ่งออกเป็น 1) ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า หมายถึง ผลผลิตที่เกิดจาก
การทอ ย้อม ถัก ปัก ตีเกลียว ยก จก มัดหมี่ พิมพ์ลาย ขิด เกาะ/ล้วง เพื่อใช้

เป็นเครื่องนุ่งห่ม และแสดงสถานภาพทางสังคม 2) เครื่องจักสาน หมายถึง ภาพชนะเครื่องใช้ประจำบ้านที่ทำจากวัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น ไม้ หวาย กระจุกลำเจียก โดยนำมาจักและสาน จึงเรียกว่า เครื่องจักสาน กลวิธีในการทำเครื่องจักสาน ได้แก่ การถัก ผูกมัด มัด ร้อย โดยใช้ดอก หวาย เพื่อให้เครื่องจักสานคงทนและคงรูปอยู่ได้ตามต้องการ 3) เครื่องรัก หมายถึง หัตถกรรมที่ใช้รักเป็นวัสดุสำคัญในการสร้างผลงาน เช่น ปิดทองรดน้ำ ภาพก้ามระลอประดับมุก ประดับกระຈสี ปั้นกระแฉะ และเงิน รักหรือยางรัก มีคุณลักษณะเป็นยางเหนียว สามารถเกาะจับพื้นของสิ่งของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ประสงคจะทา หรือถมทับหรือเคลือบผิวได้ดี ทำให้ผิวมันภายหลังรักแห้งสนิท มีคุณภาพคงทนต่อความร้อน ความชื้น กรดหรือด่างอ่อน ๆ และยังเป็นวัสดุที่ใช้เชื่อมสมุกหรือสีเข้าด้วยกัน 4) เครื่องปั้นดินเผา หมายถึง หัตถกรรมที่ใช้ดินเหนียวเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิต มีทั้งชนิดเคลือบและไม่เคลือบ โดยที่เนื้อดินเหนียวต้องมีส่วนผสมของทรายแม่น้ำที่เป็นทรายเนื้อละเอียด และช่วยให้เนื้อดินแห้งสนิทไม่แตกร้าว ดินเหนียวที่ใช้ทำเครื่องปั้นดินเผาจากที่ต่าง ๆ ให้สีแตกต่างกัน 5) เครื่องโลหะ หมายถึง สิ่งที่มีวัสดุหลักเป็นเหล็ก ทองเหลืองหรือทองแดง เครื่องโลหะที่ทำจากเหล็กนิยมทำโดยการเผาไฟให้อ่อนตัวและตีเหล็กเป็นรูปทรงต่าง ๆ เครื่องโลหะที่ทำจากทองเหลือง นิยมนำทองเหลืองมาเผาจนหลอมเหลวแล้วจึงนำไปเทลงในแบบตามลักษณะที่ต้องการเสร็จแล้วนำมาตกแต่ง ส่วนเครื่องโลหะที่ทำจากทองแดง มีการนำทองแดงมาใช้เป็นโลหะเจือหลักสำหรับผลิตตัวเรือนของเครื่องประดับโลหะเงินเจือ 6) เครื่องไม้ หมายถึง งานฝีมือช่างที่ทำจากไม้หรือไม้แปรรูปเป็นท่อน เป็นแผ่น เพื่อใช้ในงานช่างก่อสร้างประเภทเครื่องสับ เครื่องเรือน เครื่องบูชา เครื่องตั้ง เครื่องประดับ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องศาสตรา เครื่องดนตรี เครื่องเล่น และยานพาหนะ โดยอาศัยเทคนิควิธีการแกะสลัก สับ ขุด

เจาะ กลึง ถาก ขุดและขัด 7) เครื่องหนัง หมายถึง งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำมาจากหนังสัตว์ โดยผ่านกระบวนการหมักและฟอกหนังเพื่อไม่ให้เน่าเปื่อย และให้เกิดความนิ่มนวล สามารถบึงงอได้ตามที่ต้องการ เครื่องหนังนิยมใช้ในงานด้านศิลปะการแสดง รวมถึงอุปกรณ์อื่น ๆ ที่มีหนังเป็นส่วนประกอบ 8) เครื่องประดับ หมายถึง งานช่างฝีมือที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อการตกแต่งให้เกิดความสวยงาม เริ่มต้นจากการใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่นนำมาผลิตและพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ โดยใช้ภูมิปัญญาและโลหะมีค่าต่าง ๆ 9) งานศิลปกรรมพื้นบ้าน หมายถึง งานที่มีการแสดงอารมณ์สะท้อนออกทางฝีมือการช่างให้เห็นประจักษ์เป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองต่อการยังชีพและความต้องการด้านคุณค่าความงาม เช่น งานเขียน งานปั้น งานแกะสลัก งานหล่อ เป็นต้น และ 10) ผลิตภัณฑ์อย่างอื่น หมายถึง งานช่างฝีมือดั้งเดิมที่ไม่สามารถจัดอยู่ใน 9 ประเภทแรกได้ ซึ่งอาจเป็นงานช่างฝีมือที่ประดิษฐ์หรือผลิตขึ้นจากวัสดุในท้องถิ่นหรือวัสดุเหลือใช้ เป็นต้น

การวิจัยนี้ นำแนวคิดข้างต้นมาสรุปเป็นกรอบแนวทางในการศึกษาว่า ผ้าชิ้นน้ำอ่าง ซึ่งเป็นงานช่างฝีมือดั้งเดิม อันเกิดจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ชุมชนมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญอย่างไร ชุมชนวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่ความรู้และการจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างไร หากชุมชนมีความรู้ที่ดี ก็ควรจะนำไปสู่การจัดการความรู้ที่ดีด้วย

3. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมทุกอย่างให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อให้เขาได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงาน ลมมือทำงานตามที่เขาได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการทำให้เขาได้ปฏิบัติตามความสนใจ และความต้องการของเขา การที่เขาได้เข้ามามี

ส่วนร่วมในโครงการนั้น จะทำให้เรามีโอกาสในการพัฒนาตนเองยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เป็น การสร้างความรู้สึกมั่นใจในตนเอง อันจะมีผลต่อการปฏิบัติงานในด้านอื่น ๆ และสร้างนิสัยรักในการทำงานร่วมกันและในการที่จะดึงประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ต้องไม่แบ่งชั้นวรรณะ ต้องมาจากทุกคนชั้นในสังคม (สนธยา พลศรี, 2533, หน้า 38) และการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การ ที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจระดับต่าง ๆ ทางการจัดการ บริหารและทางการเมืองเพื่อกำหนดความต้องการในชุมชนของตน (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2542, หน้า 114) การมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้อง พิจารณาในมิติของการมีส่วนร่วม (วันดี จินสวัสดิ์, 2540, หน้า 20-21) ประกอบด้วย

มิติที่ 1 ชนิดของการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 1) การมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 1.1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มตัดสินใจ เป็น ขั้นตอนที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นการระบุประเด็นปัญหาเพื่อการแก้ไข ซึ่งชุมชนหรือผู้นำชุมชนควรมีบทบาทในขั้นตอนนี้ เพราะจะเป็นผู้รู้ข้อมูล ข่าวสารอันเป็นประเด็นปัญหาท้องถิ่นที่ดีที่สุด แต่โดยทั่วไปแล้วชุมชนจะเข้าไปมีบทบาทในขั้นตอนการพิจารณาว่าโครงการนั้นจะเริ่มดำเนินการเมื่อใด ที่ไหน และชาวบ้านจะให้ความร่วมมืออย่างไร 1.2) ดำเนินการตัดสินใจ เกิด หลังจากการริเริ่มตัดสินใจซึ่งถ้าชุมชนท้องถิ่นไม่ได้มีบทบาทในขั้นตอนการ ริเริ่มตัดสินใจ ภาครัฐก็ควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้เพื่อพิจารณา ถึงความต้องการแท้จริงและจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม 1.3) ตัดสินใจ ปฏิบัติการ เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งอาจเป็นกลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มผู้หญิง กลุ่มร่วมมือต่าง ๆ หรืออาจจะอยู่ในรูปการเป็นสมาชิก ดำเนินการประชุม การเลือกผู้นำ การเข้าร่วมประชุม เป็นต้น กลุ่ม

เหล่านี้จะต้องพิจารณาถึงภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ฯลฯ ซึ่งจะมีอิทธิพลเกี่ยวเนื่องต่อผลสำเร็จของการดำเนินงาน 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย 2.1) การสนับสนุนทรัพยากร อาจอยู่ในรูปการสนับสนุนด้วยแรงงาน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งข่าวสาร เป็นต้น แต่ทั้งนี้การสนับสนุนด้วยทรัพยากรนี้ควรจะเป็นไปอย่างอิสระ ไม่มีการบังคับ 2.2) การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานความร่วมมือ โดยอาจจะเป็นลูกจ้างโครงการ ที่ปรึกษาโครงการ หรือ คณะกรรมการโครงการ ซึ่งในบทบาทส่วนนี้จะก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในชุมชน ในขณะที่เดียวกันภาครัฐก็ได้รับข้อมูลข่าวสารงานใน รวมทั้งปัญหา และข้อจำกัดที่อาจจะมีผลกระทบต่อโครงการด้วย 2.3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ซึ่งประเด็นนี้ไม่ได้มุ่งเน้นประโยชน์เป็นประการสำคัญ แต่เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อป้องกันผลเสียที่อาจเกิดตามมาภายในชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมในโครงการฉีดวัคซีนป้องกันโรคในสัตว์ เป็นต้น 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ประกอบด้วย 3.1) ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ เป็นประโยชน์ที่จะเกิดแก่สมาชิกของชุมชนแต่ละคนที่เห็นได้ชัด เช่น การมีผลผลิตเพิ่ม การมีรายได้เพิ่มจากการขายผลผลิตที่เพิ่มขึ้น การมีทรัพย์สิน มีเงินออม เป็นต้น 3.2) ผลประโยชน์ทางด้านสังคม ได้แก่ สาธารณสมบัติ ซึ่งอาจเป็นบริการหรือสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อช่วยเสริมให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น โรงเรียน สถานือนามัย ระบบน้ำบาดาล ฯลฯ 3.3) ผลประโยชน์ส่วนบุคคล เป็นผลประโยชน์ด้านจิตใจ เช่น ผลประโยชน์ด้านความต้องการเพื่อความสบายใจ การปราศจากหนี้สิน การมีมาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้น การมีสถานภาพในชุมชนที่ดีขึ้น เป็นต้น และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งประเด็นความสำเร็จและความล้มเหลวของกิจกรรม

มิติที่ 2 ใครเป็นผู้มีส่วนร่วม พิจารณาจาก 1) กลุ่ม/ประเภทของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1.1) บุคคลในท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่และมีความแตกต่างกันมากในเรื่องของการประกอบอาชีพ โดยในการศึกษาต้องพิจารณาถึง เพศ อายุ สถานภาพในครอบครัว การศึกษา อาชีพ รายได้ และเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น 1.2) ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ เจ้าของที่ดิน พ่อค้า นักวิชาการ โดยแบ่งเป็น ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้นำทางศาสนา ผู้มีอิทธิพล ผู้มีชื่อเสียง ผู้อาวุโส ผู้นำองค์กรท้องถิ่น เช่น หัวหน้ากลุ่มอาสาสมัคร แกนนำชุมชน และประชาคม ผู้นำที่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน 1.3) เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้อยู่ในพื้นที่ในช่วงเวลาหนึ่งและมีการโอนย้าย ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาและสถานภาพทางสังคมสูงกว่าคนในท้องถิ่น และเป็นผู้มีบทบาทสูงในการส่งเสริมหรือทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน 1.4) ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ ส่วนมากแล้วจะเป็นผู้เชี่ยวชาญของแหล่งเงินทุนพัฒนาหรือองค์กรอาสาสมัคร เป็นต้น และคุณลักษณะภูมิหลังของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมีความสำคัญมากน้อยตามแต่กรณีศึกษา ได้แก่ อายุและเพศ สถานภาพในครอบครัว การประกอบอาชีพ ระดับของรายได้และแหล่งที่มา ระยะเวลาการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชน ความถี่ห่างของประชากรกับโครงการในการเข้าร่วมกิจกรรม และสภาพการถือครองที่ดิน

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร ต้องพิจารณาจาก 1) หลักการเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1.1) การกระตุ้นชุมชน ผู้ส่งเสริมการมีส่วนร่วม มีบทบาทสำคัญมากในการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและเป็นตัวขับเคลื่อนกลับไปถึงความคิดริเริ่มของการมีส่วนร่วมในเรื่องนั้น ความคิดริเริ่มกับกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมีความสัมพันธ์กัน ผู้นำชุมชนอาจจะอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมในขณะเดียวกันก็จะเกณฑ์แรงงาน คนงาน

เข้ามามีส่วนร่วมได้ 1.2) สิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งจะมีผลที่ก่อให้เกิดความสนใจความต่อเนื่องและการอาสาสมัครเข้ามาร่วมในกิจกรรม

2) รูปแบบของการมีส่วนร่วม ได้แก่ 2.1) การมีส่วนร่วมเป็นไปโดยมีการจัดตั้งเป็นสถาบัน เป็นกลุ่มหรือปัจเจกบุคคล ซึ่งจะเป็นโครงสร้างด้านชุมชนในการมีส่วนร่วม ถ้าเป็นโครงสร้างที่ซับซ้อน เป็นทางการ การมีส่วนร่วมในโครงการก็就会被ชักนำโดยผู้มีความสามารถในการชุมชน 2.2) ช่องทาง การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างไร เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ เป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือทางอ้อมโดยการเลือกผู้แทน หรือการเข้าร่วมประชุมออกเสียงในประเด็นต่าง ๆ การชักนำ การเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นไปในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อนฝูงชักชวนกันมาร่วมหรือถูกบังคับ 3) ขอบเขตการดำเนินงาน ได้แก่ 3.1) เป็นเรื่องเกี่ยวกับระยะเวลา เป็นโครงการช่วยตนเองโดยใช้แรงงานหรือเป็นโครงการที่มีโดยกำหนดจำนวนครั้งของกิจกรรมต่อเดือน หรืออาจจะเป็นกิจกรรม 1-2 วันแล้วเสร็จสิ้นก็ได้ นอกจากนี้ระยะเวลาจะมีผลต่อจำนวนครั้งของการมีส่วนร่วมด้วย ทั้งนี้ควรกำหนดจำนวนกิจกรรมที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมให้เหมาะสม ไม่ควรมากเกินไป โดยต้องพยายามเพิ่มความตระหนักในความสำคัญของกิจกรรมต่อชุมชนให้กว้างขวางและ 3.2) ขอบข่ายของการมีส่วนร่วมเป็นอย่างกว้างขวางหรือมีขอบเขตจำกัด เช่นโครงการที่ทำเนื่องในโอกาสพิเศษ ซึ่งทำเพียงครั้งเดียวแล้วเลิก หรือการทำอย่างต่อเนื่อง และ 4) ผลของการมีส่วนร่วม ได้แก่ 4.1) ความสามารถในการตัดสินใจ เป็นประเด็นที่มีความสำคัญยิ่งที่จะเป็นตัวชี้บอกถึงความสามารถในการพัฒนาการมีส่วนร่วม ชุมชนที่สามารถพัฒนาศักยภาพในการตัดสินใจได้ในระดับดีพอสมควร การมีส่วนร่วมจะเป็นไปในแนวทางที่ตรงกับความต้องการของชุมชนเป็นส่วนใหญ่ และ 4.2) ความสัมพันธ์ โครงการต่าง ๆ จะมีความแตกต่างกันในเรื่องของรูปแบบ

ของโครงการ การดำเนินโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ แต่ถ้าพิจารณาในประเด็นใครเป็นผู้มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร

การวิจัยนี้ นำแนวคิดข้างต้นมาสรุปเป็นกรอบแนวทางในการศึกษาว่า ใครเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน ชุมชนมีการกำหนดความรู้ บังคับความรู้และวางแผนในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ และการจัดการความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมการทอดผ้าขึ้นตีนจก รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นต่อไป

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แยกออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

ปัจจัยการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของกลุ่มผลิตผ้าฝ้ายทอมือ บ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดย ดารารัตน์ ธาตุรักษ์ และ วรายุทธ คำก้อน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกผู้ผลิตผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง จำนวน 268 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของกลุ่มผลิตผ้าฝ้ายทอมือ บ้านดอนหลวง ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการบริหารจัดการ ด้านเอกลักษณ์ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านการตลาด และด้านวัฒนธรรมองค์กร โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของกลุ่มผลิตผ้าฝ้ายทอมือ บ้านดอนหลวง

การจัดการความรู้สู่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาเมือง ตำบลสากด อำเภอบัว จังหวัดน่าน โดยกรณรงค์ บุญเรือง และวรพงศ์ ตรีการศิริรินทร์ โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่ทำอาชีพเลี้ยงในพื้นที่ตำบลสากด มากกว่า 10 ปี

ขึ้นไป การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัย พบว่า ภูมิปัญญาเมียง เกิดจากองค์ความรู้ของชุมชนที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น 2) การแบ่งปันความรู้ โดยอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยเฉพาะเครือข่ายทางสังคมที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกันพูด ภาษาเดียวกัน มีลักษณะความเป็นเครือข่ายที่เหนียวแน่น ซึ่งการถ่ายทอดความรู้หรือการแบ่งปันความรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการจัดการความรู้ในภูมิปัญญาเมียง 3) การจัดเก็บความรู้เหล่านั้นไว้ในตัวคนมากกว่าจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร 4

) การประยุกต์ใช้ความรู้ภายในชุมชนเพื่อเพิ่มผลผลิตและปรับปรุงการผลิตเมียงให้มีคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ สามารถสร้างรายได้ให้แกชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเมียงให้ยั่งยืน ต้องสร้างความตระหนักในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเมียงในชุมชน อีกทั้งส่งเสริมการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มจากเมียง

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาท้องถิ่นของโองม้งกรในอำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี โดย จริญญาพร สวายนานุสรณ์ และธนิศ โตอดิเทพย์ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งเป็น 3 ยุค คือ ยุคภูมิปัญญาดั้งเดิม ยุคภูมิปัญญาใหม่ และยุคภูมิปัญญาสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาในแต่ละยุคแสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของโองม้งกร ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนที่เปลี่ยนบทบาทตามสภาพของสังคมและเศรษฐกิจ จากนั้นพัฒนาปรับปรุง

เป็นงานเซรามิก เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัยจนสามารถเป็นสินค้าส่งออก
ไปต่างประเทศได้ระยะเวลาหนึ่ง และพัฒนามาเป็นงานศิลปะร่วมสมัยของ
ชุมชน จากผู้นำด้านงานศิลปะ คนในชุมชนมีส่วนร่วมช่วยกันสร้างชุมชนให้
เกิดเป็นเมืองสร้างสรรค์ในฐานะเมืองแห่งศิลปะจากทุนภูมิปัญญา ทุน
วัฒนธรรมของท้องถิ่นดั้งเดิม ส่งผลให้ชุมชนพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวในเชิง
สร้างสรรค์ด้วยงานศิลปะร่วมสมัย ส่งเสริมภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ที่
สะท้อนตัวตนของชุมชนได้อย่างชัดเจน อีกทั้งสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนใน
ระยะยาวด้วยภูมิปัญญาของชุมชนที่มีคุณค่า เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน
ต่อไปในอนาคต

ปิ่นปักผมเมืองแจ่ม : ภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างพื้นบ้านในการ
ทำเครื่องประดับศีรษะ โดย ภาณุพงศ์ จงขานสิทธโร “ปิ่นปักผมเมืองแจ่ม”
เป็นเครื่องประดับขนาดเล็ก ใช้ประดับตกแต่งศีรษะในวิถีชีวิตของผู้คนอำเภอ
แม่แจ่มและผู้คนในเมืองเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า มีผู้สืบทอดการทำปิ่น
ปักผมอย่างจริงจัง เพียง 1 รุ่น และ 1 คนเท่านั้น คือ นางบัวจันทร์ ธิบุณะ
อายุ 47 ปี บุตรของนายก้อนแก้ว อนาคตอันใกล้หากไม่ปรากฏผู้สืบทอดต่อ
จากรุ่นนี้ หรือไม่มีการจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบและบูรณาการ
อาจส่งผลให้การทำปิ่นปักผมเมืองแจ่มสูญหายได้ ปัจจุบันผู้คนนำปิ่นปักผม
เมืองแจ่มประดับศีรษะ ทั้งในวิถีชีวิตประจำวัน ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ที่จัด
ขึ้นตามประเพณีนิยม และประยุกต์ใช้เป็นของตกแต่งบ้านให้สวยงาม

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาแหล่ง
วัฒนธรรมเมืองอโยธยา โดย สุภาสิณี นุ่มเนียม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิง
คุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้เพื่อ
พัฒนาแหล่งวัฒนธรรมเมืองอโยธยาพิจารณาโดยรวม พบว่า ชุมชนยังไม่มี

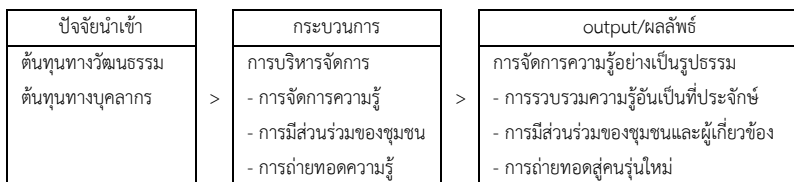
ส่วนร่วมในการจัดเก็บและจัดระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนา กิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้มาก เช่น ศึกษาดูงานเพื่อศึกษาตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในที่ต่าง ๆ และการบูรณาการประสบการณ์ในอดีตมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในการพัฒนาปัจจุบัน ส่วนขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่ชุมชนยังไม่มีประสบการณ์ร่วมกัน คือ การประเมินผล เมื่อพิจารณาจำแนกตามประเภทวัฒนธรรม พบว่า ด้านวัฒนธรรมรูปธรรม ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้เพียง 2 ขั้นตอน คือ การแสวงหาความรู้ ซึ่งเทศบาลเมืองอโยธยามีบทบาทมากที่สุดและการประยุกต์ใช้ความรู้โดยการนำประสบการณ์ในอดีตมาบูรณาการกับการพัฒนา ผู้ที่มีบทบาท คือ พระสงฆ์ร่วมกับคนในชุมชน สำหรับด้านวัฒนธรรมนามธรรม การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้มีเกือบครบทุกขั้นตอน ยกเว้นการจัดเก็บและจัดระบบความรู้ ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการจัดการความรู้อันส่งเสริมการเรียนรู้จากการปฏิบัติ คือ เทศบาลเมืองอโยธยา สภาวัฒนธรรมตำบลและชมรมผู้สูงอายุ โดยร่วมกันจัดงานอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม เช่น วันสงกรานต์ อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังต้องการการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานภายนอกหลายประการ เช่น การเป็นวิทยากร หรือเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับการแสวงหาความรู้ที่ชุมชนยังไม่มี โดยเฉพาะความรู้ทางวิชาการ เช่น การวิจัยทางวัฒนธรรม การพัฒนาเชิงอนุรักษ์พื้นที่คุ้มครองและพื้นที่โดยรอบของแหล่งวัฒนธรรม การสนับสนุนด้านงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ สืบสานฟื้นฟูและเผยแพร่วัฒนธรรม

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาผ้าทอพื้นเมืองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดยโสธร โดย อาวีวรรณ อุณเจริญ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า พื้นที่ที่มีประวัติที่ยาวนานเกี่ยวกับการทอผ้าพื้นเมือง ในอดีตชาวบ้านทอผ้าพื้นเมืองเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มของ

สมาชิกในครัวเรือน มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองของบรรพชน จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง วัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้า ได้แก่ เส้นด้าย และเส้นไหม ส่วนมากชาวบ้านทอผ้าฝ้าย เนื่องจากวิธีการทอผ้าฝ้ายกว่าและ ค่าใช้จ่ายน้อยกว่าวิธีทอผ้าชนิดอื่น ที่สำคัญ คือ ชาวโยโสธรปลูกฝ้ายได้เอง เพื่อใช้ทอผ้าพื้นเมือง เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการทอผ้าพื้นเมือง ได้แก่ พืม และกี่ ชาวโยโสธรยังนิยมใช้กึ่งพื้นเมือง เนื่องจากกึ่งดังกล่าว ทำให้เนื้อผ้าแน่น สม่่าเสมอ ทนทาน สวยงาม และมีคุณค่าทางศิลปะมากกว่าผ้าที่ทอด้วย เครื่องจักร นำสังเกตว่าช่างทอผ้าพื้นเมืองส่วนใหญ่เป็นหญิง ผู้มีทักษะและความอดทนสูง แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาผ้าพื้นเมืองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การผลิต การตลาด และรายได้ ภาครัฐและภาคเอกชน ควรให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการออกแบบลวดลายและ จำหน่ายผ้าทอให้มีรายได้เพิ่มขึ้นทุกภาคส่วนในจังหวัด ควรให้ความสำคัญแก่ หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาพื้นบ้านโดยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเป็นเจ้าของ และร่วมรับผลประโยชน์ ต้องพัฒนางานหัตถกรรมนี้โดยองค์รวม เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต และความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดความสมดุลและดำรงอยู่อย่างยั่งยืน ของงานหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว งานวิจัย เรื่อง การจัดการความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของ ชุมชน กรณีผ้าขึ้นน้ำอ่าง จังหวัดอุดรธานี จึงถือเป็นการเชื่อมโยงองค์ความรู้ ต่าง ๆ เข้าด้วยกันจากงานวิจัยที่มีอยู่เดิมและพัฒนาเพื่อต่อยอดในเรื่อง การรวบรวมความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม การจัดการความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม และการถ่ายทอดความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นใหม่โดยชุมชนมี

ส่วนร่วม จากแนวคิดทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้ประมวลผลสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ มีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและศึกษาครอบคลุมเนื้อหา ความรู้และการจัดการความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมงานฝีมือดั้งเดิม คือ การทอผ้าขึ้นต้นจก การมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ เช่น วัตถุประสงค์ในการทอผ้า การคัดเลือกและการซื้อวัตถุดิบ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า/วิธีการใช้งาน การย้อมสี การปั่นหลอด การสับด้าย การวน ลวดลายผ้า การทอผ้า การต่อเส้นด้าย การแปรรูป การรักษาเนื้อผ้า การตลาด การประชาสัมพันธ์ บัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย การบริหารจัดการกลุ่ม และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

2. ขอบเขตเชิงพื้นที่ คือ กลุ่มทอขึ้นน้ำอ่าง หมู่ที่ 7 บ้านไชยมงคล ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี เป็นการเลือกพื้นที่อย่างเจาะจงเนื่องจากชาวบ้านในหมู่ที่ 7 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทอผ้า และเป็นกลุ่มพัฒนาสตรีตัวอย่างของตำบลน้ำอ่าง จังหวัดอุดรธานี

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) ตัวแทนช่างทอผ้า ผู้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มทอผ้าของตำบลน้ำอ่างและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชนจำนวน 5 คน และช่างทอผ้าผู้มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ จำนวน 3 คน และ 2) ตัวแทนองค์กรและหน่วยงานในพื้นที่ คือ นายก อบต.น้ำอ่าง จำนวน 1 คน และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี จำนวน 2 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 1) การสนทนากลุ่มด้วยคำถามแบบกึ่งมีโครงสร้างสัมภาษณ์เครือข่ายการผลิต คือ กลุ่มทอผ้าตามประเด็นที่ต้องการทราบบันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลด้วยตนเอง จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ต่อไป และ
- 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยคำถามแบบกึ่งมีโครงสร้างสัมภาษณ์เครือข่ายแปรรูปผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ ได้แก่ นายก อบต.น้ำอ่าง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี ตามประเด็นที่ต้องการทราบ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ต่อไป

5. การวัดผล/การวิเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยจำแนกข้อมูลเป็น 2 ประเภท คือ การจำแนกข้อมูลในระดับจุลภาค ด้วยการจำแนกคำหลักเพื่อจัดกลุ่มคำ และการจำแนกข้อมูลในระดับมหภาค คือ การวิเคราะห์เหตุการณ์โดยการยึดกรอบของเหตุการณ์ ได้แก่ 1) การกระทำ คือ พฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มทอผ้าที่มีต่อการจัดการความรู้ 2) กิจกรรม คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้โดยชุมชนมีส่วนร่วม 3) ความหมาย คือ การให้ความหมายต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น การถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น 4) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มทอผ้าที่มีต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน 5) ความสัมพันธ์ คือ ความเชื่อมโยงกันระหว่างความรู้กับการจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้อง และ 6) สถานการณ์หรือ

สภาพการณ์ คือ สถานการณ์หรือสภาพการณ์ที่การกระทำหรือกิจกรรมที่กำลังศึกษาอยู่ในชุมชนที่กำหนดไว้

จากนั้นนำผลการวิจัยที่ได้จากเครื่องมือดังกล่าว มาวิเคราะห์ตีความข้อมูลทั้งหมดแล้วจึงนำเสนอผลงานวิจัยโดยการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดในรูปแบบการพรรณนาความในประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การศึกษา

ผลการวิจัย

การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ชุมชนน้ำอ่ามมีกระบวนการรวบรวมความรู้รศกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทอผ้าขึ้นตีนจก ช่างทอผ้า ทำหน้าที่ให้ข้อมูลความรู้ ได้แก่ วัตถุดิบ เช่น ไหม ผ้าย การคัดเลือกและการซื้อวัตถุดิบจากพ่อค้าคนกลาง อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า/วิธีการใช้งาน ได้แก่ กี่ หลอดด้าย เขา ไหมหلاب การย้อมสี วิธีการย้อมสีจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ เปลือกไม้ เป็นต้น การสืบไหม สืบผ้าย การรวนเส้นไหม การรวนเส้นผ้าย การสับไหม การสับผ้าย การทอ ลวดลายด้วยการจกมือหรือจกชนเม่น คือ การใช้นิ้วมือหรือชนเม่นล้วงเส้นยืนเพื่อสอดเส้นไหมหรือเส้นผ้ายให้เกิดลวดลาย การทอผ้าของชาวน้ำอ่ามใช้วิธีการทอโดยกลับเอาด้านหลังของผ้าขึ้นจกเป็นลวดลายในขณะทอผ้า ลายผ้าจึงมีลักษณะที่นูนขึ้น และมีความแน่นจากการทอทำให้ผ้าทอที่ได้มีคุณภาพดี การทอลวดลายด้วยการสุมเขา เป็นการทอผ้าจากลวดลายที่ช่างทอได้แกะลวดลายเอาไว้เรียบร้อยแล้ว โดยผูกสายไว้ที่เขา จากนั้นใส่เขาลงในด้ายยืนของผ้า เมื่อยกด้ายโดยใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่า “ไหมหلاب” ยก

เส้นด้ายขึ้น จะสามารถสอดเส้นด้ายที่ทำจากไหมหรือฝ้ายลงในด้ายพุ่ง เพื่อให้เกิดลวดลายบนผืนผ้า ลวดลายที่ใช้ เช่น ลายหงส์เชื่องแสน ลายหงส์ใหญ่ ลายหงส์เล็ก ขอกระเบื้อง เป็นต้น ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าเหล่านี้ ช่างทอแต่ละท่านได้รับการถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น โดย อบรม น้ำอ่าง ทำหน้าที่เก็บรวบรวมความรู้การทอผ้าเหล่านี้เป็นลายลักษณะอักษรในรูปแบบของหนังสือและส่งเสริมความรู้ใหม่ ๆ เช่น วิธีการย้อมสีธรรมชาติให้ติดผ้าได้นานขึ้นหรือความรู้ด้านอื่น ๆ ร่วมกับการพัฒนาการจังหวัดอุดรธานี ด้วยการนำช่างทอผ้าไปศึกษาดูงานกลุ่มทอผ้าต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ อบรม น้ำอ่าง ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงของชุมชนและให้ผู้คนใจแสวงหาความรู้

2. ชุมชนน้ำอ่าง มีกระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย

2.1) การบ่งชี้ความรู้ คือ การค้นหาความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล เป็นความรู้พื้นฐานที่ช่างทอผ้าต้องมี ได้แก่ การเลือกซื้อวัตถุดิบ เครื่องมือและลวดลายของการทอผ้า 2.2) การแสวงหาความรู้ คือ วิธีดึงดูความรู้จากแหล่งต่าง ๆ การสร้างหรือรับความรู้ใหม่เพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิมที่ช่างทอผ้าได้รับการเข้าร่วมอบรมหรือศึกษาดูงาน 2.3) การจัดเก็บและเข้าถึงความรู้ คือ การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าถึงความรู้ ช่างทอผ้าจัดเก็บความรู้ด้วยการทอตัวอย่างลายผ้าเก็บไว้เพื่อเป็นตัวอย่างอ้างอิงที่ช่างทอผ้าท่านอื่นสามารถขอศึกษาได้ ส่วน อบรม น้ำอ่าง จัดเก็บความรู้ด้วยการเก็บข้อมูลการเลือกวัตถุดิบ วิธีการทอผ้า ลวดลายที่ใช้เป็นหนังสือและเปิดโอกาสให้ผู้สนใจศึกษา ณ ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน 2.4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้ที่มีในตัวบุคคลจำเป็นต้องพบปะพูดคุยเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่างทอผ้าแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการพูดคุยในขณะที่ทอผ้าร่วมกัน นำผลงานผ้าที่ทอมาตีพิมพ์ และ 2.5) การประยุกต์ใช้ความรู้ คือ

การนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือนำไปสู่การพัฒนา เช่น การนำความรู้
การย้อมสีธรรมชาติมาใช้ย้อมเส้นฝ้าย เส้นไหมให้สีติดทนนานยิ่งขึ้น

3. ชุมชนน้ำอ่างมีการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแก่
คนรุ่นใหม่ ช่างทอผ้าถ่ายทอดผ่านการสอนทอผ้าและผู้สนใจสามารถขอ
ศึกษาที่ศูนย์การเรียนรู้ที่ชุมชนตั้งขึ้น นอกจากนี้ ชุมชนร่วมกับ อบต.น้ำอ่าง
ส่งเสริมให้ทุกวันศุกร์นักเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของชุมชนสวมผ้าขึ้นไป
เรียน และนำนักเรียนในโรงเรียนน้ำอ่างมาศึกษาการทอผ้าจากช่างทอเพื่อสืบ
สานวัฒนธรรมการทอผ้าของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

การเก็บข้อมูลด้วยวิธีสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถ
อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการรวบรวมความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมการ
ทอผ้าขึ้นตีนจก

เมื่อพิจารณานิยามของความรู้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการระลึกได้
ถึงสิ่งเฉพาะ ระลึกถึงวิธีและกระบวนการต่าง ๆ หรือระลึกถึงแบบกระบวนการ
โครงสร้าง วัตถุประสงค์ในด้านความรู้นี้ย้ำในเรื่องกระบวนการทางจิตวิทยา
ของความจำเป็นกระบวนการเชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบใหม่
(ชม ภูมิภาค, 2523, หน้า 284-285) ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
การทอผ้าขึ้นตีนจกของชุมชนน้ำอ่าง หมายถึง การระลึกได้ถึงวิธีการและ
กระบวนการ รวมถึงลวดลายต่าง ๆ ในการทอผ้าขึ้นตีนจก ความรู้ในข้างต้นนี้
สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ (เกคินี จุฑาวิจิตร, 2542, หน้า 77) ความว่า
การแสดงให้เห็นว่าควรทำอย่างไรดีกว่าการบอกเฉย ๆ เพราะการแสดงถึง
วิธีการให้ผู้รับสารได้เห็น ว่า ควรทำอย่างไรเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการให้การ

เรียนรู้ในเรื่องที่ซับซ้อน ดังนั้นการที่ช่างทอผ้าแต่ละคนได้รับการสั่งสอนวิธีการทอผ้าจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยเห็นจากการทอผ้าของแม่ ของยายและลงมือทำจึงเป็นการเรียนรู้ที่ดีที่สุดในการเรียนรู้การทอผ้าและลวดลายผ้า สำหรับความรู้ในตัวบุคคล คือ ช่างทอผ้าอยู่ในระดับที่ระลึกได้ หมายถึง การเรียนรู้ในลักษณะที่จำเรื่องเฉพาะวิธีปฏิบัติกระบวนการและแบบแผนได้ ความสำเร็จในระดับนี้ คือ ความสามารถในการดึงข้อมูลความจำออกมาได้ และระดับที่รวบรวมสาระสำคัญได้ หมายถึง บุคคลสามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้มากกว่าการจำเนื้อหาที่ได้รับ สามารถเขียนข้อความเหล่านั้นด้วยถ้อยคำของตนเอง สามารถแสดงให้เห็นด้วยภาพ ให้ความหมาย แปลความ และเปรียบเทียบความคิดอื่น ๆ หรือคาดคะเนผลที่เกิดขึ้นต่อไปได้ (อรรณพ ปิณฑน์โอวาท, 2554, หน้า 36-37) ซึ่งช่างทอผ้าสามารถแสดงความรู้เหล่านี้ผ่านการบอกเล่าถึงวิธีการทอผ้า แสดงวิธีการทอผ้า และอธิบายถึงลวดลายต่าง ๆ บนผืนผ้า สอดคล้องกับแบบทดสอบ ประเภท ข้อสอบปากเปล่า เป็นการทดสอบด้วยวาจาหรือคำพูดระหว่างผู้ทำการสอบกับผู้ถูกสอบโดยตรงหรือบางครั้งเรียกว่า การสัมภาษณ์ และข้อสอบภาคปฏิบัติ เป็นข้อสอบที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกทดสอบตอบสนองออกมาด้วยคำพูดหรือการเขียนเครื่องหมายใด แต่มุ่งให้แสดงพฤติกรรมด้วยการกระทำจริง (ไพศาล หวังพานิช, 2526, หน้า 35-36) ดังนั้นการรวบรวมความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยชุมชนน่าอ่ามีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการรวบรวมความรู้ในตัวช่างทอผ้าทั้งหมดในพื้นที่ผ่านการบอกเล่าถึงกระบวนการ วิธีการและลวดลายของผ้าขึ้น หน่วยงานราชการ คือ อบต. น่าอ่าทำหน้าที่ เก็บรวบรวมข้อมูล บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปแบบของหนังสือรวบรวมมรดกภูมิปัญญาของชุมชน

2. กระบวนการจัดการความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมการ ทอผ้าขึ้นตีนจก

การจัดการความรู้ หมายถึง การรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บและการเข้าถึงข้อมูลเพื่อสร้างเป็นความรู้ การจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับการแบ่งปันความรู้ ถ้าไม่มีการแบ่งปันความรู้ ก็จะไม่มีการจัดเก็บความรู้ และจะต้องมีผู้มีความรู้ ความสามารถในการตีความและประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำในองค์กร การจัดการความรู้เป็นเรื่องของการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร การจัดการความรู้เกิดขึ้นเพราะมีความเชื่อว่า จะช่วยสร้างความมีชีวิตชีวาและความสำเร็จให้แก่องค์กร การประเมินต้นทุนทางปัญญาและผลสำเร็จของการประยุกต์การใช้การจัดการความรู้เป็นดัชนีบอกว่า องค์กรมีการจัดการความรู้ได้อย่างไร ได้ผลหรือไม่ (พริธิดา วิเชียรปัญญา, 2547, หน้า 30) เมื่อพิจารณาจากความหมายข้างต้น กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนน้ำอ่าง ประกอบด้วย 2.1) การบ่งชี้ความรู้ แหล่งของความรู้ที่ชุมชนต้องการ มีอยู่ในตัวบุคคล คือ ช่างทอผ้า เป็นความรู้พื้นฐานที่ช่างทอผ้าทุกคนต้องมีและได้รับการสั่งสอนจากรุ่นสู่รุ่น เช่น วัตถุดิบในการทอผ้า การคัดเลือกและการซื้อวัตถุดิบ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า/วิธีการใช้งาน การปั่นหลอด การกรอด้วย การวน ลวดลายผ้า ฯลฯ 2.2) การแสวงหาความรู้ จากหลักการเรียนรู้ (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542, หน้า 77) ความว่าการนำเสนอด้วยวิธีการที่แปลกใหม่ โดยใช้วิธีที่เป็นการกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางอารมณ์สูง จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากกว่าการนำเสนอด้วยวิธีธรรมดา จากหลักการนี้ช่างทอผ้าได้รับความรู้ใหม่จากการร่วมอบรม ศึกษาดูงานที่ อบต.น้ำอ่าง หรือพัฒนาการจังหวัดอุดรธานีจัดขึ้น การเรียนรู้ลักษณะนี้สามารถส่งเสริมให้ช่างทอผ้าเกิดความรู้ความเข้าใจการผลิตผ้าทอด้วยเทคนิคใหม่ ๆ เพื่อสร้างสรรค์งานทอผ้าได้ 2.3) การจัดเก็บ

ความรู้อย่างเป็นระบบ การประมวล กลั่นกรองความรู้ และเข้าถึงความรู้ การจัดเก็บความรู้ของกลุ่มช่างทอผ้าใช้การทอตัวอย่างลายผ้าเก็บไว้ศึกษา ช่างทอท่านอื่นที่สนใจสามารถขอศึกษาลายผ้าที่เก็บไว้ได้ ส่วน อบต.น้ำอ่าง จัดเก็บความรู้ด้วยการรวบรวมลายผ้า วิธีการทอผ้าจากช่างทอเป็นหนังสือ ผู้ที่สนใจสามารถขอศึกษาลายผ้าได้ 2.4) การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กลุ่มช่างทอผ้า นำผลงานมาวิจารณ์ระหว่างกัน 2.5) การเรียนรู้เพื่อการนำ ความรู้ไปประยุกต์ใช้ เช่น การนำความรู้การย้อมสีธรรมชาติมาย้อมเส้นฝ้าย เส้นไหมให้สีติดทนนานยิ่งขึ้น

3. การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นใหม่ เพื่อ ป้องกันความรู้สูญหาย การจัดการความรู้ทำให้องค์กรสามารถรักษาความ เชี่ยวชาญ ความชำนาญ และความรู้ที่อาจสูญหายไปพร้อมกับการ เปลี่ยนแปลงของบุคลากร เช่น การเกษียณอายุการทำงาน หรือการลาออก จากงาน เป็นต้น (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547, หน้า 41) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ชุมชนน้ำอ่างจึงมีการถ่ายทอดความรู้โดยช่างทอผ้าจะถ่ายทอดความรู้ให้ เยาวชนที่สนใจ อบต.น้ำอ่าง สนับสนุนด้วยการให้นักเรียนในโรงเรียนน้ำอ่าง มาเรียนวิธีการทอผ้า รวมทั้งเปิดโอกาสให้บุคคลที่สนใจสามารถเข้ามาเรียนรู้ ที่ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

สรุป

การจัดการความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีผ้าขึ้นน้ำอ่าง จังหวัดอุตรดิตถ์ มีจุดเริ่มต้นจากการที่ ชุมชนใช้ความรู้การทอผ้าขึ้นเป็นรากฐานในการพัฒนาให้ประชาชนในชุมชน มีอาชีพ มีรายได้จากการขายผ้าทอ โดยชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการ ความรู้ ด้วยการบ่งชี้ความรู้ อันเป็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล คือ ช่างทอผ้า

การแสวงหาความรู้ ช่างทอผ้าได้รับความรู้ใหม่จากการร่วมอบรม ศึกษา
งานที่ อบรม.น้ำอ่าง หรือพัฒนาการจังหวัดอุดรดิติติจัดขึ้น การจัดเก็บความรู้
อย่างเป็นระบบ การประมวล กลั่นกรองความรู้ และเข้าถึงความรู้ กลุ่มช่าง
ทอผ้าจัดเก็บความรู้ด้วยการทอตัวอย่างลายผ้าเก็บไว้ศึกษา ส่วน อบรม.น้ำอ่าง
จัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบด้วยการสัมภาษณ์ช่างทอผ้าเพื่อรวบรวมความรู้
การทอผ้า รวบรวมลายผ้า วิธีการทอผ้าจากช่างทอเป็นหนังสือ รวมทั้งการ
จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงของชุมชน รวมทั้งถ่ายทอดสู่คนรุ่น
ใหม่ซึ่งผู้ที่สนใจสามารถขอศึกษาลายผ้าได้ การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
กลุ่มช่างทอผ้า นำผลงานมาวิจารณ์ระหว่างกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ รวมทั้ง
การเรียนรู้เพื่อการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เช่น การนำความรู้การย้อมสี
ธรรมชาติมาย้อมเส้นฝ้าย เส้นไหมให้สีติดทนนานยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- C. V. Good. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw-Hill.
- P. Meredith. (1973). *Learning, Remembering and Knowing*. London: English University Press.
- Tnews. (- - 2562). 77jowo.com. เข้าถึงได้จาก
<http://www.77jowo.com/contents/124849>:
<http://www.77jowo.com/contents/124849>
- UNESCO. (17 October 2003). *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2003*. เข้าถึงได้จาก
http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=17716&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- เกศินี จุฑาวิจิตร. (2542). *การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. นครปฐม: สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- ชม ภูมิภาค. (2523). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2542). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). *การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์ปอร์ตเน็ต.
- ไพศาล หวังพานิช. (2526). *การวัดผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2559). *พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559*. ม.ป.พ.: ม.ป.ท.

วันดี จินสวัสดิ์. (2540). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้าน ป่าไม้ท่ากะบาก อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิเชียร เกตุสิงห์. (2523). *หลักการสร้างและการวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (- - 2562).

ich.culture.go.th. เข้าถึงได้จาก

<http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/traditional-craftmanship>

สนธยา พลศรี. (2533). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2559). *พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดล ขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน*. ม.ป.พ.: ม.ป.ท.

สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร. (14 กุมภาพันธ์ 2562).

การจัดการความรู้. เข้าถึงได้จาก

<https://researchex.mju.ac.th/km/index.php/blogkm/kman/6-kmanagement>

อรรณพ ปิณฑนโรวาท. (2554). *การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผู้เขียน

ดวงรักษ์ จันแดง

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

doungrakc@gmail.com

การศึกษาความต้องการและแนวทางการพัฒนา
งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

**A Study of Needs and Guidelines for the
Development of School Botanical Gardens in
Prachuapkhirikhan Province**

อาศิรา ราชเวียง และ พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Received: June 11, 2020 Revised: June 2, 2021 Accepted: June 7, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2) ศึกษาความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ 3) สร้างแนวทางการพัฒนาวิธิดำเนินงานของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยเป็นการศึกษาวิจัยแบบผสานวิธีระหว่างวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นผู้บริหารและครู-อาจารย์ จำนวน 30 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นนักเรียนในโรงเรียนพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาสาระ

ผลการศึกษาพบว่า 1) การบริหารสวนพฤกษศาสตร์โดยเน้นประโยชน์เชื่อมโยงแบบบูรณาการกับการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ในโรงเรียนอย่างครอบคลุม 2) ความต้องการของนักเรียนซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญในอนาคตมีความต้องการสูงสุดโดยรวม 4 ด้าน ได้แก่ (1) การนำพันธุ์ไม้มาปลูกในสวนพฤกษศาสตร์ (2) การกำหนดป้ายบอกตำแหน่งที่ชัดเจนทำให้ผู้ที่สนใจเข้าชมได้ง่าย (3) มีการลำดับและจัดกลุ่มพันธุ์ไม้ตามกลุ่มหรือภูมิภาคอย่างเหมาะสม และ (4) มีการจัดโต๊ะเก้าอี้เพื่อให้ผู้ที่ศึกษาพันธุ์ไม้ได้มีจุดพักและศึกษาอย่างเต็มที่ในบริเวณที่เหมาะสม ซึ่งแนวทางในการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ดังกล่าว เมื่อผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว จะสามารถทำให้งานสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนมีความสมบูรณ์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์สำคัญและทำให้เกิดความยั่งยืนและเป็นประโยชน์ในระยะยาว

คำสำคัญ

สวนพฤกษศาสตร์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, แนวทางการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

Abstract

The purpose of this research was to: 1) study the current situation of the administration of botanical garden work in schools in Prachuapkhirikhan province; 2) study the needs of the administration of botanical gardens in schools in Prachuapkhirikhan province, and; 3) create guidelines for the development of more efficient botanical garden work methods in schools in Prachuapkhirikhan province. This study combines research methods of qualitative research and quantitative research. Qualitative data was obtained from a sample group of 30 school principals, administrators and teachers, and quantitative data from 400 students in schools in Prachuapkhirikhan province was obtained using multi-stage random sampling. The tools used for data collection were a 5-level rating scale questionnaire, and unstructured interviews. Results from quantitative data analysis were expressed as frequency, percentage, mean and standard deviation. The qualitative data were analyzed using content analysis methodology.

The research findings are: 1) the administration of the botanical gardens focuses on integration with learning in the comprehensive schools' other subject areas; 2) the four most pressing needs for students in the future are tree planting in the botanical garden, clearer location tags and signage to make visiting easier, appropriate sequencing and classification of plants according to groups or regions, and, on-site education and break facilities, and; 3) the school principal and relevant parties have jointly carefully considered guidelines for the development of the botanical garden which will enable it's work in the school to successfully complete important objectives, resulting in sustainability and long-term benefit.

Keywords

Botanical Gardens, Prachuapkhirikhan Province, Guidelines for the Development of School Botanical Gardens.

บทนำ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่เข้าร่วมสนองพระราชดำรินโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ภายใต้แผนแม่บทและกระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ เพื่ออนุรักษ์พัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมพืชของประเทศให้ยั่งยืนและส่งผลประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนให้มากที่สุด ให้บังเกิดผลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ด้วยการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านวิชาการ และการพัฒนาเสริมสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติ และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยอาศัยศักยภาพและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทุกฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ประจำปี พ.ศ. 2562 ตามแผนแม่บท อพ.สธ. ระยะ 5 ปีที่หก (ตุลาคม 2559 – กันยายน 2564) ในรูปแบบโครงการและกิจกรรมศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช โดยอาศัยกระบวนการการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ พันธุ์ เพื่อให้เกิดพัฒนาการจิตสำนึกอย่างยั่งยืนและมีการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่สมดุลโดยประชาชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมให้สำเร็จและต่อเนื่อง งานโครงการพระราชดำริ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้ตระหนักที่จะสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนและบุคคลทั่วไปได้เข้าใจถึงความสำคัญและ

ประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชด้วยการอนุรักษ์และส่งเสริมกิจกรรมในรูปแบบของโครงการอบรมเยาวชนและบุคคลทั่วไปเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชในท้องถิ่น (วิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2545) ตามที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริบางประการเกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช “การสอนและอบรมให้เด็กมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พืชพรรณนั้น ควรใช้วิธีการปลูกฝังให้เด็กเห็นความงาม ความน่าสนใจ และเกิดความปิติที่จะทำการ ศึกษาและอนุรักษ์พืชพรรณต่อไป การใช้วิธีการสอนการอบรมที่ให้เกิดความรู้สึกกลัวว่า หากไม่อนุรักษ์แล้วจะเกิดผลเสีย เกิดอันตรายแก่ตนเอง จะทำให้เด็กเกิดความเครียด ซึ่งจะเป็นผลเสียแก่ประเทศในระยะยาว” (วรวิรัช ชินอริยะฤทธิ์ และคณะ, 2560; Crane, et al., 2009)

งาน “สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน” เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นสื่อในการสร้างจิตสำนึกด้านอนุรักษ์พันธุกรรมพืช โดยให้เยาวชนได้ใกล้ชิดกับพืชพรรณไม้ เห็นคุณค่า ประโยชน์ และความสวยงาม อันจะก่อให้เกิดความคิดที่จะอนุรักษ์พืชพรรณไม้ต่อไป ซึ่งสามารถดำเนินการในพื้นที่ของโรงเรียน โดยมีองค์ประกอบด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้เป็นสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ทั้งนี้เพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ดังกล่าว อีกทั้งใช้ในการศึกษาและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาต่างๆ (จริยา เรืองเดชสกุล, 2552; ธิดาวรรณ นาคเสน, 2556)

สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน จึงเป็นการดำเนินงานที่อิงรูปแบบของ “สวนพฤกษศาสตร์” โดยมีการรวบรวมพันธุ์ไม้ที่มีชีวิต มีแหล่งข้อมูลพรรณไม้ มีการศึกษาต่อเนื่อง มีการเก็บตัวอย่างพรรณไม้แห้งและพรรณไม้ดอก มีการรวบรวมพันธุ์ไม้ท้องถิ่นเข้ามาปลูกรวบรวมไว้ในโรงเรียน และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการบันทึกรายงานและข้อมูล รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับ

พันธุ์ไม้ มีมุมสำหรับศึกษาค้นคว้าและมีการนำไปใช้ประโยชน์เป็นสื่อการเรียนการสอนในวิชาต่างๆ เป็นการดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ไม่ฝืนธรรมชาติ และเป็นไปตามความสนใจและความพร้อมของโรงเรียน ดำเนินการด้วยความสมัครใจโดยไม่ให้เกิดความเครียด จากข้อมูลของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน (สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2563) พบว่ามี 9 โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เข้าร่วมโครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ดังรายชื่อต่อไปนี้

- 1) โรงเรียนวังไกลกังวล
- 2) โรงเรียนบ้านมะเดื่อทอง
- 3) โรงเรียนบ้านทุ่งยาว
- 4) โรงเรียนบ้านท่าขาม
- 5) โรงเรียนบ้านสวนหลวง
- 6) โรงเรียนบ้านคลองลอย
- 7) โรงเรียนบ้านหนองหอย
- 8) โรงเรียนประจวบวิทยาลัย (อำเภอเมือง)
- 9) โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาจ้าว

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าการดำเนินงานของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการยังมีปัญหาที่เกิดขึ้น อาทิเช่น การขาดผู้ชำนาญการในการวิเคราะห์สายพันธุ์พืช การขาดองค์ความรู้ในเชิงบูรณาการ และการขาดความพร้อมด้านบุคลากรในการดำเนินงาน งานโครงการพระราชดำริ จึงเล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าว และเห็นควรเป็นอย่างยิ่งที่จะดำเนินการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาการดำเนินงานของโครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนดังกล่าว เพื่อนำ

ข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจะได้นำองค์ความรู้ที่ได้ขยายสู่การพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในพื้นที่อื่นต่อไป อันจะเป็นการสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการสามารถดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
 2. เพื่อศึกษาความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
 3. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาวิธีดำเนินงานของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
- ### ระเบียบวิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็น ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่มีการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานสวนพฤกษศาสตร์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพเป็น ผู้บริหารและครู-อาจารย์ในโรงเรียนที่มีการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 30 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณเป็นนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่มีการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จึงได้ใช้การคำนวณกลุ่มตัวอย่างกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนของ นราศรี ไววานิชกุล และ ชูศักดิ์ อุดมศรี (2552) ดังสูตร

$$\frac{P(1 - P)Z^2}{e^2}$$

ซึ่งกำหนดให้	n	=	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
	P	=	สัดส่วนของประชากรที่
ผู้วิจัยจะสุ่ม			
	Z	=	ระดับค่าความเชื่อมั่นที่
ผู้วิจัยกำหนดไว้			
	e	=	ค่าความคาดเคลื่อน

โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 95% ค่าความคาดเคลื่อน 5% จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้เท่ากับ 380.16 คน แต่ในการศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยโดยผู้วิจัยเลือกพื้นที่เฉพาะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ซึ่งประกอบด้วย 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอกุยบุรี อำเภอทับสะแก อำเภอสามร้อยยอด อำเภอปราณบุรี อำเภอบางสะพาน อำเภอหัวหิน และอำเภอบางสะพานน้อย

2. ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการจับสลากโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำนวน 8 โรงเรียนเพื่อเป็นตัวแทนในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ

3. ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการแบ่งสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอโดยเป็นโรงเรียนที่ดำเนินงานด้านสวนพฤกษศาสตร์ด้วยจำนวนสัดส่วนที่เท่ากัน โดยผู้วิจัยได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างใน 8 โรงเรียนๆ ละ 50 คน รวม 400 คน โดย ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ศึกษาเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. เครื่องมือที่ใช้ศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับความต้องการของนักเรียนในพื้นที่ที่ดำเนินการสวนพฤกษศาสตร์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นการศึกษา วัตถุประสงค์ในการใช้บริการสวนพฤกษศาสตร์ของโรงเรียน และบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเข้าใช้บริการสวนพฤกษศาสตร์ของโรงเรียน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ซึ่งเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	ระดับความต้องการ
5	ความต้องการมากที่สุด
4	ความต้องการมาก
3	ความต้องการปานกลาง
2	ความต้องการน้อย
1	ความต้องการน้อยที่สุด

การอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยในการ
อภิปรายผลดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ระดับความต้องการ
4.51-5.00	ความต้องการมากที่สุด
3.51-4.50	ความต้องการมาก
2.51-3.50	ความต้องการปานกลาง
1.51-2.50	ความต้องการน้อย
1.00-1.50	ความต้องการน้อยที่สุด
ส่วนที่ 3	ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ครอบคลุมความมุ่งหมายของการวิจัย

2. สร้างแบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นแบบสอบถามที่ได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งได้ตรวจสอบเนื้อหาและให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไข

3. หลังจากนั้นเมื่อผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาแล้วนำแบบสอบถามไปดำเนินการหาความเชื่อมั่น (Reliability) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเดียวกันกับกลุ่มที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

4. เมื่อเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผ่านการกระบวนกรที่ครบถ้วนแล้วสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงได้ในลำดับต่อไป

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามซึ่งเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยโดยผลการทดสอบพบว่า ค่าความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index: IOC) ของข้อคำถามที่ใช้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีคุณภาพและสามารถใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

สำหรับการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามนั้นผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มนักเรียนในพื้นที่ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย จำนวน 30 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับอยู่ที่ 0.887

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการศึกษาจากเอกสารรวมถึงการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครู-อาจารย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน จำนวน 30 คน

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 400 คน

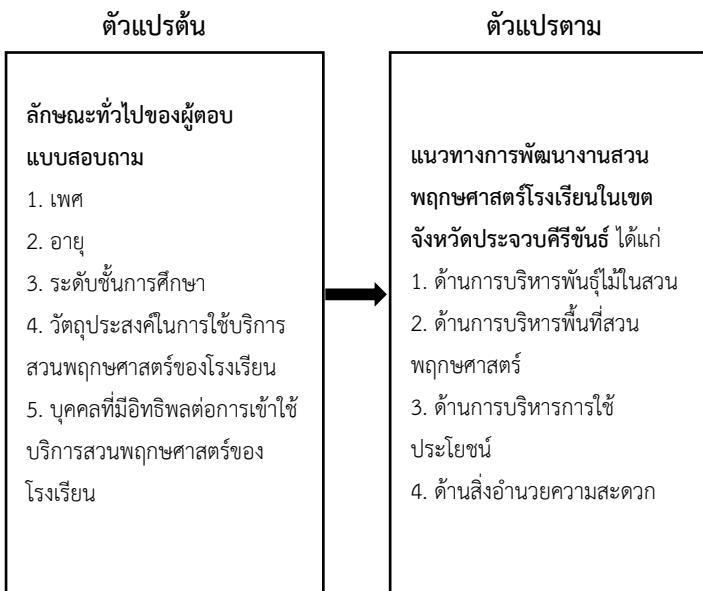
อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ดังนั้นจึงมีการรวบรวมข้อมูลที่มีความหลากหลายผ่านเอกสารและทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสวนพฤกษศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้สถิติพื้นฐานเชิงพรรณนาในการนำเสนอข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำมาใช้อธิบายความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความต้องการและแนวทางการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเพื่อใช้สำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณแสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความต้องการและแนวทางการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามแนวทางในการศึกษาพร้อมวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์ โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตามลำดับ ได้แก่

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดจากการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยและรวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปรากฏผลดังนี้

จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในปัจจุบันพบว่า โรงเรียนได้มีการบริหารจัดการเกี่ยวกับสวนพฤกษศาสตร์อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน จากอดีตที่ผ่านมาได้มีการสร้างและพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ที่มีขนาดเล็กมีการจัดนำไม้พุ่มขนาดเล็กมาปลูกเพื่อให้นักเรียนและบุคลากรของโรงเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งขนาดและความเหมาะสมของสวนพฤกษศาสตร์อาจยังไม่เต็มรูปแบบ

ปัจจุบันการดำเนินงานของโรงเรียนในการบริหารสวนพฤกษศาสตร์ ได้มีการออกแบบและวางระบบเป็นอย่างดี เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์หลักของการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์ โดยการสร้างการเรียนรู้ของผู้ที่เข้าชมสวนพฤกษศาสตร์จะมีการติดป้ายชื่อต้นไม้ดอกไม้ประดับ และไม้ยืนต้นที่อยู่ภายในสวน โดยการใช้ชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งชื่อดังกล่าวนั้นประกอบด้วยชื่อที่เป็นทางการและชื่อที่เป็นชื่อเรียกในถิ่นกำเนิด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการจดจำและสร้างองค์ความรู้ในระยะยาวให้กับผู้ที่เข้าชมสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการออกแบบสวนฯ ที่ดีแต่โรงเรียนก็ได้มีแนวทางในการดำเนินการเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาในหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียน ด้วยวิธีการบูรณาการเช่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ได้มีการกำหนดแนวทางในการเรียนของนักเรียนในระดับชั้นต่างๆ เช่น การจดจำชื่อทางวิทยาศาสตร์ของต้นไม้ในสวน หรือในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ก็มีการบูรณาการในรายวิชาเช่น การเขียนพันธุ์ไม้เป็นภาษาอังกฤษ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการด้านการจัดการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวนี้จะทำให้วัตถุประสงค์ของงานด้านสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เกิดประโยชน์กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจนและบรรลุผลมากที่สุด นอกจากนี้ โรงเรียนได้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์จากสวน นั่นคือ การจัดทำข้อมูลของชื่อต้นไม้ในสวนพร้อมรูปภาพประกอบอย่างชัดเจนที่อยู่ในรูปแบบของเอกสาร หนังสือ รวมถึงการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการหาความรู้จากสวนฯ เช่น การจัดให้มีโต๊ะเก้าอี้ให้กับนักเรียนได้นั่งพัก โดยไม่ส่งผลให้บรรยากาศในการเรียนรู้ลดลง รวมถึงมีการคำนึงถึงความสะดวกสบายของสถานที่เป็นสำคัญ

ส่วนปัญหาที่พบในปัจจุบันของการดำเนินงานด้านสวนพฤกษศาสตร์พบว่า การจัดหาพันธุ์ไม้ต่างๆ ที่เป็นพันธุ์ไม้หายาก หรือเป็นพันธุ์ไม้ท้องถิ่นมาปลูกในโรงเรียนนั้นอาจไม่ครอบคลุม เนื่องจากบุคลากรที่ดำเนินงานโดยรวมของโรงเรียนก็มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนั้นในส่วนของขอบเขตและขนาดของโรงเรียนก็ยังมีพื้นที่ในการบริหารจัดการงานสวนพฤกษศาสตร์ให้มีความเหมาะสมได้แตกต่างกันออกไป

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลและข้อมูลความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการวิเคราะห์เชิงปริมาณสามารถแสดงข้อมูลใน 2 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับชั้นการศึกษา เกรดเฉลี่ยสะสม วัตถุประสงค์ในการใช้บริการสวนพฤกษศาสตร์ของโรงเรียน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	109	27.25
หญิง	291	72.75
รวม (คน)	400	100.00
อายุ		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 15 ปี	145	36.25
16 ปี	146	36.50
17 ปีขึ้นไป	109	27.25
รวม (คน)	400	100.00
ระดับชั้นการศึกษา		
มัธยมศึกษาตอนต้น	145	36.25
มัธยมศึกษาตอนปลาย	255	63.75
รวม (คน)	400	100.00

เกรดเฉลี่ยสะสม		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 2.00	73	18.25
2.01-2.50	145	36.25
2.51-3.00	109	27.25
3.01-ขึ้นไป	73	18.25
รวม (คน)	400	100.00
วัตถุประสงค์ในการใช้บริการ		
สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน		
เพื่อเรียนรู้ธรรมชาติ	108	27.00
เพื่อศึกษาพันธุ์ไม้	182	45.50
เพื่อพักผ่อนจากการเรียน	73	18.25
อื่นๆ	37	9.25
รวม (คน)	400	100.00

2. ข้อมูลความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ของนักเรียนในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยภาพรวม แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับของความต้องการ และอันดับที่ เกี่ยวกับความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยภาพรวม

ความต้องการด้านการดำเนินงานบริหาร สวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับของ ความ ต้องการ	อันดับ ที่
1 ด้านการบริหารพันธุ์ไม้ในสวน	4.03	0.59	มาก	4
2 ด้านการบริหารพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์	4.09	0.61	มาก	3
3 ด้านการบริหารการใช้ประโยชน์	4.32	0.57	มาก	1
4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.27	0.46	มาก	2
รวม	4.18	0.40	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับความต้องการจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการบริหารการใช้ประโยชน์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.57) รองลงมา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.40) ด้านการบริหารพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.61) และลำดับสุดท้ายด้านการบริหารพันธุ์ไม้ในสวน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.59) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ของนักเรียนในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้บริการ แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้บริการสวนพฤกษศาสตร์ของโรงเรียน

The Liberal Arts Journal
Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ด้านการบริหารพันธกิจในสวน					
ระหว่างกลุ่ม	6.934	3	2.311	6.830	0.000*
ภายในกลุ่ม	134.009	396	0.338		
รวม	140.942	399			
ด้านการบริหารพื้นที่สวน					
พฤกษศาสตร์					
ระหว่างกลุ่ม	50.195	3	16.732	4.688	.000*
ภายในกลุ่ม	102.425	396	0.259		
รวม	152.620	399			
ด้านการบริหารการใช้ประโยชน์					
ระหว่างกลุ่ม	58.580	3	19.527	02.564	.000*
ภายในกลุ่ม	75.392	396	0.190		
รวม	133.972	399			
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก					
ระหว่างกลุ่ม	65.715	3	21.905	89.308	.000*
ภายในกลุ่ม	22.281	396	0.056		
รวม	87.996	399			
รวมทุกด้าน					
ระหว่างกลุ่ม	26.831	3	8.944	3.519	.000*
ภายในกลุ่ม	37.871	396	0.096		
รวม	64.702	399			

จากตารางที่ 3 ผลจากการเปรียบเทียบข้อมูลพบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างและมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารโครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีเพศ อายุ ระดับชั้นการศึกษา เกรดเฉลี่ยสะสม วัตถุประสงค์ในการใช้บริการสวนพฤกษศาสตร์ และบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเข้าใช้บริการสวนพฤกษศาสตร์ ต่างกัน ความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีอายุต่างกันความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 แนวทางในการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการศึกษาวิจัย “การศึกษาความต้องการและแนวทางการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีด้วยการศึกษาเอกสาร การศึกษาเชิงคุณภาพ และการศึกษาเชิงปริมาณ ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้

1. การบริหารสวนพฤกษศาสตร์โดยเน้นประโยชน์เชื่อมโยงแบบบูรณาการกับการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ในโรงเรียนอย่างครอบคลุม

2. จากการศึกษาความต้องการของนักเรียน ซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญ
ในอนาคตมีความต้องการสูงสุดโดยรวม 4 ด้าน ได้แก่

- 1) การนำพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับมาปลูกในสวนพฤกษศาสตร์
- 2) การกำหนดป้ายบอกตำแหน่งที่ชัดเจนทำให้ผู้ที่สนใจเข้าชมได้ง่าย
- 3) มีการลำดับและจัดกลุ่มพันธุ์ไม้ตามกลุ่มหรือภูมิภาคอย่างเหมาะสม
- 4) มีการจัดโต๊ะเก้าอี้เพื่อให้ผู้ที่ศึกษาพันธุ์ไม้ได้มีจุดพักและศึกษา

อย่างเต็มที่ในบริเวณที่เหมาะสม

ซึ่งแนวทางในการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ดังกล่าว เมื่อผู้บริหาร
สถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว จะ
สามารถทำให้งานบริหารจัดการสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนมีความสมบูรณ์
สอดคล้องกับวัตถุประสงค์สำคัญและทำให้เกิดความยั่งยืนและเป็นประโยชน์
ในระยะยาว

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาความต้องการและแนวทางการพัฒนางานสวน
พฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถสรุปผลการวิจัย
ตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. สภาพในปัจจุบันของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขต
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สภาพในปัจจุบันของการดำเนินงานของโรงเรียนในการบริหารสวน
พฤกษศาสตร์พบว่า ได้มีการออกแบบและวางระบบไว้เป็นอย่างดี เพื่อให้
ตอบวัตถุประสงค์หลักของการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์ โรงเรียนก็ได้มี
แนวทางในการดำเนินการเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาใน
หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียน ด้วยวิธีการบูรณาการ เช่น ในกลุ่มสาระการ
เรียนรู้วิทยาศาสตร์ ได้มีการกำหนดแนวทางในการเรียนของนักเรียนใน

ระดับชั้นต่างๆ ซึ่งการดำเนินการด้านการจัดการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวนี้จะทำให้วัตถุประสงค์ของงานด้านสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เกิดประโยชน์กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจน และบรรลุผลมากที่สุด นอกจากนี้ทางโรงเรียนได้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์จากสวนคือ การจัดทำข้อมูลของชื่อต้นไม้ในสวน พร้อมรูปภาพประกอบอย่างชัดเจนที่อยู่ในรูปแบบของเอกสาร หนังสือ รวมถึงการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการหาความรู้จากสวนด้วยเช่นเดียวกัน

2. ความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการศึกษาความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์สามารถนำเสนอผลในภาพรวมและรายด้านตามลำดับดังนี้

1) ความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.40)

2) ความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารพื้นที่ในสวน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.59)

3) ความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.62)

4) ความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารการใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.57)

3. แนวทางการพัฒนาวิธีดำเนินงานของสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยทำให้ได้แนวทางในการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบบริหารสวนพฤกษศาสตร์ ให้ใช้หลักการที่คำนึงถึงการใช้ประโยชน์ร่วมกันโดยการเชื่อมโยงแบบบูรณาการกับการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ผู้บริหารในโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบให้มีประสิทธิภาพ (Chen & Sun, 2018)

2. การพัฒนารูปแบบการบริการสวนพฤกษศาสตร์ จากการศึกษาความต้องการของนักเรียนสามารถนำไปกำหนดแนวทางการบริการในประเด็นต่างๆ 4 ด้าน ได้แก่

- 1) การมีพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับที่หลากหลายในสวนพฤกษศาสตร์
- 2) การกำหนดป้ายบอกตำแหน่งที่ชัดเจนเพื่อความน่าสนใจ
- 3) การจัดลำดับและกลุ่มพันธุ์ไม้ให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้
- 4) การจัดให้มีจุดศึกษาและจุดพักเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้งานที่เหมาะสม

3. โรงเรียนควรกำหนดแผนงานและมาตรการที่เกี่ยวข้องสำหรับการดำเนินนโยบายการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน โดยอาจจะบูรณาการในโครงการหลักของการพัฒนาโรงเรียนหรือการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้สวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอีกทางหนึ่งด้วย (สนธยา พลศรี, 2547)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความต้องการและแนวทางการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” สามารถนำมาอภิปรายผลในประเด็นสำคัญได้ดังนี้

ผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ ในปัจจุบันการดำเนินงานของโรงเรียนในการบริหารสวนพฤกษศาสตร์ ได้มีการออกแบบและวางระบบเป็นอย่างดีเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์หลักของการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์ โดยการสร้างการเรียนรู้ของผู้ที่เข้าชมสวนพฤกษศาสตร์จะมีการติดป้ายชื่อต้นไม้ดอกไม้ประดับ และไม้ยืนต้นที่อยู่ภายในสวน โดยการใช้ชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งชื่อดังกล่าวนั้นประกอบด้วยชื่อที่เป็นทางการและชื่อที่เป็นชื่อเรียกในถิ่นกำเนิด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการจดจำและสร้างองค์ความรู้ในระยะยาวให้กับผู้ที่เข้าชมสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน (Primack et al., 2009) ซึ่งอธิบายได้ว่าการบริหารจัดการสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนนั้น หากต้องการให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริง ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งอาจหมายรวมว่าเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต้องจัดให้มีการประชุมหารือกับทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานด้านสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานสูงสุด ในขณะเดียวกันการบริหารจัดการให้คำนึงถึงการบูรณาการกับศาสตร์การจัดการเรียนการสอน ซึ่งหากสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์สามารถดำเนินการได้จะทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการสอนเพิ่มสูงขึ้น ในขณะเดียวกันนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เกิดการพัฒนาในแนวทางที่เหมาะสม ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการดำเนินโครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน (สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2563)

ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณ จากการศึกษาข้อมูลด้านความต้องการการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลจากการศึกษาพบว่า ความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นต่างๆ ของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายต่างมีความต้องการในการใช้บริการโครงการที่โรงเรียนดำเนินงาน ถ้ามีความเหมาะสมในการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อการค้นคว้าหาข้อมูลนั้นจะเป็นที่ได้รับการยอมรับและใช้งานจากนักเรียนเพิ่มมากขึ้น จากความต้องการที่อยู่ในระดับมากนั้น โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ วัฒนา เตชะโกมล (2558) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโครงการสวนพฤกษศาสตร์ของโรงเรียนแก้งเหนือพิทยาคม จังหวัดอุบลราชธานี ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องที่นำรูปแบบการบริหาร จัดการโครงการสวนพฤกษศาสตร์ โรงเรียนแก้งเหนือพิทยาคม จังหวัดอุบลราชธานี ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปทดลองใช้พบว่าอยู่ในระดับมากเช่นกัน

ส่วนผลจากการเปรียบเทียบข้อมูลลักษณะทั่วไปพบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างและมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารโครงการการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีเพศ อายุ ระดับชั้นการศึกษา เกรดเฉลี่ยสะสม วัตถุประสงค์ในการใช้บริการสวนพฤกษศาสตร์ และบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเข้าใช้บริการสวนพฤกษศาสตร์ต่างกัน ความต้องการด้านการดำเนินงานบริหารสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเกิดจากนักเรียนที่มีลักษณะที่

แตกต่างกันดังกล่าวข้างต้นมีพฤติกรรมและการใช้พื้นที่ส่วนพหุศาสตร์ที่แตกต่างกัน รวมถึงการได้รับการมอบหมายงานจากครู-อาจารย์ประจำชั้นหรือครู-อาจารย์ประจำวิชาที่แตกต่างกันทำให้ความต้องการมีระดับที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม จากความต้องการที่แตกต่างกันดังกล่าว ได้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของบุญธรรม พัทธเลกุล (2557) ซึ่งได้เสนอรายงานวิจัยการประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรม สวนพหุศาสตร์โรงเรียน ของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 23 (วัดโคกโหนด) ปีการศึกษา 2556 ผลการศึกษาพบว่า ผลผลิตของโครงการ เป็นการประเมินคุณภาพการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมสวนพหุศาสตร์โรงเรียน ในปีการศึกษา 2556 พบว่า ครูผู้ปฏิบัติการสอน มีการพัฒนาด้านการจัดทำและใช้แผนการสอนการจัดทำและใช้สื่อการสอน การใช้และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมสวนพหุศาสตร์โรงเรียนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 23 (วัดโคกโหนด) ปีการศึกษา 2556 และมีความอยู่ในระดับมากที่สุด พฤติกรรมการสอนของครู มีการปฏิบัติที่มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอน ของครูหลังดำเนินโครงการกับก่อนดำเนินโครงการ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน มีการปฏิบัติที่มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบ พฤติกรรมการเรียนของนักเรียนหลังดำเนินโครงการกับก่อนดำเนินโครงการ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนคือ ค่าเฉลี่ยร้อยละผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังดำเนินโครงการสูงกว่าก่อนดำเนินโครงการ

นอกจากนี้ในการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นนั้น ควรคำนึงถึงรูปแบบการประเมินผลด้วยเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งสามารถทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ศึกษาในระยะยาว โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของภิรมย์ เตียงสกุล และคณะ (2559) ที่ได้กล่าวถึงรูปแบบในการประเมินผลโครงการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ต้องมีรูปแบบมาตรฐานในการประเมินและสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการของนักเรียนที่เป็นผลการศึกษาเชิงปริมาณ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำมาใช้สำหรับการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนดังนี้

1) การนำพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับมาปลูกในสวนพฤกษศาสตร์ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องพิจารณา ความเหมาะสมเพียงพอ ความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์ไม้ ซึ่งต้องพยายามหาไม้ท้องถิ่น ไม้ที่เป็นเอกลักษณ์ ไม้หายาก ให้มีจำนวนที่เพียงพอ ซึ่งมีผลทำให้บรรยากาศของการใช้บริการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน มีศักยภาพเพียงพอในการรองรับความต้องการใช้บริการได้อย่างเหมาะสม

2) การกำหนดป้ายบอกตำแหน่งที่ชัดเจนทำให้ผู้ที่สนใจเข้าชมได้ง่าย จากความต้องการดังกล่าวซึ่งถ้าหากพิจารณาถึงบุคลากรภายใน ป้ายบอกทิศทางอาจไม่ใช่ปัญหาในการเดินทางเพื่อเข้าศึกษาสวนพฤกษศาสตร์ แต่หากมีบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงกับสถานศึกษามี

ความต้องการเข้ามาเรียนรู้ธรรมชาติ พันธุ์ไม้ต่างๆ ดังนั้น ป่าน้ำจืดสถานที่ซึ่งมีความจำเป็น ควรออกแบบให้ชัดเจน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เน้นความเป็นธรรมชาติ ซึ่งมีผลให้สอดคล้องกับแนวทางในการจัดทำสวนพฤกษศาสตร์

3) มีการลำดับและจัดกลุ่มพันธุ์ไม้ตามกลุ่มหรือภูมิภาคอย่างเหมาะสม ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการจัดตกแต่งสวนพฤกษศาสตร์ที่ควรออกแบบจัดหมวดหมู่ต้นไม้ให้เป็นสัดส่วน เพื่อต่อการจดจำ การเรียนรู้ อาจใช้หลักของการจัดกลุ่มแบบใดแบบหนึ่งที่สถานศึกษาเห็นว่าเหมาะสม เช่น จัดกลุ่มตามภาคในประเทศ จัดกลุ่มตามพื้นที่ตำบล และจัดกลุ่มตามสายพันธุ์ เป็นต้น

4) มีการจัดโต๊ะเก้าอี้เพื่อให้ผู้ที่ศึกษาพันธุ์ไม้ได้มีจุดพักและศึกษาอย่างเต็มที่ในบริเวณ สำหรับความต้องการจุดพักของนักเรียนนั้น เพื่อประโยชน์ของการเรียนรู้ ประโยชน์ด้านการพักผ่อน ประโยชน์ด้านการเข้าถึงธรรมชาติ ดังนั้นสิ่งอำนวยความสะดวกที่พึงมีบริเวณสวนพฤกษศาสตร์อันได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้ หรืออาจหมายรวมถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้ใช้บริการสวนพฤกษศาสตร์สามารถค้นคว้า หรือศึกษาหาข้อมูลที่จำเป็นอย่างเพียงพอและลึกซึ้ง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ผู้ที่สนใจศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสวนพฤกษศาสตร์ควรได้มีการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพิ่มเติมอย่างลึกซึ้ง โดยอาจดำเนินการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู-อาจารย์ นักเรียน ประชาชน และผู้ที่มีความรู้ด้านพืช เป็นต้น เพื่อมาระดมความคิดและกลั่นกรองความคิดที่เหมาะสมสำหรับใช้ในการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ นอกจากนี้อาจดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินโครงการของสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนใน

พื้นที่ต่างกัน เพื่อพิจารณารายละเอียดที่แตกต่างและนำผลที่ได้มาใช้เป็น
แนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลธัญบุรี ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

รายการอ้างอิง

- จรียา เรืองเดชสกุล. (2552). *Story telling เรื่องกัญแจสู่ความสำเร็จในการทำงาน*. เข้าถึงได้จาก www.km.mut.ac.th/index.php?view=article สืบค้นข้อมูล เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2563.
- ชวรัช ชินอริยะฤทธิ์, อรพรรณ เพิ่มสุข และ อภิพงศ์ ปิงยศ. (2560). *การพัฒนาเว็บไซต์และการประยุกต์ใช้คิวอาร์โค้ดเพื่อการศึกษา ข้อมูลพรรณไม้ในโครงการสวนพฤกษศาสตร์ของโรงเรียนร่องกวาง อนุสรณ์จังหวัดแพร่*. The 5th ASEAN Undergraduate Conference in Computing (AUC²) หน้า 260-263.
- สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2563). *แนวทางของการดำเนินโครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน*. เข้าถึงข้อมูลได้จาก http://www.rspg.or.th/botanical_school/index.htm สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2563.
- ธิดาวรรณ นาคเสน. (2556). *การประเมินโครงสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ พันธุกรรมพืชสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โรงเรียนหนองหัวคู ปวงประชาชนเคราะห์ จ.อุดรธานี*. รายงานการวิจัย. ปีการศึกษา 2556.
- นราศรี ไหววานิชกุล และ ชุติศักดิ์ อุดมศรี. (2552). *ระเบียบวิธีวิจัยธุรกิจ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- บุญธรรม พัทธলেখกุล. (2557). รายงานวิจัยการประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 23 (วัดโคกโหนด) ปีการศึกษา 2556. เข้าถึงข้อมูลได้จาก www.phatthalung2.go.th>myoffice>data>tkk7 สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2563.
- ภิรมย์ เตียงสกุล, พรทิพย์ ไชยโส และ ศศิเทพ ปิติพรเทพิน. (2559). การประเมินโครงการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี. วารสารหน่วยวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้. 7(2). หน้า 240-253.
- วัฒนา เตชะโกมล. (2558). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนแก่งเหืองพิทยาคม จังหวัดอุบลราชธานี. เข้าถึงข้อมูลได้จาก http://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=136932&bcat_id=16 สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2564.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2545, 7 พฤศจิกายน). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. ผู้จัดการรายวัน. หน้า 7.
- สนธยา พลศรี. (2547). ทัศนียภาพและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Chen, G., & Sun, W. (2018). The role of botanical gardens in scientific research, conservation, and citizen science. *Plant Diversity*. 40(4), August 2018, 181-188.

Crane, P.R., Hopper, S.D., Raven, P.H., & Stevenson, D.W. (2009).

Plant science research in botanic gardens. *Trends in Plant Science*. 14(11), 575-577.

Primack, R.B., Abraham, J., & Miller-Rushing. (2009). The role of

botanical gardens in climate change research. *New Phytologist*. 182(2), April 2009, 303-313.

ผู้เขียน

อาศิรา ราชเวียง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Email: bpattaya@hotmail.com

พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Email: pp2552@hotmail.com

การปรับปรุงผลผลิตไก่ไทย
เพื่อคุณภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน
**Improvement of Thai Chicken Production for
Improved Living Standards**

ดร.ณิ โสภา และ งามอาจ เดชอิทธิรัตน์

กลุ่มวิจัยและพัฒนาสัตว์ปีก สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์

Received: January 13, 2021 Revised: February 25, 2021 Accepted: June 7, 2021

บทคัดย่อ

เพื่อที่จะขยายบทบาทหลักของไก่พื้นเมืองไทยในสังคมไทยจากเพียงเป็นความมั่นคงทางด้านอาหารในครัวเรือนไปสู่การสร้างรายได้หลักหรือรายได้เสริมนั้น กรมปศุสัตว์ได้แจกจ่ายไก่พื้นเมืองไทยที่ผ่านการปรับปรุงพันธุ์ให้มีผลผลิตสูงขึ้นและมีรสชาติดีแก่เกษตรกรรายย่อยเพื่อการใช้ประโยชน์ต่อไป โดยการทำงานร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ก่อตั้งแหล่งพันธุ์กรรมไก่ 4 สายพันธุ์ คือ ประดู่หางดำเชียงใหม่ เหลืองหางขาว แดง และซี เพื่อที่จะผลิตลูกไก่ได้ต่อเนื่องสำหรับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การสร้างฝูงไก่ 4 สายพันธุ์นี้ ยังมุ่งสนับสนุนการผลิตเนื้อสดและผลิตภัณฑ์เนื้อแปรรูปที่ได้มาตรฐานความปลอดภัยอาหารปลอดภัยมีปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับระบบการเลี้ยงไก่แบบหลังบ้าน และสร้างมูลค่าเพิ่มของไก่ไทยทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ หลังจากเริ่มดำเนินโครงการ มีการกระจายไก่สาวสู่เกษตรกรประมาณ 4,800 ตัว สำหรับใช้เป็นแม่พันธุ์ซึ่งภายหลังได้สร้างรายได้รวมมากถึง 5,784,000 บาท ในปี ค.ศ. 2019 พบว่ามีการผลิตไก่พื้นเมืองไทยเพิ่มขึ้นมากกว่า 93 ล้านตัวโดยเกษตรกรมากกว่า 2.6 ล้านคน ระหว่าง 4 สายพันธุ์นี้ เกษตรกรนิยมไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่มากที่สุดด้วยสามารถเติบโตได้ 15.77 กรัมต่อวัน ซึ่งเป็นค่าสูงสุดเมื่อ

เทียบกับอีก 3 สายพันธุ์ เนื้อของกระดูกหางดำมีโปรตีนประมาณ 20.7% โดยน้ำหนักสด สำหรับความพึงพอใจโดยรวมของผู้บริโภคที่ประเมินจากเนื้อสัมผัส และกลิ่นนั้น ประดู่หางดำเชียงใหม่ได้รับความพึงพอใจมาก

คำสำคัญ

ไก่พื้นเมือง, การผลิต, โปรตีน, อัตราการเจริญเติบโต, ความแน่นนุ่ม

Abstract

In an attempt to broaden the key role of Thai native chickens in Thai society from that of serving as a household food security item to main or additional source of family income, the Department of Livestock Development of Thailand has distributed Thai native chickens which have been genetically improved for higher production and palatability to local, small-scale farmers for further use. Working in collaboration with the Thailand Research Fund (TRF), 4 genetically modified stocks from four Thai breeds, namely Pradu Hangdam- Chiang Mai, Lueng- Hangkao, Dang and Chee, have been established to continually supply offspring for sustainable use. The establishment of these Thai native breeding stocks also aimed to support the production of fresh meat and meat products which meet food safety standards, to demonstrate local knowledge and knowhow in backyard rearing systems, and to create added value for Thai chickens in both domestic and international markets. Following the projects launch, approximately 4,800 Thai native pullets were distributed to farmers for use as breeding stock which later generated altogether nearly 5,784,000 Thai baht income. Thai native chicken production increased, with more than 93 million birds being produced by more than 2.6 million farmers in the year of 2019. Among these 4 Thai breeds, Pradu Hangdam-Chiang Mai has been most popular among farmers, showing an average daily gain of 15.77 grams per day, the highest of all four breeds. Pradu Hangdam's meat contains approximately 20.7 % protein in wet weight.. The texture and aroma, of Pradu Hangdam-Chiang Mai meat also received the highest consumer satisfaction rating.

Keywords

Native chicken, production, protein, growth rate, firmness

บทนำ

ไก่อื่นเมือง หมายถึง ไก่ที่เกษตรกรไทยในชนบทนิยมเลี้ยงสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานานหลายร้อยปี แต่ถูกเรียกชื่อต่างกันไปตามท้องถิ่น เช่น ไก่บ้าน ไก่เมือง หรือ ไก่ไทย ไก่พื้นเมืองไทยมีมาพร้อมกับคนไทยสมัยอยู่ทางตอนใต้ของเทศจีน (บุญฤดี และมนต์ชัย, 2555) เมื่อมีการอพยพลงใต้ก็พาไก่พื้นเมืองมาด้วย เพราะไก่พื้นเมืองมีขนาดตัวพอเหมาะในการบริโภคในครัวเรือนและ ขนย้ายได้ง่าย ไก่พื้นเมืองมีรสชาติเนื้ออร่อย เลี้ยงง่าย ทนทานต่อสภาพแวดล้อมในชนบท สามารถผสมพันธุ์และฟักไข่ขยายพันธุ์ได้เองตามสภาพธรรมชาติ มีสัญชาตญาณรักษาตัวรอดจากศัตรู มีความต้านทานโรคและพยาธิภายนอกดีกว่าไก่ที่นำเข้าจากต่างประเทศ ไก่พื้นเมืองมีประโยชน์ต่อชาวชนบทมากในแง่ของความมั่นคงทางอาหารและรายได้เสริม จำนวนไก่พื้นเมืองผันแปรขึ้นลงตามสภาพแวดล้อมและโรคระบาด แต่ไก่พื้นเมืองยังสามารถแพร่พันธุ์ทดแทนได้อย่างรวดเร็ว ไก่พื้นเมืองไทยจึงมีโอกาสมุ่งอยู่กับสังคมชนบทไทยได้ตลอดไป

ในอดีตที่เป็นตำนานมักกล่าวถึงไก่พื้นเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งไก่ชน ตั้งแต่ สมัยสุโขทัย สมเด็จพระขุนรามคำแหงมหาราช ทรงโปรดไก่ชน สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงโปรดไก่เหลืองหางขาว สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงโปรดไก่เขียวพาลี ซึ่งเป็นไก่ชนของพระยาพิชัยดาบหัก เป็นต้น ไก่พื้นเมืองอยู่คู่สังคมไทยมาช้านานจนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (บุญฤดี และมนต์ชัย, 2555) มีการนำไก่พันธุ์ต่างประเทศเข้ามาเลี้ยงเพื่อผลิตเนื้อและไข่โดยเฉพาะ ประกอบกับในช่วงสงครามอินโดจีน ชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดริมฝั่งโขงของประเทศไทยและนำไก่ชนมาเลี้ยงด้วย ไก่เหล่านั้นมีลักษณะคล้ายไก่พื้นเมืองไทย ไม่มีขนที่คอ ถูกเรียกว่าไก่โง่ขน บางคนเรียกไก่คออ่อน (naked neck) ซึ่งมี ลักษณะเด่นคือ

มีความอดทนในการชน เพราะมีหนังหนา ต่อมาไก่พม่าได้รับความนิยมในกลุ่มคนไทยที่เลี้ยงไก่ชน ซึ่งไก่พม่าเป็นไก่ขนาดเล็กมีความปราดเปรียวว่องไวในการต่อสู้ เกษตรกรไทยจึงนิยมเลี้ยงทั้งไก่เวียดนามและไก่พม่านอกจากไก่ไทยมาจนถึงปัจจุบัน

การเลี้ยงไก่พื้นเมืองแบบหลังบ้าน เป็นการเลี้ยงที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับประชากรไทยในชนบท (บัญญัติ และมนต์ชัย, 2555) จากนิยามความมั่นคงทางอาหาร (food security) คือต้องผลิตอาหารได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ และต้องสามารถคาดการณ์ผลผลิตล่วงหน้าได้และยั่งยืน ตลอดจนประชากรต้องได้รับอาหารทั้งในแง่ของผลผลิตกำลังซื้อ และการตลาดซึ่งผลผลิตจะมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการอย่างต่อเนื่อง ในอนาคตการเลี้ยงไก่พื้นเมืองไทยน่าจะเป็นอาชีพของเกษตรกรได้ แต่จะต้องเปลี่ยนระบบการผลิตเลี้ยงหลังบ้านเพื่อบริโภคในครัวเรือน และเมื่อเหลือบริโภคจึงจะขายมาเสริมเป็นระบบการเลี้ยงแบบกึ่งเชิงปล่อย หรือเลี้ยงแบบขังคอก ภายใต้การวางแผนการผลิตและการตลาด การวางแผนการผลิตเป็นการวางแผนเพื่อเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามความต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง จะต้องวางแผนให้มีผลผลิตไก่ทุกสัปดาห์ เพื่อส่งตามความต้องการของตลาดเป็นรายวันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการผลิตแบบนี้ไม่สามารถผลิตโดยคนๆเดียวได้ จะต้องมีการรวมกลุ่มกันผลิตสลับกันคนละหนึ่งสัปดาห์ หมุนเวียนกันแล้วแต่ความต้องการของตลาดและผู้วางแผนการผลิต ส่วนการวางแผนการตลาดหากได้รับการสนับสนุนบุคคลากรจากส่วนราชการ จะช่วยทำให้ความเสี่ยงการตลาดลดลง มีการสำรวจความต้องการผลผลิตในตลาดปัจจุบัน และมีการส่งเสริมการตลาดหรือเปิดตลาดเพิ่มเติม หากการบริหารจัดการในการผลิตและการวางแผน

การตลาดเป็นไปได้ด้วยดีการผลิตจะสอดคล้องกับความต้องการของตลาด
เกษตรกรจะสามารถผลิตเป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพหลักได้

สืบเนื่องจากสภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองไทยที่เป็นอยู่ บทความนี้จึงมี
วัตถุประสงค์หลักของโครงการนี้จึงเป็นการเพิ่มจำนวนไก่พื้นเมืองพันธุ์กรรมดี
กระจายให้กับเกษตรกรได้ใช้ประโยชน์ เป็นการสร้างความยั่งยืน ความ
เข้มแข็ง และความมั่นคงด้านอาหารของประเทศไทย รองรับการพัฒนารูปแบบการผลิตไก่พื้นเมืองและผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานและปลอดภัย
พัฒนาศูนย์เรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตไก่พื้นเมือง และเพิ่มมูลค่า
และขยายตลาด ทั้งภายในและต่างประเทศ

วิธีการดำเนินงาน

การดำเนินงานโครงการประกอบด้วย การเก็บข้อมูลเริ่มต้นเพื่อ
วางแผนพัฒนาฟาร์มแม่พันธุ์ที่มีศักยภาพในทางเศรษฐกิจและเหมาะสมต่อ
การนำไปเพาะเลี้ยงเป็นอาชีพโดยเกษตรกรรายย่อย ผลิตพ่อแม่พันธุ์ที่ผ่าน
การทดสอบแล้วและแจกจ่ายให้เกษตรกรนำไปต่อยอดการใช้ประโยชน์ และ
เก็บวิเคราะห์ข้อมูลผลของการดำเนินโครงการต่อคุณภาพการเป็นอยู่ของ
เกษตรกรโดยเฉพาะการมีแหล่งอาหารโปรตีนบริโภคในครัวเรือนและการเพิ่ม
รายได้ครัวเรือน

ประเทศไทยมีเกษตรกรที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองไทยประมาณ 2.3 ล้านคน
กระจายอยู่ทั่วประเทศ (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2560)
พบจำนวนมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาได้แก่ ภาคเหนือ
ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ (ตารางที่ 1) ในแต่ละปี ไก่พื้นเมืองถูกใช้
เป็นอาหารหรือจำหน่าย ประมาณ 100 - 200 ล้านตัว (ขนาด 1.0 - 1.2
กิโลกรัม/ตัว) คิดเป็นมูลค่าประมาณ 6,000 - 8,000 ล้านบาท ซึ่งผลผลิตที่

บริโภคหรือจำหน่ายได้คิดเป็น 15 – 20 ตัวต่อครอบครัวต่อปี โดยเกษตรกรส่วนใหญ่จะนิยมเลี้ยงแม่ไก่พื้นเมือง 3 – 5 ตัว ต่อพ่อพันธุ์ 1 ตัว ในแต่ละครอบครัว ไก่เพศเมียจะเริ่มผสมพันธุ์เมื่ออายุราว 8 เดือน (น้ำหนัก 1.3 - 1.5 กิโลกรัม) แม่ไก่ออกไข่เป็นชุด (clutch) ชุดละ 8 – 12 ฟอง อัตราการฟักออกประมาณ ร้อยละ 80 หลังฟักออกแม่ไก่ถูกปล่อยให้เลี้ยงลูกต่อไปอีก 8 – 12 สัปดาห์ ก่อนเข้าสู่รอบการผสมพันธุ์อีกครั้งหนึ่ง แม่ไก่พื้นเมืองแต่ละตัวให้ไข่ปีละประมาณ 3 ชุด หรือผลิตลูกไก่ได้ 20 – 30 ตัวต่อปี และมีอัตราการเลี้ยงรอด ร้อยละ 90 จนถึงอายุ 4 เดือน ได้น้ำหนักตัว 1.0 – 1.2 กิโลกรัม

ตารางที่ 1 จำนวนไก่พื้นเมืองและจำนวนเกษตรกร รวมทั้งประเทศ
และรายภาค

พื้นที่	จำนวนไก่พื้นเมือง (ตัว) : จำนวนเกษตรกร (ราย)		
	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2561	พ.ศ. 2562
รวมทั้งประเทศ	88,858,089/ 2,430,663	91,219,386/ 2,558,749	93,714,829/ 2,632,133
ภาคเหนือ	24,522,666/ 622,851	23,693,211/ 657,187	25,435,381/ 662,309
ภาค	38,998,600/ 1,141,766	43,908,025/ 1,202,201	43,225,341/ 1,227,798
ตะวันออกเฉียงเหนือ			
ภาคกลาง	14,581,125/ 306,615	11,993,985/ 319,228	12,150,411/ 318,780
ภาคใต้	10,755,698/ 359,431	11,624,165/ 380,133	12,903,696/ 423,246

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2560)

การผลิตและส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงไก่พื้นเมือง

ในปี พ.ศ. 2545 – 2550 กรมปศุสัตว์ ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ศึกษาวิจัยและพัฒนาพันธุ์ไก่พื้นเมือง 4 กลุ่มพันธุ์ คือ ประดู่หางดำ เหลืองหางขาว แดง และซี โดยไก่ทั้ง 4 กลุ่มพันธุ์ มีความสม่ำเสมอของลักษณะประจำพันธุ์ ประมาณ ร้อยละ 85 – 95 คงคุณสมบัติที่ดีและที่สำคัญของไก่พื้นเมืองครบถ้วน ได้แก่ ความเป็นแม่ ความต้านทานโรค และคุณภาพเนื้อที่ดี จึงสามารถนำไปใช้เป็นฝูงตั้งต้น และใช้ประโยชน์ในการผลิตไก่ลูกผสมพื้นเมืองเชิงพาณิชย์ที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ปัจจุบันกรมปศุสัตว์ใช้ไก่ทั้ง 4 ฝูงเป็นกลุ่มพันธุ์หลัก สำหรับผลิตลูกไก่พื้นเมืองให้แก่เกษตรกรทั่วประเทศ (อำนาจ และคณะ, 2550)

ในปี พ.ศ. 2549 – 2552 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สนับสนุนการวิจัยเพิ่มเติม ได้แก่ การสร้างนักวิจัยด้านการปรับปรุงพันธุ์สัตว์ปีกรุ่นใหม่ ทดสอบระบบการผลิตไก่ลูกผสมพื้นเมืองและการนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ เช่น การสร้างไก่ลูกผสมระหว่างพ่อพันธุ์เหลืองหางขาวกับแม่พันธุ์ (เซียงไฮ้ - โรดไอแลนด์เรด - บาร์พลิมท์ร็อค) ที่ผลิตจากกรมปศุสัตว์ ซึ่งได้รับการยอมรับและสนับสนุนการพัฒนาฝูงพันธุ์กรรมชั้นเลิศที่ดำเนินการร่วมกับมหาวิทยาลัยขอนแก่นและ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน สามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลและสนับสนุนการทดสอบระบบการเลี้ยงในชุมชนและในเชิงอุตสาหกรรม การทดสอบระบบการผลิตแบบฟาร์มเครือข่ายของเกษตรกร ซึ่งดำเนินการอยู่ที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เซียงใหม่ และการวิจัยเพื่อตรวจสอบศักยภาพและการรับรู้ความเข้าใจของผู้บริโภคไก่พื้นเมืองไทย (อำนาจ และคณะ, 2550)

การปรับเป้าหมายการผลิตของการพัฒนาไก่พื้นเมือง (สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์, 2560) เป็นการพัฒนาการผลิตที่ยั่งยืน (ตารางที่ 2) และสร้างความสามารถในการแข่งขัน ให้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองจึงเป็นอาชีพทางเลือกของเกษตรกรที่มีผลกระทบน้อยจากภัยแล้ง เป็นอาชีพที่มีความยั่งยืน อาศัยหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถขยายพันธุ์จากพ่อแม่พันธุ์ในฝูงได้เองโดยไม่ต้องซื้อลูกไก่เข้ามาเลี้ยง อาศัยพื้นฐานพันธุ์ไก่ที่ถูกพัฒนาให้สามารถอยู่ได้ในสภาพการเลี้ยงของชาวบ้านที่ใช้อาหารและวิธีการเลี้ยงแบบท้องถิ่น ทำให้เกิดความมั่นคงในชุมชนมากขึ้น ไก่พื้นเมืองไทยจึงเป็นสมบัติของเกษตรกรและฐานพันธุ์กรรมเพื่อผลิตไก่เนื้อไทย

ตารางที่ 2 การผลิตไก่พื้นเมืองของสำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์

ปี พ.ศ.	พ่อพันธุ์ (ตัว)	มูลค่า (บาท)	แม่พันธุ์ (ตัว)	มูลค่า (บาท)	ลูก (ตัว)	มูลค่า (บาท)	จำนวนรวม (ตัว)	มูลค่ารวม (บาท)
2560	1,100	165,000	5,500	1,100,000	357,500	5,362,500	364,100	6,627,500
2561	1,000	150,000	5,000	1,000,000	325,000	4,875,000	331,000	6,025,000
2562	960	144,000	4,800	960,000	312,000	4,680,000	317,760	5,784,000
2563	1,040	156,000	5,200	1,040,000	338,000	5,070,000	344,240	6,266,000

ที่มา: สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ (2560)

ไก่พื้นเมืองไทย

กรมปศุสัตว์รวบรวมลักษณะและมาตรฐานไก่พื้นเมืองไทย ได้ 12 กลุ่มพันธุ์ (genetic หรือ breed groups) อาทิ เหลืองหางขาว ประดู่หางดำ เขียวหางดำ นกแดง และ ชี แต่ไม่สามารถจำแนกพันธุ์แท้ของไก่พื้นเมืองเหล่านี้ได้ เพราะเกษตรกรนิยมปล่อยให้ไก่หากินและผสมพันธุ์กันเองตามธรรมชาติ โดยไม่สนใจกลุ่มพันธุ์ ไก่พื้นเมืองมีคุณสมบัติด้านการดำรงชีพ และการเลี้ยงลูกในสภาพธรรมชาติได้ดีกว่าไก่พันธุ์ทางการค้า อย่างไรก็ตาม ไก่

พื้นเมืองไทยเหล่านี้ยังมีจุดอ่อนด้านการผลิต เช่น อัตราการเจริญเติบโตต่ำ ไข่ฟองเล็ก และให้ผลผลิตไข่ต่ำ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากขาดการพัฒนาศักยภาพทางพันธุกรรมและการกระจายพันธุ์ที่ดีสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง แต่คุณสมบัติด้านการดำรงชีพ และการเลี้ยงลูกโดยธรรมชาติยังคงดีกว่าไก่พันธุ์ทางการค้า (ศิริพันธ์ และคณะ, 2546)

(สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์, 2560) กรมปศุสัตว์มีสัตว์ปีกที่ได้รับการพัฒนาพันธุ์มาจากสัตว์พื้นเมืองให้เป็นสายพันธุ์ไทยแท้ ที่มีลักษณะประจำพันธุ์เป็นเอกลักษณ์ ลักษณะภายนอกสม่ำเสมอ มีความเป็นแม่ที่ดี ความหลากหลายทางพันธุกรรมสูง และมีความเหมาะสมตามความต้องการทางเศรษฐกิจ ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว 9 สายพันธุ์ ได้แก่ ไก่ประดู่หางดำ เชียงใหม่ เหลืองหางขาวกบินทร์ แดงสุราษฎร์ ชีทาพระ แม่ฮ่องสอน ชีฟ้า ฟ้าหลวง ไก่โรดไทย ไก่เบตง บทความนี้อธิบายเฉพาะ 4 สายพันธุ์หลักเท่านั้น ได้แก่ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ ไก่เหลืองหางขาวกบินทร์บุรี ไก่แดงสุราษฎร์ และไก่ชีทาพระ

ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่

ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ (ขึ้นทะเบียนพันธุ์สัตว์ปีกของกรมปศุสัตว์ เลขทะเบียนที่ CND 01/2010 เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2553) เดิมเป็นไก่พื้นเมืองของไทยมีมาแต่โบราณ ได้รับการพัฒนาพันธุ์มาจากไก่บ้านพันธุ์กะตังอุหรือไก่คู คนไทยในอดีตนำไก่มาชนกันในสมัยสุโขทัย จากชาวบ้านชาวไร่ ชาวนา จนแพร่หลายในหมู่ขุนนาง เจ้าขุนมูลนาย และได้พัฒนามาเป็นไก่กีฬาของพระราชา เช่นสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระเอกาทศรถ พระเจ้าเสือ และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (ศิริพันธ์ และคณะ, 2546)

ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ที่นิยมเลี้ยงเป็นพันธุ์ดั้งเดิมนั้น ต้องมาจาก จังหวัดสุพรรณบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง ฉะเชิงเทรา มินบุรี หนองจอก ซึ่งเป็น แหล่งกำเนิดไก่ประดู่หางดำชั้นดี ไก่ประดู่หางดำเป็นต้นตระกูลสายพันธุ์ไก่ อื่นๆ อีกหลายสายพันธุ์ในประเทศไทย มีแหล่งกำเนิดแถบภาคกลางของ ประเทศไทย เช่น จังหวัดสุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา ฉะเชิงเทรา กรุงเทพฯ สิงห์บุรี และอ่างทอง และแถบจังหวัดใกล้เคียง (ศิริพันธ์ และคณะ, 2546) ปัจจุบันนิยมเลี้ยงแพร่หลายทั่วไปในประเทศและต่างประเทศในแถบ อาเซียน เช่นมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย บรูไน เป็นต้น

ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ เป็นไก่ที่ได้รับการพัฒนาพันธุ์จากไก่ประดู่ หางดำ โดยศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ได้รวบรวมและสร้างฝูงพันธุ์ ลักษณะประจำพันธุ์ (Breed Characteristics) ของไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ คือ มี ขน แข็ง ปาก และขนหางสีดำ โดยคงลักษณะที่ดีของไก่พื้นเมืองไว้ เช่น การฟักไข่ การเลี้ยงลูกเองตามธรรมชาติ เมื่อมีคุณค่าทางโภชนาการ รสชาติ อร่อย เนื้อ แน่น นุ่ม กลมกล่อม ดีกว่าไก่เนื้อเชิงการค้า เป็นที่ต้องการของ ตลาด เป็นไก่ที่สามารถเลี้ยงได้ทั้งในระบบฟาร์มและในหมู่บ้านในชนบท (สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์, 2560) ผลการดำเนินงานทำให้เกิดไก่พื้นเมืองไทย กลุ่มใหม่ที่มีศักยภาพการผลิตสูงกว่าไก่พื้นเมืองทั่วไป มีความสามารถในการ ผลิตลูกที่ดีทั้งในระดับชุมชนและอุตสาหกรรม เพิ่มความสามารถในการ ผลิตพันธุ์จากที่เคยผลิตได้ 120,000 ตัวต่อปี มาเป็นมากกว่า 1,600,000 ตัว ต่อปี (10 เท่า) โดยความร่วมมือกับเครือข่ายภายใต้การผลิตตลอดห่วงโซ่ที่ได้ มาตรฐาน

แม้ตลาดจำหน่ายไก่สดประดู่หางดำเชียงใหม่มีอยู่ในหลายจังหวัด เช่น เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย แม่ฮ่องสอน เป็นต้น แต่ยังคงเป็นตลาดใน ระดับชุมชน ซึ่งมีราคาจำหน่ายไม่สูงเท่าที่ควรเมื่อเปรียบเทียบกับรสชาติและ

คุณค่าทางโภชนาการของไก่เนื้อ (สัญญาชัย และคณะ, 2546) ข้อมูลด้านวิทยาศาสตร์เนื้อสัตว์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ชี้ให้เห็นว่า ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่มีปริมาณไขมัน คอเลสเตอรอล และไตรกลีเซอไรด์ต่ำกว่าไก่เนื้อมาก โดยทั่วไปเนื้อไก่ประดู่หางดำ 100 กรัม มี โปรตีน 20.7 กรัม ไขมัน 1.1 กรัม ไตรกลีเซอไรด์ 2.4 กรัม และ คอเลสเตอรอล 20.0 มิลลิกรัม มีรสชาติอร่อยถูกปากคนไทย และมีเนื้อแน่น (มีค่าแรงตึงผ่านเนื้อที่สูงกว่าไก่เนื้อเกือบ 2 เท่าตัว) เป็นที่รู้จักของผู้บริโภค (ตารางที่ 3) จนเป็นที่กล่าวขานถึงความเป็นเอกลักษณ์ (อำนาจ และคณะ, 2552) ว่า ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ นั้น “เนื้อ แน่น นุ่ม ไขมันต่ำ” สมควรเพิ่มมูลค่าและศักยภาพของไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่เป็นสินค้าตลาดในเมือง ซึ่งเป็นตลาดที่ผู้บริโภคมีรายได้สูงกว่า และต้องการสินค้าที่มีรสชาติและดีต่อสุขภาพมากกว่า

ไก่เหลื่องทางชาวบิณฑร์

ไก่เหลื่องทางชาวบิณฑร์ (ขึ้นทะเบียนพันธุ์สัตว์ปีกของกรมปศุสัตว์ เลขทะเบียนที่ CND 02/2010 ณ วันที่ 9 ธันวาคม 2553) (ศิริพันธ์ และคณะ, 2546) คือ ไก่พื้นเมืองของไทยกลุ่มพันธุ์หนึ่ง ซึ่งพัฒนามาจากไก่บ้านกลุ่มพันธุ์กะตังอุ หรือไก่กู มีมาพร้อมคนไทยโบราณ พบคนนำไก่มาชนในสมัยสุโขทัยเมื่อชาวบ้านเว้นว่างจากการทำไร่นา แพร่กระจายสู่หมู่ขุนนางเจ้าขุน และพัฒนาเป็นกีฬาพระราชา เช่น ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระเจ้าเสือ และสมเด็จพระเจ้าตากสิน ไก่พันธุ์นี้ถ้าเป็นพันธุ์แท้ดั้งเดิมต้องมาจากบ้านกร่าง บ้านหัวแท จังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากเป็นไก่ในประวัติศาสตร์ที่ครั้งหนึ่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมัยทรงพำนักอยู่ในประเทศพม่า ทรงนำไก่เหลื่องทางจากพิษณุโลกซึ่งเป็นเมืองพระราชาบิดาของพระองค์ ไปชนกับไก่ของพระมหาอุปราชา

ศิริพันธ์ และคณะ (2546) อธิบายว่าแหล่งกำเนิดของไก่เหลื่องหางขาว อยู่ที่ภาคเหนือของไทย ซึ่งเป็นแหล่งพันธุ์กรรมไก่ที่ยังคงมีลักษณะเด่นในความเป็นแม่ที่ดี มีความหลากหลายทางพันธุกรรมสูง รูปร่างสูงตรงมีส่วนของคอ แข็ง ขาวาว มีลักษณะเชื่องเมื่ออยู่กับผู้เลี้ยง แต่มักดุร้ายเมื่อเจอไก่แปลกหน้า ไก่เหลื่องหางขาวกบินทร์เป็นกลุ่มพันธุ์หนึ่งที่พัฒนาโดยกรมปศุสัตว์มักมีท่าทางปราดเปรียว กล้า และสง่างาม โดยทั่วไป ไก่เทศเมียมีลักษณะทั่วไปคล้ายกับไก่เทศผู้ เพียงแต่ไม่มีขนสร้อยคอ-หลัง และมีหงอนขนาดเล็กกว่า ไก่เหลื่องหางขาวมีลักษณะตามอุดมทัศนียคือ หน้าหงอนบาง กลางหงอนสูง สร้อยระย้า หน้านกงู และลักษณะพิเศษที่นี้ัวทำคือ เสือซ่อนเล็บ เหน็บใน ไชบาดาล เกล็ดผลาญศัตรู และลักษณะที่เป็นมงคลเสริมบารมี ซึ่งจะแตกต่างจากไก่เหลื่องหางขาวโดยทั่วไปคือ มีพระเจ้าห้าพระองค์เป็นหย่อมขนสีขาว ห้าแห่งที่บริเวณหัวหลังหงอน หัวปีกทั้งสองข้าง และบริเวณข้อขาทั้งสองข้าง (นิสิต, 2558) แต่ลักษณะไก่เหลื่องหางขาวที่พบจะมีลักษณะหงอนที่หลากหลาย ลำตัวเล็ก บางพื้นที่มีการผสมกับสายพันธุ์มาหรือสายพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งแสดงถึงความเปลี่ยนแปลงของความหลากหลายของสายพันธุ์ไก่พื้นเมืองในปัจจุบัน

กรมปศุสัตว์มีนโยบายที่จะอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งพันธุ์กรรมสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์พื้นเมืองกรมปศุสัตว์เริ่มดำเนินการอนุรักษ์ไก่พื้นเมืองไทยเหลื่องหางขาว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เพื่อพัฒนาให้เป็นไก่พันธุ์แท้ที่มีลักษณะภายนอกสม่ำเสมอเป็นเอกลักษณ์ประจำพันธุ์ที่สามารถใช้จำแนกพันธุ์ได้ฝูงไก่ที่ยังคงมีลักษณะเด่นในความเป็นแม่ที่ดี มีความหลากหลายทางพันธุกรรมสูง (จากการรวบรวมไก่จากหลายภูมิภาคของไทย) มีโอกาสที่จะคัดเลือกปรับปรุงให้มีคุณภาพเชิงเศรษฐกิจที่สำคัญให้ดีขึ้นกว่าไก่พื้นเมืองไทยทั่วไป จึงให้มีการอนุรักษ์ วิจัย และพัฒนาพันธุ์ไก่เหลื่องหางขาวกบินทร์บุรีที่

ศูนย์วิจัยและพัฒนาสัตว์ปีก จังหวัดปราจีนบุรี เมื่อชำแหละเป็นซากแล้ว ไก่เหลืองกบินทร์จะมีแข้งสีเหลืองเป็นที่นิยมของผู้บริโภคไก่พื้นเมือง ไก่เหลืองหางขาวกบินทร์ไม่มีขนสร้อยคอ - หลัง มีหงอนขนาดเล็ก ขนสีเหลืองอมส้ม ดำ กระขาว เพศเมียมีขนสีดำ (อุดมศรี และคณะ, 2550) เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์เป็นพ่อแม่พันธุ์ในการผลิตไก่พื้นเมืองพันธุ์แท้ และลูกผสม ทั้งในระดับชุมชนและอุตสาหกรรมสำหรับฟาร์มเอกชนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และเกษตรกรรายย่อย

ไก่แดงสุราษฎร์

ไก่แดงสุราษฎร์ (ขึ้นทะเบียนพันธุ์สัตว์ปีกของกรมปศุสัตว์ เลขทะเบียนที่ CND 03/2010 ณ วันที่ 9 ธันวาคม 2553) (ศิริพันธ์ และคณะ, 2546) เดิมคือไก่นกแดงของพระยาศรีไสยณรงค์ ชนมา 6 ครั้ง ไม่เคยแพ้ใคร ทำให้เจ้าของสายพันธุ์ (ขุนฤทธิ์ปูพ่าย) สมัยเป็นทหารในสมเด็จพระมหินทราธิราชได้กินเหล้า จนเกิดอาการมึนเมาแล้วทำสู้กับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยไม่รู้จักกันมาก่อน ต่อมาภายหลังได้มาเป็นทหารเอกของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

สายพันธุ์ไก่นกแดงเป็นไก่พันธุ์แท้ มีอยู่ทั่วไปในภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ ไก่นกแดงมีชื่อเสียงโด่งดังในสมัยอยุธยาตอนกลาง เป็นไก่ของขุนฤทธิ์ปูพ่ายหรือพระยาศรีไสยณรงค์ เจ้าเมืองกาญจนบุรี ทหารเอกแห่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และเป็นเพื่อนสนิทของขุนเดชพระเวทย์แสนศึกหรือพระยาไชยบูลย์ ผู้นำไก่เขียวหางดำ และไก่นกแดง พบมากในแถบจังหวัดกาญจนบุรี พิจิตร โลก นครสวรรค์ พระนครศรีอยุธยา และพัทลุง

กรมปศุสัตว์มีนโยบายที่จะอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งพันธุกรรมสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์พื้นเมือง จึงได้เริ่มอนุรักษ์และพัฒนาไก่พื้นเมืองไทยไก่แดงมา

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เพื่อพัฒนาไก่แดงสุราษฎร์ให้เป็นไก่พันธุ์แท้ที่มีลักษณะภายนอกสม่ำเสมอเป็นเอกลักษณ์ประจำพันธุ์ สามารถใช้จำแนกพันธุ์ได้ ผูกไก่มีลักษณะเด่นในความเป็นแม่ที่ดี มีความหลากหลายทางพันธุกรรมสูง (จากการรวบรวมไก่จากหลายภูมิภาคของไทย) ทำให้มีโอกาสที่จะคัดเลือกปรับปรุงให้มีคุณภาพเชิงเศรษฐกิจที่สำคัญให้ดีขึ้นกว่าไก่พื้นเมืองไทยทั่วไป โดยดำเนินการ อนุรักษ์วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ไก่แดงสุราษฎร์ที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุราษฎร์ธานี (อุดมศรี และคณะ, 2550) ไก่แดงสุราษฎร์สามารถผลิตเป็นไก่พันธุ์แท้และลูกผสมที่ดีในระดับอุตสาหกรรม ขนสร้อยคอ ขนลำตัว และขนหลังมีสีแดง เพศผู้หางสีดำแซมขาว เพศเมียสีแดง ผิวหนังสีส้มเหลือง และแข้งสีเหลือง เหมาะสมสำหรับใช้เป็นพ่อแม่พันธุ์ในการผลิตไก่พื้นเมืองพันธุ์แท้ และลูกผสมทั้งในระดับชุมชนและอุตสาหกรรม ของฟาร์มเอกชน ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และเกษตรกรรายย่อย ปัจจุบันมีเลี้ยงที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ของกรมปศุสัตว์

ไก่ชีท่าพระ

ไก่ชีท่าพระ (ขึ้นทะเบียนพันธุ์สัตว์ปีกของกรมปศุสัตว์ เลขทะเบียนที่ CND 04/2010 ณ วันที่ 9 ธันวาคม 2553) เป็นไก่ชนสีขาวปลอดทั้งตัว แหล่งข้อมูลอ้างอิงว่าเกิดจากการกลายพันธุ์จากไก่พื้นเมืองไทยเลาหางขาว เมื่อนำพ่อพันธุ์ชนสีขาวผสมกับแม่พันธุ์ชนสีขาว ลูกที่ได้ชนสีขาวสวยงาม เป็นไก่พื้นเมืองที่เรียกกันทั่วไกว่าไก่ชี แต่ไม่ปรากฏว่าเป็นไก่ที่สำคัญของบุคคลใดในประวัติศาสตร์ (ศิริพันธ์ และคณะ, 2546) พบไก่ชีได้ทั่วไปทั้งบริเวณภาคเหนือตอนล่างแถบจังหวัดพิษณุโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ภาคกลาง แถบจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี เพชรบุรี และภาคตะวันออกเฉียงใต้ แถบจังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ระยอง และ จันทบุรี

ในระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2550 กรมปศุสัตว์ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ดำเนินการสร้างพันธุ์ไก่ไข่ขึ้นที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ท่าพระ จังหวัดขอนแก่น จนได้เป็นไก่ไข่พันธุ์แท้ จากขั้นตอนและวิธีการคัดเลือกที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ฝูงพันธุ์ที่ได้มีลักษณะภายนอกซึ่งได้แก่ รูปร่าง ลักษณะขน และสีขนสม่ำเสมอเป็นเอกลักษณ์ตรงตามลักษณะประจำพันธุ์ และสามารถใช้จำแนกพันธุ์ได้ การอนุรักษ์ วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ไก่ไข่ท่าพระ จึงเป็นพันธกิจของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ท่าพระ จังหวัดขอนแก่น เป็นต้นมา

ไก่ไข่ท่าพระมีจุดเด่นที่ขนเพราะสีขาวเหมือนไก่เนื้อทางการค้าเมื่อชำแหละซากจึงไม่มีขนหลุดสีดำที่ผิวหนังทำให้ซากดูสะอาดน่ารับประทาน ปัจจุบันศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ท่าพระ เพาะเลี้ยงไก่ไข่ท่าพระสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ เป็นพ่อแม่พันธุ์ในการผลิตไก่พื้นเมืองพันธุ์แท้และลูกผสมทั้งในระดับชุมชนและอุตสาหกรรม ของฟาร์มเอกชนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และเกษตรกรรายย่อย (อุดมศรี และคณะ, 2550)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคุณค่าการบริโภคเนื้อไก่พื้นเมืองและไก่เนื้อทั่วไป

คุณค่าทางโภชนาการ	ไก่พื้นเมือง	ไก่เนื้อ
โปรตีน (กรัม/100กรัม)	20.7	19.7
ไขมัน (กรัม/100กรัม)	1.7	4.6
ไตรกลีเซอไรด์ (กรัม/100กรัม)	2.4	4.0
คอเลสเตอรอล (มิลลิกรัม/100 กรัม)	20.0	51.2
คอแลลาเจน (กรัม/100กรัม)	1.5	1.0
แรงตัดผ่านเนื้อ (100กรัม/กก.)	3.1	1.5

ที่มา: สัตยชัย และคณะ (2546)

เกษตรกรและประชาชนทั่วไปให้ความสนใจสั่งซื้อไก่พื้นเมืองทั้ง 4 พันธุ์เป็นจำนวนมาก (สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์, 2560) มีหลายโครงการที่รัฐบาลได้นำพันธุ์ไก่พื้นเมืองไปใช้ประโยชน์ ได้แก่โครงการเพิ่มจำนวนไก่ในชุมชน โครงการภัยแล้ง โครงการทฤษฎีใหม่ เป็นต้น ทั้งนี้มีการเก็บข้อมูลจากการสอบถามประชาชน นักวิชาการ และผู้บริหารของกรมปศุสัตว์ ถึงความเหมือนและแตกต่างในเรื่องสมรรถภาพการผลิตของไก่ทั้ง 4 สายพันธุ์ในสภาพการเลี้ยงและการจัดการแบบเดียวกัน เพื่อทราบถึงศักยภาพซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เลี้ยงไก่ เป็นทางเลือกในการเลี้ยงไก่แต่ละพันธุ์จากการศึกษาและเปรียบเทียบสมรรถภาพการเจริญเติบโตของไก่พื้นเมือง 4 พันธุ์ ของกรมปศุสัตว์สามารถที่จะให้เกษตรกรนำผลไปใช้ประโยชน์ได้ตามความต้องการ และความนิยมของตัวเกษตรกรเองต้องการไก่สายพันธุ์ใดและเหมาะที่จะเลี้ยงกับพื้นที่ใด ทั้งนี้ผลจากการศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจต่าง ๆ จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกษตรกรได้ตัดสินใจ

อัตราการเจริญเติบโต

ไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงในสภาพการเลี้ยงดูของเกษตรกรในหมู่บ้าน ในช่วงฤดูฝนต่อฤดูหนาว ช่วงอายุ 1 – 4.5 เดือน พบว่ามีอัตราการเจริญเติบโตวันละ 10.48 กรัม และทำน้ำหนักได้ 1,218 กรัม เมื่ออายุ 4.5 เดือน (ตารางที่ 4) (ครุณี และคณะ, 2550) รายละเอียดของการศึกษาโดยสังเขปมีดังนี้ เป็นการศึกษาไก่พื้นเมืองคณะแพศ 4 สายพันธุ์ (ประดู่หางดำ, เหลืองหางขาว, แดง และซี) ตั้งแต่อายุแรกเกิดจำนวน 720 ตัว จาก 4 หน่วยงาน คือ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่, กบินทร์บุรี, สุราษฎร์ธานี และ ท่าพระ นำมาเลี้ยงทดสอบที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ทบวง โดยเก็บข้อมูลเป็นรายตัวตั้งแต่อายุ 1 – 16 สัปดาห์ ชั่งน้ำหนักตัว และ

ปริมาณอาหารที่กิน (ตารางที่ 5) (ดรุณี และคณะ, 2550) ผลการศึกษาพบว่า ไก่พันธุ์ประดู่หางมีการอัตราการเจริญเติบโตในช่วงแรกเมื่ออายุ 2 - 4 สัปดาห์ มากกว่าไก่ซี แดง และเหลืองหางขาว ขณะที่เมื่ออายุ 16 สัปดาห์ ไก่พันธุ์ซีกับพันธุ์แดงมีน้ำหนักตัวเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน โดยทั้งสองพันธุ์มีน้ำหนักตัวต่ำกว่าพันธุ์ประดู่หางดำกับเหลืองหางขาวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) ที่อายุ 16 สัปดาห์ ไก่พันธุ์ประดู่หางดำและเหลืองหางขาวมีน้ำหนักตัวเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน ซึ่งใกล้เคียงกับการรายงานของ (อำนวยและคณะ, 2539)

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบอัตราการเจริญเติบโตของไก่พื้นเมือง 4 สายพันธุ์ (ซี ประดู่หางดำ แดง และเหลืองหางขาว)

อายุ (สัปดาห์)	ซี	ประดู่หางดำ	แดง	เหลืองหางขาว
2 - 4	10.00 ± 0.12^b	11.10 ± 0.11^a	9.87 ± 0.12^b	10.10 ± 0.15^b
2 - 6	11.76 ± 0.14^c	13.29 ± 0.14^c	12.11 ± 0.14^c	12.67 ± 0.18^b
2 - 8	11.80 ± 0.16^c	15.00 ± 0.15^a	13.33 ± 0.15^b	13.06 ± 0.20^b
2 - 10	12.82 ± 0.16^b	15.11 ± 0.16^a	13.61 ± 0.16^b	13.58 ± 0.21^b
2 - 12	13.80 ± 0.16^d	15.88 ± 0.16^a	14.30 ± 0.16^b	15.03 ± 0.21^b
2 - 14	14.14 ± 0.17^c	15.97 ± 0.17^a	14.40 ± 0.17^c	15.03 ± 0.17^b
2 - 16	14.05 ± 0.16^b	15.77 ± 0.15^a	14.25 ± 0.16^b	15.39 ± 0.20^a

ที่มา: ดัดแปลงจากดรุณี และคณะ (2550)

ตัวเลขแสดงค่า least square mean ของน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นต่อวัน

abc ในคอลัมน์ซึ่งมีอักษรต่างกันจะมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$)

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยอัตราการเจริญเติบโตต่อตัวต่อวันของไก่
พื้นเมือง 4 พันธุ์ (ซี ประดู่หางดำ แดง และเหลืองหางขาว)

อายุ (สัปดาห์)	ซี	ประดู่หางดำ	แดง	เหลืองหางขาว
0	31.57 ± 0.26 ^a	32.10 ± 0.25 ^a	29.46 ± 0.25 ^b	28.97 ± 0.33 ^b
2	114.22 ± 1.14 ^b	125.37 ± 1.10 ^a	104.10 ± 1.14 ^c	103.56 ± 1.48 ^c
4	254.22 ± 2.51 ^b	280.76 ± 2.44 ^a	242.33 ± 2.51 ^c	245.02 ± 3.24 ^c
6	443.96 ± 4.63 ^c	497.49 ± 4.49 ^a	443.26 ± 4.62 ^c	458.53 ± 5.98 ^b
8	609.7 ± 7.12 ^c	755.36 ± 6.90 ^a	664.22 ± 7.10 ^b	652.08 ± 9.18 ^b
10	832.36 ± 9.78 ^c	971.25 ± 9.48 ^a	866.37 ± 9.76 ^b	863.89 ± 12.62 ^b
12	1,080.26 ± 12.08 ^c	1,237.16 ± 11.71 ^a	1,105.21 ± 12.05 ^c	1,156.00 ± 15.58 ^b
14	1,301.73 ± 14.70 ^c	1,467.01 ± 14.35 ^a	1,313.95 ± 14.76	1,366.07 ± 18.98 ^b
16	1,491.31 ± 15.90 ^b	1,671.08 ± 15.40 ^a	1,501.03 ± 15.89 ^b	1,612.51 ± 20.58 ^a

ที่มา: ดัดแปลงจากตรุณี และคณะ (2550)

ตัวเลขแสดงค่า least square mean ของน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นต่อวัน

abc ในคอลัมน์ที่มีอักษรต่างกันจะมีความแตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$)

สำหรับปริมาณอาหารที่กินระหว่างอายุ 2 - 4 สัปดาห์ พันธุ์ซี ประดู่
หางดำ แดง และเหลืองหางขาวช่วงระยะเวลา 2 สัปดาห์ มีปริมาณอาหารที่กิน
แตกต่างกัน ($P < 0.01$) คือเท่ากับ 309.81 295.87 320.72 และ 306.75 กรัม
ตามลำดับ โดยพันธุ์ประดู่หางดำมีปริมาณอาหารที่กินได้น้อยที่สุด เมื่อไก่อายุ
มากขึ้นปริมาณการกินอาหารจะเพิ่มขึ้นด้วย และเมื่ออายุ 2 - 16 สัปดาห์ พบว่า
ไก่เหลืองหางขาวกินมากกว่าไก่ซี ประดู่หางดำ และ แดง ช่วงระยะเวลา 14
สัปดาห์ มีปริมาณเท่ากับ 6,225.98 5,485.38 5,450.60 และ 5,213.13 กรัม
ตามลำดับ (ตรุณี และคณะ, 2550)

ไก่เนื้อพื้นเมืองคณะแพศมีอัตราการเจริญเติบโตดีที่สุดในช่วงอายุ 0 - 16 สัปดาห์ ซึ่งช่วงอายุนี้เป็นที่นิยมนำไปบริโภคเนื่องจากเนื้อไม่เหนียวมาก และมีรสชาติดี การศึกษาของอุดมศรี และคณะ (2550) พบว่าไก่ทั้ง 4 สายพันธุ์ที่เลี้ยงคณะแพศ มีการเจริญเติบโตแตกต่างกัน โดยที่อายุ 16 สัปดาห์ ไก่พันธุ์ประดู่หางดำมีน้ำหนักตัวใกล้เคียงกับไก่เหลืองหางขาว และไก่แดง แต่ค่อนข้างสูงกว่าไก่ซี และมีน้ำหนักตัวเฉลี่ยเท่ากับ 1,561.1 1,778.9 1,602.0 และ 1,147.4 กรัม ตามลำดับ

น้ำหนักตัวของไก่พื้นเมืองมีความแตกต่างกันในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น ภาคเหนือไก่พื้นเมืองจะมีขนาดเล็ก น้ำหนักน้อยกว่าภาคอื่น พ่อพันธุ์มีน้ำหนัก 2.2 - 2.6 กิโลกรัม แม่พันธุ์มีน้ำหนัก 1.2 - 1.5 กิโลกรัม ต่างกับไก่พื้นเมืองในเขตภาคอีสานและภาคกลางที่พ่อพันธุ์จะมีน้ำหนัก 2.8 - 3.2 กิโลกรัม แม่พันธุ์จะมีน้ำหนัก 1.6 - 1.9 กิโลกรัม (อำนาจ และคณะ, 2554) ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะพฤติกรรมการชนไก่ของเกษตรกร เกษตรกรภาคเหนือจะนิยมตีหรือชนไก่ขนาดเล็ก ไก่ที่มีน้ำหนักเกิน 2.6 กิโลกรัมขึ้นไปมักจะหาคู่ชนไม่ได้ นอกจากนี้ ภาคเหนือนิยมบริโภคไก่พื้นเมืองที่มีน้ำหนักตัวน้อยกว่าภาคอื่นคือประมาณ 1 กิโลกรัม

จากการศึกษาประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหารของไก่ลูกผสมพื้นเมือง - เชียงไฮ้ - โรด - บาร์ (NSRB) (อุดมศรี และคณะ, 2539) แนะนำว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองควรจะส่งตลาดที่อายุ 16 สัปดาห์ ซึ่งจะให้ผลตอบแทนสูงสุด หลังจากนั้นอัตราการแลกเนื้อจะเพิ่มขึ้นเมื่อไก่อายุ 12, 16 และ 20 สัปดาห์ โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.49, 2.72 และ 3.31 กิโลกรัม ตามลำดับ ซึ่งหมายถึงประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อลดลง

สอดคล้องกับรายงานของ (อำนวย และคณะ, 2539) ที่พบว่าไก่เนื้อพื้นเมืองที่อายุ 0 - 16 สัปดาห์ มีประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหารดีที่สุด

การรับรู้พันธุ์และความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อเนื้อไก่พื้นเมืองไทย

ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรกว่า 60 ล้านคน มีการบริโภคเนื้อไก่เฉลี่ย 15 กิโลกรัมต่อคนต่อปี เมื่อเทียบกับปี 2540 ที่มีการบริโภคเนื้อไก่เพียง 5 กิโลกรัมต่อคนต่อปี จะเห็นว่ามีอัตราการเติบโตค่อนข้างเร็วมากถึงร้อยละ 300 ปัจจุบัน ประเทศไทยผลิตไก่เนื้อ 900 ล้านตัวต่อปี บริโภคภายในประเทศ ร้อยละ 72 (ประมาณ 650 ล้านตัว) ที่เหลือส่งออกต่างประเทศ (อนันต์, 2553) สำหรับเนื้อไก่ที่วางจำหน่ายในตลาดของไทยมี 4 สายพันธุ์หลัก ได้แก่ ไก่เนื้อ ไก่ซี (ไก่ไข่อตัวผู้) ไก่ลูกผสมพื้นเมือง และไก่พื้นเมือง ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้บริโภคไก่ในตลาดชุมชนเขตจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน พบว่า เนื้อไก่ที่ผู้บริโภคต้องการมากที่สุดคือไก่พื้นเมือง รองลงไปคือไก่ลูกผสมพื้นเมือง ไก่แดง และไก่เนื้อตามลำดับ (อำนวย และคณะ, 2552) โดยปัจจัยที่มีผลต่อความชอบเนื้อไก่พื้นเมืองมากเป็นอันดับ 1 คือ รสชาติดีและความแน่นนุ่มของเนื้อ คล้ายคลึงกับประเทศในเอเชียที่นิยมบริโภคเนื้อไก่พื้นเมืองมากกว่าไก่พันธุ์อื่น ๆ อาทิ ประเทศจีน พบว่าเหตุผลที่มีความนิยมบริโภคไก่พื้นเมืองเพราะรสชาติ (flavor) และความแน่น (firmness) ของเนื้อ (Tang et al., 2009) ส่วนข้อมูลด้านวิทยาศาสตร์เนื้อสัตว์ พบว่า ไก่พื้นเมืองมีปริมาณของไขมัน คอเลสเตอรอล และไตรกลีเซอไรด์ที่ต่ำกว่ามากเมื่อเทียบกับไก่เนื้อ (สัญญา และคณะ, 2546) นอกจากนี้ การตรวจชิมเนื้อไก่พบว่า เนื้อไก่พื้นเมืองมีความเหนียวมากที่สุด (5.26) รองลงมาคือ ไก่ตะนาวศรี (4.78) ไก่สีทอง (4.08) และไก่กระทง (3.42) คะแนนตามลำดับ (จันทร์พร และกันยา, 2549)

การทดสอบการรับรู้พบว่า กลุ่มตัวแทนประชากรที่รู้จักพันธุ์ไก่พื้นเมืองของกรมปศุสัตว์เท่ากับ ร้อยละ 32.70 และมีความพึงพอใจในเนื้อไก่ประดู่หางดำ ด้านความแน่นนุ่ม กลิ่นหอมของไก่ และรสชาติอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ส่วนความพึงพอใจโดยรวมในเนื้อไก่ได้ระดับพึงพอใจมากที่สุด (อำนวย และคณะ, 2552) สอดคล้องกับ อภิชัย (2536) ที่ได้รายงานว่าคนไทยนิยมบริโภคเนื้อไก่พื้นเมืองมากกว่าเนื้อไก่กระທ

ความพึงพอใจต่อเนื้อไก่ทั้งสี่พันธุ์ในภาพรวม

การศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจเนื้อไก่ของผู้บริโภคที่มีต่อไก่พื้นเมืองไทยของกรมปศุสัตว์ทั้ง 4 สายพันธุ์ ที่มีการสร้างฝูงขึ้นมาในระหว่างปี พ.ศ. 2545 – 2550 นั้น พบว่า ผู้บริโภคที่ชิมเนื้อไก่อมีความพึงพอใจในด้านความแน่นนุ่ม และกลิ่นหอม อยู่ในระดับพึงพอใจมาก สำหรับด้านรสชาติและความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับพึงพอใจมากถึงพึงพอใจมากที่สุด (อำนวย และคณะ, 2554) การศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อไก่ชีท่าพระ โดยการให้ชิมเนื้อไก่ย่างและใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ พบว่าความพึงพอใจในด้านความแน่นนุ่มและกลิ่นหอมของไก่ขณะเคี้ยว และด้านรสชาติอยู่ในระดับคะแนน 3.78 – 4.16 หมายถึงพอใจมาก ส่วนความพึงพอใจโดยรวมได้คะแนน 3.92 – 4.35 หมายถึงพอใจมากถึงมากที่สุด (ชูศักดิ์ และคณะ, 2556)

ความพึงพอใจของผู้บริโภคในภาพรวมต่อเนื้อไก่พื้นเมืองไทยของกรมปศุสัตว์ ประเมินในด้านความแน่นนุ่ม กลิ่นหอมของไก่ขณะเคี้ยว ด้านรสชาติ และความพึงพอใจเนื้อโดยรวม ได้คะแนน 3.53 – 3.84 หมายถึงพึงพอใจมาก ดังแสดงสรุปไว้ใน (ตารางที่ 6) (ดรุณี และคณะ, 2556)

ตารางที่ 6 ความพึงพอใจต่อเนื้อไก่พื้นเมือง 4 สายพันธุ์ (ซี ประดู่
หางดำ แดง และเหลืองหางขาว)

คุณลักษณะ	จำนวน (คน)	ค่าคะแนน	ความพึงพอใจ
เนื้อไก่พื้นเมือง	314	3.69	ดีมาก
กลิ่น	314	3.53	ดีมาก
รสชาติ	314	3.77	ดีมาก
ความพึงพอใจโดยรวม	314	3.84	ดีมาก

ที่มา: ดัดแปลงจาก ตรีณี และคณะ (2556)

สรุปและวิจารณ์

โครงการกระจายพันธุ์ไก่พื้นเมืองสามารถกระจายพันธุ์กรรมสัตว์พันธุ์ดี เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของเกษตรกรรายย่อย เกษตรกรทั่วไปที่สนใจจะนำพันธุ์สัตว์ไปต่อยอดเพื่อการค้า หรือเป็นอาหารโปรตีนเนื้อสัตว์ในครัวเรือนต่อไป โครงการนี้ช่วยให้มีการผลิตไก่พื้นเมืองอย่างยั่งยืน เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองมีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหารของประเทศ และช่วยพัฒนาการผลิตไก่พื้นเมืองและผลิตภัณฑ์ไก่พื้นเมืองให้ได้มาตรฐานปลอดภัย สามารถเพิ่มมูลค่าและขยายตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดศูนย์เรียนรู้และแสดงภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองอีกด้วย

แนวโน้มการตลาดของไก่พื้นเมืองเป็นสินค้าเกษตรที่มีปัญหาเช่นเดียวกับสินค้าเกษตรอื่น ๆ ที่เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ ทำให้ราคาขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง แต่ปัจจุบันเมื่อมีการรวมเป็นกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายและฟาร์มเครือข่าย ทำให้เริ่มมีการกำหนดราคาได้เอง

เนื่องจากความต้องการไถ่พื้นเมืองยังสูงกว่าการผลิต ประกอบกับเมื่อรวมเป็นกลุ่มเครือข่ายทำให้จำนวนไถ่มีมาก เกิดความคั่งค้างในการขนส่ง และสร้างรูปแบบการกำหนดราคาขึ้นต่ำได้ นอกจากนี้ไถ่พื้นเมืองยังได้เปรียบกว่าสินค้าอื่น ๆ โดยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่การจำหน่ายไถ่พันธุ์พื้นเมืองที่มีราคาสูงมากกว่าไถ่เนื้อเชิงการค้า จึงเป็นการเพิ่มมูลค่าอย่างมากในไถ่พื้นเมือง

รายการอ้างอิง

- Tang, H., Y. Z. Gong, C. X. Wu, J. Jiang, Y. Wang, & K. Li. (2009). Variation of meat quality traits among five genotypes of chicken. *Poul. Sci.* 88: p. 2212 – 2218.
- จันทร์พร เจ้าทรัพย์ และ กันยา ตันติวิสุทธิกุล. (2549). *คุณภาพเนื้อของไก่กระທง ไก่พื้นเมือง ไก่สีทอง และ ไก่ตะนาวศรี*. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 44. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ. หน้า 230 - 239.
- ชูศักดิ์ ประภาสสวัสดิ์ สุเทพ เหลาทอง อำนวย เลี้ยวธารากุล ประสิทธิ์ รัตนชวนานนท์ ชัชวาล ประเสริฐ และตรุณี โสภา. (2556). ความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อนื้อไก่พื้นเมืองไทย (ชีท่าพระ). *วารสารแก่นเกษตร*. 41(1). มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น.
- ตรุณี ณ รังษี ทวี อบอุ่น และ ปภาวรรณ สวัสดิ์. (2550). *สมรรถภาพการเจริญเติบโตของไก่พื้นเมือง 4 พันธุ์ภายใต้สภาพการจัดการแบบเดียวกัน*. การประชุมวิชาการ ห้องประชุมกองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์. กรุงเทพฯ.
- ตรุณี โสภา ชูศักดิ์ ประภาสสวัสดิ์ ธีระชัย ช่อไม้ ทวีศิลป์ จินดาง จันทรแรม ศรีสุข และ อำนวย เลี้ยวธารากุล. (2556). *การรับรู้พันธุ์และความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อนื้อไก่พื้นเมืองไทยของกรมปศุสัตว์*. การประชุมวิชาการของกรมปศุสัตว์ ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี.

นิสิต ตั้งตระการพงษ์. (2558). *ไก่อชนนเรศวรจังหวัดพิษณุโลก*. โรงพิมพ์
ตระกูลไทย. พิษณุโลก. 210 หน้า.

บัญญัติ เหล่าไพลุลย์ และ มนต์ชัย ดวงจินดา. (2555). *ไก่อพื้นเมืองไทย อดีต
ปัจจุบัน และอนาคต. วารสารแก่นเกษตร. 55. มหาวิทยาลัยขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น.*

สัญญา จตุสิทธา อังคณา ผ่องแผ้ว ศุภฤกษ์ สายทอง ทศนีย์ อภิชาติสร้างกร
และ อำนวย เลี้ยวธารากุล. (2546). *คุณภาพซากและเนื้อของไก่อ
พื้นเมืองและสายพันธุ์ลูกผสม 4 สายพันธุ์. ภาควิชาสัตวศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่:เชียงใหม่*

สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์. (2560). *พันธุ์สัตว์ปีกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนของกรม
ปศุสัตว์. การประชุมวิชาการห้องประชุมสำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์
กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ.*

สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์. (2560). *แผนปฏิบัติงานประจำปี 2560 – 2565.
การประชุมแผนปฏิบัติงานห้องประชุมสำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์
กรมปศุสัตว์. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ.*

ศิริพันธ์ โมราถบ สุนีย์ ตรีมณี ยอด ศรีสันต์ และ ปรีชา บัวทองจันทร์.
(2546). *โครงการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพด้านปศุสัตว์.
กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
กรุงเทพฯ.*

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2560). *สถิติจำนวนปศุสัตว์ของ
ประเทศไทย. กรมปศุสัตว์. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
กรุงเทพฯ.*

- อนันต์ ศิริมงคลเกษม. (2553). อุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์จะรุ่งโรจน์หรือร่วงโรย. *สารสินไถ่และสุกร*. 8(83): หน้า 30 – 33.
- อภิชัย รัตนวรารหะ. (2536). การเลี้ยงไก่พื้นเมืองกับระบบการเกษตรของไทย. *วารสารสัตว์บาล*. 3: หน้า 11 – 13.
- อุดมศรี อินทรโชติ รัชดาวรรณ พูนพิพัฒน์ และกัลยา บุญญานุวัตร. (2539). *การเจริญเติบโตและคุณภาพซากของไก่ลูกผสมพื้นเมือง*. รายงานผลการวิจัยงานค้นคว้าและวิจัยการผลิตสัตว์ ประจำปี 2539. กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 320 - 330.
- อุดมศรี อินทรโชติ อำนวยเลี้ยวธารากุล ชีระชัย ช่อไม้ ทวีศิลป์ จินด้าง และชูศักดิ์ ประภาสสวัสดิ์. (2550). *สมรรถภาพผลผลิตของไก่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำ พันธุ์เหลืองหางขาว พันธุ์แดงและพันธุ์ซี*. การประชุมวิชาการ กองบำรุงพันธุ์สัตว์ ประจำปี 2550 วันที่ 21-23 สิงหาคม 2550 ณ โรงแรมโบนันซ่าแรนซ์ อำเภอบางพลี จังหวัดนครราชสีมา. หน้า 37-38.
- อำนวย เลี้ยวธารากุล พัทรินทร์ สนธิไพโรจน์ และศิริพันธ์ โมราภ. (2539). *การผสมพันธุ์และคัดเลือกพันธุ์ไก่เนื้อพื้นเมืองสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์มหาสารคาม II. สมรรถภาพการผลิตของไก่เนื้อพื้นเมืองที่เลี้ยงในสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์*. *วารสารเกษตร*. 12(1): หน้า 55 - 64.
- อำนวย เลี้ยวธารากุล ศิริพันธ์ โมราภ อุดมศรี อินทรโชติ สุนีย์ ตรีมณีชูศักดิ์ ประภาสสวัสดิ์ ทวีศิลป์ จินด้าง และ ชีระชัย ช่อไม้. (2550). *ไก่พื้นเมืองไทย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ.

อำนวย เลี้ยวธารากุล ชาตรี ประทุม และ ศิริพันธ์ โมราถบ. (2552). *แนวทาง
สร้างการรับรู้ไ้่ประดู่หางดำ เชียงใหม่ 1 ในกลุ่มผู้บริโภค*. รายงาน
วิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ.

อำนวย เลี้ยวธารากุล ศิริพันธ์ โมราถบ ดรุณี ณ รังษี ชาตรี ประทุม สันติ
แพ่งเฒ่า และ อภิรักษ์ เพียรมงคล. (2554). *การสร้างอัตลักษณ์ของ
ไ้่ประดู่หางดำ เชียงใหม่ 1*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ.

อำนวย เลี้ยวธารากุล ศิริพันธ์ โมราถบ และ ดรุณี ณ รังษี. (2554). *ไ้่ประดู่
หางดำ เชียงใหม่ 1*. กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์และสำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว). กรุงเทพฯ.

ผู้เขียน

ดรุณี โสภา

กลุ่มวิจัยและพัฒนาสัตว์ปีก สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์

Email: Daruneen@dld.go.th

องอาจ เดชอิทธิรัตน์

ซี.พี.ทาวเวอร์ 313 ถนนสีลม แขวงสีลม เขตบางรัก กรุงเทพฯ

Email: breeding10dld@gmail.com

Passive Voice Learning Problems of the 1st Year Students of Rajamangala University of Technology Srivijaya

Bunyarat Duklim & Somporn Maneechote
Rajamangala University of Technology Srivijaya

Received: November 27, 2020 Revised: May 23, 2021 Accepted: June 7, 2021

บทคัดย่อ

กรรมวาทกเป็นหนึ่งในบทเรียนที่ผู้เรียนภาษาอังกฤษจำเป็นต้องเรียน การศึกษานี้มุ่งที่จะวิเคราะห์ปัญหาการเรียนเรื่องกรรมวาทกและเปรียบเทียบปัญหาการเรียนเรื่องกรรมวาทกของนักศึกษา 2 กลุ่ม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรสาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากสายสามัญ และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 58 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้คือแบบสอบถามปัญหาการเรียนกรรมวาทกซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน และด้านสื่อการเรียนการสอน และแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาทั้งสองกลุ่มประสบปัญหาในการเรียนเรื่องกรรมวาทกเหมือนกัน ด้านผู้เรียนในระดับปานกลาง ด้านผู้สอนและสื่อการเรียนการสอนในระดับสูง จากผลการวิจัยดังกล่าว สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้แก่นักศึกษาทั้งสองกลุ่มนี้ซึ่งศึกษาในห้องเรียนเดียวกันได้

คำสำคัญ

กรรมวาทก ผู้เรียนภาษาอังกฤษ ปัญหาในการเรียนรู้

Abstract

Passive voice is one of the important language aspects that English language learners need to master. This study aimed to determine the problems of the 1st year English for International Communication students in learning passive voice and compare the problems in learning passive voice of two group of students. The respondents were 58 students who graduated from high school and high vocational college. The tool used in this study were 1) the questionnaire which is divided into 3 parts, exploring about the learner, instructor and learning material problems, and 2) an interview. Overall, the results indicated that both groups of the students faced learning problems at the same level; their learner problem was at a moderate level while the problems regarding instructors and learning materials were at a high level. The findings of this study can serve as guidelines for better management of English classrooms in which the students of different educational background study together.

Keywords

Passive voice, English learners, learning problems

Introduction

When learning another language, it is necessary to learn how words are systematically arranged to form meaningful ideas. Grammar is also an essential resource in transmitting accurate and effective communication (Frodesen, 2001) Even though English grammar is included as a compulsory subject in the curriculum for Thai students in Thai curriculum, Thai students are still poor in grammar probably because of its complexity (Nunan, 2004).

Passive voice is one of the important lessons that has been taught in many levels of language education. Somphong (2013) states that in Thai context, students begin to study passive voice in grade 6. Thus, learning passive voice is compulsory for Thai students because it is used a lot in writing and speaking. Students in different study programs seem to learn passive voice differently. Students in high school learn this area of language more intensively. Gass (1990) states that it is required for high school students to learn passive voice because it is included in their text books. Moreover, learning important grammatical aspects, such as passive voice is placed as a central focus of the program. Moreover, students in high school study other various grammar-related topics as essential elements of the curriculum designed by the Ministry of Education. Learning grammar for high school students is integral to their overall communication skills development, hence, teachers commonly integrate passive voice in their lessons.

In contrast, vocational college students learn the passive voice structure differently. Trakulkasemsuk (2012) states that the students in vocational colleges tend to learn English for communication; they focus more on practicing the language in conversations, without paying intensive attention to grammar and structure. Most of their English subjects concentrate on English communication skills in order to produce students who are able to survive in workplaces after their graduation. These schools/colleges provide English courses that are relevant to the students' fields of

study. In other words, they teach English for Specific Purposes (ESP). For example, students in the department of commerce usually study English for Business while students in technical fields usually study Technical English. Therefore, English grammar English grammar for this group of students tends to be less intense.

This paper aims to investigate the problems that might occur with these two groups of students. This research can be helpful in understanding the problems as regards learning passive voice of the first-year students who have different language learning backgrounds in English courses. Also, the result of this research can contribute to the management of passive voice teaching and learning in university courses for both the English program and general English language learners.

Objectives

This study aims to:

1. investigate the problems faced by the students in learning passive voice;
2. examine the passive voice learning problems faced by the high school graduates and vocational college graduates and
3. compare the levels of problems when learning passive voice of two groups of students.

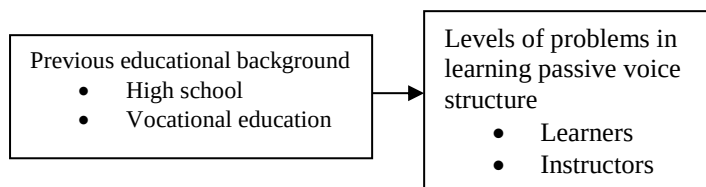
Research Questions

Based on the objectives presented above, there are three questions being addressed in the study:

1. What were the problems the students faced in learning passive voice?
2. What were the levels of problems that the two groups of students have when learning the passive voice?
3. Are there any different levels of problems that students who are taught in different styles when learning passive voice?

Conceptual Framework

The school-based curriculum has aimed that the students should be able to communicate both in written or oral language (Sa-ngiamwiboon, 2005). In regard with this statement, passive voice is one of the basic skills that should be mastered by the students. However, the students have reflected certain difficulties in learning passive voice structure (Sa-ngiamwiboon, 2005). Learning passive voice can be considered as a complex aspect as there are many linguistic elements involved, such as tenses, sentence structure and subject verb agreement. This research examined the problems faced by university students in learning passive voice and investigated whether the students who are taught in the different teaching styles have different levels of problems when learning passive voice. There were 2 main variables studied in this research: previous educational background and difficulties in learning passive voice structure. The conceptual framework of the research is presented below.

Literature Review

This paper generally examines problems in learning passive voice of the first-year students at Rajamangala University of Technology Srivijaya. Learners, as observed by their teachers through their writing exercises and outputs, encounter difficulties in understanding the passive voice construction. Teachers need to address this problem by assessing the strategies or techniques they use in teaching passive voice.

Teaching grammar

Various teaching methods have been employed in teaching grammar in ESL/EFL contexts. Some educators and teachers prefer employing communicative method when teaching grammar (e.g. Littlewood, 1988; Richards & Rogers 2001) while other teachers enjoy the advantages of active learning (e.g. Bandar and Gorjian 2017; Fromkin & Hyams, 2018). Moreover, Gass (1990) revealed that the learning achievement of the students significantly improved after being taught by using the constructivist approach. Most students reflected that they had achieved a high level of understanding on the form and meaning of English grammatical structures and were capable of applying them correctly. They likewise had a high satisfaction with the constructivist learning approach especially with regard to group-work, the learning activities and tasks.

Teaching passive voice in the EFL context

In Thailand, learners who are studying passive voice structure have revealed that they have made mistakes about this grammatical aspect due to their lack of familiarity to its structure and the influence of their mother tongue (Somphong, 2013).

Passive voice structure is constructed through using auxiliary *be* followed by the past participle of an action verb as in ‘is spoken’, ‘was cleaned’, ‘had been chosen’. In Thai context, it was found that some learning strategies had a positive effect in teaching and learning passive voice. For instance, translation strategies were used when teaching English passive voice. Students translated the sentences and added the Thai passive marker, “tuuk” (meaning “received the action”) to see if passive voice was needed (Chumthong, 2009). They also reported they used memory strategies to learn English passive voice.

Difficulties of teaching and learning passive voice

Amadi (2018) investigated the difficulties of learners in learning the English passive voice and he found that the most difficult area for the participants is the tense-aspect changes. More specifically, learners recorded in their diaries that they found it difficult to master the English tense and aspect (how structures shift from one tense to another).

Most teachers who teach English in Thailand are Thais and they always emphasize teaching structure by assigning students to do exercises. There are some students who can memorize all structure in each tense but cannot utilize them effectively. They cannot speak English well and their listening, reading, writing are poor. Furthermore, there is high number of students who cannot understand what passive voice is. When teachers assign them to do the tasks, they could not complete them because they lack knowledge about passive voice. They could not memorize the structure of each tense and could not remember participle verbs (Leong, 2014).

Azar (2003) proposed that learning and teaching the passive voice, especially at a university level was one of the most difficult chapters in learning grammar because learners could not understand the structures. Some students also face problems in learning the passive voice due to limited background knowledge.

Chumtong (2009) also showed that when learning passive voice learners encountered difficulties such as aspects of English tenses, situations of when the passive should be used, correct lexical and syntactic constructions of English passive and mastery of English irregular verb forms.

Research Methodology

This classroom action research aims to determine the problems for the students when learning passive voice structure. In order to meet the objectives of this research, there were considerations taken into account which are described below.

Research Participants

The participants in this study were 58 first year students (24 vocational college students and 34 high school students) enrolled in the English for International Communication program, Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Srivijaya. This study used purposive sampling technique in order to gather the data. The sample was divided into two groups: vocational college students and high school students. The comparison was made to determine the differences of the level of the learners' problems in learning passive voice.

Research Instruments

The instruments used in this research were the questionnaire with open-and close-ended question items, and an interview about the problems in studying passive voice. There are steps the researchers followed in order to complete this research. First, the questionnaire items were designed and checked by two experts who are experienced in doing research. Then, the questionnaire was piloted with a group of 10 students who studied in the same program. The questionnaire was revised and later used for the main study.

The questionnaire was divided into 2 parts which are as follows:

Part 1: Two questions asking about the participants' gender and previous study program.

Part 2: Eighteen questions asking about the students' perceptions towards their problems in studying passive voice: learner problem, instructor problem, and teaching material problem.

A 5-point rating scale was used to describe different levels of learning passive voice problems. The 5 scales were described as follows:

- 5 = highest level of problem
- 4 = high level of problem
- 3 = moderate level of problem
- 2 = low level of problem
- 1 = lowest level of problem

An interview was also used to elicit the participants' additional problems affecting their passive voice learning. The interview was conducted in Thai and consisted of 2 questions.

Data Analysis

The data were analyzed through statistical methodology using the SPSS program. The first part of the questionnaire which is about the general information of participants was analyzed by computing its percentage. On the other hand, the opinions of the students on the levels of problems they faced when learning passive voice were analyzed through computing the average value ($\bar{X}$), frequency and standard deviation (S.D.).

After that, nine students who reported similar learning problems were selected to participate in an interview, asking them to describe their problems in detail.

Results

The findings of this research are presented in the tables below. The first main finding was about the students' passive learning problems, ranging from the overall problems for the students, the learner-related problems, instructor-related problem, and material-related problems. The second main finding was about the comparison of the problems faced by the students who graduated from different educational background. The description of the data is also provided to describe the key observations in the data.

Table 1 The overall learners' problem in passive voice learning

Aspects	N (Students)	Rating (Point)	$\bar{X}$	S.D.	Problem Level
Learners	58	5	3.04	0.33	Moderate
Instructors	58	5	3.74	0.38	High
Teaching materials	58	5	3.58	0.49	High

As it can be seen in table revealed that the instructor-related problems was the highest level among three problems (3.74). The overall level of the problems in passive voice learning was at the high level (3.45).

Learner-related problems in passive voice learning

Table 2 The level of Learner-related problems in learning passive voice

Statements	Levels of problems				
	Highest	High	Moderate	Low	Lowest
1. Learners didn't understand tenses in passive voice.	5.2 % (n=3)	22.4% (n=13)	53.4% (n=31)	13.8% (n=8)	5.2% (n=3)
2. Learners didn't understand verb forms in passive voice.	6.9% (n=4)	22.4% (n=13)	53.4% (n=31)	12.1% (n=7)	5.2% (n=3)
3. Learners didn't understand the parts of speech used in passive voice.	5.2% (n=3)	32.8% (n=19)	44.8% (n=26)	13.8% (n=8)	3.4% (n=2)
4. Learners didn't understand word order in passive voice.	0 % (n=0)	19% (n=11)	55.2% (n=32)	20.7% (n=12)	5.2% (n=3)
5. Learners didn't understand the use of passive voice.	3.4% (n=2)	13.8 (n=8)	44.8 (=26)	27.6 (n=16)	10.3 (n=6)
6. Learners weren't interested in searching for more useful information after class.	20.7% (n=12)	34.5 % (n=20)	32.8% (n=19)	10.3% (n=6)	1.7% (n=1)
7. Learners described themselves as a slow learner when compared with others.	3.4% (n=2)	20.7% (n=12)	51.7% (n=30)	15.5% (n=9)	8.6% (n=5)
8. Learners didn't review the lesson in advance.	0% (n=0)	12.1% (n=7)	36.2% (n=21)	43.1% (n=25)	8.6% (n=5)
9. Learners didn't complete the passive voice assignment by themselves.	6.9% (n=5)	25.9% (n=15)	43.1% (n=25)	19% (n=11)	5.2% (n=3)
10. Learners' passive voice knowledge didn't improve after learning in the class.	6.9% (n=4)	39.65 % (n=23)	36.2% (n=21)	13.8% (n=8)	3.4% (n=2)

Table 2 shows the specific level of the learner-related problems encountered by the students in learning passive voice. Among all the aspects, there were two areas rated as a high-level problem which were “the learners’ interest in searching for more useful information after class” and “the learners’ passive voice improvement of knowledge after learning in the class”. It also shows

that majority of the learner-related problems in learning passive voice were rated as a moderate-level problem, such as the learners' understanding of the tenses in passive voice, their understanding of the verb forms in passive voice, their understanding of the parts of the speech used in passive voice, the use of passive voice, their pace of learning passive voice as compared to their fellow learners, and their completion of passive voice assignment. The learners' reviewing the lesson in advance was the only aspect rated as a low-level problem.

Based on the findings, teachers should address the most high-level problems which are "the learners' interest in searching for more useful information after class" and "the learners' passive voice improvement of knowledge after learning in the class."

Instructor-related problems in passive voice learning

Table 3 The level of problems in learning the passive voice regarding instructors

Statements	Levels of problems				
	Highest	High	Moderate	Low	Lowest
1. Teachers didn't provide the background knowledge on passive voice equally to groups of students.	19% (n=11)	41.3% (n=24)	27.6% (n=16)	10.3% (n=6)	1.7% (n=1)
2. Teachers didn't provide activities which support passive voice learning.	20.7% (n=12)	32.7% (n=19)	31% (n=18)	12.1% (n=7)	3.4% (n=2)
3. Teachers didn't promote learning passive voice appropriately.	22.4% (n=13)	37.9% (n=22)	31% (n=18)	8.6% (n=5)	0% (n=0)
4. Teachers didn't encourage students to think, analyze, make decision and seek knowledge about passive voice by themselves.	20.7% (n=12)	46.6% (n=27)	29.3% (n=17)	3.4% (n=2)	0% (n=0)
5. Teachers didn't prepare teaching materials appropriately.	24.1% (n=14)	51.7% (n=30)	24.1% (n=14)	0% (n=0)	0% (n=0)

As it can be seen in Table 3, the students showed high level of problems related to instructor' factor. A large number of students (51.7%) reported that the teachers did not prepare teaching materials well enough when teaching passive voice. Moreover, 46.6% of the students reflected that their teachers failed to encourage them to think critically in class. As to the students' background knowledge on passive voice, 41.3% of the students reported that they were not provided background knowledge about the topic equally. With regard to the promotion of learning passive voice, 37.9% of the students reported that their teachers did not promote passive voice learning appropriately. Moreover, 32.7% of the students revealed that teachers did not provide activities which support passive voice learning. Also, they reported in the interview that university holidays disrupted their learning hours.

Material-related problems in passive voice learning

Table 4 The level of problems in learning the passive voice regarding teaching materials

Statements	Levels of problems				
	Highest	High	Moderate	Low	Lowest
1.The books and resources useful for learning passive voice outside classroom aren't sufficiently provided.	22.4% (n=13)	29.31% (n=17)	34.5% (n=20)	12.1% (n=7)	1.7% (n=1)
2. Clarification on grammatical aspect isn't given by their peers.	13.8% (n=8)	34.5% (n=20)	37.9% (n=22)	6.9% (n=4)	6.9% (n=4)
3. Internet spots aren't available for students to search for passive voice learning resources.	29.3% (n=17)	31% (n=18)	27.6% (n=16)	6.9% (n=4)	5.2% (=3)

The analysis showed that the students had a high level of problems regarding the accessibility of the internet and moderate level of problems related to the resources and peer clarification. They considered the insufficiency of the Internet spots for information searching as a high-level problem (31%). The other two problems were rated as a moderate-level problem, namely the lack of useful books and information resources for outside classroom learning (34.5%) and the unavailability of peer explanation on the grammar point when requested (37.9%).

Passive voice learning problems of vocational college graduates

Mean and standard deviation were used to analyze the problem levels of vocational college students and the results are presented in the table below.

Table 5 Average levels of passive voice learning problems of vocational college students

Aspects	N (Students)	Rating (Point)	$\bar{X}$	S.D.	Problem Level
Learners	24	5	2.88	0.42	Moderate
Instructors	24	5	3.64	0.41	High
Teaching materials	24	5	3.58	0.53	High

Table 5 shows the overall rating of the students who graduated from vocational college. The average level of learner problem was at a moderate level ($\bar{x}=2.88$) while the average level of instructor problem was at a high level ($\bar{x} = 3.64$). As regards teaching material problem, the students rated it as a high level problem ($\bar{x} = 3.58$). The findings show that instructor-related problem has the highest rating (S.D. = 0.53). In other words, the students who graduated from vocational college considered the instruction-related problem as the biggest problem among the three aspects.

Passive voice learning problems of high school graduates

Mean and standard deviation were used to analyze the data about passive learning problem of the students who graduated from high school, which were derived from the respondents' answers to the questionnaires. The findings are presented in the table below.

Table 6 Average levels of passive voice learning problems of high school graduates

Aspects	N (Students)	Rating (Point)	$\bar{X}$	S.D.	Problem Level
Learners	34	5	3.19	0.23	Moderate
Instructors	34	5	3.84	0.35	High
Teaching materials	34	5	3.57	0.46	High

Table 6 shows the overall rating of passive voice learning by the students who graduated from high schools. The average of learner problem was at a moderate level ($\bar{x} = 3.19$). Both instructor and material problems were at a high level. Instructor-related problems and material-related problems appeared to be their biggest problems in learning passive voice.

Table 7 Average levels of passive voice learning problems of both group of students

Group of students	N (Students)	Learners	Instructors	Teaching materials	Rating (Point)	$\bar{X}$	S.D.	tt
Vocational college	24	2.88	3.64	3.58	5	3.37	0.30	1.14
High school	34	3.19	3.84	3.57	5	3.53	0.43	1.24

Table 7 provides the factors students from both vocational college and High School found to have affected their learning of the passive voice. Learner, instructor, and teaching materials were the factors identified.

As can be seen on the data, instructor-related problems were rated the highest at 3.64 and 3.84 by both groups, Vocational College and High School respectively. This was followed by teaching material-related problems at 3.58 and 3.57, and finally learner-related problems rated as the last factor affecting their learning. It is worth noting that High School students marked all three aspects – learners, instructors, and teaching materials- all at a high level with minimal differences between them. Vocational students, on the other hand, rated instructor and teaching materials at a high level.

On the other end of the spectrum when both groups of students were compared in terms of aspects affecting their passive voice learning, it was revealed that there was no significant difference. Table 7 revealed that instructor-related problems appeared to be the highest level of both group of students. The average level of passive voice learning problems of both group was at the high level. Moreover, the average of passive voice learning of vocational college students was at high level as same as the high school students. In addition, when two groups of students were compared about average level of passive voice learning problems, it revealed that it was not significantly difference.

The result of the interview

The students also reported in the interview that they described themselves as having less exposure in learning passive voice. They did not study as much as they should; some of students reported that they did not have time to do the exercises or review lessons that helped them to recognize what their teachers taught. In addition, they had financial problem. Some students needed to work to earn money during their studies. This often caused some students to be absent in the class because of work fatigue. Moreover, most students from vocational college had less time to study grammar. Most subjects emphasized on English for communication or Business English. They were quite poor in grammar and lacked knowledge about passive voice. They had difficulty in comprehending the

structure of each tense and could not classify the tenses of each sample. On the contrary, students who graduated from high school level had more background knowledge about passive voice. They reported that in every lesson in the commercial textbooks they used, passive voice was included in every level from grade 9 to grade 12. They learned passive voice before, so they did not have to spend more time in learning English passive voice. Both groups of students spent time memorizing the passive voice structure in order to improve their performance. If they could memorize the structure, their performance in learning passive voice would be enhanced.

Comparison of learning problems faced by the students who were taught to different teaching styles

As discussed previously, the students from vocational college and students from high school were exposed to different teaching styles in their previous study programs. The comparison between the learning problems of the two groups of students was made and it was found although these two groups learned in different styles, their levels of problems in each area, namely, learner-related problems, instructor-related problems and teaching material problems was at the same level. Both groups rated learner-related problems at a moderate level, instructor-related problems at a high level and the material-related problems at a high level. In short, there was no significant difference in those three passive voice learning problems.

Discussion

The findings of this study revealed that the level of problems in learning passive voice of students in 3 aspects, namely, learner-related problems, instructor-related problems, and teaching material problem, were at the moderate, high, and high level respectively. The teaching material problems were at the high level which implies that the teacher should provide the students' effective teaching material in order to enhance the students' comprehension of the content. Such findings correspond with Hinkel (2002) wherein the students need to prepare themselves before the class. Moreover, the teaching materials should not be too difficult to understand to motivate the students to learn passive voice effectively. The result revealed that there is no significantly difference in problems in learning passive voice. It can

be assumed that their knowledge background about passive voice is not different even though they graduated from the different program.

From the interview, it was found that most students could not understand the structure of the passive voice. It might be the insufficiency or lack of background knowledge of the students. Indeed, teachers should provide them the background knowledge about structure in order to make them master the passive voice.

Implications

The result of this study can contribute to the improve the management of teaching grammar courses in universities. To improve the teaching of passive voice, the students should find sufficient time to review the lessons by themselves or as a group with classmates; they should have the courage to answer the teacher's questions even though they could make mistakes. Also, teachers should cater to the needs of the students in learning grammar lessons such as passive voice. This can be achieved through determining the learners' weaknesses or areas they need to enhance and provide remedial instruction to ensure their students' improvement (Chumthong, 2010).

Conclusion

Based on the analysis of the problems in studying passive voice of the 1st year students of English for International Communication program who were high school and vocational college graduates, it was found that both groups of students had problems in learning passive voice at a high level. Even though they learned grammar differently in their previous programs, both groups of students did not encounter different levels of problems when they studied together in English grammar classes at the university level.

References

- Amadi, S. C. (2018). Learning the English Passive Voice: Difficulties, learning strategies of Igbo ESL learners and pedagogical implications. *International Journal of English and Literature*. Vol. 9(5), pp. 50-62.
- Azar, Betty Schramper. (2003). *Understanding and Using English Grammar*. Bangkok: Pearson Education Indochina.
- Bandar, F., & Gorjian B. (2017) Teaching Grammar to EFL Learners through Focusing on Form and Meaning. *Journal of Applied Linguistics and Language Learning*, 3(4): pp. 88-96.
- Chumtong, D. (2009). *A Case Study of Learning English Passive Voice: Difficulties and Learning Strategies* [Unpublished doctoral dissertation]. Chiangmai: Maejo University.
- Chumtong, D. (2010). A case study of learning English passive of Thai EFL learners: Difficulties and learning strategies. *The Asian conference on language learning official proceedings* (pp. 74-87). Retrieved from http://iafor.org/archives/offprints/acll2011offprints/ACLL2011_0083.pdf
- Elmadwi, H.M. (2015). Problems encountered by students at al-Amal secondary school in using passive voice in written. *English IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 207(7): pp. 32-38. doi: 10.9790/0837-20773238. Retrieved from www.iosrjournals.org
- Frodesen, J. (2001). Grammar in writing. In M. Celce-Murcia (Eds.) *Teaching English as a second or foreign language* (pp. 233-248). Boston, MA: Heinle & Heinle.
- Fromkin, V., R. Rodman, & N. Hyams. (2018). *An introduction to language*. Cengage Learning.
- Gass, S., & Schachter, J. (1990). *Linguistic perspectives on second language acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Habok A., & Magyar A. (2018). The effects of language learning strategies on proficiency, attitudes and school achievement *Front.Psycho.8* (2358):1-8. doi:10.3389/fpsyg.2017.02358. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5770794/>
- Hardan, A.A. (2013). Language learning strategies: A general overview. *Procedia-social and Behavioral Sciences* 106:1712-1726. Retrieved from www.Science direct.com
- Hinkel, E. (2002). Why English passive is difficult to teach (and learn). In E. Hinkel and S. Fotos (Eds.), *New Perspective on Grammar Teaching*. pp. 233-260. Mahwah, NJ; Lawrence Erlbaum Associates. Retrieved from www.elihikel.org
- Leong, L.P. (2014). The Passive voice in scientific writing: The current norm in *Science journals*. JCOM 01, AO3.
- Nunan, D. (2004). *Task-based language teaching*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Rattanadilokna Phuket, P. (2016). *English Grammar for Beginners*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Pornwiriyaakit, P., & Dandee, W. (2015). *Errors in Translation from English to Thai of the Students in Department of English as an International Communication* [Unpublished doctoral dissertation]. Chonburi: Rajamangala University of Technology Tawan-ok.
- Sa-ngiamwiboon, A. (2005). *Developing a grammar-in-context model for EFL adult learner* [Unpublished doctoral dissertation]. Suranaree University of Technology.
- Somphong, M. (2013). An Analysis of Errors in Passive Sentence Structures by Thai EFL University Students. *The Asian Conference on Education*, Japan.
- Trakulkasemsuk, W. (2012). *English in Thailand, In Low, English in Southeast Asia: Features, policy and language in use*. Amsterdam: John Benjamins. pp. 101-111.

Appendix
Questionnaire

Topic: Passive Voice Learning Problems of the 1st Year Students of Rajamangala University of Technology Srivijaya

Section 1. General Information

Direction: Please put a mark (✓) to give information that best describes you.

1. Sex ☐ Male ☐ Female
2. Program ☐ high school ☐ vocational college

Section 2 Opinions

Direction: Please put a mark (✓) to rate yourself honestly based on how you agree with the given statements

2.1 Learner problems or Learner-related problems in learning passive voice

Statements	Levels of problems				
	Highest	High	Moderate	Low	Lowest
1. Learners didn't understand tenses in passive voice.					
2. Learners didn't understand verb forms in passive voice.					
3. Learners didn't understand the parts of speech used in passive voice.					
4. Learners didn't understand word order in passive voice.					
5. Learners didn't understand the use of passive voice.					
6. Learners weren't interested in searching for more useful information after class.					

Statements	Levels of problems				
	Highest	High	Moderate	Low	Lowest
7. Learners described themselves as a slow learner when compared with others.					
8. Learners didn't review the lesson in advance.					
9. Learners didn't complete the passive voice assignment by themselves.					
10. Learners' passive voice knowledge didn't improve after learning in the class.					

2.2 Passive voice learning problems regarding instructors

Statements	Levels of problems				
	Highest	High	Moderate	Low	Lowest
1. Teachers didn't provide the background of passive voice equally to groups of students.					
2. Teachers didn't provide activities which support passive voice learning.					
3. Teachers didn't promote learning passive voice appropriately.					
4. Teachers didn't encourage students to think, analyze, make decision and seek knowledge about passive voice by themselves.					
5. Teachers didn't prepare teaching materials appropriately.					

2.3 Learning problem regarding teaching materials

Statements	Levels of problems				
	Highest	High	Moderate	Low	Lowest
1.The books and information resources useful for learning passive voice outside classroom aren't sufficiently provided.					
2. Clarification on grammatical aspect isn't given by their peers.					
3. Internet spots aren't available for students to search for passive voice learning resources.					

Interview form

1. What is/are important problem(s) that you are facing?
2. How can you solve these problems?

Authors

Bunyarat Duklim

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Srivijaya

E-mail: bunyarat.d@rmutsv.ac.th

Somporn Maneechote, Ph.D

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Srivijaya

E-mail: somporn.m@rmutsv.ac.th

พินิจความเป็น “วีรบุรุษ” ของ “เซเลอร์มูน” ในการตูนฉบับมังงะ
ผ่านแว่นคติชนวิทยา*

**Studying the Creation and Characteristics of the
Heroes in the Manga version of “Sailor Moon” using
Folklore Approach**

ธนภัทร พิริโยธินกุล

นิสิตปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Received: November 27, 2020 Revised: June 21, 2021 Accepted: June 22, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาลักษณะเด่นและความสำคัญของความเป็นวีรบุรุษของตัวละคร “เซเลอร์มูน” จากการตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะ (manga) ที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย 18 เล่มจบ ด้วยวิธีวิทยาทางคติชนวิทยา และกรอบแนวคิดเรื่องวีรบุรุษของโจเซฟ แคมพ์เบลล์ ผลการศึกษาพบว่าการตูนเรื่องเซเลอร์มูนมีลักษณะเป็น “นิทานวีรบุรุษ” ขั้นตอนชีวิตแบบวีรบุรุษของเซเลอร์มูนประกอบ 4 ภพ คือ อดีต ปัจจุบัน อนาคตอันใกล้ และอนาคตอันไกล แสดงลักษณะเด่นของความเป็นวีรบุรุษ 2 ประการ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกาลต่างๆ และการปฏิบัติภารกิจทางจิตวิญญาณของเซเลอร์มูน ส่วนระดับอนุภาค (motif) พบอนุภาคเด่นคือ อนุภาควีรบุรุษ

* การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับคำชี้แนะจาก ผศ. ดร. อภิลักษณ์ เกษมผลกุล สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และได้รับความเอื้อเฟื้อเพื่อหนังสือบางส่วนจาก ดร.สายป่าน ปุริวรรณชนะ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองท่านไว้ ณ โอกาสนี้

หญิงผู้เป็นนักรบในร่างนักเรียน และ อนาคตวีรบุรุษหญิงกึ่งเทพ ความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูนมีความสำคัญในมิติสังคมวัฒนธรรม ทั้งการเป็นต้นแบบการดำเนินชีวิต การสะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยมแบบญี่ปุ่น และการใช้เป็นสิ่งแสดงอัตลักษณ์กลุ่มชน บทความนี้เป็นตัวอย่างการศึกษาการตื้นในมิติวัฒนธรรมและในบริบทข้ามวัฒนธรรมโดยใช้แว่นคติชนวิทยา มาศึกษาเพื่อให้เข้าใจความสำคัญของการตื้นต่างวัฒนธรรมที่เข้ามาแพร่หลายในสังคมไทยได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

คำสำคัญ

เซเลอร์มูน, มังงะ, นิทานวีรบุรุษ, คติชนวิทยา, การตื้นศึกษา

Abstract

This research paper aims to study the prominent characteristics and significance or function of the heroic character of “Sailor Moon” from the 18 volumes of the manga series Sailor Moon published in Thailand using folklore methods and Joseph Campbell's concept of heroes. This study found that “Sailor Moon” manga as a “Heroes Tale”. Sailor Moon's Heroic Journey Model consists of four worlds: past, present, near future, and distant future. It shows two main characteristics of heroism: the relationship between the worlds. And the fulfillment of Sailor Moon's spiritual mission. The prominent motif are a female warrior hero, in the character of the student, and a demigod female hero. Sailor Moon heroism is important in a sociocultural dimension. Both being a role model for life, Reflecting on Japanese nationalist ideology, and its use as a symbol of group identity. This article is an example of the study of cartoons in cultural dimensions and in cross-cultural contexts by using folklore approaches to deepen the understanding of the importance of intercultural cartoons that have spread in Thai society.

Keywords

Sailor Moon, manga, hero tale, folklore, cartoon studies

บทนำ

การ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูน (Bishōjo Senshi Sērā Mūn แปลว่า นักรบสาวสวยเซเลอร์มูน) มีเรื่องราวเกี่ยวกับนักเรียนหญิงชั้นมัธยมชาวญี่ปุ่น ที่มีพลังวิเศษสามารถแปลงร่างเป็นอัศวินแห่งดวงจันทร์และดวงดาวต่าง ๆ และสามารถใช้อพลังวิเศษเพื่อพิทักษ์ความสงบสุขของโลกได้ การ์ตูนเรื่องนี้เป็นผลงานของนาโอโกะ ทาเคอุจิ นักเขียนการ์ตูนชาวญี่ปุ่น ซึ่งได้เขียนเรื่อง **Pretty Soldier Sailor Moon** ฉบับมังงะ (manga) หรือหนังสือการ์ตูนช่องในวัฒนธรรมญี่ปุ่น เริ่มตีพิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. 2535-2540 (ค.ศ. 1992-1997) จากนั้นจึงมีการผลิตฉบับอนิเมะ (anime) หรือการ์ตูนภาพเคลื่อนไหวในวัฒนธรรมญี่ปุ่น เริ่มออกอากาศตอนแรกที่ประเทศญี่ปุ่นในปีเดียวกัน

การ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลกรวมถึงในประเทศไทย เรื่องเซเลอร์มูนเริ่มเป็นที่รู้จักในสังคมไทยราว พ.ศ. 2536 สำนักพิมพ์หมึกจีนได้ตีพิมพ์การ์ตูนเซเลอร์มูนฉบับมังงะจำหน่ายในยุค “ก่อนลิขสิทธิ์” และได้รับความนิยมค่อนข้างมาก ราวปลายปี พ.ศ. 2537 สำนักพิมพ์วิบูลย์กิจ จึงได้รับลิขสิทธิ์ในการจัดพิมพ์และเริ่มจัดจำหน่ายการ์ตูนเซเลอร์มูนฉบับมังงะในชื่อภาษาไทยว่า “**อัศวินดาราเซลเลอร์มูน**” มี 18 เล่มจบ ตีพิมพ์ พ.ศ. 2538-2541 รวมทั้งยังจัดพิมพ์จำหน่ายเรื่องเซเลอร์วีจำนวน 3 เล่มจบด้วย นอกจากนี้ยังมีการออกอากาศการ์ตูนเซเลอร์มูนฉบับอนิเมะมีทั้งสิ้น 5 ภาค 200 ตอน และตอนพิเศษ ในประเทศไทย พ.ศ. 2537-2542 ทางช่อง 9 อ.ส.ม.ท. (เซเลอร์มูน (อนิเมะ), ม.ป.ป.) และมีสินค้าเกี่ยวกับเซเลอร์มูนในประเทศไทยจำนวนมาก เช่น เครื่องเขียน ของเล่น เป็นต้น แสดงถึงความแพร่หลายของเซเลอร์มูนจากวัฒนธรรมญี่ปุ่นในสังคมไทย

การ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนก่อนที่จะสร้างฉบับอื่นๆ เช่น ฉบับอนิเมะ และละครเวที ซึ่งต่อมา

มีการนำฉบับมังงะมาพิมพ์ซ้ำ ปรับปรุงแล้วตีพิมพ์จำหน่ายเป็นรูปเล่ม อีกหลายครั้งหรือในรูปแบบไฟล์ดิจิทัล ในประเทศไทย สำนักพิมพ์วิบูลย์กิจได้ตีพิมพ์เซเลอร์มูนฉบับมังงะรุ่นที่ 2 มี 12 เล่มจบ และเล่มพิเศษ 2 เล่ม ในพ.ศ. 2557 จำหน่ายฉบับมังงะรุ่น Eternal Edition ซึ่งเป็นรุ่นที่ 3 โดยจำหน่ายเล่ม 1 เป็นไฟล์ดิจิทัล เมื่อ พ.ศ. 2563 ตลอดจนได้ประกาศเฟสบุ๊คเพจ Vibulkij เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ว่าจะมีการจัดพิมพ์ฉบับมังงะรุ่น Eternal Edition เป็นรูปเล่มสำหรับนักสะสมในประเทศไทย โดยเฉพาะ

การจัดพิมพ์การ์ตูนเซเลอร์มูนฉบับมังงะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับบริษัทโตเอ อนิเมชัน ได้นำฉบับมังงะมาผลิตใหม่ในรูปแบบอะนิเมะ ชื่อว่า **Pretty Guardian Sailor Moon Crystal** ดำเนินเรื่องตามฉบับมังงะทั้งหมด ซึ่งเคยออกอากาศในประเทศไทยแล้ว 3 ภาค และมีการเผยแพร่ภาคที่ 4 ชื่อ **Sailor Moon Eternal The Movie** ซึ่งมีคำบรรยาย (subtitle) ภาษาไทยและพากษ์ไทย ผ่านแอปพลิเคชัน Netflix ในวันที่ 3 มิถุนายน 2564 เซเลอร์มูนฉบับมังงะจึงดำรงอยู่ในสังคมไทยมาจนปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องมาจากมีกลุ่ม “แฟนคลับ” เซเลอร์มูนในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก

อนึ่ง การ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะต่างจากฉบับอนิเมะดั้งเดิมที่เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2537-2542 ค่อนข้างมาก ทั้งเนื้อเรื่องมีความกระชับมากกว่า เนื้อหาเข้มข้นและค่อนข้างรุนแรง และมีมุขตลกน้อยกว่าในฉบับอนิเมะ (เซเลอร์มูน (มังงะ), ม.ป.ป.) กระนั้นฉบับมังงะก็ได้รับความนิยมค่อนข้างมากเช่นเดียวกับฉบับอนิเมะ Oguro Yuuichirou บรรณาธิการนิตยสารการ์ตูนญี่ปุ่นเคยกล่าวว่า การ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นและเป็นที่นิยมขึ้นชอบทั้งในกลุ่มเด็กหญิงและชาย ทั้งนี้เพราะลักษณะตัวละครและเนื้อเรื่องเข้าถึงและสอดคล้องกับความต้องการภายในใจ

ของผู้ชม ทำให้อยากจะเป็นตัวละครนั้น ๆ ในเรื่องซึ่งฉบับมังงะค่อนข้างตอบสนองความต้องการนี้ได้ตรงจุดมากกว่าฉบับนิเมะ (บรรณาธิการนิตยสารบิกทูน, 2540,95) การทำให้ตัวละครในเรื่อง โดยเฉพาะตัวละครเอกคือ เซเลอร์มูนมีความเป็นวีรบุรุษ ในความหมายเดียวกับคำว่า วีรสตรี จึงน่าจะมีส่วนสำคัญต่อการสร้างตัวละครและเนื้อเรื่องเพื่อให้ผู้ชมชื่นชอบและตอบสนองความต้องการของผู้ชมทั้งชาวญี่ปุ่นและคนทั่วโลกได้

ความเป็นวีรบุรุษมิได้ถูกจำกัดเฉพาะ “ผู้ชาย” เท่านั้น โจเซฟ แคมป์เบลล์ (Joseph Campbell) นักวิชาการด้านเทพปกรณัม กล่าวว่า “วีรบุรุษ” หมายถึง ชายหรือหญิงซึ่งมอบชีวิตให้กับบางสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าตัวเอง และละทิ้งสถานะหนึ่งไปสู่อีกสถานะหนึ่งที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่ากว่า โดยวีรบุรุษจะปฏิบัติภารกิจสองประเภทคือภารกิจทางกายและทางจิตวิญญาณแล้วกลับมาพร้อมสารสาระบางอย่าง (แคมป์เบลล์ และมอยเยอร์ส, 2551, 255-257) ดังนั้น “ผู้หญิง” ก็สามารถเป็นวีรบุรุษได้ และความเป็นวีรบุรุษมิได้ผูกติดกับเพศ แต่แสดงผ่านประสบการณ์และผลแห่งการผจญภารกิจต่าง ๆ

ด้วยเหตุต่าง ๆ ในข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงตั้งคำถามว่า หากพิจารณาการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะในแง่ “นิทานวีรบุรุษ” (Hero tale) จะทำให้เห็น “ความเป็นวีรบุรุษ” ของเซเลอร์มูนอย่างไร และความเป็นวีรบุรุษดังกล่าวสัมพันธ์กับมิติเชิงสังคมวัฒนธรรมอย่างไรจึงทำให้เรื่องเซเลอร์มูนได้รับความนิยมขึ้นชอบ การศึกษาครั้งนี้มีสมมติฐานว่า การ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะ คือ นิทานวีรบุรุษ ความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูนมีลักษณะเด่นที่เกิดจากกลวิธีการสร้างความเป็นวีรบุรุษทั้งในระดับโครงสร้างเรื่องและระดับอนุภาค สะท้อนความเป็นสากลและลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม ความเป็นวีรบุรุษของเซเลอร์มูนยังมีบทบาทหน้าที่ทางสังคม แสดงถึงความสำคัญ

ของการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะในมิติสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่น ตลอดจนความสัมพันธ์กับสังคมวัฒนธรรมอื่นๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะเด่นของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูนในการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะ
2. เพื่อศึกษาความสำคัญของความเป็นวีรบุรุษของเซเลอร์มูนในการ์ตูนฉบับมังงะในมิติสังคมวัฒนธรรม

บททวนวรรณกรรม

โจเซฟ แคมป์เบลล์ (Joseph Campbell) เป็นนักวิชาการด้านตำนานเทพปกรณัม ที่ได้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับวีรบุรุษไว้อย่างน่าสนใจ อาทิ หนังสือเรื่อง *The Hero with a Thousand Faces* (1956) ซึ่งได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องการผจญภัยของวีรบุรุษ และลักษณะของวีรบุรุษ แนวคิดของแคมป์เบลล์ได้รับความสนใจจากนักวิชาการไทย โดยเฉพาะนักวิชาการด้านคติชนวิทยา เช่น กิ่งแก้ว อรรถากร ได้เคยเขียนบทปริทัศน์หนังสือดังกล่าวไว้ใน *ปริทัศน์หนังสือ ยุควีรบุรุษ วีรบุรุษพันหน้า วรรณกรรมดาโอเมียน* เมื่อ พ.ศ. 2522 บารนี บุญทรง ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง *ชีวิตและคุณูปการของโจเซฟ แคมป์เบลล์ ต่อการศึกษาเทพปกรณัม* (2551) และได้แปลหนังสือเรื่อง *The Power of Myth* ที่เขียนจากการสนทนาระหว่างแคมป์เบลล์ กับ มอยเยอร์ส (Bill Moyers) ในชื่อ *พลาณภาพแห่งเทพปกรณัม* (2551) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชาวไทยในการศึกษาแนวคิดเรื่องวีรบุรุษของแคมป์เบลล์ ได้กว้างขวางและสะดวกมากขึ้น แนวคิดเรื่องวีรบุรุษนี้ ยังได้รับการนำมาประยุกต์ใช้ในการเขียนวิทยานิพนธ์ เช่น *ตำนานพระศรีอาริย์ในสังคมไทย : การสร้างสรรค์และบทบาท ของอภิรักษ์ณ เกษมผลกุล* (2552) และ

อิทธิปาฏิหาริย์กับการสร้างเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์: ขนบนิยมและพลวัตใน
ประวัติพระเกจิอาจารย์ในสังคมไทยภาคกลาง ของสายป่าน ปุริวรรณชนะ
(2555) เป็นต้น

การศึกษาเรื่องเกี่ยวกับวีรบุรุษในแวดวงวิชาการไทย มีการศึกษา
โดยใช้กลุ่มข้อมูลอย่างหลากหลาย เช่น ตำนาน นิทาน ประวัติศาสตร์
ภาพยนตร์ และเกม ตัวอย่างงานวิจัยที่ใกล้เคียงกับการศึกษาการตูนเรื่อง
เซเลอร์มูน ซึ่งเป็นสื่อร่วมสมัย อาทิ

กিজา รัตนการุณย์ เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง **นิทานในเกม
คอมพิวเตอร์: การสืบสานและการสร้างสรรค์** (2547) ศึกษาเกมนิทานสวม
บทบาท (RPG) ในฐานะข้อมูลคติชนสมัยใหม่ ทำให้เห็นว่าตัวเอกแบบ
วีรบุรุษ และเนื้อเรื่องในเกม มีความคล้ายคลึงกับนิทานมหัศจรรย์ นิทาน
วีรบุรุษ และตำนาน สะท้อนการสืบสานข้อมูลคติชนในอดีตมานำเสนอใหม่
และมีการสร้างสรรค์ลักษณะเด่นเฉพาะตนด้วย

ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาความเป็นวีรบุรุษในการตูนญี่ปุ่น อาทิ
**การนำเสนอลักษณะของวีรบุรุษในหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นในประเทศไทย
(พ.ศ.2536-2540)** ของภัทรหทัย มังคะดานะรา (2541) ทำให้เห็นลักษณะ
ของวีรบุรุษในการตูนญี่ปุ่นที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรม และเสริมสร้าง
ประสบการณ์ทางอ้อมแก่ผู้อ่าน แต่มุ่งศึกษาการ์ตูนผู้ขายเป็นสำคัญ

วงวิชาการระดับนานาชาติให้ความสำคัญกับการศึกษา “การ์ตูน”
ในฐานะผลผลิตทางวัฒนธรรม ในวงวิชาการไทยนั้นมีการศึกษาในมิติของ
วัฒนธรรมการ์ตูนค่อนข้างจำกัด แม้ว่าเนื้อหาของ “มังงะ” หรือการ์ตูนญี่ปุ่น
ในรูปแบบการ์ตูนช่องนี้จะมีความเกี่ยวข้องกับสังคมเป็นอย่างมาก ตลอดจนมี
การใช้การ์ตูนในบริบทของสังคมและการเมืองในทั่วทุกประเทศไม่เว้นแต่ใน
ประเทศไทยก็ตาม (กฤติกร วงศ์สว่างพานิช, 2562, 19-20) นักวิชาการไทย

คนสำคัญที่ศึกษาการตูนในมิติสังคมวัฒนธรรม คือประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์ ซึ่งได้เขียนวิจารณ์การตูนทั้งจากญี่ปุ่นและโลกตะวันตกได้อย่างหลากหลาย อาทิ หนังสือการตูนเพื่อนรัก (2545) ซึ่งได้วิเคราะห์วิจารณ์การตูนต่าง ๆ ในมิติเชิงสังคมวัฒนธรรม เช่น การตูนกับสังคม การตูนกับพัฒนาการ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเรื่องต่างๆ ที่ศึกษาการตูนญี่ปุ่นในมิติสังคม วัฒนธรรมด้วย อาทิ วิทยานิพนธ์เรื่องวัฒนธรรมญี่ปุ่นในการตูน ของชุดิมา ธนธรรมทัศน์ (2546) ตลอดจนการศึกษาอิทธิพลของการตูนญี่ปุ่น ในสังคมไทย อาทิ อิทธิพลของสื่อการตูนญี่ปุ่นที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ การแต่งกายของกลุ่มคอสเพลย์ในประเทศไทย ของอภิชา คุณียพันธุ์ (2557) การศึกษาการตูนญี่ปุ่นที่เข้ามาแพร่หลายในสังคมไทยจึงเป็นประเด็น ที่น่าสนใจ

ส่วนการศึกษาการตูนเรื่องเซเลอร์มูนในมิติสังคมวัฒนธรรมพบทั้ง ในต่างประเทศและในไทย แต่มีจำนวนน้อย ซึ่งน่าสังเกตว่าโดยมากมักศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับเรื่องเพศและสตรีนิยม ส่วนการศึกษาเชิงวัฒนธรรมในมิติอื่น พบไม่มาก เช่น งานวิจัยเรื่อง *Warriors of Legend: Reflections of Japan in Sailor Moon* (2005) ของ Navok และ Rudranath แสดงให้เห็นว่าเรื่องเซเลอร์มูนถือเป็นวัฒนธรรมประชานิยมในระดับนานาชาติ ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมความเป็นเมืองของโตเกียวและ เศรษฐกิจญี่ปุ่น บทความเรื่อง *Faith and Spirituality in Naoko Takeuchi's Bishōjo Senshi Sērā Mūn* (2019) ของ Puglia กล่าวว่า การตูนเรื่องเซเลอร์มูนสร้างจากความเชื่อและแนวคิดในศาสนาต่าง ๆ ทั้งจาก โลกตะวันออกและโลกตะวันตกประสานกลมกลืนกันในเนื้อเรื่อง ซึ่งน่าจะ ช่วยให้เกิดการยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้

ส่วนในประเทศไทยนั้น งานวิจัยที่กล่าวถึงข้างต้นยังไม่พบเรื่องใดที่ศึกษาเรื่องเซเลอร์มอน พบเพียงบทความวิจัยเรื่อง “เซเลอร์มอนตาเล่ตกล้อมตาย”...แค่นั้นหรือ?: การแสดงออกกับการให้ความหมายของ “เซเลอร์มอน” ในวัฒนธรรมสมัยนิยม (2557) ของธนภัทร พิริโยธินกุล ซึ่งพบว่าคนไทยมีการแสดงออก และสร้างความหมายแก่การ์ตูนเรื่องเซเลอร์มอนในวัฒนธรรมประชานิยมหลากหลายประการ

บทความวิจัยนี้จึงจะศึกษาความสำคัญของการ์ตูนญี่ปุ่นในมิติวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาแพร่หลายในสังคมไทย โดยมุ่งศึกษาการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มอนฉบับมังงะในฐานะนิทานวีรบุรุษเพื่อให้เข้าใจลักษณะเด่นของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มอน ตลอดจนความสำคัญของการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มอนในมิติสังคมวัฒนธรรมนอกเหนือไปจากประเด็นเรื่องสตรีนิยม โดยประยุกต์วิธีวิทยาทางคติชนมาใช้ในการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มเติมองค์ความรู้เกี่ยวกับการ์ตูนศึกษาในเชิงสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนความสำคัญของการ์ตูนในฐานะข้อมูลคติชนสมัยใหม่ได้

วิธีการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร กำหนดขอบเขตการศึกษาคือ การ์ตูนเรื่องเซเลอร์มอนฉบับมังงะที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย โดยสำนักพิมพ์วิบูลย์กิจเมื่อ พ.ศ. 2538-2541 จำนวน 18 เล่มจบ

ด้านกรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย จะประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับวีรบุรุษของโจเซฟ แคมป์เบลล์ (Joseph Campbell) มาเป็นกรอบการศึกษา และประยุกต์วิธีวิทยาทางคติชนวิทยา คือ การศึกษาอนุภาค (motif) และทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชน เพื่อให้เห็นลักษณะและความสำคัญของการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มอนฉบับมังงะได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

การศึกษาการสร้างสรรคความเป็นวีรบุรุษแก่ตัวละครเซเลอร์มูนในการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะ ตลอดจนลักษณะเด่นและความสำคัญของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูน จำแนกเป็น 3 ประเด็นใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะในฐานะ “นิทานวีรบุรุษ”

การ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูน นอกจากจะจัดอยู่ในประเภทการ์ตูนผู้หญิง (Shojo Manga) หรือที่เรียกในวงการการ์ตูนไทยว่า “การ์ตูนตาหวาน” แล้วยังผสมผสานกับการ์ตูนแนวต่อสู้ ซึ่งเน้นชัยชนะของฝ่ายธรรมะที่รวมพลังต่อสู้กับอธรรม และการ์ตูนแนวเรื่องแบบโรแมนซ์ เกี่ยวกับความรักระหว่างชายหญิงด้วย ความหลากหลายของแนวเรื่องจึงทำให้ “เซเลอร์มูน” ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง

เนื้อเรื่องการ์ตูนเซเลอร์มูน แบ่งเป็น 5 ภาค **ภาคแรก** ว่าด้วยเรื่องราวของลิกิโนะ อุซางิ นักเรียนชั้น ม.2 อาศัยที่เมืองโตเกียว มีนิสัยขี้ขลาด อ่อนแอ เกียจคร้าน วันหนึ่งได้พบกับแมวดำพูดได้ชื่อลูนาร์ ซึ่งได้มอบเข็มกลัดแปลงร่างให้ ทำให้แปลงร่างเป็นอัศวินสาวในชุดกะลาสีชื่อว่า “เซเลอร์มูน” เธอมีหน้าที่ต้องตามหาซิลเวอร์มูนคริสตัล รวบรวมพรรคพวก และตามหาเจ้าหญิงแห่งดวงจันทร์ เพื่อปราบปีศาจกลุ่มดาร์กคิงด้อม ซึ่งมีคิวเมนเตเลียเป็นหัวหน้าใหญ่ เซเลอร์มูนได้พบและได้รับความช่วยเหลือจากหน้ากากทักซิโดซึ่งเป็นร่างแปลงของนักเรียนชายมัธยมปลายที่ชื่อว่าจิเบมาโมรุ และได้ตามหาพรรคพวกจนครบคือ เซเลอร์เมอร์คิวรี เซเลอร์มาร์ส เซเลอร์จูปีเตอร์ และเซเลอร์วินัส ภายหลังเซเลอร์มูนระลึกชาติได้ว่าในอดีตชาติ เธอคือเจ้าหญิงเซเลินดีแห่งอาณาจักรดวงจันทร์ชื่อ ซิลเวอร์

มิเรเนียม และหน้ากากทักซิโด คือ เจ้าชายเอนดิเมียนแห่งโลกมนุษย์ซึ่งตายเพราะดาร์กคิงด้อมบุกทำลายอาณาจักรดวงจันทร์เพื่อชิงซิลเวอร์มูนคริสตัล ต่อมาเซเลอร์มูนสามารถปราบศัตรูได้สำเร็จ

ภาคที่สอง เซเลอร์มูนได้พบกับจิปิอุสะ หรืออุซางิโนะย ลูสาวในอนาคตที่กลับมาตามหาเซเลอร์มูนและซิลเวอร์มูนคริสตัลเพื่อช่วยชีวิตเนโอควีนเซเลนีตี้ และคิงเอนดิเมียน ราชาและราชินีแห่งโลกในศตวรรษที่ 30 ซึ่งก็คือร่างในอนาคตชาติของเซเลอร์มูนและหน้ากากทักซิโด เนื่องจากถูกศัตรูกลุ่มแบล็คมูนนำโดยไวซ์แมนบุกเข้าโจมตีโลกอนาคต แล้วกลับมาโจมตีโลกอดีตเพื่อเปลี่ยนประวัติศาสตร์ให้ราชวงศ์แห่งโลกและดวงจันทร์มิได้ปกครองโลก สาเหตุคือยุคที่เนโอควีนเซเลนีตี้และคิงเอนดิเมียนปกครองเป็นยุคแห่งความสงบสุข ในภาคนี้เซเลอร์มูนได้พบกับเซเลอร์พลูโต ผู้พิทักษ์กาลเวลา เซเลอร์มูนสามารถปราบไวซ์แมนได้สำเร็จด้วยพลังความรักจากหน้ากากทักซิโด และการรวมพลังกับเซเลอร์จิปิมูน หรือจิปิอุสะ

ภาคที่สาม เหล่าอัศวินเซเลอร์ต่อสู้กับศัตรูกลุ่มเดธบัสเตอร์ ที่พยายามดัดแปลงพันธุกรรมของมนุษย์เข้ากับสิ่งมีชีวิตต่างมิติเพื่อยึดครองโลก และตั้งฐานทัพในนิคมอุตสาหกรรม ตัวละครที่ปรากฏใหม่คือเซเลอร์ยูเรนัสและเซเลอร์เนปจูน ผู้ครอบครองเครื่องรางทาลิสแมน ซึ่งเมื่อรวมกับเครื่องรางฯ ของเซเลอร์พลูโตจะทำให้เกิดจอกศักดิ์สิทธิ์ ของวิเศษที่ทำให้เซเลอร์มูนสามารถพัฒนาร่างเป็นซูเปอร์เซเลอร์ได้ ในภาคนี้เซเลอร์มูนได้สละชีวิตนมาสู่การปรากฏตัวของเซเลอร์แซทเทิร์น ซึ่งใช้พลังและเสียสละตนเองเช่นกัน ต่อมาเซเลอร์มูนฟื้นคืนชีพและใช้พลัง เพื่อฟื้นฟูเมืองขึ้นใหม่และมีผลให้เซเลอร์แซทเทิร์นกลับมาเกิดใหม่ในร่างทารกด้วย

ภาคที่สี่ เป็นภาคที่ตัวละครอัศวินเซเลอร์ในระบบสุริยจักรวาลรวมตัวกันต่อสู้ครบทั้ง 10 คน คู่ต่อสู้คือเดธมูน นำโดยราชินีเนเฮเลเนียที่เคย

สาปแช่งเจ้าหญิงเซเลนีตี้ในอดีตชาติ ยุคปัจจุบันเนเฮเลเนียสร้างฝันร้าย
แก่โลกโดยการทำลายเอริวเซียน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของอาณาจักรโกลเด็น
คิงด้อม ที่เจ้าชายเอนดิเมียนในอดีตชาติเคยปกครอง เพราะหวังจะได้
ครอบครองโลกและซิลเวอร์มูนคริสตัล อัศวินเซเลอร์ทั้ง 10 คน จึงรวมพลัง
กัน แล้วพัฒนาร่างไปสู่ขั้น “อีเทอร์นัล เซเลอร์” อีกทั้งยังปลดผนึกโกลเด็น
คริสตัล ซึ่งหลับใหลในกายของหน้ากากทักซิโด แล้วปราบราชินีเนเฮเลเนียได้
สำเร็จ เซเลอร์มูนและหน้ากากทักซิโดได้เปลี่ยนร่างเป็นร่างในอนาคต คือ
เนโอควีนเซเลนีตี้และคิงเอนดิเมียนชั่วคราวเพื่อสะกดราชินีเนเฮเลเนีย

ภาคสุดท้ายคือ **ภาคที่ห้า** เป็นภาคสงครามอัศวินเซเลอร์ระหว่าง
เซเลอร์ในระบบสุริยจักรวาล กับเซเลอร์จากกาแลกซี่ต่าง ๆ ที่ต้องการยึดครอง
จักรวาลนาโดยคาออสและเซเลอร์กาแลกเซีย ศัตรูกลุ่มนี้ทำลายดาวต่าง ๆ
และบุกรุกระบบสุริยจักรวาลเป็นที่สุดท้าย เพราะมุ่งครอบครองซิลเวอร์มูน
คริสตัลและโกลเด็นคริสตัล เซเลอร์กาแลกเซียหลอกล่อให้เซเลอร์มูนเดินทาง
มาถึงใจกลางทางช้างเผือก ซึ่งมีกาแลกซี โคลตรอน (Galaxy Cauldron)
แหล่งกำเนิดดวงดาวและสรรพชีวิต เพื่อให้คาออสได้ทำลายเซเลอร์มูน
กาแลกเซียพลาดท่าถูกคาออสกำจัดและแม้จะได้รับความช่วยเหลือจาก
เซเลอร์มูนแต่ก็ยอมแพ้และสลายร่างไป เซเลอร์มูนได้ฟังคำขอร้องจาก
เซเลอร์จิบิ จิบิ ให้กำจัดคาออสที่รวมร่างกับกาแลกซีโคลตรอนให้สิ้นซาก
เพื่อป้องกันเหตุร้ายแรงในอนาคต เพราะเซเลอร์จิบิ จิบิ คือร่างแปลงของ
เซเลอร์คอสโมส ร่างสุดท้ายของเซเลอร์มูนในอนาคตกาลหลังจากยุค
ศตวรรษที่ 30 ซึ่งเดินทางมาเพื่อบอกให้เซเลอร์มูนทำลายคาออสและ
โคลตรอน แต่เซเลอร์มูนเลือกวิธีการสละชีวิตตนเองเพื่อกำจัดคาออส ส่งผล
ให้ทุกคนฟื้นคืนชีพอีกครั้ง และจักรวาลกลับคืนสู่ความสงบสุข เนื้อเรื่องจบลง
ที่อุซางิกับมาโมรุแต่งงานกัน

จากเนื้อเรื่องโดยสังเขปนี้ จะเห็นว่าแสดงให้เห็นว่าการ์ตูนเรื่อง เซเลอร์มูนฉบับมังงะมีเนื้อเรื่องค่อนข้างยาว กล่าวถึงเรื่องราวการต่อสู้ของ เซเลอร์มูนโดยตลอดทั้ง 5 ภาค รวมทั้งตัวละครเอกมีพลังวิเศษที่ใช้ ในการปกป้องพวกพ้องและโลก ลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับความเป็น นิทานวีรบุรุษ ดังที่ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2551, 13) กล่าวว่า นิทาน วีรบุรุษเป็นนิทานที่มีขนาดค่อนข้างยาว ประกอบด้วยหลายอนุภาค หลายตอน อาจอยู่ในโลกแห่งจินตนาการหรือโลกที่ดูเหมือนจะเป็นจริง โดยมักเล่าถึงการผจญภัยของวีรบุรุษคนเดียวหลายครั้งหลายหน และวีรบุรุษ นั้นมักมีความสามารถเหนือมนุษย์ การ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนจึงนับว่าเป็น “นิทานวีรบุรุษ” ที่เล่าเรื่องในรูปแบบการ์ตูนมังงะจากวัฒนธรรมญี่ปุ่น และมี ลักษณะเนื้อเรื่องสอดคล้องกับนิทานวีรบุรุษในอดีตและในระดับสากล โดยมี ฉากของเรื่องเป็นโลกในความจริง คือ ญี่ปุ่น

เมื่อทดลองนำเนื้อเรื่องเซเลอร์มูนดังกล่าวมาวิเคราะห์ผ่านวิธีวิทยา ทางคติชนวิทยา ประกอบด้วยการศึกษาในเชิงโครงสร้าง และการศึกษา อนุภาค จะพบกลวิธีการสร้างความเป็นวีรบุรุษให้แก่ตัวละครเซเลอร์มูน ในฉบับมังงะซึ่งทำให้มังงะเรื่องนี้เป็นนิทานวีรบุรุษและทำให้ความเป็นวีรบุรุษ แบบเซเลอร์มูนมีลักษณะเด่น ดังหัวข้อถัดไป

2. ลักษณะเด่นของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูนในการ์ตูนฉบับมังงะ

การ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะเป็นนิทานวีรบุรุษ และมีกลวิธี การสร้างความเป็นวีรบุรุษใน 2 ลักษณะ คือโครงสร้างของเรื่อง และอนุภาคใน เรื่อง กลวิธีต่าง ๆ แสดงลักษณะเด่นของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูน แบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1. ลักษณะเด่นจากโครงสร้างชีวิตแบบวีรบุรุษของ เซเลอร์มูน และ 2. อนุภาคเด่นของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูน

2.1 ลักษณะเด่นจากโครงสร้างชีวิตแบบวีรบุรุษของเซเลอร์มูน

โครงสร้างนิทาน ถือเป็นแกนสำคัญของเนื้อหาในนิทาน ศิราพร ณ ถลาง (2552, 203, 205) อธิบายว่า โครงสร้าง หมายถึง รูปแบบ (form) หรือแกนที่กำหนดเนื้อหา (content) หรือความเป็นสิ่งต่าง ๆ ซึ่งโครงสร้างเป็นสิ่งที่อยู่ภายในเหมือนกับเส้นด้ายที่เป็นโครงสร้างภายในของพวงมาลัย ส่วนโครงสร้างนิทาน หมายถึง สิ่งที่กำหนดเนื้อหาและการดำเนินเรื่องของนิทาน ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักวิชาการที่จะวิเคราะห์หา “โครงสร้างเบื้องต้น” ที่กำหนดลำดับการดำเนินเรื่องของนิทานในแต่ละวัฒนธรรม ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นทั้งความคิดที่เป็นสากล และทำให้เห็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม

แคมป์เบลล์ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนสภาวะของวีรบุรุษไว้อย่างน่าสนใจว่า ความเป็นวีรบุรุษเกิดจากการเปลี่ยนสภาวะของวีรบุรุษ และการผจญภัยทั้งการกิจทางกาย ซึ่งวีรบุรุษจะได้แสดงพฤติกรรมอันกล้าหาญในการเผชิญหน้ากับศัตรูหรือการช่วยชีวิต และการกิจทางจิตวิญญาณ คือ วีรบุรุษเรียนรู้ที่จะสัมผัสชีวิตทางจิตวิญญาณของมนุษย์ในระดับเหนือปกติ แล้วกลับมาพร้อมสาระ (แคมป์เบลล์ และ มอยเยอร์ส, 2551, 257)

การเปลี่ยนสภาวะและการผจญภัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดสากลเรื่องขั้นตอนชีวิตของวีรบุรุษของโจเซฟ แคมป์เบลล์ ซึ่งได้ศึกษาเทพปกรณัม ตำนาน และนิทานวีรบุรุษ โดยนำมาเชื่อมโยงกับพิธีกรรม การเปลี่ยนผ่านของชีวิต (the rites of passage) และทฤษฎีจิตวิเคราะห์ อย่างบูรณาการ จึงค้นพบว่าเทพปกรณัมแสดงถึงการต่อสู้ทางจิตในจิตไร้สำนึก เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่ตัวละครเอกเผชิญในรูปแบบอันหลากหลายเป็นอุปมาของความรู้สึกกลัว ความปรารถนาและความตึงเครียดที่แฝงในจิตใจอย่างเป็นรูปธรรม (กิงแก้ว อัทธากร, ม.ป.ป.)

แคมป์เบลล์ยังค้นพบโครงสร้างชีวิตแบบวีรบุรุษที่คล้ายคลึงกัน และมีกระบวนการต่างๆ ร่วมกันทั้งในวัฒนธรรมตะวันออกและตะวันตก จึงเกิดเป็นแนวคิดสากลเรื่องขั้นตอนชีวิตของวีรบุรุษ (the adventure of the hero) ปรากฏในหนังสือ **The Hero with a Thousand Faces** จำแนกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ และขั้นตอนย่อย (Campbell, 1956, 36-37) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การพลัดพราก (Departure)

- 1) การเรียกร้องให้ออกผจญภัย (The Call to Adventure)
- 2) การปฏิเสธการเรียกร้อง (Refusal of the Call)
- 3) การได้รับความช่วยเหลือจากอำนาจเหนือธรรมชาติ (Supernatural Aid)
- 4) การข้ามเส้นแบ่งโลกสามัญครั้งแรก The Crossing of the First Threshold
- 5) การเข้าสู่ท้องปลาหวา หรือการเข้าสู่อันตราย The Belly of the Whale

ขั้นที่ 2 การสถาปนา (Initiation)

- 6) เส้นทางแห่งการทดสอบ The Road of trials
- 7) การพบพี่สาวหรือน้องสาวผู้ช่วยเหลือ The Meeting with the goddess
- 8) พบหญิงที่เย้ายวนใจ Woman as the Temptress
- 9) โถกคินให้บิดา Atonement with the father
- 10) ได้รับการยกย่อง Apotheosis
- 11) ได้รับของขวัญพิเศษ The Ultimate Boon

ชั้นที่ 3 การทวนคืน (Return)

- 12) ปฏิเสธการทวนคืน Refusal of the Return
- 13) การหลบหนีด้วยวิธีพิเศษ The Magic Flight
- 14) การเดินทางโดยไร้ผู้ช่วยเหลือ Rescue from Without
- 15) การก้าวข้ามกลับคืนสู่โลกสามัญ The Crossing of the Return Threshold
- 16) เป็นผู้ยิ่งใหญ่ในสองโลก Master of the Two Worlds
- 17) ใช้ชีวิตในโลกสามัญ โดยนำสิ่งพิเศษมาสู่โลกสามัญ
Freedom to Live

โครงสร้างชีวิตแบบวีรบุรุษของแคมป์เบลล์เริ่มต้นจากการเดินทางจากชีวิตสามัญ (common day) ไปสู่การเดินทางเหนือธรรมชาติ (supernatural wonder) เมื่อปฏิบัติภารกิจสำเร็จจึงทวนคืนสู่โลกสามัญในสถานภาพใหม่ กระบวนการดังกล่าวจึงสัมพันธ์กับแนวคิด “โลกสามัญ” (profane world) และ “โลกศักดิ์สิทธิ์” (sacred world) ปรีตดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล (2546, 2-4) อธิบายว่า โลกสามัญ หมายถึง โลกเกี่ยวกับกิจกรรมและความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ที่สัมผัสจับต้องได้ ส่วนโลกศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง เหตุการณ์ ปริณทล พื้นที่ และเวลาที่แตกต่างจากโลกชีวิตประจำวัน มีความพิเศษที่ช่วยเผยให้มนุษย์ได้เห็น สัมผัส หรือเข้าถึงสิ่งที่สูงส่ง ยิ่งใหญ่ และมีพลังเหนือกว่า ซึ่งอาจหมายถึงการติดต่อกับโลกหน้า เทพ วิญญาณ และสัจธรรม หรือพื้นที่บางแห่งในธรรมชาติ และประติษฐกรรมของมนุษย์

แนวคิดของแคมป์เบลล์ส่งอิทธิพลมาถึงสื่อสมัยใหม่ คริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ (Christopher Vogler) เขียนหนังสือ **The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers** นำขั้นตอนการผจญภัยจากแคมป์เบลล์

มาจัดแบ่งใหม่ให้กระชับและนำไปประยุกต์ใช้ในการเขียนบทภาพยนตร์ ส่วนสจ๊วต วอยทิลลาร์ (Stuart Voytilla) ได้ศึกษาโครงสร้างภาพยนตร์ โดยประยุกต์ขั้นตอนการผจญภัยจากแนวคิดของแคมป์เบลล์และขั้นตอนการเดินทางของวีรบุรุษจากโจวเลอร์ มาสร้างเป็นแบบจำลองขั้นตอนชีวิตแบบวีรบุรุษ 12 ขั้นตอน (The Hero's Journey Model) อย่างเป็นวัฏจักร (arc) ประกอบด้วยกระบวนการต่าง ๆ (Voytillar, 1999, 6-12) ดังนี้

Act 1 : การแยกออกจากโลกสามัญ

- 1) มีชีวิตในโลกสามัญ
- 2) ถูกเรียกร้องให้ออกผจญภัย
- 3) ปฏิเสธคำเรียกร้อง
- 4) พบผู้ชี้แนะแนวทาง
- 5) ข้ามเส้นแบ่งจากโลกสามัญสู่โลกศักดิ์สิทธิ์

Act 2 – A : การสืบสาย

- 6) เผชิญอุปสรรค พบมิตร และศัตรู
- 7) การเดินทางสู่จิตวิญญาณส่วนลึก
- 8) การเผชิญอุปสรรคที่แสนสาหัส

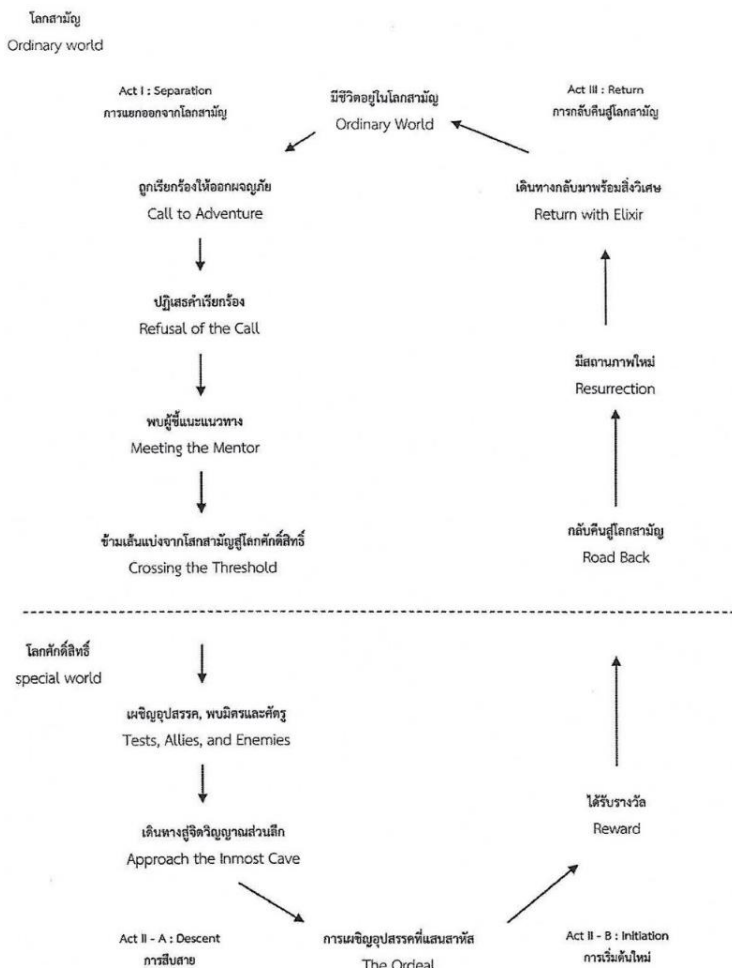
Act 2 – B : การเริ่มต้นใหม่

- 9) ได้รับรางวัล

Act 3 : การหวนคืนสู่โลกสามัญ

- 10) กลับคืนสู่โลกสามัญ
- 11) มีสถานภาพใหม่
- 12) เดินทางกลับมาพร้อมสิ่งพิเศษ

แต่ละชั้นยังคงสัมพันธ์กับการเดินทางระหว่างโลกสามัญและโลกศักดิ์สิทธิ์ และการเปลี่ยนสถานภาพเมื่อปฏิบัติภารกิจสำเร็จ ดังภาพที่ 1

ภาพ 1 แผนภูมิแสดงลำดับขั้นตอนชีวิตแบบวีรบุรุษของวอยทิลลาร์

จากการพิจารณาแนวคิดเรื่องขั้นตอนชีวิตแบบวีรบุรุษของแคมป์เบลล์ กับแผนภูมิขั้นตอนชีวิตแบบวีรบุรุษของวอยทิลลาร์ซึ่งสร้างขึ้นจากแนวคิดของแคมป์เบลล์ จะเห็นว่าแนวคิดของแคมป์เบลล์มีความซับซ้อนมีขั้นตอนที่สัมพันธ์กับเทพปกรณัมและศาสนาที่ต้องตีความอย่างระมัดระวัง (สายป่าน บุริวรรณชนะ, 2555, 11) ส่วนแผนภูมิของวอยทิลลาร์สร้างขึ้นเพื่อศึกษาสื่อสมัยใหม่ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้นำแนวคิดของแคมป์เบลล์และแผนภูมิของวอยทิลลาร์มาประยุกต์เป็นกรอบในการศึกษาโครงสร้างชีวิตแบบวีรบุรุษของเซเลอร์มูน

เนื้อเรื่องการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะ 5 ภาค 52 ตอน มีความซับซ้อนทั้งในมิติช่วงเวลาและชีวิตของเซเลอร์มูน เมื่อพิจารณาชุดเหตุการณ์ที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง สามารถสรุปชุดเหตุการณ์ที่แสดง “ชีวิตของเซเลอร์มูน” ในช่วงเวลาต่างๆ จำแนกได้เป็น 4 ช่วงกาล คือ อดีตกาล ปัจจุบันกาล อนาคตกาลอันใกล้ และอนาคตกาลอันไกล ดังนี้

1) อดีตกาล: เจ้าหญิงเซเลินิตี้

- การถือกำเนิดเป็นเจ้าหญิงเซเลินิตี้แห่งดวงจันทร์
- พบรักกับพระเอก (เจ้าชายผู้ปกครองโลก)
- การเสียชีวิตโดยการฆ่าตัวตายตามเจ้าชายหลังศัตรูบุกดวงจันทร์

2) ปัจจุบันกาล (ศตวรรษที่ 21): สีกิโนะ อุซางิและเซเลอร์มูน

เหตุการณ์ก่อนแปลงร่างเป็นเซเลอร์มูน

- การถือกำเนิดเป็นเด็กหญิงธรรมดาชื่อสีกิโนะ อุซางิ
- เหตุการณ์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนสถานภาพเป็นเซเลอร์มูน

การแปลงร่างเป็นเซเลอร์มูน

เหตุการณ์หลังจากสามารถแปลงร่างเป็นเซเลอร์มูนได้

- เหตุการณ์ในภาค 1

- การต่อสู้กับศัตรู
- การปฏิเสธการต่อสู้
- การพบพระเอก
- การพบพรรคพวก
- การเดินทางไปดวงจันทร์เพื่อเรียนรู้อดีตชาติ
- การปราบหัวหน้าศัตรู
- ฟันปูอาณาจักรดวงจันทร์ที่ล่มสลายในอดีตได้สำเร็จ

- เหตุการณ์ในภาค 2

- การพบลูกสาวจากอนาคตกาลอันไกล
- การต่อสู้กับศัตรู
- การเกิดความรู้สึกแสบต่อลูกสาวจากอนาคต
- การพบพรรคพวกเพิ่มเติม
- การเดินทางไปยังอนาคตกาลอันไกลเพื่อแก้ปัญหา
- การปราบหัวหน้าของศัตรูได้สำเร็จ

- เหตุการณ์ในภาค 3

- การต่อสู้กับศัตรู
- การพบพรรคพวกเพิ่มเติม
- การเป็นศูนย์รวมใจของพรรคพวก
- การพัฒนาร่างแปลง
- การปราบหัวหน้าของศัตรูได้สำเร็จ

- เหตุการณ์ในภาค 4

- การต่อสู้กับศัตรู
- การพบพรรคพวกที่พลัดพรากจากกัน

- การพัฒนาร่างแปลง
- การปราบหัวหน้าของศัตรูได้สำเร็จ
- เหตุการณ์ในภาค 5
 - การต่อสู้กับศัตรู
 - การพบพรรคพวกเพิ่มเติม และการพลัดพรากจากพรรคพวกกลุ่มเดิม
 - การพบกับตนเองในอนาคตกาลอันไกล
 - การปราบหัวหน้าของศัตรูได้สำเร็จเพียงลำพัง
 - การฟื้นคืนชีพ และการกลับคืนสู่โลกในฐานะมนุษย์
 - การแต่งงานกับพระเอก

3) อนาคตกาลอันใกล้: เนโอควินเซลินิตี้

เหตุการณ์ในปลายศตวรรษที่ 21

- การเปลี่ยนสถานภาพเป็นจักรพรรดินีเนโอควินเซลินิตี้
- การทำให้โลกสงบสุข และผู้คนมีอายุยืนยาว คงความอ่อนเยาว์
- การให้กำเนิดลูกสาว ผู้เป็นเจ้าหญิงรัชทายาท

เหตุการณ์ในศตวรรษที่ 30

- การหลับใหลเพราะถูกศัตรูโจมตี ลูกสาวจึงเดินทางไปปัจจุบันกาลเพื่อพาเซเลอร์มูนมาช่วยเหลือ
- การได้พบกับเซเลอร์มูนซึ่งเดินทางมาจากยุคปัจจุบันกาล
- การส่งลูกสาวไปช่วยเซเลอร์มูนต่อสู้กับศัตรู

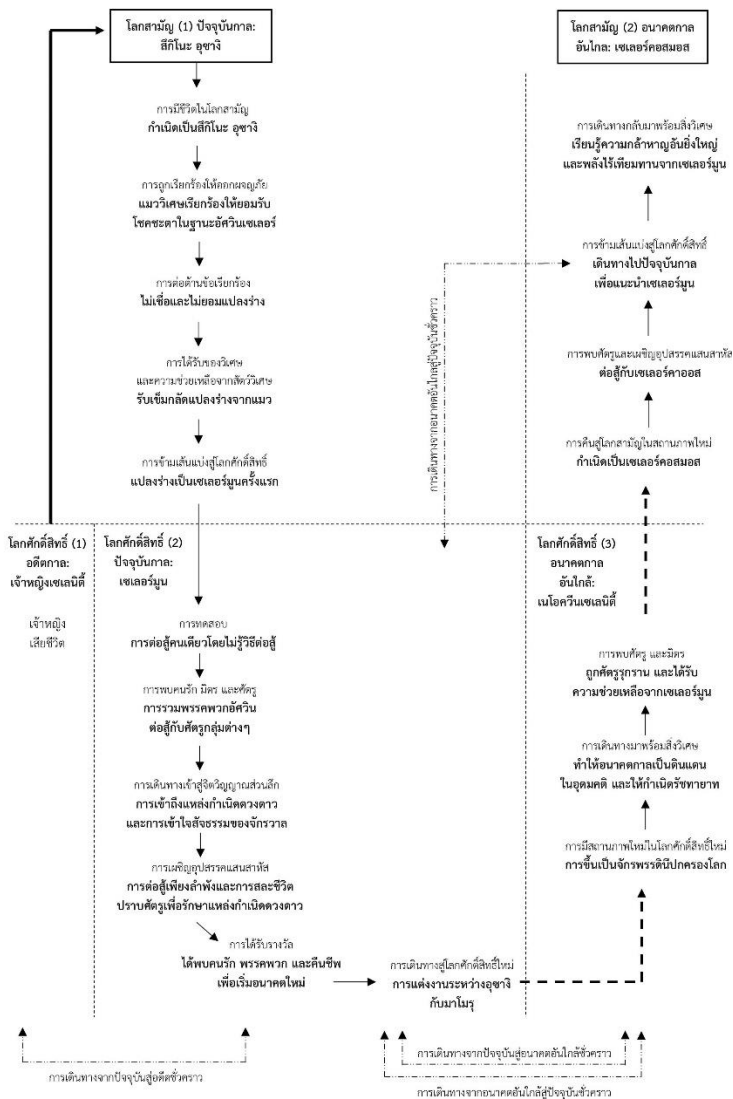
4) อนาคตกาลอันไกล: เซเลอร์คอสโมส

- การถือกำเนิดเป็นเซเลอร์คอสโมส
- การพบศัตรู และไม่สามารถสู้ได้

- เดินทางไปยุคปัจจุบันกาลเพื่อแนะเซเลอร์มูนในการปราบศัตรู
- (กลับคืนสู่ยุคอนาคตกาลอันไกลเพื่อสู้กับศัตรู)*

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าชุดเหตุการณ์ใน “ช่วงชีวิตของเซเลอร์มูน” ทั้ง 4 ช่วง มีเหตุการณ์สำคัญอยู่ที่ปัจจุบันกาล เนื่องจากอุซางิได้แปลงร่างหรือเปลี่ยนสถานภาพเป็นเซเลอร์มูน ชุดเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นซ้ำๆ คือ การพบมิตร และศัตรู การเผชิญสิ่งเหล่านี้ซ้ำๆ ส่งผลให้เซเลอร์มูนมีพัฒนาการตามลำดับ ทั้งการจัดความรู้สึกลับ การพัฒนาร่างแปลง และการเอาชนะศัตรูที่ยากจะต่อกรได้โดยลำพัง การผจญภัยของเซเลอร์มูนยังมีผลต่อกาลอื่นๆ ทั้งอดีตและอนาคต ขึ้นตอนชีวิตแบบวีรบุรุษของเซเลอร์มูนในทุกกาลจึงเชื่อมร้อยกัน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

* เหตุการณ์นี้ไม่ปรากฏในเนื้อเรื่อง ผู้วิจัยสันนิษฐานจากคำกล่าวของตัวละครว่า “จะไม่หนีอีกแล้ว จะมุ่งไปข้างหน้า” (อัครินดาราเซลเลอร์มูน เล่ม 18, 2541, 161)

ภาพ 2 แผนภูมิแสดงขั้นตอนชีวิตแบบวีรบุรุษของเซเลอร์มูน

แผนภูมิข้างต้นทำให้เห็น “ลักษณะความเป็นสากล” ของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูน และการตุนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะในฐานะ “นิทานวีรบุรุษ”

นอกจากนี้ยังมีขั้นตอนชีวิตแตกต่างไปจากแบบจำลองขั้นตอนชีวิตแบบวีรบุรุษ 12 ขั้นตอนของวอยทิลลาร์ แสดงถึง “ลักษณะเด่น” ของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูนในการตุนฉบับมังงะ ดังนี้

1) ช่วงชีวิตแบบวีรบุรุษของเซเลอร์มูนผูกโยงไปถึงกาลอื่นๆ โดยเฉพาะอนาคตกาล ช่วงชีวิตแบบวีรบุรุษของเซเลอร์มูนเชื่อมร้อยกันโดยมีปัจจุบันกาลเป็นแกนสำคัญ การผจญภัยของเซเลอร์มูนไม่เพียงแก้ไขเปลี่ยนแปลงอดีต ด้วยการฟื้นฟูอาณาจักรแห่งดวงจันทร์ที่ล่มสลายในอดีตกาลขึ้นใหม่ แต่ยังช่วยปกป้องโลกปัจจุบันที่ส่งผลต่อโลกอนาคต และปกป้องอนาคตด้วย ดังเช่น ในภาคที่ 3 เซเลอร์แซทเทิร์นกล่าวว่า “เซเลอร์มูน” เพราะเธอใช้พลังจากผลึกจินมายาและจอกศักดิ์สิทธิ์ เธอจึงสามารถช่วยโลกนี้ได้ ในที่สุดพลังศักดิ์สิทธิ์ที่สิงสถิตอยู่ในโตเกียว ซึ่งจะกลายเป็นซิลเวอร์มิเรเนียมต่อไปก็เข้าข้างพวกเธอ” (อศวินดาราลเซเลอร์มูน เล่ม 10, 2539, 114-115) พลังของเซเลอร์มูนจึงช่วยปกป้องปัจจุบันที่จะส่งผลไปถึงอนาคต

หลังจากเซเลอร์มูนได้เผชิญอุปสรรคอันแสนสาหัส แล้วฟื้นคืนชีพได้ การเปลี่ยนสถานภาพเป็นจักรพรรดินีเนโอควีนเซลินิตี้ ผู้ปกครองโลก และทำให้ดินแดนที่ปกครองนั้นเป็น “โลกศักดิ์สิทธิ์” เพราะพลังพิเศษจากซิลเวอร์

* ต้นฉบับที่ใช้ศึกษาเขียนว่า “เซเลอร์มูน” ซึ่งน่าจะเป็นการทับศัพท์แบบถ่ายถอดเสียงอ่าน แต่ในบทความนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “เซเลอร์มูน” ซึ่งเป็นการทับศัพท์จากคำ “sailor” ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2532 โดยจะคงรูปเขียนตามต้นฉบับเมื่อมีการอ้างอิงชื่อหนังสือหรือข้อความจากต้นฉบับเท่านั้น

มุนคริสตล หรือผลึกเงินมายาทำให้โลกเกิดความสันติสุข ชาวโลกมีอายุยืนยาว และคงความอ่อนเยาว์ไว้ได้นาน

เมื่อสิ้นสุดช่วงชีวิตในสถานภาพเนโอควินเซลินิตี้ ตัวละครเอกยังได้กลับคืนสู่โลกสามัญด้วยสถานภาพใหม่ในฐานะเซเลอร์คอสมอส เซเลอร์คอสมอสเดินทางกลับไปปัจจุบันกาลเพื่อแนะนำให้เซเลอร์มูนทำลายโคลตรอนเนื่องจากคิดว่าเมื่อตนเองยังมีสถานภาพเป็นเซเลอร์มูนนั้นได้ทำผิดพลาดที่ไม่ทำลายโคลตรอน หรือแหล่งกำเนิดดวงดาวไปพร้อมกับศัตรูคือคออส ดังที่เซเลอร์คอสมอส กล่าวว่า “ถ้าตอนนั้นทำลายโคลตรอนไปแล้วก็ การต่อสู้กับความทรمانจะหมดไปหรือ? นึกเสียใจภายหลังอยู่หลายครั้ง ถึงมาที่นี้คราวนี้แหละจะต้องทำใหม่” (อัครินดาราเซลเลอร์มูน เล่ม 18, 2541, 159) อย่างไรก็ตามเซเลอร์คอสมอสได้เรียนรู้ “ว่าทางที่เลือกไปนั้นถูกแล้ว” จึงสามารถขจัดความลังเลใจได้เพราะการผจญภัยของเซเลอร์มูนในขั้นตอนการเดินทางเข้าสู่จิตวิญญาณส่วนลึกและการเผชิญอุปสรรคอันแสนสาหัสของเซเลอร์มูน การผจญภัยของเซเลอร์มูนในปัจจุบันกาลจึงมีความสำคัญและส่งผลไปถึงอนาคตกาลทั้งการเปลี่ยนสถานภาพใหม่และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคตกาลด้วย

อนึ่ง เนื่องจากในเรื่องไม่ปรากฏเหตุการณ์การเปลี่ยนสถานภาพและการเปลี่ยนห้วงกาลจากเซเลอร์มูนเป็นเนโอควินเซลินิตี้ และจากเนโอควินเซลินิตี้เป็นเซเลอร์คอสมอสอย่างชัดเจน ดังนั้นในแผนภูมิ ผู้วิจัยจึงใช้เส้นประทึบแสดงลำดับการเดินทางและการเปลี่ยนสถานภาพของเซเลอร์มูน ต่างจากการเชื่อมโยงจากอดีตกาลสู่ปัจจุบันกาลที่ระบุชัดว่าเป็นการถือกำเนิดใหม่จึงใช้เส้นทึบปกติ

2) การปฏิบัติการกิจทางจิตวิญญาณของเซเลอร์มูน เหตุการณ์ที่ปรากฏซ้ำในทุกช่วงชีวิตของเซเลอร์มูน คือการเผชิญศัตรู ซึ่งล้วนต้องการ

ครอบครองพลังของเซเลอร์มูน ทำให้เซเลอร์มูนได้ปฏิบัติภารกิจทางกายและทางจิตวิญญาณซึ่งคล้องกับแนวคิดของแคมป์เบลล์ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น การปฏิบัติภารกิจทางจิตวิญญาณ ถือเป็นลักษณะเด่นของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูน เกิดขึ้นในภาคสุดท้าย และอยู่ในขั้นตอนการเดินทางเข้าสู่จิตวิญญาณส่วนลึกและการเผชิญอุปสรรคอันแสนสาหัสในแผนภูมิฯ

เซเลอร์มูนปฏิบัติภารกิจทางจิตวิญญาณในการต่อสู้กับศัตรูที่กาแลกซีโคลดรอน หรือแหล่งกำเนิดดวงดาว การปราบศัตรูครั้งนี้ถือว่าเป็นอุปสรรคที่สาหัสที่สุดของเซเลอร์มูน เพราะเซเลอร์มูนต้องต่อสู้เพียงลำพัง พรศพวกถูกศัตรูกำจัดหรือทำให้ไม่สามารถสู้ได้ เซเลอร์มูนจึงเกิดความลังเลใจชั่วขณะ เพราะกลัวว่าดินแดนที่เป็นต้นกำเนิดดวงดาวจะสูญสลายทำให้พรศพวกไม่สามารถฟื้นคืนชีพได้ และกลัวว่าจะทำลายอนาคตของทางช้างเผือกด้วย แต่เมื่อเซเลอร์มูนได้สนทนากับเซเลอร์กาแลกเซียก่อนที่จะสลายร่าง และเซเลอร์จิบิจิปีที่เป็นร่างแปลงของเซเลอร์คอสโมส ตลอดจนการนึกถึงคำพูดของตัวละครอื่นๆ ในเหตุการณ์ก่อนหน้านี้ เซเลอร์มูนสงบนิ่ง และได้เข้าถึงสัจธรรมของจักรวาล จนสามารถสละตนเองเพื่อทำลายล้างศัตรูและชำระล้างดินแดนต้นกำเนิดดวงดาว ดังที่เซเลอร์มูนกล่าวว่า

อนาคตใหม่จะเกิดขึ้นมาเรื่อยๆ และที่นั่นก็จะมีแสงสว่างกับความมืด การต่อสู้ ความหวัง ความเป็น ความตาย ความยินดี ความเสียใจด้วย ต้องมีทุกอย่างเกิดขึ้นมาอีกทุกอย่างนี้แหละจักรวาลนี้

(อัศวินดาราเซเลอร์มูน เล่ม 18, 2541, 129-130)

คาออส ควินเมตาเลีย เคทแพนทอม ฟาโลว์ 90
เนเฮเลเนีย และกาแลคเซีย ตอนนี้ฉันรู้แล้ว ทำไมพวกเธอถึงตาม
หาพลังของฉัน มันช่างเหมือนกับความรู้สึกของฉันที่ตามหาคนที่
ฉันรักกับเพื่อน ๆ ที่ฉันรักเลย พวกเราทุก ๆ คน เป็นดวงดาวที่
โดดเดี่ยว จึงต้องตามหากัน เพื่อที่จะเป็น “อันหนึ่งอันเดียวกัน”

“อันหนึ่งอันเดียวกัน” นั้นเป็นสภาพแรกเริ่มของ
พวกเรา ดังนั้นตอนนี้ฉันก็ตามหาเธออยู่ จะโอบอ้อมไว้เอง
อยู่ภายในโคโคดรอนแห่งนี้แหละ!! เพื่อที่จะช่วยทุกสิ่งทุกอย่าง

(อัศวินดาราเซลเลอร์มูน เล่ม 18, 2541, 137-139)

การเข้าถึงสัจธรรมของจักรวาลของเซลเลอร์มูน สอดคล้องกับ
แนวคิดของแคมป์เบลล์ ซึ่งบาร์นี บุญทรง ได้ศึกษางานของแคมป์เบลล์
พบว่า แนวคิดสำคัญจากเทพปกรณัมในมุมมองของแคมป์เบลล์ส่วนหนึ่ง
คือ แนวคิดเรื่องทวิภาวะ แคมป์เบลล์มองว่าทวิภาวะ เป็นกฎเกณฑ์และ
ภาพลักษณ์แห่งธรรมชาติของการมีการเป็น เช่น ดำกับขาวเป็นคุณสมบัติ
ของทุกๆ การกระทำ สิ่งที่ได้จึงมีเพียงพยายามเอนเอียงไปในทางที่ดี
(Campbell 1999, อ้างใน บาร์นี บุญทรง, 2561, 227, 229) และแนวคิด
เรื่องสภาวะเหนือโลกและการกลับคืนสู่สภาวะเหนือโลก ซึ่งสภาวะเหนือโลก
คือจุดเริ่มต้นและจุดจบของสรรพชีวิต แคมป์เบลล์กล่าวถึงสภาวะเหนือโลก
โดยยกตัวอย่างจากเทพปกรณัมในคัมภีร์เกนอะอุบิซัท ของศาสนาพราหมณ์-
ฮินดู ซึ่งมาอาศัยคติเทวี กล่าวว่าต้นธาตุของชีวิตรามัน คือ “ความลึกกลับอัน
สูงสุดของการมีการเป็นทั้งปวง” (แคมป์เบลล์ และ มอยเยอร์ส, 2551, 386-
387) การก้าวพ้นจากทวิภาวะ ด้วยการดับความปรารถนา ความหวาดกลัว
ความตาย และความสำนึกในหน้าที่ที่ถูกบงการโดยสังคม อันเป็นการละ

อัตราด้วยแรงกระตุ้นจากจุดหยุดนิ่งจากภายในจิต ถือเป็นการโน้มเข้าสู่สภาวะเหนือโลก (Campbell 1993, อ้างใน บาร์นี บุญทรง, 2561, 248)

หากพิจารณาเปรียบเทียบแนวคิดดังกล่าวกับการปฏิบัติภารกิจทางจิตวิญญาณของเซเลอร์มูน จะพบว่ากาแล็กซี่โคลตรอน อาจเปรียบได้กับสภาวะเหนือโลก ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดและจุดจบของดวงดาว เมื่อเซเลอร์มูนเดินทางไปต่อสู้อยู่ในสถานที่แห่งนี้ เซเลอร์มูนได้เข้าใจทวิภาวะอันเป็นสัจธรรมของจักรวาล และเมื่อเซเลอร์มูน สงบนิ่งเพียงลำพังก็เข้าใจภาวะการกำเนิดของทุกสรรพชีวิตที่ล้วนเคยเป็นหนึ่งเดียวกันภายในกาแล็กซี่โคลตรอน จึงได้สละชีวิตของตน ละทิ้งอัตตาต่างๆ ที่ทำให้ลี้ลับใจ จนสามารถปราบศัตรูและรักษาโคลตรอนไว้ได้

การสละตนเองโดยการดำดิ่งเข้าสู่ภายในกาแล็กซี่โคลตรอนด้วยความเข้าใจสัจธรรมของจักรวาล จึงเป็นอุปลักษณ์แห่งการเข้าสู่สภาวะเหนือโลก อันเป็นการปฏิบัติภารกิจทางจิตวิญญาณที่ยิ่งใหญ่ และสอดคล้องกับที่แคมป์เบลล์กล่าวว่า ภารกิจทางจิตวิญญาณ คือ วีรบุรุษเรียนรู้ที่จะสัมผัสชีวิตทางจิตวิญญาณของมนุษย์ในระดับเหนือปกติแล้วกลับมาพร้อมสารสาระ (แคมป์เบลล์ และ มอยเยอร์ส, 2551, 257) ซึ่งสารสาระที่เซเลอร์มูนได้จากการผจญภัยครั้งนี้คืออะไร ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในหัวข้อความสำคัญของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูนต่อไป

2.2 อนุภาคเด่นของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูน

อนุภาค (motif) ในทางคติชนวิทยา หมายถึงหน่วยย่อยในนิทานที่ได้รับการสืบทอดและดำรงอยู่ในสังคมหนึ่ง และเหตุที่ได้รับการสืบทอดเพราะมีความไม่ธรรมดา มีความน่าสนใจทางความคิดและจินตนาการ อนุภาคอาจเป็นตัวละคร วัตถุสิ่งของ พฤติกรรมของตัวละคร หรือเหตุการณ์ในนิทาน การศึกษาอนุภาคจึงเป็นการศึกษาความคิดและจินตนาการ

ของมนุษย์ที่มีจินตนาการอันเสรีและสามารถคิดถึงเรื่องที่แปลกประหลาดได้มากมาย และไม่ว่ามนุษย์ในซีกโลกใด ในวัฒนธรรมใด ก็อาจคิดถึงสิ่งที่ไม่ธรรมดาได้โดยไม่ได้หยิบบัณฑิตกัน (ศิราพร ณ ถลาง, 2552, 40-41) ดังนั้นการศึกษานุภาคในนิทานจึงเป็นการศึกษาองค์ประกอบย่อยของเรื่องที่มีความพิเศษเพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรม

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยประยุกต์วิธีวิทยาเรื่องอนุภาคมาใช้ศึกษาองค์ประกอบย่อยของเรื่อง ในฐานะกลวิธีการสร้างความเป็นวีรบุรุษ พบว่าอนุภาคเด่นของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูน แบ่งเป็น 2 อนุภาคได้แก่วีรบุรุษหญิงผู้เป็นนักรบในร่างนักเรียน และวีรบุรุษกึ่งเทพ

1) วีรบุรุษหญิงผู้เป็นนักรบในร่างนักเรียน

ช่วงชีวิตแห่งความเป็นวีรบุรุษของเซเลอร์มูนมีแกนสำคัญอยู่ที่สถานภาพความเป็นอุซางิและเซเลอร์มูนในปัจจุบันกาล อุซางิสามารถใช้พลังวิเศษแปลงร่างเป็นเซเลอร์มูน และเมื่อต่อสู้แล้วก็คืนร่างกลับเป็นอุซางิตามเดิม เช่นเดียวกับอัศวินเซเลอร์คนอื่นๆ ที่เป็นพรรคพวกของเซเลอร์มูน อัศวินเซเลอร์ในเรื่องนี้จึงมีลักษณะเป็น “นักรบในร่างนักเรียน”

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน (Motif Index of Folk Literature) ของสตีท ทอมป์สัน พบลักษณะวีรบุรุษในนิทานเรื่องอื่นๆ ที่คล้ายกับลักษณะดังกล่าวคือ Z 230 Extraordinary exploits of hero (วีรบุรุษที่มีความสามารถเหนือมนุษย์) และ Z 231 Boyish exploits of hero (วีรบุรุษเด็กที่มีความกล้าหาญเกินตัว) อย่างไรก็ตามความกล้าหาญและพลังของเซเลอร์มูนไม่ได้มีมาแต่กำเนิด หากแต่เกิดจากการเผชิญศัตรู และฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องจนพัฒนาร่างแปลงขึ้นต่าง ๆ และเลื่อนสถานภาพสูงขึ้นเป็นลำดับดังจะเห็นจากแผนภูมิฯ ภาพที่ 2

อนุภาคโดดเด่นที่แสดงความเป็นนักรบในร่างนักเรียนอีกประการคือ เครื่องแต่งกาย อูซางิและเซเลอร์มูนต่างมีเครื่องแบบในฐานะ “นักเรียน” และ “นักรบ” ในรูปแบบ “ชุดกะลาสี” ซึ่งในช่วงสามภาคแรก เครื่องแบบของทั้งสองสถานภาพนี้มีความคล้ายคลึงกันทั้งรูปแบบและสีสัน แตกต่างกัน เช่น ชุดอัศวินเซเลอร์จะมีกระโปรงสั้นกว่า มีต่างหู ริดเกล้า และรองเท้าตลอดจนการแต่งหน้า สอดคล้องกับบทราชมนต์เพื่อแปลงร่าง อาทิ “มูนไครซิส พาวเวอร์ เมคอัพ” (อัศวินดาราเซลเลอร์มูน เล่ม 12, 2540, 70)

ภาพ 3 เครื่องแบบนักเรียนของอูซางิ (กลางและขวา)
และเครื่องแบบอัศวินเซเลอร์ของเซเลอร์มูน (ซ้าย)

(ที่มา: Pretty Soldier Sailormoon the original picture collection vol.1, 1994)

นาโอโกะ ทาเคอุจิ ผู้เขียนการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนให้สัมภาษณ์ว่า เธอต้องการนำเครื่องแบบนักเรียนหญิงชาวญี่ปุ่น หรือ seira-fuku ที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายว่าเป็น “สัญลักษณ์ของเด็กผู้หญิง” มานำเสนอเป็นสัญลักษณ์ของ “Super Hero” คือ เซเลอร์มูนและอัศวินในเรื่องเพื่อให้เป็นที่จดจำและชื่นชอบแก่กลุ่มเป้าหมายทั้งหญิงและชาย (Mccarter, n.d.) ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จ ดังจะเห็นได้ว่าการผลิตเสื้อผ้าชุดเซเลอร์มูนวางจำหน่าย และการคอสมเพลย์ชุดเซเลอร์มูนอย่างแพร่หลายในระดับนานาชาติรวมทั้งในไทยด้วย

2) วีรบุรุษหญิงกึ่งเทพ

เซเลอร์มูนเป็นวีรบุรุษที่มีภาวะกึ่งเทพ (demigod) ในอดีตชาติตัวละครเอกดำรงสถานภาพเป็นเจ้าหญิงเซเลนีตี้ เจ้าหญิงรัชทายาทของอาณาจักรซิลเวอร์มิเรเนียมแห่งดวงจันทร์ เมื่อสิ้นชีวิตได้ถือกำเนิดใหม่เป็นเด็กสาวชาวญี่ปุ่นชื่อ สึคิโนะ อุซางิ หมายถึงกระต่ายบนดวงจันทร์ อุซางิมีพลังวิเศษสามารถแปลงร่างเป็นอัศวินแห่งดวงจันทร์ ชื่อว่า “เซเลอร์มูน” และในช่วงเวลาศักดิ์สิทธิ์ระหว่างที่แปลงร่างเป็นเซเลอร์มูน อาจเปลี่ยนร่างเป็นเจ้าหญิงแห่งดวงจันทร์ในอดีตชาติ หรือเนโอควีน เซเลนีตี้ร่างในอนาคตก็ได้ชั่วคราว จึงถือได้ว่าเซเลอร์มูนได้สืบเชื้อสายมาจากเทพแห่งดวงจันทร์ และเป็นราชวงศ์แห่งดวงจันทร์ที่ภายหลังจะได้ขึ้นปกครองโลก

ความเป็นวีรบุรุษกึ่งเทพแห่งดวงจันทร์ของเซเลอร์มูน สัมพันธ์กับความเชื่อเกี่ยวกับพระจันทร์ในสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญกับเทพเจ้าในศาสนาชินโต ด้วยความเชื่อว่ามีเทพเจ้าสถิตในธรรมชาติต่างๆ รวมทั้งดวงจันทร์ ดังเช่น ตำนานเจ้าหญิงคางุยะแห่งดวงจันทร์ ซึ่งมีชื่อเรียกหลากหลายชื่อทั้ง ทะเกะโตะริโมะโนะงะตะริ คะงุยะอิเมะโนะโมะโนะงะตะริ (เรื่องเล่าของเจ้าหญิงคางุยะ) หรือ ทะเกะโตะริโนะโอะกินะโมะโนะงะตะริ

(เรื่องเล่าชายชราตัดไผ่) ซึ่งเจ้าหญิงคางุยะแห่งดวงจันทร์ถูกลงโทษให้ลงมาอยู่ในโลกมนุษย์เกิดเป็นเด็กหญิงในกระบอกไผ่ ชายตัดไผ่พบเข้าจึงนำไปเลี้ยงเป็นบุตร ได้ตั้งชื่อว่าเจ้าหญิงคางุยะ ต่อมาจักรพรรดิประสพสังข์จะรับนางมาเป็นชายา แต่เจ้าหญิงปฏิเสธ เมื่อถึงวันเพ็ญเดือนแปดที่เจ้าหญิงจะต้องกลับดวงจันทร์ ชายชราได้ขอร้องให้จักรพรรดินำอาหารมาอารักขานาง แต่ก็ไม่สำเร็จ เจ้าหญิงคางุยะได้มอบเสื้อคลุมไว้เป็นของขวัญต่างหน้าแต่ชายตัดไผ่และมอบยายอายุวัฒนะแก่จักรพรรดิ จักรพรรดิเสียพระทัยและไม่ต้องการมีอายุยืนยาวเพราะไม่มีเจ้าหญิงอีกแล้ว จึงให้นายนั้นไปเฝ้าบนยอดเขา ซึ่งก็คือภูเขาฟูจิ (อรรถยา สุวรรณระดา, 2560, 59-61)

เหตุการณ์เจ้าหญิงกลับดวงจันทร์ในคืนวันเพ็ญเดือนแปด สัมพันธ์กับประเพณีและพิธีกรรมไหว้พระจันทร์ ในเดือนแปดของชาวญี่ปุ่นในยุคโบราณ เรียกว่า โอะทสึคิมิ (Otsukimi) หรือ ชูชูโนะเมงเทสึ (Chu Shu no meigetsu) รวบรวมกันยายนหรือตุลาคมตามปฏิทินสุริยคติ และเดือนสิงหาคมตามปฏิทินจันทรคติ (โทมิโอะคะโมะโทะ และคณะ, 2547, 165; โคคุไซ นิฮงโก เคนคิวโช, 2541, 68) เนื่องจากญี่ปุ่นเป็นประเทศเกษตรกรรมจึงได้รับพิธีการไหว้พระจันทร์แบบจีนมาเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมญี่ปุ่น โดยเชื่อว่าพระจันทร์จะนำมาซึ่งความสุข ความอุดมสมบูรณ์

เทศกาลไหว้พระจันทร์ของชาวญี่ปุ่นเป็นเทศกาลแห่งความสนุกสนาน มีการร้องบทกล่อมเด็กหรือแต่งคำประพันธ์ระหว่างมองพระจันทร์ในเทศกาล (โทมิโอะคะโมะโทะ และคณะ, 2547, 166) ประกอบกับเด็กชาวญี่ปุ่นในสมัยโบราณได้รับการปลูกฝังให้รักและเคารพพระจันทร์เล็กๆ จึงตื่นเต้นเมื่อได้เห็นพระจันทร์เต็มดวงส่องสว่างและชื่นชอบเทศกาลนี้ (ส. พลายน้อย, 2543, 317)

ตำนานเจ้าหญิงคางุยะ และความเชื่อเกี่ยวกับดวงจันทร์ข้างต้น มีความสัมพันธ์กับความเป็นวีรบุรุษกึ่งเทพของเซเลอร์มูน กล่าวคือ ผลึกเงิน มายา หรือซิลเวอร์มูนคริสตัลของเซเลอร์มูน มีพลังวิเศษที่ทำให้คน ในอาณาจักรดวงจันทร์ในยุคอดีตกาล และผู้คนในช่วงอนาคตกาลอันไกล มีอายุยืนยาว มีความสุขสงบ ใกล้เคียงกับยาอายุวัฒนะในตำนานเจ้าหญิง คางุยะและความเชื่อเรื่องพระจันทร์กับความสมบูรณ์พูนสุข อนึ่งยังมีการสร้างสรรค์เซเลอร์มูนตอนพิเศษ ชื่อว่า ความรักของเจ้าหญิงคางุยะ ซึ่งนำ ตำนานของเจ้าหญิงคางุยะมาเป็นวัตถุดิบในการปรุงแต่งเรื่องด้วย

นอกจากนี้ยังมีตำนานสำคัญเกี่ยวกับเรื่องเทพแห่งดวงจันทร์ คือ เทพซึคุโยมิ ซึ่งชาวญี่ปุ่นนับถือรองลงมาจากเทพีอะมะเตะราซุ หรือเทพแห่ง ดวงอาทิตย์ (ยุพา คลังสุวรรณ, 254, 129) มีตำนานกล่าวว่าเทพซึคุโยมิ เป็นชาย และมีความสัมพันธ์กับเทพีอะมะเตะราซุในฐานะน้องชายและคนรัก เทพทั้งสององค์มีความสำคัญในสังคมชาวญี่ปุ่น และได้รับการนับถือสูงสุด เพราะมีความเกี่ยวข้องกับราชวงศ์ กล่าวคือ เทพีอะมะเตะราซุ ถือเป็นเทพ มารดาผู้เป็นต้นราชวงศ์จักรพรรดิ ส่วนเทพซึคุโยมิก็นับมีความเกี่ยวข้อง ทางสายเลือดกับคามุยามาโตะ อิวาเรบิโกะ ปฐมจักรพรรดิแห่งญี่ปุ่น ดังนั้น จึงมีการสร้างวิหารของเทพีดวงอาทิตย์และวิหารเทพดวงจันทร์ในศาลเจ้า อิเซะ ซึ่งเป็นสถานที่บวงสรวงดวงวิญญาณของเทพบรรพบุรุษในราชตระกูล จักรพรรดิญี่ปุ่น (ขมนาด ศีตีสาร, 2561, 259)

ผู้วิจัยเห็นว่าความเชื่อ และตำนานเกี่ยวกับเทพทั้งสององค์สัมพันธ์ กับการสร้างตัวละครเซเลอร์มูนในฐานะราชินีแห่งโลกผู้สืบเชื้อสาย จากราชวงศ์แห่งดวงจันทร์ และตัวละครหน้ากากทักซิโด คนรักของเซเลอร์ มูน ซึ่งได้รับความคุ้มครองจากดวงอาทิตย์ (อัศวินดาราสเซเลอร์มูน เล่ม 15, 2540, 103) ในฐานะเจ้าชายเอนดิเมียนแห่งอาณาจักรโกลเด้น คิงด้อม

ที่ปกครองโลกในอดีตกาล และขึ้นปกครองโลกในอนาคตกาลอันใกล้ร่วมกับ
เนโอควินเซเลนิตี้

สังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่น นิยมนับถือศาสนาชินโตและศาสนาพุทธ
ซึ่งชาวญี่ปุ่นหลายคนยังได้นับถือทั้งชินโตและพุทธพร้อม ๆ กัน ผู้วิจัยสังเกต
ว่าความเชื่อในพุทธศาสนามีส่วนในการสร้างภาวะความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่
เซเลอร์มูนด้วย ดังปรากฏในอนุภาคของวิเศษ ผลึกเงินมายา หรือ
ซิลเวอร์มูนคริสตัลของเซเลอร์มูน เป็นของวิเศษที่เป็นสิ่งแทนจิตและวิญญาณ
ของเซเลอร์มูน มีระดับพลังแปรผกผันตามจิตใจของเซเลอร์มูน ผลึกนี้
สามารถผลิกลับแบ่งบานเป็นคริสตัลรูปดอกบัวได้ ในช่วงเวลาศักดิ์สิทธิ์
คือช่วงที่เซเลอร์มูนใช้พลังอันยิ่งใหญ่จากความเข้มแข็ง และเชื่อมั่น ซึ่งใน
ศาสนาพุทธ ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ ความตื่นรู้ มีการดอกบัว
ใช้เป็นอุปมาเปรียบกับความบริสุทธิ์และความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน
ของพระพุทธเจ้า ตลอดพระสาวก (พระวิมลศีลาจาร, 2496, 4-5)
การกำหนดให้คริสตัลของเซเลอร์มูนเป็นรูปดอกบัวจึงช่วยเสริมสร้าง
ความศักดิ์สิทธิ์ความตื่นรู้ แก่ความเป็นวีรบุรุษของเซเลอร์มูน ซึ่งสัมพันธ์
กับการปฏิบัติภารกิจทางจิตวิญญาณของเซเลอร์มูนเป็นอย่างดี

ภาพ 4 ผลึกเงินมายาที่เปลี่ยนรูปเป็นผลึกดอกบัว

(ที่มา: อัครินดาราชเลฮอร์มุน เล่ม 3, 2538, 182)

อนึ่ง ความเป็นวีรบุรุษกึ่งเทพของเซเลอร์มูนยังสัมพันธ์กับตำนานและความเชื่อจากตะวันตก เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นวีรบุรุษกึ่งเทพของเซเลอร์มูน สัมพันธ์กับตำนานเทพปกรณัมในวัฒนธรรมกรีกโรมัน ดังจะเห็นว่าชื่อเซเลนีต์และเอนอิเมียนสอดคล้องกับตำนานเทพธิดาแห่งจันทร์รณามว่า selene (เซเลเน่) ที่ตกหลุมรักมนุษย์ชายเลี้ยงแกะชื่อเอนดิเมียน และการนำเสนอความเป็นวีรบุรุษของเซเลอร์มูนในฐานะพระผู้ช่วยโลกให้รอดหรือพระเมสสิยาห์ (Messiah) ในภาค 3 ก็สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องนี้ในศาสนาโจโรอัสเตอร์ (อิกลิซัน เกษมผลกุล, 2552, 44) และศาสนาคริสต์ เป็นต้น ซึ่งอาจสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางสังคมที่ชาวญี่ปุ่นบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมตะวันตกของชาวญี่ปุ่นด้วย

3. ความสำคัญของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูนในมิติสังคมวัฒนธรรม

วิลเลียม บาสคอม (William Bascom) ผู้เขียนบทความเรื่อง “Four Functions of Foklore” (1954) ได้สรุปบทบาทของคติชน ไว้ได้แก่ 1) ใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการประกอบพิธีกรรม 2) ทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า 3) รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม และ 4) ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล (ศิริพร ณ ถลาง, 2552, 363) โดยศิริพร ณ ถลาง 2552, 360) กล่าวว่าการใช้ทฤษฎีนี้เป็นการมุ่งตั้งคำถามว่า “ข้อมูลทางคติชนมีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคมในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรม”

ดังที่ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าการดูเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะมีความเป็นนิทานวีรบุรุษในรูปแบบการ์ตูนมังงะ ซึ่งถือเป็นข้อมูลคติชนสมัยใหม่ ในหัวข้อนี้จะประยุกต์ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชนมาใช้ในการศึกษาความสำคัญของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูนในมิติสังคมวัฒนธรรม จำแนกความสำคัญได้เป็น 3 ประการ ดังนี้

3.1 ความเป็นวีรบุรุษของเซเลอร์มูนในฐานะ “ต้นแบบ”

บทบาทหน้าที่นิทานวีรบุรุษที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัยของวีรบุรุษวัยรุ่น คือ การเป็น “ต้นแบบ” แก่ผู้อ่าน แคมป์เบลล์กล่าวว่า การผจญภัยของวีรบุรุษถือเป็น “การผจญภัยต้นแบบ” (archetypal adventure) ที่เล่าเรื่องราวการเปลี่ยนผ่านของช่วยวัยจากวัยเด็กสู่วัยรุ่น การผจญภัยของวีรบุรุษจะเป็นแบบอย่างสำหรับการจัดการและเตรียมพร้อมต่อการพัฒนาการของช่วยวัย (แคมป์เบลล์ และ มอยเยอร์ส, 2551, 282) การผจญภัยของวีรบุรุษถือได้ว่าเป็นอุปลักษณ์ของการเผชิญกับปัญหา

ความรู้สึกรัก ความปรารถนา และได้แสดงวิธีฝ่าฟันปัญหาให้ผู้อ่านได้เห็นจากการกระทำของวีรบุรุษ

ความเป็นวีรบุรุษของเซเลอร์มูนเป็นต้นแบบในสองลักษณะประการแรก คือ ด้านความมุ่งมั่นกล้าหาญ และมีไหวพริบ ดังจะเห็นว่าเมื่อเปิดเรื่องนั้น ตัวละครอุซางิ หรือเซเลอร์มูน ศึกษาในชั้นมัธยมปีที่ 2 ปฏิเสธการต่อสู้ ไม่ชวนขายและตระหนักในภาระของตนทั้งในฐานะนักเรียนและนักรบ ดังที่ตัวละครอุซางิ ได้แนะนำตัวกับผู้อ่านในตอนที่สอง หลังจากได้แปลงร่างเป็นเซเลอร์มูนครั้งแรกว่า

ฉันชื่อ ลีกีโนะ อุซางิ อายุ 14 ปี อยู่ ม.2 งานอดิเรกคือ
กินกับนอนแล้วก็เล่น เป็นเด็กผู้หญิงน่ารักธรรมดาๆ แล้วก็ขี้แย
ด้วยค่ะ ...ที่จริงเมื่อก่อนเคยเป็นนินจา แต่เพราะเจ้าแมวพูดได้
ชื่อลูนาร์นี่ละ ฉันจึงกลายเป็นอัศวินผู้พิทักษ์ธรรมะไป ...

อุซางิ: ลูนาร์ นี่เธอต้องมากอยจับผิดฉันตลอดเลยรี ?

ลูนาร์: พูดอะไรยังงั้น !! อุซางิจึงเพ็งจะเป็นอัศวินผู้
พิทักษ์ธรรมะไข่ม้อยละ !? ศัตรูอาจจะโผล่มาอีกก็ได้ ฉันยังมีเรื่อง
ที่ต้องสอนเธออีกเยอะ

อุซางิ: อ้าวฉันต้องเจอพวกน่ากลัวนั้นอีกเธอ...

(อัศวินดาราเซลเลอร์มูน เล่ม 1, 2538, 45-46)

ต่อมาเมื่อได้ผจญภัยในฐานะเซเลอร์มูน ได้พบเจอกลุ่มเพื่อนอัศวิน
เซเลอร์คนอื่นๆ ซึ่งได้ใช้ชีวิตร่วมกันทั้งใน “โลกสามัญ” และ “โลกศักดิ์สิทธิ์”
อุซางิหรือเซเลอร์มูนได้แสดงถึงพัฒนาการของบุคลิกลักษณะหลายอย่างทั้ง
ความมีไหวพริบ ความมุ่งมั่นกล้าหาญ การรู้จักแก้ปัญหา และการให้

ความสำคัญแก่คนรักและพวกพ้อง สอดคล้องกับที่ทาเคอุจิ ผู้เขียนการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะกล่าวว่า ได้สร้างบุคลิกของตัวละครเซเลอร์มูนให้มีพลังแข็งแกร่งและมีไหวพริบตามคำแนะนำของบรรณาธิการ (Asamiya, n.d.) ดังกรณีที่อุซางิแสดงให้เห็นภาวะผู้นำและความรับผิดชอบต่อหน้าที่มากขึ้นกว่าตอนเริ่มเรื่อง อาทิ ในภาค 4 เมื่ออุซางิและมาโมรุต่างถูกคำสาปของเนเฮเลเนียทำให้อุดเสียหาย อุซางิก็ยังแปลงร่างโดยกล่าวว่า “ต้องรีบไปแล้ว หน้าท้องฉันคือต้องไปจัดการศัตรู” (อัครินดาราชเลเลอร์มูน เล่ม 14, 2540, 88) เมื่อแปลงร่างเป็นเซเลอร์มูนก็ยังเห็นพัฒนาการได้จากหลายเหตุการณ์ โดยเฉพาะการพัฒนาร่างในแต่ละขั้นซึ่งบ่งบอกถึงความเติบโตและความเข้มแข็งกล้าหาญของเซเลอร์มูนที่มีมากขึ้นเป็นลำดับ สุดท้ายเซเลอร์มูนได้นำสารสาระกลับมายังโลกหลังจากเผชิญอุปสรรคอันแสนสาหัส คือ การเป็นต้นแบบแห่ง “ความกล้าหาญกับพลังที่ทั้งทุกสิ่งทุกอย่างเอาไว้ และความกล้าหาญกับพลังที่ยอมรับได้ทุกสิ่งทุกอย่าง” ถือเป็น “พลังไร้เทียมทานที่ถูกสืม” (อัครินดาราชเลเลอร์มูน เล่ม 18, 2541, 161)

พลังไร้เทียมทานนี้ คือ การละทิ้งอดีต แล้วก้าวไปข้างหน้าด้วย “ความหวัง” และ “ความเชื่อในอนาคตอันไกลโพ้นของจักรวาล” พลังของเซเลอร์มูนนี้ทำให้ได้รับคำชื่นชมจากศัตรู คือ เซเลอร์กาแลกเซียว่า “เจอดวงดาวของฉันจนได้ ใหญ่เกินไป เจิดจ้าเกินไป จนอ้อมไปไม่ถึงยังดาวดวงนั้นคงจะเจิดจรัสอยู่ในจักรวาลนี้ต่อไปแน่นอน” (อัครินดาราชเลเลอร์มูน เล่ม 18, 2541, 132) และเป็นแรงบันดาลใจให้แก่เซเลอร์คอสโมสได้เรียนรู้ว่า ภาวะแห่งความเป็นเซเลอร์คอสโมสที่แท้จริง คือ การมีพลังไร้เทียมทานที่ถูกสืมนั้น แล้วไม่ลังเลใจ เกิดความกล้าหาญกลับไปเผชิญอุปสรรคในอนาคตกาลอันไกลต่อไป

ประการที่สอง คือ ต้นแบบที่แสดงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาท ขั้นตอนชีวิตแบบวีรบุรุษของเชลเลอร์มุนแสดงให้เห็นการเปลี่ยนสถานภาพในหลากหลายมิติ ทั้งจากเด็กสาว ไปเป็นภรรยา และเป็นแม่ และจากอัศวินแห่งดวงจันทร์ เป็นจักรพรรดินีแห่งโลก และอัศวินเชลเลอร์แห่งจักรวาลตามลำดับ ลักษณะเช่นนี้สะท้อนพัฒนาการของสถานภาพและบทบาทหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงชีวิตต่างๆ

ความเป็นวีรบุรุษของเชลเลอร์มุนจึงเป็นต้นแบบแก้วยุ่นที่ต้องเติบโต และต้องเผชิญกับอนาคตอันไม่แน่นอนด้วยความกล้าหาญและเชื่อมั่นทั้งในตนเองและในพวกพ้องของตนเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม โดยเฉพาะวัยรุ่นหญิงที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับความสำคัญของวัฒนธรรมการตุนในสังคมญี่ปุ่นซึ่งมองว่าการตุนเป็นสื่ออันทรงพลังในการถ่ายทอดสาระควบคู่กับความบันเทิง และการตุนที่ได้รับความนิยมมาก คือ การตุนที่มีเนื้อหาเน้นแสดงความกล้าหาญ ความมุ่งมั่น ความเสียสละ ความรักพวกพ้อง (ซุติมา อนุธรรมทัศน์, 2546, 45, 49)

ความสำเร็จของความเป็นวีรบุรุษแบบเชลเลอร์มุนในการตุนฉบับมังงะ เห็นได้จากความเห็นของบรรณาธิการการ์ตูนญี่ปุ่นที่กล่าวแล้วข้างต้น และ “ผลสำรวจความนิยมของเรื่องอัศวินดาราเซลเลอร์มุน” ฉบับมังงะแต่ละครั้ง ซึ่งชาวญี่ปุ่นได้ลงคะแนนให้ตัวละครเชลเลอร์มุนเป็นที่ 1 ในแทบทุกภาค โดยเฉพาะภาคที่มีการพัฒนาร่างแปลง คะแนนนิยมก็จะสูงยิ่งขึ้น (อัศวินดาราเซลเลอร์มุน เล่ม 10, 2539, 138; อัศวินดาราเซลเลอร์มุน เล่ม 15, 2540, 142)

3.2 ความเป็นวีรบุรุษแบบเชลเลอร์มุนสะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยม

จากขั้นตอนชีวิตแบบวีรบุรุษของเฮลเลอร์มุน และอนุภาคเด่น
ของความเป็นวีรบุรุษแบบเฮลเลอร์มุน ผู้อ่านจะเห็นองค์ประกอบ “ความเป็น
ญี่ปุ่น” ในลักษณะต่างๆ ซึ่งสัมพันธ์กับความเป็นชาตินิยมแบบญี่ปุ่น เช่น

การกำหนดให้ญี่ปุ่น เป็นฉากสถานที่ในการดำเนินเรื่อง ทั้งเป็น
ประเทศที่ตัวละครเอกมาถือกำเนิดใหม่ และเป็นพื้นที่ที่ศัตรูมุ่งบุกโจมตี
“ญี่ปุ่น” เพื่อมุ่ง “ยึดครองโลก” ศัตรูในเรื่องมักมาจาก “ภายนอก” ประเทศ
ญี่ปุ่น และกระทำการต่าง ๆ ที่สร้างความเดือดร้อนแก่ญี่ปุ่น หรือเปลี่ยนแปลง
จิตใจทำให้คนญี่ปุ่นกระทำการไม่ดี อาทิ ในภาคสาม ปีศาจเข้าสิงร่าง
ศาสตราจารย์โทโมเอะ โซอิจิ นักวิทยาศาสตร์ชาวญี่ปุ่น ทำให้เกิดการทดลอง
ทางวิทยาศาสตร์เพื่อดัดแปลงพันธุกรรมในลักษณะของการคุกคามมนุษย์
เหตุการณ์ในเรื่องสอดคล้องกับเหตุการณ์จริงของญี่ปุ่นช่วงหลังการปฏิรูปเมจิ
ค.ศ. 1868 ญี่ปุ่นตั้งใจพัฒนาประเทศให้ทันสมัยและเป็นประเทศอุตสาหกรรม
เพื่อป้องกันอำนาจตะวันตก เมื่อญี่ปุ่นนำเทคโนโลยี และความชำนาญแบบ
ตะวันตกมาใช้พัฒนาประเทศ ในทางกลับกันได้พยายามลบค่านิยมแบบ
ตะวันตกออกจากสังคม โดยใช้คำขวัญ “วะกอน โยชะอิ” หมายถึง
จิตวิญญาณแบบญี่ปุ่นกับความชำนาญแบบตะวันตก อันเป็นการรวมค่านิยม
ขงจื้อแบบญี่ปุ่นกับเทคโนโลยีตะวันตกเข้าด้วยกัน (ยุพาลังสุวรรณ, 2547,
173, 178) การต่อสู้ของอัสวินเฮลเลอร์กับศัตรูในภาคสามนี้จึงเป็นการต่อสู้
ระหว่างความรู้จากภายนอกกับจิตวิญญาณความเป็นญี่ปุ่น

การกำหนดให้ญี่ปุ่น เป็นศูนย์กลางการปกครองของโลก ดังปรากฏ
ในเรื่องว่า หลังจากอุซางิและมาโมรุแต่งงานกันในศตวรรษที่ 21 นั้น ทั้งสองได้
เปลี่ยนสถานภาพขึ้นเป็นเนโอควินเซเลนิตี้ และคิงเอนดิเมียน จักรพรรดินีและ
จักรพรรดิผู้ปกครอง “โลก” นับแต่ปลายศตวรรษที่ 21 – 30 (หรือมากกว่า 30)
โดยมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่ “คริสตัลโตเกียวพาลเซซ” การปกครองโลกที่มี

โตเกียว หรือเมืองหลวงของญี่ปุ่นเป็นศูนย์กลางนี้ เป็นยุคสมัยแห่งความเจริญรุ่งเรือง พลั่งผลึกเงินมาของจักรพรรดินีเนโอควินเซเลนิตี้ทำให้โลกในยุคนั้นสงบสุข เป็นดินแดนในอุดมคติที่ผู้คนมีอายุยืนยาว และคงความอ่อนเยาว์ได้ยาวนานกว่าพันปี สะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยมของชาวญี่ปุ่นอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ตัวละครอควินเซเลอร์ยังแสดงความเคารพต่อเซเลอร์มูนในฐานะเจ้าหญิงผู้จะเป็นราชินีในอนาคต และร่วมกันต่อสู้ตลอดจนสละชีวิตเพื่อเจ้าหญิงของตน สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติแบบชาวมุริญี่ปุ่นตามหลักจริยธรรมของบูชิโด ตลอดจนถึงอิทธิพลของญี่ปุ่นที่เน้นหน้าที่ วินัย ความจงรักภักดี ความกลมเกลียวเป็นหมู่คณะ และการจัดลำดับชั้น (ยุพา คลังสุวรรณ, 2547, 173, 210) ค่านิยมเหล่านี้ยังพบในการ์ตูนญี่ปุ่นอีกหลากหลายเรื่อง (ชุดิมา ธนุธรรมทัศน์, 2546, 85) ผู้วิจัยมองว่านัยหนึ่งคือการปลุกฝังค่านิยม และอีกนัยคือการปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมเพราะคำสอนตามลัทธิขงจื้อข้างต้นช่วยนำประเทศญี่ปุ่นไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้า (ยุพา คลังสุวรรณ, 2547, 179)

ตัวอย่างของความสำเร็จในการปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูน คือ กรณีที่ Small Worlds Tokyo แหล่งท่องเที่ยวในย่านอาริอาเกะ ประเทศญี่ปุ่น ได้สร้างแบบจำลองคริสตัลโตเกียวที่เนโอควินเซเลนิตี้ปกครอง ซึ่งสำนักพิมพ์เกินโคเนะได้จัดจำหน่ายหนังสือสอนเทคนิคการถ่ายภาพในเมืองจิว โดยมีภาพของคริสตัลโตเกียวด้วย (Sailor Moon Thailand Fanclub, 2564) การผลิตซ้ำอนุภาคสถานที่ในการ์ตูนที่มีส่วนในการถ่ายทอดอุดมการณ์ชาตินิยมมาใช้ในเชิงการท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นความสำเร็จของการเป็นวีรบุรุษของเซเลอร์มูนทั้งในการ์ตูนและโลกจริง

ภาพ 5 คริสตัลโตเกียวจำลองที่ Small Worlds Tokyo

(ที่มา: Sailor Moon Thailand Fanclub, 2564)

3.3 เซเลอร์มูนในฐานะสิ่งแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่ม

ความสำคัญประการสุดท้าย คือการนำการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนฉบับมังงะไปใช้เพื่อแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชน เช่น

การแสดงอัตลักษณ์ของชาวญี่ปุ่น จากการใช้ตัวละคร “ซูเปอร์เซเลอร์มูน” จากการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูน ฉบับภาพยนตร์ที่สร้างขึ้นจากฉบับมังงะ เป็นทูตโอลิมปิกในมหกรรมกีฬาโอลิมปิกและพาราลิมปิก Tokyo 2020 ที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นเจ้าภาพ ร่วมกับตัวละครจากการ์ตูนเรื่องอื่น ๆ (Sailor Moon Thailand Fanclub, 2564)

การแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้ชื่นชอบการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนจากการซื้อและสวมใส่เสื้อผ้าพิมพ์ลายจากการ์ตูนฉบับมังงะ จัดจำหน่ายโดย Uniqlo ในประเทศต่างๆ เช่น ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทยเมื่อ

พ.ศ. 2562 ลวดลายต่างๆ บนเสื้อ สะท้อนความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูน ในการ์ตูนฉบับมังงะในหลากหลายมิติ เช่น ภาพกิริยาของเซเลอร์มูนที่มักกระทำในตอนกล่าวถึงวาทกรรมสำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ว่า “ตัวแทนแห่งดวงจันทร์ จะลงทัณฑ์แกเอง” หรือลายเหตุการณ์ที่เซเลอร์มูนและอัศวินเซเลอร์ทุกคนพัฒนาร่างเป็นขั้นอัศวินลเซเลอร์ เป็นต้น

ภาพ 6 แฟนคลับใส่เสื้อพิมพ์ลายเซเลอร์มูนฉบับมังงะ ของ Uniqlo

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูนในการ์ตูนฉบับมังงะ ผู้วิจัยพบว่า ความเป็นวีรบุรุษในฉบับมังงะมีลักษณะที่แตกต่างจากฉบับอนิเมะในหลายประการ โดยลักษณะที่ปรากฏในฉบับมังงะแต่ไม่ปรากฏในฉบับอนิเมะ หรือปรากฏแต่นี้น้ำหนักหรือรายละเอียดไม่เท่ากัน เช่น

- ตัวละครวีรบุรุษเซเลอร์มูนเมื่อแปลงร่างนั้น มีลักษณะที่เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว ไม่พบพฤติกรรมที่แสดงถึงความอ่อนต่อโลก หรือการมองโลก ในแง่ดีจนส่งผลเสีย

- โครงสร้างชีวิตของเซเลอร์มูนที่มีสืบเนื่องไปถึงอนาคตอันไกล

- การปราบศัตรูทุกภาคด้วยวิธีการกำจัด ทำลาย หรือกักขัง

ลักษณะเช่นนี้ อาจเกิดจากปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยด้านประเภต สื้อและกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกัน จึงมีการลดทอนรายละเอียด และปรับเปลี่ยน รายละเอียดต่างๆ ในฉบับมังงะให้มีความรุนแรงลดน้อยลง และทำให้ลักษณะ เด่นของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูน โดยเฉพาะลักษณะเด่นของ โครงสร้างและขั้นตอนชีวิตแบบเซเลอร์มูนมีความแตกต่างกัน และทำให้สาระ สำคัญของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูนก็มีความแตกต่างกันไปด้วย

ความเป็นวีรบุรุษของเซเลอร์มูนในฉบับมังงะมีมิติที่มีความลุ่มลึก ซับซ้อน และค่อนข้างรุนแรงมากกว่าฉบับอะนิเมะ เพราะต้องการแสดงให้เห็น สัจธรรมของชีวิตและจักรวาล นอกจากทวิภาวะดังกล่าวไปแล้วในช่วงต้น นั้น ชีวิตแบบวีรบุรุษของเซเลอร์มูนยังเผยให้เห็นสัจธรรมในแง่อื่น ๆ ที่สอดคล้องกับข้อสังเกตของแคมป์เบลล์จากการศึกษาชีวิตของวีรบุรุษใน เทพปกรณัม เช่น แนวคิดเรื่องความตายและการฟื้นคืนชีพ ที่ทุกชีวิตต้องตาย และเกิดใหม่อีกหลายภพชาติ หากมีหน้าที่จำเป็นต้องกระทำซึ่งอาจส่งผลให้ ผู้อื่นตาย แต่จะส่งผลดีต่อส่วนรวมก็ต้องกระทำ เพราะทุกชีวิตล้วนต้องตาย เพื่อเกิดใหม่ทั้งสิ้น (บาร์นี บุญทรง, 2561, 198, 293) นับเป็นสัจธรรมที่ช่วยให้ตระหนักได้ว่าไม่มีชีวิตใดปราศจากทุกข์ หนทางที่ดีที่สุดคือการยอมรับ ทุกสิ่ง แล้วทำจิตใจให้มั่นคงเพื่อสร้าง “พลังไร้เทียมทาน” แบบที่ฮีโร่เรย์นัล เซเลอร์มูนได้ปฏิบัติภารกิจทั้งทางกายและทางจิตวิญญาณ แล้วนำสาระ สาระ กลับมาเป็นตัวอย่าง

สรุป

การศึกษาความเป็นวีรบุรุษของเซเลอร์มูนจากการ์ตูนมุนฉบับมังงะ โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องวีรบุรุษของแคมป์เบลล์ และทฤษฎี วิธีวิทยาทาง คติชนวิทยา ทำให้เห็นลักษณะเด่นของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูน จากกลวิธีในการสร้างความเป็นวีรบุรุษทั้งระดับโครงสร้าง และระดับอนุภาค ตลอดจนความสำคัญของความเป็นวีรบุรุษแบบเซเลอร์มูนในมิติสังคม วัฒนธรรมของญี่ปุ่น ซึ่งเมื่อการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนเดินทางเข้ามาในสังคมไทย ก็พบว่าคนไทย ให้ความหมายกับการ์ตูนเรื่องเซเลอร์มูนในฐานะเรื่องราวของ วีรบุรุษที่ทำให้เห็นความแข็งแกร่งของเพศหญิง และเป็นตัวแทนของ วัฒนธรรมญี่ปุ่นที่เข้ามาแพร่หลายในสังคมไทย (ธนภัทร พิริย์โยธินกุล, 2557) ด้วย

งานวิจัยนี้เป็นตัวอย่างของการศึกษาที่พยายามเชื่อมโยงวัฒนธรรม ดั้งเดิม เช่น ความเชื่อ ตำนาน ว่าได้รับการนำมาแสดงออกหรือมีบทบาท ในวัฒนธรรมประชานิยมและในบริบทสังคมปัจจุบัน ตลอดจนแพร่หลายไปสู่ ระดับนานาชาติ

นอกจากนี้ยังทำให้เห็นตัวอย่างของการส่งเสริม “วัฒนธรรม การ์ตูน” ในประเทศญี่ปุ่นซึ่งทำให้การ์ตูนมีบทบาททั้งในมิติวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจถึงเวลาแล้วหรือยังที่ประเทศไทยจะส่งเสริม “การ์ตูนไทย” ในฐานะวัฒนธรรม ทั้งจากภาครัฐ เอกชน และแวดวงวิชาการ เพื่อให้ “วัฒนธรรมการ์ตูนไทย” แพร่หลายทั้งในระดับชาติและระดับสากล

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤติกร วงศ์สว่างพานิช. (2562). *Theories of Manga*. กรุงเทพฯ: แชลมอน.
- กึ่งแก้ว อรรถการ. (ม.ป.ป.). *ปริทัศน์หนังสือยุควีรบุรุษ วีรบุรุษพันหน้า วรรณกรรมดาโฮเมียน*. (โครงการเอกสารเชิงคติชนวิทยา เอกสารลำดับที่ 6 (เอกสารอัดสำเนา)).
- กิจจา รัตนการุณย์. (2547). *นิทานในเกมคอมพิวเตอร์: การสืบสานและการสร้างสรรค์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แคมป์เบลล์ เจ. และ มอยเยอร์ส บี. (2551). *พลาณภาพแห่งเทพปกรณัม*. (บาร์นี บุญทรง, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- โคคุโซ นิชงโก เคนคิวโซ. (2541). *12 เดือน ในญี่ปุ่น* (พิมพ์ครั้งที่ 4). (ผกาทิพย์ สกุลครุ และคณะ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- ขมขนาด ศีตีสาร. (2561). *คติชนวิทยาญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุดิมา ธนุธรรมทัศน์. (2546). *วัฒนธรรมญี่ปุ่นในการ์ตูน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาญี่ปุ่นศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทาเคอุจิ เอ็น. (2538-2541). *อัศวินดาราเซลเลอร์มูน เล่ม 1-18*. กรุงเทพฯ: วิบูลย์กิจ พับลิชชิ่ง กรุ๊ป.

- โทมิโอ คะโมะโทะ และคณะ. (2547). *วัฒนธรรมญี่ปุ่น* (พิมพ์ครั้งที่ 4). (แสง จงสุริตธรรม และปราณี จงสุริตธรรม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- ธนภัทร พิริโยอินกุล. (2557). “เซเลอร์มูนตาเล่ต์กลั้วตาย”...แค่นั้นหรือ?: การแสดงออกกับการให้ความหมายของ “เซเลอร์มูน” ใน *วัฒนธรรมสมัยนิยม*. บทความวิจัยเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ ภาษาและวัฒนธรรม 2557 เรื่อง “วัฒนธรรมสมัยนิยม” ณ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ 28 กรกฎาคม.
- บรรณาธิการนิตยสารบิกทู. (2540). 5 ขวบปี ของเซเลอร์มูน. *บิกทู*, 73/2540 (7), 82 – 95.
- บาร์นี บุญทรง. (2561). *ชีวิตและคุณูปการของโจเซฟ แคมพ์เบลล์*. พิษณุโลก: สถาบันสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเพื่อการศึกษาคติชนวิทยาและปรัชญามตะ.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2551). *นิทานพื้นบ้านศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. (2545). *การ์ตูนเพื่อนรัก*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล. (2546). *โลกศักดิ์สิทธิ์กับโลกสามัญในชีวิตทางสังคม ใน ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล (บรรณาธิการ). เจ้าแม่คุณปู่ ข้างซอ ข้างพ่อน และเรื่องอื่นๆ ว่าด้วยพิธีกรรมและนาฏกรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ภัทรทัย มังคะคนธรา. (2541). *การนำเสนอลักษณะของวีรบุรุษในหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นในประเทศไทย (พ.ศ.2536-2540)*. วิทยานิพนธ์นิเทศ

- ศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุพา คลังสุวรรณ. (2547). *ญี่ปุ่นสร้างชาติ ด้วยความรักและภักดี: ภูมิหลัง
ทางวัฒนธรรมของสังคมญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- วิมลศีลาจาร, พระ. (2496). *ดอกบัวกับพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: อักษรนิติ.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2552). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์
ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายป่าน ปุริวรรณชนะ. (2555). *อิทธิปาฏิหาริย์กับการสร้างเรื่องเล่า
ศักดิ์สิทธิ์: ขบถนิยมและพลวัตในประวัติพระเกจิอาจารย์ในสังคมไทย
ภาคกลาง*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ส.พลายน้อย (นามแฝง). (2543). *เล่าเรื่องเมืองญี่ปุ่น* (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- อรรถยา สุวรรณระดา. (2560). *ธรรมเนียมความเชื่อญี่ปุ่นในวรรณกรรมสมัย
เฮอัน*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชา คุณีย์พันธุ์. (2557). *อิทธิพลของสื่อการ์ตูนญี่ปุ่นที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์
การแต่งกายของกลุ่มคอสเพลย์ในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม
วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล. (2552). *ตำนานพระศรีอาริย์ในสังคมไทย: การ
สร้างสรรค์และบทบาท*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต,
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Campbell, J. (1956). *The Hero with a Thousand Faces*. New York: Meridian Books.
- Navok, J., & Rudranath, S. (2005). *Warriors of Legend: Reflections of Japan in Sailor Moon*. North Charleston: SC Book Surge.
- Puglia, F. (2019). Faith and Spirituality in Naoko Takeuchi's Bishōjo Senshi Sērā Mūn. *Journal of Asia-Pacific Pop Culture*, 4 (1), 100-119.
- Thompson, S. (1958). *Motif-index of folk-literature vol.5*. Bloomington: Indiana Univ. Press.
- Vogler, C. (1992). *The Writer's Journey: Mythic Structure for Storytellers and Screenwriters*. California: Michael Wiese Productions.
- Voytillar, S. (1999). *Myth and the Movies: discovering the Mythic Structure of 50 Unforgettable Films*. California: Michael Wiese Productions.

ออนไลน์

- เซเลอร์มูน (มังงะ). (ม.ป.ป.) สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2564, จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/เซเลอร์มูน_\(มังงะ\)](https://th.wikipedia.org/wiki/เซเลอร์มูน_(มังงะ)).
- เซเลอร์มูน (อนิเมะ). (ม.ป.ป.) สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2564, จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/เซเลอร์มูน_\(อนิเมะ\)](https://th.wikipedia.org/wiki/เซเลอร์มูน_(อนิเมะ)).

- Sailor Moon Thailand Fanclub. (2564). อัปเดต! สีน้าลิขสิทธิ์
"Character Design Series" จากมหาวิทยาลัยโอลิมปิกและพาราลิมปิก Tokyo 2020. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2564, จาก
<https://www.facebook.com/SailorMoonThailand.Fanclub/>.
- Sailor Moon Thailand Fanclub. (2564). *SMALL WORLDS TOKYO Official Shooting Location Guide*. สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2564, จาก
<https://www.facebook.com/SailorMoon.Thailand.Fanclub/>.
- Asamiya, Kia. (n.d.). *Kia Asamiya interviews Naoko Takeuchi in Kuppa Italian Magazine #62*. (Mina Kaye, translated to English). Retrieved December 6, 2011, from <http://sensei.takeuchi-naoko.com/>.
- Mccarter, Charles, (n.d.). *She is the one named Takeuchi Naoko*. Retrieved December 6, 2011, from http://www.ex.org/3.6/13-feature_takeuchi.html.

ผู้เขียน

นายธนภัทร ปิรียไธนกุล

นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail: Thanapat.pir@gmail.com